

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSELERDE ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Erdoğan GÜLER

Anabilim Dalı : işletme
Programı : işletme

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Tamer Koçel

Aralık 2005
İstanbul

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz 21.Yüzyılın Bilgi toplumunda toplumların ve bireylerin yaşadığı sorunların başında Eğitimsel sorunlar gelmektedir. Toplumları bilgi toplumu yapan eğitimde sorun yaşaması, onları içinde buldukları küresel yarışta geriye düşürmektedir. Bu sorunların ana kaynağı öğretimin arenası olan sınıflardır. Sınıfların iyi yönetilmesi gerek bireylerin gerekse toplumun yaşantısını büyük oranda etkilemektedir. Sınıflarını iyi yönetemeyen bir toplum kendisini de iyi yönetemez. Öğrenciler, toplumsal yaşamın temeli olan paylaşımı, birbirleriyle dayanışmayı, düzen ve disiplini, doğru olanı benimsemeyi ve gerektiğinde reddetmeyi ve haklarını aramayı sınıf ortamında öğrenir. “Bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir sosyal toplum halinde yaşatan veya bir milleti köleliğe ve yoksulluğa terk eden eğitimidir.” Diyen yüce önderimiz Mustafa Kemal bu gerçeğe bir Yüzyıl öncesinden değinmiştir.

İletişimin kazandığı yeni güçle bir köye dönüşen dünyada, herkesin sahip olması gereken evrensel değerlerin kazanılması o ülkenin kültürel, toplumsal ve siyasi değerleri ile ilgili olduğu gibi bu evresel değerlerin içselleştirilmesi Eğitim sistemi ile ilgilidir. Ekonomik hayatta rekabet için gerekli olan donanım eğitim sırasında edinilir. Eğitim ortamında yaşanan her olay ilerde bireye rehberlik edeceğinden hareketle sınıf yönetimi konusunun aslında işletmeyle doğrudan ilgili olduğunu ve sınıf yönetimindeki başarının aslında işletimsel bir başarı olduğunu düşünerek bu konuyu seçtim.

Hayatımın önemli kilometre taşlarından biri olan yaşamımın sonuna kadar sürdürmeyi düşündüğüm öğretmenliğime önemli katkılar yaptığını ve yapacağını inandığım bu çalışmaya başlama fırsatı veren Kültür Okulları kurucusu ve Kültür Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Sayın Fahamettin AKINGÜÇ ve Kültür Okulları Genel Müdürü Sayın Dr. Bahar AKINGÜÇ GÜNVER'e; çalışmalarım sırasında yoğun iş temposuna rağmen istediğim her an bilimsel, akademik ve manevi anlamda benden desteğini esirgemeyen ve kendimi gerçekleştirimde emeği geçen çok değerli hocam ve tez danışmanım İstanbul Kültür Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi ve Rektörü Sayın Prof. Dr. Tamer KOÇEL'e teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde umutsuzluk yaşadığım zamanlarda görüş, öneri ve motivasyonu ile desteğini esirgemeyen ve İngilizce çevirilerde bana destek veren sevgili dostum Bahçeşehir niversitesi ğretim görevlisi Deniz ZNAL'a;
Çalışmamın kontrolü aşamasında derin Türkçe bilgisi ile vermek istediğim mesajı tam ve doğru vermeme sağlamam için desteğini esirgemeyen sevgili dostum Kültür Lisesi Türk Dili ve edebiyatı ğretmeni zgr ZMERAL'e; yazım aşamasında altından kalkamayacağım kadar gözümde büyüttüğüm notlarımın elektronik ortama aktarmamda istediğim her an bana yardımlarını esirgemeyen Sayın Nurdan KANIZ ve Sayın Zahide GL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yaşamımın son on yılında yanımda olan ve bundan sonraki tüm yaşamımda yanımda olacak, bu çalışmam sırasında benimle birlikte her türlü zorluğa göğüs geren ve bu çalışmamın sonuca ulaşması için iki yıl bensiz tatil geçiren sevgili eşim Güler'e kızlarım İlkem ve öykü'ye sonsuz Sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul 30.11.2005

Erdoğan Güler

LİSELERDE ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv

I. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİ

1. Sınıf Yönetimi Kavramı ve Tanımı.....	1
2. Sınıf Yönetiminin Amaçları.....	4
3. Etkili Sınıf Yönetimi İçin Gerekli Ön Bilgiler ve Beceriler.....	8
4. Sınıf Yönetimi Yaklaşımları	11
4.1. Kouin'nin yaklaşımı.....	14
4.2. Jones ve Jones'un yaklaşımı	15
4.3. Giot'un yaklaşımı	15
4.4. Glasser in yaklaşımı	16
4.5. Dreikur un yaklaşımı	16
4.6. Çağdaş Sınıf yönetimi yaklaşımı.....	17
5. Öğretmenler İçin Sınıf Yönetiminin Önemi.....	17
6. Öğrenciler ve Aileleri için Sınıf Yönetiminin Önemi.....	20

II. BÖLÜM

VERİMLİ SINIF YÖNETİMİNİN ÖN HAZIRLIKLARI

1. Öğretmenin Yapması Gereken Hazırlıklar	24
1.1 Anlatılacak Konuya Göre Strateji Belirleme	25
1.2. Ders Planı Yapma	27
1.3. Sınıfa Özgü Alınacak Tedbirler.....	30
2. Dersliğin fiziki şartlarının organizasyonu.....	35
2.1. Fiziki ortamın önemi	35
2.2. Fiziki ortamın Değişkenleri.....	37
3. Derse Başlangıç ve Dersi Bitirişin Sınıf Yönetimi Açısından Önemi.....	40

III. BÖLÜM

SINIF ORTAMI

1. Öğrenmeye Uygun Ortam Yaratma	43
2. İşlenecek Konunun Amacı Ve İşlevi	46
3. İşlenecek Konunun Önceki Konularla İlişkilendirilmesi	47
4. Öğrencilerin Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin Belirlenmesi.....	48
5. Güdüleme Ve İçerik Kazandırma	50
6. İlgi Ve Dikkat Çekme	53
7. Dönüt Almak Ve Düzeltmek.....	54
8.Okulda Başarı.....	57

IV. BÖLÜM

DİSİPLİN VE DİSİPLİNİN SINIF YÖNETİMİNE ETKİSİ

1. Disiplin Kavramı Ve Önemi.....	62
2. Sınıfta Disiplini Etkileyen Etmenler.....	64
3. İstenmeyen Davranışlar Ve Disiplin.....	67
4. Sınıf İçi Disiplin Stratejileri.....	68
5. Disiplinin Sağlanması ile ilgili zorluklar	74

V. BÖLÜM

ÖĞRENCİLERİN DAVRANIŞLARI VE SINIF YÖNETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

1.Öğrencilerin Sınıfta Gösterdikleri Davranış ve Tutumlar.....	77
1.1. Olumsuz Davranış ve Tutumlar	80
1.1.1. Kontrolsüzlük.....	82
1.1.2. Aşırı Kontrol.....	83
1.2. İstenmeyen Davranışların Kaynakları.....	83
1.2.1. Toplumsal Çevre.....	87
1.2.2. Kitle iletişim Araçları.....	87
1.2.3. Ekonomik Düzen.....	88
1.2.4. Arkadaş Çevresi.....	90
1.2.5. Öğretim Yöntemi ve Materyaller.....	90
1.2.6. Öğrencinin Kişisel özellikleri.....	93
1.2.7. Okul Yönetimi ve Yöneticinin Tutumu.....	94
1.2.8. Öğretmenin Davranışları.....	97

1.3. İstenmeyen Davranışlara Karşı Alınacak Önlemler.....	101
1.3.1.Öğretmenlerin Alacağı Önlemler.....	102
1.3.1.1. Sorun Çıkmadan Önce	106
1.3.1.2. Sorun Çıktıktan Sonra.....	108
1.3.2. Uzman Yardımı	110
1.3.3.Motivasyon.....	111
1.3.3.1.Sınıf Yönetiminde Motivasyonun Rolü.....	113
1.3.3.2.Sınıf Yönetiminde Motivasyonun Kaynakları..	115
1.3.4.İletişimin Sınıf Yönetimindeki Rolü	118
1.3.4.1.Sınıf İçi İletişimdeki Faktörler.....	120
1.3.4.2.Sınıf İçi İletişimdeki Engeller.....	123

VI. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNİN BAŞ AKTÖRÜ OLAN ÖĞRETMENLER

1. Öğretmenlerin Beklentileri.....	128
2. Öğretmenlerin Özellikleri	130
2.1. Akademik Yeterlilikleri.....	131
2.2. Kişilik Özellikleri.....	132
2.3. İletişim Becerileri.....	136
2.4. Organizasyon Becerileri.....	138
2.5. Kişisel Özellikleri	139
SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA.....	144

Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : İşletme
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Tamer Koçel
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek lisans – Aralık 2005

ÖZET

Liselerde Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi

Erdoğan Güler

Bu çalışmanın amacı, liselerde öğretmenlerin sınıflarında derslerini gerçekleştirirken karşılaştıkları sorunlar; bu sorunlarla başa çıkmanın yolları ve sorunlarla karşılaşmadan önce yapılması gerekenleri dile getirmektir. Sınıf yönetimi ülke geleceğini oluşturan gençlerin yetişmesinde önemli bir etkidir. Gençlerin ekonomik hayata hazırlığı, bu hazırlıkta sınıf yönetiminin hangi yönlerden etkili olduğu, eğitim yönetimi açısından öncelikli bir durumdur. Bu özen ve dikkatle hazırlanan bu tezde etkin sınıf yönetiminin modelleri incelenmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde sınıf yönetim yaklaşımlarına; sınıf ortamındaki olumlu havanın oluşturulmasında, disiplin, motivasyon ve iletişim gibi öğelerin önemine değinilmiştir. Diğer bölümlerde ise öğretmenin sınıf yönetimine etkisi ve sorunların tanımlanmasıyla çözüme yönelik öneriler yer almaktadır.

Sınıf yönetimi ülkelerin gelişmişlik düzeyinde en önemli öncül olmuştur. Çalışmamız, ülkemizde sınıf yönetimi enstrümanlarının öğretmenler ve eğitim sistemi tarafından çağdaş bir anlayışla kullanılmasının uzun süreçler gerektirdiğini de göstermiştir. Sınıf Yönetimi amaç değil araç olduğundan önemli olan öğrencilerin demokrasiye inanmış bireyler olarak yetişmesidir.

Anahtar Sözcükler: Sınıf Yönetimi, iletişim, Motivasyon, istenmeyen Davranışlar, Sınıf ortamı, Disiplin, Öğretmenlerin beklentileri

Department : **Social Sciences**
Branch : **Management**
Program : **Management**
Supervisor : **Prof. Dr. Tamer Koçel**
Dissertation Level/Date : **Post-graduate/ December 2005**

SUMMARY

Class Management in High Schools

Erdoğan Güler

This dissertation aims at pointing out the problems high school teachers encounter, suggesting some ways to cope with them and measures that can be taken to this effect in advance. Class management plays a very significant role in educating young people who represent the future of the country. While aiming at providing young people with the necessary information about the economic life, showing how class management shapes up this aim is of prior significance vis-a-vis educational management. In this paper, efficient models of class management are going to be discussed.

First part of this paper focuses on the approaches in class management and significance of factors such as discipline, motivation and communication in establishing a positive atmosphere within class. Other parts focus on identifying problems, suggestions to solve them and the role of teacher in class management.

Class management has played a very important role in paving the way for the development of the country. While making this research it has been observed that it takes teachers and the educational system quite a long and tiring time to get accustomed to making use of class management techniques and methods in a modern and constructive approach. Class management is a tool that can be effectively used to educate young people as ardent followers of democracy.

Key words: Class Management, Communication, Motivation, Disagreeable Behaviours, In-class Atmosphere, Discipline, Teachers' Expectations

I.BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİ

1.1 Sınıf Yönetimi Kavramı Ve Tanımı

Eğitimle ilgili birçok kavramda olduğu gibi sınıf yönetimi kavramında da geniş kitlelerin üzerinde anlaştığı bir tanım yapmak oldukça zordur. Sınıf yönetimi toplumun her kesimini bir şekilde ilgilendiren çok farklı ve çok boyutlu süreçler içerdiği için eğitimciler tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Sınıf yönetimi tanımları öğretmenlerin sınıf düzeninin oluşturulması, akademik başarının artırılması, istenmeyen davranışların istenen davranışlarla yer değiştirmesinin sağlanması yollarını sağlamak için kullandığı hareket ve stratejileri açıklamakta kullanılır. Sınıfın, içinde öğretmen, öğrenci, program ve kaynaklar yer almaktadır. Bu yüzden eğitim yönetiminin kalitesi sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır demek çok doğrudur. Lemlech'e göre sınıf yönetimi, sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilmesidir. Buradan da anlaşıldığı gibi sınıf yönetimine gerçekten çok değer verilmelidir. Çünkü sınıftaki kaynakların, insanların ve zamanın yönetilmesi dikkat ve önem isteyen bir durumdur.

Sınıf yönetiminin kapsamını; Turanlı (1995,Akt: Aydın) öğretimi kolaylaştırma, öğrenme zamanını en üst düzeye çıkarma, olumlu atmosfer oluşturma, öğrencilerin yıkıcı davranışlarını önleme ve disiplin sorunlarıyla baş etme boyutlarında, Başar (1994) sınıf ortamının fiziksel düzeni, plan-program etkinlikleri, zaman düzenine yönelik etkinlikler, ilişki düzenlemeleri ve davranış düzenlemeleri (disiplin) olmak üzere beş boyutta, Evertson, Emer, Clement ve Worsham sınıfın ve materyallerin fiziksel düzeni, kural ve prosedürlerin seçimi, öğrenci çalışmasının yönetimi, iyi bir başlangıç yapma, öğretimi planlama ve uygulama, uygun öğrenci davranışlarını oluşturma, öğretim için iletişim becerileri, sorun davranışların yönetimi, özel grupların yönetimi boyutlarında ele almışlardır.

Sınıf yönetimi, belirli amaçların gerçekleştirilmesi için planlama, örgütleme, koordinasyon, iletişim ve değerlendirme gibi fonksiyonlara ilişkin ilke, kavram, teori, model ve tekniklerin sistematik ve bilinçli bir şekilde maharetle uygulanmasıyla ilgili faaliyetlerin tümüdür. Bu tanımdan hareketle sınıf yönetimini bir süreç, bilim ve sanat olarak kabul etmek gerekir. Tanımda geçen planlama, örgütleme, koordinasyon ve değerlendirme gibi terimler sınıf yönetiminin öncelikle bir süreç olduğunu, sistematik ve bilinçli bir şekilde ve maharetle

uygulanması ifadesi bir sanat olduğunu ve ilke, kavram, teori, model ve teknikler ifadesi de bir bilim olduğunu ortaya koymaktadır.

Farklı bir tanıma göre sınıf ortamında bulunan bireylerin işbirliğini sağlama ve onları belirli amaçlar doğrultusunda yönlendirmek için gösterilen iş ve çabaların toplamı olan sınıf yönetimi, sınıf ortamında var olan her türlü mevcut kaynakla iş görme, beklenen güçlükleri yenme ve beklenmeyen güçlüklerle uğraşma olarak da tanımlanabilir. Gerçekten de bu üç alanda yapılacak etkinlikler, sınıfı etkili bir şekilde yönetmenin temellerini oluşturabilir.¹

Sınıf yönetiminin geniş bir kitle tarafından benimsenmiş tek bir tanımını olmadığını ve Sınıf yönetiminin çok boyutlu bir süreç olduğunu söylemiştik. Sınıf yönetimi kavramı Eğitimciler tarafından farklı biçimde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları aşağıda verilmektedir.

Sınıf yönetimi, içinde öğrenmenin gerçekleştirildiği, belirlenen istenilen davranışların kazandırılmaya çalışıldığı bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeyinin, ortamının, kurallarının sağlanması ve sürdürülmesidir.²

Ünal ve Ada ise sınıf yönetimini; öğretmenin öğrencilerde istenen davranış değişikliğini oluşturma, uygun olmayan davranışları düzeltme, iyi bir iletişim ağı kurma ve geliştirme, sınıfta olumlu bir psikososyal bir iletişim yaratma, etkili ve verimli bir organizasyon oluşturma ve zamanı etkili kullanma etkinliklerinin toplamı olarak tanımlanabilir.

Sınıf yönetiminin diğer bir tanımı da Doyle tarafından şöyle yapılmıştır: “İçinde öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli imkan ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamının, kurallarının sağlanması, sürdürülmesine sınıf yönetimi denir”³

Erdeme göre ise Öğrencilere yeni bilgiler sunmanın yanı sıra derslere devam etmeyen öğrencileri belirleme, öğrencilerin sınıf içi etkinliklerini ve ödevlerini kontrol etme, öğretim materyallerini düzenleme, sınıftaki çalışma koşulları geliştirme öğretimi engelleyici etmenleri ortadan kaldırma gibi görevleri de üstlenir. Tüm bu işlerin belli bir düzen içinde yapılması sınıf yönetimi becerisinin gerektirir.⁴

Sınıf yönetimi kavramı çoğu kez disiplin ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Oysa sınıf yönetimi kavramı disiplin kavramından daha geniş bir içerik taşır. Bu kavram, öğretmenlerinin sınıf aktivitelerini, yardımlaşmayı ve üretken bir çalışma ortamını sağlama için öğrencileri hazırlamasını öngörür. Sınıf Yönetimi;

---

¹ İrfan Erdoğan, **Sınıf Yönetimi**, 7.Baskı, İstanbul: Sistem Yayınları, Aralık 2003,s:12

² Semra Ünal ve Sefer Ada, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul (2003,31)

³Ersin Şahin, “*Etkili Sınıf Yönetimi İçin Kurallar Oluşturmada Pozitif Disipline Dayalı Bazı Öneriler*”
Uludağ Üniversitesi **Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt Xv, Sayı 1,2002,S:345

⁴ Minüre Erden, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul: Alkım Yayınları, 2003,S:16

Olumlu ve verimli öğrenme ortamı sağlamak amacıyla kullanılan tekniklerdir

Öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin en aza indirilmesi, öğretim zamanının uygun kullanılması, etkinliklere öğrencilerin katılımının sağlanmasıdır (Bulunduğu eser: Başar, 1996).

Sınıftaki kaynakların, insanların, zamanın yönetimidir (Bulunduğu eser: Başar 1996).

Eğitimcilerin yaptıkları tanımlamalarda sınıf yönetiminin farklı ve her biri kendi açısından önemli taraflarını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak sınıf yönetimi en geniş biçimde, sınıfta hedeflenen öğretim ve öğrenmenin meydana gelmesi için, Eğitimcinin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını kontrol etmesi, düzenlemesi ve değiştirmesiyle ilgili taktik ve etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir.

Sınıf yönetiminin pek çok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazılarını da yukarıda sıraladık. Hepsinin birleştiği ortak nokta, amaçlar doğrultusunda belirlenen davranışların bireye kazandırılması için gerekli olan sınıf ortamının düzenlenmesi ve uygun hale getirilmesidir.

Sınıf yönetiminin bir başka boyutu da okulun sahip olduğu kaynaklardır. Okulun sahip olduğu kaynakların kullanım kalitesi eğitim yönetiminin kalitesine bağlıdır ve bu yönetimin en önemli basamağı sınıf yönetimidir.

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi sıra dizininin ilk ve temel basamağıdır. Sınıf, öğrencilerle yüz yüze olunan bir yerdir. Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar olan öğrenci, öğretmen, program, kaynaklar, sınıfın içindedir. Eğitim yönetiminin kalitesi, büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır.⁵

Sınıf yönetiminin bir boyutunda öneminin pek farkına varmadığımız sınıfın fiziksel yapısı ve bunların nasıl düzenlendiğidir. Sınıfın ne kadar büyük olduğu sıraların dışında kalan boş alan, sınıfın ısı, aydınlatılması, temizliği sınıfın boyandığı renk eğitimsel araçlar ve sınıftaki konumu ve kullanımı, oturma düzeni sıra yapısı, öğrencilerin gruplanması gibi özellikleri sınıfı ya çekici hale getirecek ya da tam tersi gerçekleştirecektir. Sınıfın çekici hale gelmesi öğrencilerin okula bağlanmasını ve isteyerek gelmesini sağlayacak, buda eğitimin istediği davranış değişikliğine, uygun ortam sağlayacaktır.

Her devirde topluma yeni katılanların eğitilmesi, özellik ve yeteneklerinin geliştirilmesi, toplumsal yapıya uyumlarının sağlanması için yeni bilgilerle donatılması,

---

⁵ Hüseyin Başar, **Sınıf Yönetimi**, 3. baskı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1999, s:13

esas olmuştur. İkel toplumlarda, çocukların düzenli bir eğitime tâbi olması söz konusu değildi. Ayrıca buna gerekte yoktu. Bu toplumlarda çocuklar avlanmak, tarımda çalışmak veya savaşmak gibi eylemleri büyüklerle birlikte, büyükleri taklit ederek gerçekleştirmişler, böylece dönemlerine ilişkin özellik ve yetenekleri kazanmışlardır. Değişim yok denecek kadar azdı, öğrenilen şeyler nesilden nesile aktarılmıştır. Günümüzde ise durum çok farklıdır değişim inanılmayacak kadar hızlı, karmaşık ve geniş çaplıdır. Zorlanarak öğrenilen bilgi ve beceriler çok kısa sürede işe yaramaz hale gelebilmektedir. Oluşan yeni durum kişilerden daha çok beceri, daha çok bilgi, daha çok zaman istemektedir. Eğitim bu değişime ayak uydurmaya çalışmakta değişime karşı aldığı önlemleri ve geliştirdiği stratejileri öğretmenler aracılığıyla toplumun tüm birimlerine sunmaktadır.

Yeni nesillere kültürel kalıtımın aktarılması, bireylere bazı temel veya özel bilgileri vererek onların toplumsal yapı içerisinde kendilerine özgü rolleri gerçekleştirmelerinin sağlanması da yer almaktadır.⁶

2. Sınıf Yönetiminin Amaçları

İyi bir eğitimin nitelikli öğretmenlerle sağlayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bunun yanında etkili bir eğitim için etkili bir sınıf yönetimi sağlanması da önemli diğer bir etmendir. Öyle ki, sınıf yönetimi öğrencilerin etkili bir davranış örününtüsü kazanmaları yanında kendi davranışlarını anlama ve yönlendirme yollarını geliştirmelerine de yardımcı olmalıdır.⁷

Toplumumuzda anne babaların çocuklarından, yönetenlerin yönetilenlerden, öğretmenlerin öğrencilerinden, büyüklerin küçüklerden saygı adına boyun eğici davranışlar bekledikleri gözlenmektedir. Bu beklenti öyle boyutlara ulaşıyor ki bir anne çocuğunun saygılı olduğunu belirtmek için “kafasına vur ağzından ekmeğini al...” ya da bir veli görüşmesi sırasında öğretmen veliye “çocuğunuzdan o kadar memnunum ki bugüne kadar hiç sesini duymadım desem inanırımsınız!” ya da televizyonlarda her gün bir örneğini gördüğümüz bakanların müsteşarlarını veya kaymakamlarını herkesin gözü önünde azarlamaları vb...

Aslında, çocukların “itaatkâr” ya da boyun eğici davranışları anne babaların, öğretmenlerin bir ölçüde işini kolaylaştırmakta, böylece yetişkinler çocukları daha kolay yönetebilmektedirler.⁸

---

⁶ İlhan Erdoğan, **İşletmelerde Davranış**,3.Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, 1991,s:102

⁷Şahin, 345.

⁸ İbrahim Yıldırım,“*Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışların Yaygınlığı*,” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 26, [2004],Ss: 220–228

Açıkgöz'e göre sınıf yönetimini etkileyen en önemli iki öge, o sınıfta yaşayan insanlar yani öğretmen ve öğrencilerdir. Sınıf yönetimi öğrencilerle birlikte düşünüldüğünde daha çok öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışların dersin akışını ve düzenini bozması akla gelmektedir.⁹

Eğitim çağdaşlaşırken, içeriğine akılcılık, bilimsellik, teknoloji, laiklik ve demokrasiyi katmıştır.

Çağdaş düşünce, laiklik, demokrasi, bilimsellik ve teknoloji kavramlarıyla özdeşleşirken; bunu toplumlara özümsetmek görevini "çağdaş eğitim" üstlenmiş gözükmektedir.¹⁰

Çağdaş eğitimin gerçekleşmesi çağdaş öğretmenler ve yöneticilerle olur. Peki, çağdaş öğretmen ve yöneticilerin özellikleri nelerdir? Çağdaş insanın nitelikleri nelerdir?

Önce akıldan, bilimden yana olmak. Demokrat bir kişilik sergileyebilmek. Ülkenin, dünyanın, tüm insanlığın sorunları ile ilgilenmek, konulara duyarlı olmak. Kendi çıkarlarını öne almadan, haklarının ve görevlerinin bilincinde olmak, onları bireysel ve örgütsel gücüyle savunmak. Her türlü haksızlıkla savaşmak, Değişen dünyanın ve gelişen uygarlığın ayırımında olmak, hep yeniden yana tavır koymak.¹¹

Bu özelliklere sahip öğretmenin yetiştirilmesi gereklidir. Burada görev öğretmen yetiştiren kurumlara düşmektedir. Bu kurumların bu görevlerini yerine getirebilmeleri için ülke yönetiminin de yukarıda saydığımız özelliklere sahip olması gerekir. Ama her şeye rağmen bu alanda da gelişmeler kaydetmekteyiz.

Son yıllarda sınıf yönetimi konusunda yapılan çalışmaların artması ve öğretmen yetiştiren kurumlarda sınıf yönetimi dersinin konulması bu alana ilginin arttığını göstermektedir. Yabancı alan yazına bakıldığında da sınıf yönetimi konusunda oldukça fazla çalışma yer almaktadır. Sınıf yönetimine artan bu ilginin, öğretmenin öğretimi gerçekleştirme rolünün yanında sınıf yönetimi rolünün de bulunmasından; öğrencilerin kazanacakları bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları etkilemesinden kaynaklandığı söylenebilir.¹²

Yönetimin temel çerçevesi, ilkeleri ve teknikleri genel olarak her yer ve kurum için uyarlanabilir; çünkü yönetimin gerçekleştiği her yerde belirli amaçlar, belirli süreçlerden geçerek oluşan ürünler, bu ürünlerin kontrol edilmesi gibi olgular vardır. Bu olgular sınıf ortamı içinde söz konusudur; yani sınıf ortamında da belirli amaçlara ulaşmak üzere gerçekleştirilen süreçlerden oluşan bir yapı mevcuttur.

---

⁹ Nejat İra, "Etkili Sınıf Yönetimi Ve Aktif Öğrenme," **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Sayı 310, (Haziran 2004), Ss:34–39.

¹⁰ Bekir Özgen, "Çağdaş Eğitimin İçeriksel Boyutu," **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 165, Ankara, 1993

¹¹ Talip Apaydın, "Çağdaş İnsan Olabilmek," **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 221, (Mayıs1998), S:27

¹² Bahri Aydın, "Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri," **Eğitim Yönetimi Dergisi**, 2004

Bu genel benzerliğe rağmen sınıf ortamları belirli açılardan temel farklılıklara sahiptir. Sınıfta gerçekleşen eğitim herhangi bir kurumda gerçekleşen üretime her yönüyle benzeyen bir süreç değildir. Doğal olarak sınıflar da, sahip olduğu amaçlar, insan kaynakları, yapılan işler açısından herhangi bir işletme gibi değildir.

Yıllık planlarda, müfredatlarda, ders planlarında, yapılan eğitim şuralarında sık sık tekrarlansa da, sınıfta gerçekleştirilen eğitim ve öğretimin amaçları açık ve kesin değildir. Ders planlarında sıkça rastladığımız “Ulusunu seven, çağdaş, yardımsever, insancıl ve hoşgörülü bireylerin yetiştirilmesi” türünden ifadeler açık ve kesin olmayan amaçlara gösterilebilecek örneklerdir. Bu amaçların anlamının ne olduğu ve bunlara nasıl ulaşılabileceği içinde bulunulan duruma ve kişiye göre değişir. Sınıfta gerçekleştirilen eğitim ve öğretimde bilgi, beceri, davranış ve değerler soyut sayılabilecek olan amaçlar temel alınarak kazandırılmaya çalışılmaktadır. Doğal olarak, kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri, davranış ve değerlerdeki değişimleri hemen kolayca gözleyebilmek de mümkün olmamaktadır. Aynı şekilde kolayca gözlenemeyen bilgi, beceri ve davranışların ne ölçüde kazandırıldığını ölçmek ve değerlendirmek de farklılaşmakta ve zorlaşmaktadır. Bunu bir sınavın değerlendirilmesi sırasında her öğretmenin baktığı şeylerin farklı olması dolayısıyla bir sınav kâğıdını değerlendiren farklı öğretmenlerin 1 den 10 a kadar not vermesi çok güzel özetliyor.

Sınıfta gerçekleştirilen eğitim, öğretim ve öğrenme süreci çok değişik etkenlerden etkilenmekte ve bu etmenler fazlaştıkça eğitim işi daha da karmaşık bir hal almaktadır. Örneğin, sınıfın herhangi bir dersteki başarı oranını yükseltmek için ilave derslerin konulması, hafta sonu kursların düzenlenmesi, hiçbir dersin boş geçmemesi gibi temel önlemlerin alınmasına rağmen istenilen sonuç elde edilmeyebilir. Yöneticilerin eğitim ve öğretim sürecinde yapılan işleri ve kaydedilen ilerlemeyi kontrol edebilme gücü sınırlıdır. Dolayısıyla eğitim, öğretim ve öğrenme süreçlerindeki aksamaları keşfetmenin ve gelişme sağlayabilmenin zor olduğunu kabul etmek gerekir.

Eğitim ve okul, dolayısıyla sınıf, başka alanlarda ve sektörlerde olmadığı kadar çok sayıda kişi ve kurumun ilgilendiği bir yerdir. Başta kamu (devlet), din, siyaset, iş dünyası, toplum ve sivil kuruluşlar olmak üzere birçok kurum, eğitimle yakından ilgilenmek ve kendi perspektifleri ve ihtiyaçları doğrultusunda onu etkilemek isterler; çünkü eğitim, yani okullar, bu kurumların ihtiyaç duyduğu ve önemsendiği bilgi, beceri ve değerleri üreten bir sistemdir. Örneğin devlet, makro düzeydeki insan gücü ihtiyaçlarının karşılanmasını, sahip olduğu sistemin sürekliliğini sağlayacak değerlerin kazandırılmasını ve korunmasını okullardan bekler. Aynı şekilde toplum da hayata yeni başlayan üyeleri olarak gördüğü çocukların

okullar tarafından sosyalleşmesini ve kültürlenmesini bekler. İş dünyasının da sahip olduğu sektörler için gerekli olan becerilerin kişilere kazandırılmasını beklediği yer okuldur. Bu kurumlar, ilişkide buldukları okullardaki işleyişleri değişik yollarla etkileyebilir ve hatta sınırlandırabilir. Dolayısıyla okuldaki işleyişleri bu kurumları göz ardı ederek veya onların desteğini almadan sürdürmek zordur. Bu yüzden sınıf yönetiminde de, eğitim konusunda farklı beklentilere sahip kişi ve kurumlarla ilişki kurmak, bu ilişkilerde çok dikkatli ve duyarlı olmak gerekmektedir.¹³

Sınıf yönetiminin amacı, öğrencilerin uygun öğrenme etkinliklerine harcadıkları zamanı artırmak ve öğretmenin hedeflerine ulaşmasını sağlamaktır¹⁴

Araştırmalarla desteklenmiş iyi bir sınıf yönetiminin tipik özellikler şunları içerir:

- Özellikle öğretmenin yönlendirdiği konularda öğrenci katılımı yüksektir.
- Öğrenciler kendilerinden ne beklediğini iyi bilir, bu nedenle başarılı olurlar.
- Genellikle boş zaman, karmaşa ve düzensizlik pek görülmez.
- Sınıf iklimi iyidir, öğrenci ve öğretmen arasında karşılıklı memnuniyet vardır.¹⁵

Sınıf yönetiminin temel amacı olumlu, verimli öğrenme çevresi oluşturarak, öğrencileri öğretim hedeflerine ulaşmalarını sağlamaktır. Okullarda ders süresi 45–50 dakika arasındadır. Bu süre öğrencilerin dikkat süreleri göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Öğretimin etkinliği ders süresinin uzunluğundan çok, bu sürenin öğretmen tarafından kullanılma biçimine göre değişir. Etkili sınıf yönetimi ile sınıftaki zamanın kullanımı arasında yakın ilişki vardır. İyi yönetilen bir sınıfta öğretime ayrılan zaman daha uzundur. 1970'li yıllarda birçok araştırma sınıf içinde geçen zamanın farklı biçimlerde tanınmasını getirmiş. Bunlar Sınıfta zaman kaybını önlemenin en etkili yolu sınıfta öğretimi engelleyici etmenleri en aza indirmektir.¹⁶

Sınıf yönetiminin temel amaçları, sınıfta zamanı etkili bir biçimde kullanma, sınıf işlerini düzenli bir biçimde yürütme ve öğrencilere kendi kendilerini yönetme becerisi kazandırmaktır.

3. Etkili Sınıf Yönetimi İçin Gerekli Ön Bilgi Ve Beceriler

---

¹³ İ.Erdoğan 13–15.

¹⁴ Semra Ünal, Sefer Ada, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul, 2003,s:28

¹⁵ Ünal, Ada,30

¹⁶ Münire Erden, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul: Alkım yayınları,1993,s:19.

Etkili sınıf yönetimi için sınıf ortamı öğrencilerin ilgi, beklenti ve gereksinimlerini karşılayıp, öğrenme etkinliklerine katılımlarını ve işbirliklerini sağlayacak ve özendirerek nitelikte düzenlenmelidir.¹⁷

Bazı öğretmenler sınıflarını öyle düzgün yönetirler ki, bunu görenler sınıf yönetiminin bir Allah vergisi kabiliyet olduğunu düşünürler. Açıkçası bir sürü farklı kabiliyetteki öğrenci ve bir sınıftaki bir dizi ihtiyaçla uygun bir şekilde uğraşmak salt Allah vergisi bir kabiliyet değildir. Öğretmen yetiştirme programının bir parçası olarak sınıf yönetimi ve sınıf disiplinin sağlama yaklaşımları öğretilmelidir.¹⁸

Bu işe yılın başında başlar önlemlerimizi en başından alır gerekli ve önemli bilgileri gerekli olmadan öğrenir ders planlarımızı sınıflarımızın düzeyine göre hazır hale getirirsek sınıfımızda daha az sorun çıktığı gibi öğrenmede daha yoğun gerçekleşir ve sınıf yönetiminde gerçekleştirmiş oluruz. Bunu lisede başarmak hepsinden daha zor bir iştir. Çünkü lise kademesine gelmiş bir öğrencinin kişiliği yerleşmiştir ve bu uygun bir kişilik yapısı olmayabilir. Bunun yanında çok farklı meşguliyetleri yani çeldiricileri vardır ve hepsi farklı ortamlardan gelmekte ve o toplumsal yapının özellikleri kişiliklerinin bir parçası olmuştur. Ama yine de herkese uygulanabilecek bazı ortak yöntemler vardır.

Mahiroğlu, Öğretim Yılı Başlamadan Önce Yapılacak Hazırlıkta Öğretmene Yönetimle İlgili bazı tavsiyelerde bulunurken;

- Öğrencilerle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamak.
- Derse devamsızlık, geç gelme, sınavlar, mazeret sınavları, ev ödevleri vs. ile ilgili öğrencilerle tartışılmayacak sınıf davranışları ile ilgili yapılması zorunlu olan kural ve usullerini öğrencilere duyurmak.

• Sınıf içi davranış standartlarını ve öğretmenin ödevler ve sınıfta esas alınacak usullerle ilgili beklentilerini belirlemek.

• Kural ve usuller yazı tahtasına ve ilan tahtasına asılmalıdır. Uygun olmayan davranışların sonuçlarının neler olacağı öğrencilere duyurulmalıdır.

- Sınıfta uygulanacak kurallar ve usuller velilere de duyurulmalıdır.

Sınıf yönetimini bilimsel bir temele ve kişisel becerilere dayanan bir süreç olarak değerlendirmek gerekir. Bu durumda sınıf yöneticiliğinin belirli bir bilimsel emek ve uğraş verilmeden kişisel becerileri kullanarak yapılabilmesi mümkün değildir. Bu çalışmalar için İrfan Erdoğan öğretmenlere bazı tavsiyelerde bulunurken;

- Sınıfta belirli amaçlara en kısa ve etkili yoldan ulaşabilmek için yapılacak çalışmalar.

---

¹⁷İra, 39.

¹⁸Ahmet Mahiroğlu, “Sınıf Yönetimi”, **Eğitim Dergisi**, Sayı:4, 1993,ss:71–80

- Sınıfın amaç birliği içinde, dayanışmacı bir ruha sahip olacak şekilde takım haline gelmesi için yapılacak etkinlikler.

- İstenen bilgilerin ve davranışların kazandırılması amacıyla, etkili bir iletişimin gerçekleştirilmesi için yapılan etkinlikler.

- Yoğun bir etkileşimin yaşandığı yer olmasından dolayı sınıf, istenen veya istenmeyen çok farklı davranışların sergilendiği bir mekândır. Bu yüzden davranışların yönetilmesi üzerinde durmak da önemli bir etkinliktir.

- Sınıfta yaşanan sorunların çözülebilmesi için yapılan etkinlikler.

- Sınıfta birçok etkinlik sınırlı bir zaman çerçevesinde yapılır. Bu durumda sınıf yönetimi için zamanın iyi kullanılması ve yönetilmesi gerekir.

- Sınıfta gerçekleştirilen çalışmaların amaçlara ulaşma açısından değerlendirilmeleri de önemli bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹ demektedir.

Sınıf yöneticisi olarak öğretmenlere belirtilen sorumlulukları yerme getirebilmeleri için ilgili yönetmeliklerce yetki ve sorumluluk verilmiştir.²⁰

Araştırmalar Sınıf yönetimi için önerilen, Tavsiye ve stratejilerini uygulayan öğretmenlerin, öğrencileri ile işbirliği ortamı içinde öğrencilerin çalışmalarını yönlendirebildikleri gözlemlenmiştir.

Sınıf yönetimi, sınıfı etkileyen, okul ve yönetimi, veliler ve çevre değişikliklerinin öğretmence incelenmesi ve bunlardan, eğitsel amaçların gerçekleştirilebilmesi için nasıl yararlanılacağıının belirlenmesi ile başlar.

Öğretmenler öğrencilerin davranışlarını ortaya çıkaran nedenleri bilmelidir. Sınıfta öğrenciler bazı ortak davranışlar göstermekle birlikte, her öğrenci birbirinden farklıdır. Öğrencilerin kişilik özellikleri, aile yapıları, yakın toplumsal çevreleri, gelişim özellikleri, ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Tüm bu özellikler öğrencilerin sınıf içindeki davranış biçimlerini etkiler. Öğrencilerin davranışlarını anlamlandırmak, davranışlarını tahmin edebilmek ve kontrol edebilmek için öğretmenin öğrencilerin davranışlarını etkileyen etmenleri ve bunların davranışlar üzerindeki etkisini bilmesi gerekir. Bu etmenleri iyi süzmeli ve anladığını öğrenciye de bir şekilde ifade edebilmelidir. Yani Öğretmen sınıf içinde olumlu öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğrenci ilişkisi yaratabilmelidir: Öğretimin temelini öğrencilerin kendi aralarındaki ve öğretmen ile öğrenciler arasındaki etkileşim ve iletişim oluşturur. İletişim engellerinin olduğu bir ortamda öğretimin gerçekleşmesi mümkün değildir. Öğretmen sınıfta öğrenciler için etkili

---

¹⁹ İrfan Erdoğan, ss:12–13.

²⁰ Ünal, Ada, s:31.

bir öğrenme alanı yaratabilmelidir: Olumlu öğrenme ortamının yaratılmasında öğretmenin öğretmenlik becerileri önemli rol oynamaktadır. Bu rollerin en önemlisi de Öğretmenin davranış değiştirme yöntem ve tekniklerini bilmesidir:

Sınıf yönetimini ve dolayısıyla öğretimi güçleştiren en önemli etmenlerden biri sınıfta olumsuz davranışlar sergileyen öğrencilerdir. Sınıf ortamındaki gürültü, öğrencilerin çalışmasını engeller, öğretim etkinliklerini kesintiye uğratar. Bu nedenle öğretmenin sınıfta öğretimi engelleyen olumsuz öğrenci davranışlarını anında durdurması ve öğrencilerin bu tür davranışların! değiştirecek yöntem ve teknikler kullanabilmesi gerekir.²¹

Eğitim, her meslek için gerekli bilgileri, ahlaki-manevi değerleri ve anlayışı geliştirme ereğini güden etkinlikler olarak yorumlanır. Eğitimin amacı, gençlere ve yetişkinlere, içinde yaşadıkları toplumu etkileyen gelenekler ve düşünceler, kendi kültürleri ve başkalarının kültürleri, doğa yasaları üzerinde bir anlayış geliştirmek ve iletişimde temel sayılan ve diğer becerileri kazandırmak için zorunlu olan şartları sağlamaktır.²²

İlk günkü tanışma, bireylerin birbirleriyle ilgili çerçeve bilgiler edinmelerini sağlamıştır. Adı soyadı, numarası, anne ve babası, kardeşleri hakkında kısa bilgiler, alışkanlıkları, sevip sevmediği durum ve davranışlar, okul ve derslerle ilgili düşünceleri, bu çerçevenin gözeneklerini oluşturur. Öğrencinin girmek istemediği tanışma alanları öğretmenlerce not edilip, okul kayıtlarından veya özel görüşmelerde velilerden öğrenilebilir. Tanışma, daha fazla kişisel ilişkiye yol açarak, işbirliği ortamı yaratır, iklimi olumlulaştırır, istenmeyen davranışları önler, grup havası oluşturur. Her insanın başkalarından farklı yanları vardır. Öğretmen, ilk günlerdeki tanışmayı daha sonra geliştirmeli, öğrencinin aile durumunu, yeterlikleri, evde konuşulan dil, öğrenme güçlükleri, sağlığı, yetersizlikler vb. ile ilgili bilgileri not etmelidir. Bu özellikle lise öğrencileri anlamında bize önemli kontrol noktaları sağlayabilir. Buluş çağındaki lise öğrencisi kendisini ispat etme isteğindedir. Ona, arkadaşlarına, ailesine yakın olmak onlarla ilgilenmek ona sempati yaratacaktır ve bize zorluk çıkarmadığı gibi dersimizle de daha çok ilgilenecektir.

Eğitimi bir sistem olarak ele alan bilim adamları; bu sistemin en temel öğelerini öğretmen, öğrenci, eğitim programları, okul, eğitim yönetimi ve çevre olarak sıralanabilir. Ancak sayılan bu temel değişkenlerden en belirleyici değişken öğretmendir, çünkü o diğer öğelerin bütünleştiricisi ve bir dereceye kadar da belirleyicisidir. Öğretmenin yeterlikleri

---

²¹ Erden, ss:21-23

²² Rıfat Okçabol, **Eğitim Sistemi Bozuk! Bozuk Olan Ne**, İstanbul: Motif Basım limitet,1996,s:104

artırılıp, bunların kullanımının temel değişkeni olan mesleğe karşı tutumu olumlulaştırmadıkça, iyi bir sınıf yönetimi beklenemez,

Yetişkinlerin artık gençlerden daha sorumlu davranmalarını istemelerinden vazgeçmelerinin zamanıdır. Bunun yerine onların yetiştirdikleri gençlerde sorumluluk duygusunu nasıl geliştirebildiklerini öğrenmeleri gerekir.²³

Artık öğretmenin sınıfının kralı ya da kraliçesi olmadığı, öğretmenlerin bildiği şeylerin tam tek doğru olmadığını, değerlendirmenin yalnızca sınav demek olmadığını, değerlendirmenin yalnızca sınav demek olmadığı bir dönemdeyiz. Bilim alanlarının birbirinden ayrı ve kendi başına olmadığını hem kabul edilmesi, hem de bu ayırımın yok edilmesi gereği giderek daha çok bilim insanı tarafından vurgulanıyor. Aslında öğretmenlerin çoğunun da bu bahsedilen konularla hemfikir olduğu, değişimi kabul edeceği düşünülmektedir. Oysaki dünyada yapılan araştırmalar en zor değişimin eğitimde ve eğitimcilerde yaşandığını saptamış bulunmaktadır.²⁴

4. Sınıf Yönetimi Yaklaşımları

Etkili sınıf yönetimindeki önemli öğelerden biride sınıfta kullanılan öğretim yöntemleridir. Sınıfta kullanılan öğretim yöntemlerinin belirlenmesi ile ilgili kararlar öğretmen tarafından alınır. Öğretmenin uygulayacağı öğretim yöntemlerini, öğrencilerin öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılmasını sağlayacak şekilde seçmesi öğrenme yaşantılarının daha etkileyici ve kalıcı olmasını sağlayacaktır. Böylece ders dışı etkinliklere yönelme ve istenmeyen davranışlar en aza indirgenecektir.²⁵

Başar'a göre daha çok öğretme çabasına yer veren yöntemler, sürekli izleyici olma yoluyla, öğrencilerin sıkılmasına ve istenmeyen davranışlar göstermesine neden olur. Öğrenci çabasına ağırlık veren yöntemler ise eğer sınıf etkinlikleri yapılmış, uygun program hazırlanmış ve öğretmen öğrenci istekliliği sağlanmışsa, sınıf düzeninin iyi olmadığı görüntüsüne karşın, istenmeyen davranışların azalması sonucunu doğurur. İstenen davranış, öğrencinin sessizce oturması değildir. Başkalarını engellemek, kaynakları olumsuz kullanmamak koşuluyla, amaçlar yönündeki her çaba istenen davranış olabilir.

Öğretmenin kişisel çabalara önem vermesi önce, tecrübe ve yaratıcı çalışma için fırsat hazırlaması, farklı yaklaşımlar yakaladığında üzerinde önemle durması gerekir. Bunun

---

²³Thomas Gordon, Çeviri: Emel Aksoy, Birsen Özkan, **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**, İstanbul: Sistem yayıncılık, 1993,s: 9

²⁴Gülten Hergüner, "21. Yüzyılda Eğitimcileri Eğitimi ve Okul Düzeni" **Kural Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, yıl 4 sayı 15,yaz 1998, s: 286

²⁵İra, ss:34–39.

gerçekleşebilmesi için öğrencilerin grup halinde çalışmalarını teşvik edilmeli ve gruplar arasında sıkı iletişim ortamı sağlanmalıdır. İşbirliği öğrenme modelleri, rekabetçi ve bireysel sistemlerden daha başarılı olduğu için, öğrenci, kendine güven, saygıyı artırma, olumlu ilişkiler, kabul, destek ve diğer farklı problemleri aynı zamanda da diğer öğrencileri sevmeyi de öğrenirler. Öğretmenler emredici davranış ve şartlandırmalı eğitimden, sakınmalıdırlar. Öğrenciler sürekli analiz etmeye yöneltilerek, onların yaratıcılık kabiliyetlerini ve düşünme yeteneklerini ortaya koyabilmeleri için fırsatlar tanınmalıdır.

Öğretmenler çocukların davranışlarını ve gelişmelerini ödüllendirmek için ellerinden geleni yaparken övgü ve ödülün gerekenden fazla olması motivasyonu düşürebilmektedir. Uygun bir dille övgü, sınıf gelişmesini takip, sürekli gözlem ve deneyim takviye edici olabilir. Cezanın amacı öğrenciye uygun olmayan, istenilmeyen davranışları öğretmek olmalıdır. Ceza istenilmeyen davranışların yapısını engellemeli ve istenilen davranışın yapılabilmesi için de öğrenciye fırsat ve zaman tanınmalıdır. Ayrıca öğrenciye rehberlik edilip yol gösterilmeli ve uygun davranıldığında ödüllendirilmelidir.

Yersiz ve gereğinden fazla ceza öğrencideki öğrenme isteğini yok eder ve korkuyu, endişeyi, suçluluk ve güzel şeyleri yıkma duygusunu beraberinde getirebilir.²⁶

Öğretim etkinliğinin yürütülmesi sırasında “öğrenci-merkezli” ya da “öğretmen merkezli” eğitim anlayışlarına saplanmak yerine, öğretmenin öğrenci ile serbest diyalog kurabildiği, aşırı bağımsız bir ortamın oluşturacağı disiplin sorunlarının ortaya çıkmasını göz ardı etmeden, öğrencinin her şeyin öğretmen tarafından titizlikle önceden planlandığı öğretim etkinliğine, özgür katılımının ve kendini serbest olarak ifade edebilmenin mümkün olduğu, öğrenci-öğretmen etkileşimi ve karşılıklı güvenin üst düzeyde olduğu, bir öğretim anlayışı benimsenerek, öğrenenlerin erişti düzeyleri yükseltilebilir.²⁷

Yukarıdaki sıralamanın dışında sınıf yönetimi konusunda başvurulan yaklaşımlar genel olarak geleneksel, tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olmak üzere beş türde ele alınabilir.

Geleneksel Yaklaşım: Geleneksel anlayışla gerçekleştirilen sınıf yönetiminin de öğretmen, tasarlayıp hazırladığı birtakım sınıf içi davranış kurallarına öğrencilerinin baş eğmelerini ve bu kuralları harfiyen yerine getirmelerini bekler. Öğretmen, istediklerini öğrencilere nasıl yaptırabileceğine odaklanır.

Tepkisel Yaklaşım: İstenmeyen davranışlara ödül ve ceza türü yollarla tepki gösterilerek uygulanan modeldir. Amaç, istenmeyen durum veya davranışların değiştirilmesidir.

²⁶Zühal Cafoğlu, “Sınıf Yönetimi,” **Eğitim Dergisi**, Cilt 1, Sayı:2, 1992, ss:152–160

²⁷Mahmut Tandoğan, “Öğretimde Kontrolün Kapsamı,” **I.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**, Adana,1994,c.I, s:24.

Örnek: İzinsiz konuşan öğrenciyi (istenmeyen davranış) öğretmen teneffüse çıkarmayacak (tepki) istenmeyen davranışın tekrar etmemesini sağlamaya çalışır.

Önlemsele Yaklaşım: Bu model, planlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirmeye, istenmeyen davranış ve sonucu, olmadan önlemeye dayalıdır.

Örnek: Dersin tam ortasında bir öğrencinin yapılacak sınavla ilgili sorduğu ve gerçektende açıklanması gerek bir konu hakkında açıklamayı dersin sonuna ertelemek gibi.

Gelişimsel Yaklaşım: Öğrencilerin, fiziksel ve ruhsal gelişim düzeylerine uygun bir şekilde hareket ederek gerçekleştirilen yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğrenciler bedensel ve ruhsal gelişmelerine uygun etkinlikler yapmaya yöneltilir.

Bilimsel Yaklaşım: Yukarıdaki modellerin tümünü kullanmaya dayalı olan modeldir.²⁸

Çağ bilgisinin değişkenliği ve bilimdeki hızlı gelişmenin bu bilgiyi sürekli olarak yenilediği, geliştirdiği günümüzde "Hangi bilgiyi öğreteceğiz? Nasıl öğreteceğiz?" sorunlarıyla karşı karşıya kalınmıştır. Bunun paralelinde "Bilginin aktarılması giderek bir amaç olmaktan çok, bir yöntem sorunu (Fındıkçı, 1992, S.20)." haline gelmiştir.

Bilgi öğretilirken hangi kıstas veya kıstaslar üzerinde durulmalıdır? Önemli olan her şeyi mi öğretmektir? Yoksa bazı şeyleri de öğrenciyeye mi bırakmak gerekir. Eğitimcilerimiz öğrenme ve öğretme kelimelerinin gerçek anlamlarına hizmet etmekte ne derecede başarılı olmaktadır? Bir yerlerde hata yapıldığının herkes az çok farkında olmasına rağmen, kısır bir şekilde "Hata kimde?" sorusu ile nereye kadar gidilebilecektir? Geçerli ve etkin öğrenme kavramlarına karşın, geçerli ve etkin öğretme kavramlarını boşlukta mı bırakıyoruz.

Ne yazık ki, sorunlara objektif yaklaşmıyoruz. Sorunlar anlaşılacak istense, kimse ortaya ne suç, ne de suçu başkasına atar. Böylece de "Suç bende değil, sistemde" kalıplanmış paradigmasını bırakma eğilimine girebilir insan.²⁹

4.1 Kouin'nin Yaklaşımı (İşbirliği ve Organizasyon)

1950'lerden başlayarak 1970'lere kadar sınıf yönetimi konusunda sistematik olarak çalışmalar yapan ilk araştırmacı Kouin olmuştur. Çalışmalarında öğretmenlerin davranışlarının öğrencilerin, dersi izlemesi üzerindeki etkisini incelemiş, bu konuda çok sayıda video filmi analiz ederek dikkatleri etkili sınıf yönetiminin süreçlerine çekmiştir.

Kouin'nin sınıf yönetimi için önerdikleri aşağıda kısaca özetlenmiştir.

---

²⁸ İrfan Erdoğan, ss:26–27.

²⁹ Ergin Erginer "Öğrenmeyi Öğretme Disiplini", *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 39.Sayı, Kültür Koleji Yayınları (Nisan, 1995), S:5.

- Öğretmenin sınıfta olup biten her şeyden haberi olmalıdır.
- Öğrencilerine hâkim olmalıdır. Böylece sınıfta isteklendirme olumlu yönde artacaktır.
- Öğretmen, dikkatin dağılmaya başladığını sınıf düzeni bozulmaya başlamadan önce fark ederek bu durumun üstesinden gelmelidir.
- Öğretmen bir öğrencinin davranış bozukluğuna tepki gösterdiğinde, diğer öğrenciler arkadaşlarının davranışlarındaki hataları anlayarak bu davranışı kendileri sergilememeye özen gösteriyorlardır. Bu etki ilköğretim okulu öğrencilerinde daha belirgin olarak görülmektedir.
- Eğer öğretmen tepkilerinde hakaret ve sinirlilik v.b.olumsuz davranışlar sergilerse, öğrenciler de sinirli, uyumsuz hale geliyorlar ve davranış bozukluklarında azalma kaydedilmediği belirlenmiştir.

Kouin öğrencileri meşgul etmek ve öğrenme aktiviteleri ile istekli bir şekilde katılımlarını sağlayarak öğretmenler davranış sorunlarını azaltabileceklerini söyler. Böylece istenmeyen davranışlar önceden önlenmiş olur.

4.2 Jones ve Jones'un Yaklaşımı: (Vücut Dili, Motivasyonu Sağlayıcı Etmenler ve Etkili Yardım)

Sınıf yönetimi ile ilgili yaklaşımlar Jones ve Jones tarafından da aşağıdaki şekilde özetlemektedir (Celep, 2000 akt: Erdoğan)

1. Sınıfın, öğrencilerin kişisel ve psikolojik gereksinimlerine dayanarak yönetilmesi, Bu anlamda öğretmen, karşısında bulunan öğrencilerin gereksinimlerini ve bunlarla ilişkili olan davranışları anlamaya ve sınıfı buna göre yönetmeye çalışır.
2. Sınıfın olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisi geliştirmeye dayalı olarak yönetilmesi.
3. Sınıfın, öğrencilerin gruplar halinde öğrenebilmelerini sağlayacak ortamlarla ve yöntemlerle yönetilmesi.
4. Sınıfın, öğrencilerin kendi aralarında örgütlenmelerini sağlayarak ve sınıfta güvenli bir ortamın yaratılması için davranış standartları oluşturarak yönetilmesi.
5. Sınıfın, öğrencileri uygun olmayan davranışlarını inceleme ve düzeltmede davranışsal yöntemler kullanılarak yönetilmesi.

4.3 Ginott'un Yaklaşımı : (İletişim Kurma)

Ginott, ana babaların çocuklarıyla ve öğretmenlerin öğrencileri ile yaşadıkları iletişim sorunlarına genel çözümler önermiştir. O, yetişkinlerin verdiği mesajların, çocukların ve gençlerin öz benliklerinde önemli etkileri olduğunu vurgulamıştır. Öğrencilerin öğretmenlerin konuşma tarzı ile öğretmenlerin bu konuşma tarzına karşı oluşturdukları tavrı inceleyen Ginott'dur.

Öğretim çok şey talep eden bir meslektir yorgunluk, kızgınlık, kırgınlık, anlaşmazlıklar sebebiyle öğretmenlerin zaman zaman kızgınlık hissetmelerine sebep olur. Temel inanç öğretmenlerin kızgınlık göstermemesidir ama bu yanlıştır. İnsan duygularını inkâr etmemelidir. Bu duygular öğrencilerle de kendisiyle de ilgili olsa inkâr etmemeli dikkat etmesi gereken bunu nasıl yansıttığıdır.³⁰

Ginott çalışmaları ile şu önerilerde bulunmuştur:

- Öğretmen, öğrencilerin bulunduğu durum ve davranışlarının tanımını yapmalıdır. Böylece her şeyden haberi olduğunu olup bitenleri hissettiğini belli etmiş olacaktır.
- Öğretmenler, öğrencilerle sınırlı bir yakınlık içinde bulunmalıdır.
- Öğrencileri etiketlemekten (Örneğin; "özürlü", "köylü", "Bücür") kaçınmalıdır

4.4 Glasser'in Yaklaşımı (Mantıksal Çözümler)

Glasser, yaptığı çalışmalarında sınıf yönetimi ve öğrenciyi derse bağlamak için şu önerilerde bulunmaktadır.

- Öğretmenler ve öğrenciler işbirliği halinde çalışmalıdır.
- Kuralların zorlayıcı olması önemlidir.
- Öğrenciler davranışlarının sonucunu düşünebilmelidirler
- Sınıftaki öğrencileri ve grupları, mantıklı bir biçimde yönlendirebilmelidir.

Glasser'e göre öğretmenler düzenli olarak sınıfta üç tür sınıf toplantıları yapmalıdırlar. Bunlar:

- 1- Öğrencilerin sosyal yönelimleri ile ilgili toplantılar
- 2- Öğrenciler tarafından geliştirilen konuların tartışıldığı toplantılar
- 3- Programa uygun öğretimin ne düzeyde gerçekleştiğinin tartışıldığı toplantılar.

Birebir konuşmalar öğrenci probleminin tanınmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

---

³⁰ Eric Sotto, **When Teaching Becoms Learning A Theory and practice Teaching**, Cassel, 1994,s:69

4.5 Dreikurs'un Yaklaşımı (Demokratik Sınıflar)

Dreikurs İki önemli konuya parmak basmıştır. Biri demokratik ortamın önemi biride öğrencilerin yanlış davranışlarının öğrencilerin yanlış hedeflerinden ortaya çıktığı üzerinde durmuştur.³¹

Dreikurs'a göre; Öğrencilerin derse katılmaları isteniyorsa, öğretmenlerin baskı uygular pozisyonda olmaması gerekir. Kırıcı olmak ve güç gösterisinde bulunmak öğrencilerin davranışları üzerinde olumsuz etki doğurmuştur. Dreikurs çalışmalarında demokratik sınıf ortamının sınıf yönetimini kolaylaşacağını belirtmiştir. Demokratik sınıfların olumlu yönleri şöyle özetlenmektedir.

- Öğrenciler kuralların belirlenmesinde söz sahibi olur.
- Öğrenciler kendi davranışlarının mantıksal analizini yaparak, kontrol edebilirler. (Öğretmenin uyarmasına ya da cezalandırmasına gerek kalmaz).
- Derse kendi istekleri ile katıldıklarından motivasyonları yüksektir.³²

4.6 Çağdaş Sınıf Yönetimi Yaklaşımı

Öğretmenin liderlik davranışını bir etkileme aracı olarak, çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımına etkisi önemlidir. Öğretmenlerin öğrencileri önemsemesi, öğrencilerin kendini önemli hissetmesine neden olmakta ve öğrenciler bu davranıştan doğal olarak etkilenmektedir. Eğer bir öğretmen sınıfındaki öğrencileri tarafından benimsenir ve desteklenirse ya da bir model olarak kabul edilirse başarıya ulaşmaması için mantıklı hiçbir neden kalmaz.

Sınıfını çağdaş yönetim yaklaşımı ilkelerine göre yöneten bir öğretmeni şu özellikler sahip olması gerekir.

- İnsan saygı ve sevgisi ile dolu olmalıdır.
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarının dolayısıyla farklı beklenti ve ihtiyaçlarının olduğunun bilincinde olmalıdır.
- İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygılı olmalıdır.

---

³¹ C.M.Charles, **Building Classroom Discipline** fifth edition, Longman, 1996

³² Ünal, Ada, ss:32–35.

- Öğrencilerin eşit eğitim haklarına sahip olduğunun bilincinde olmalıdır.
- Herkese eşit davranmalıdır.³³

1.5 Öğretmenler İçin Sınıf Yönetiminin Önemi

Öğretmenler sınıf yönetiminin en önemli ögesi olurken Öğretmenlerin öğretmenlik becerilerinin ortaya koyabilmeleri için sınıfın iyi yönetilmeye şartların uygun olması öğretmen açısından çok önemlidir. Bu şartların neler olduğunu yukarıda sıralamıştık. Bu şartlar olmadan iyi bir sınıf yönetiminin sağlanması zordur. Okulda bilgi aktarma ve öğrenim sürecini yöneten, sınıf içi düzen ve yönetimi sağlayan en etkili kişi öğretmendir.(Yavuzer:1994) “Genellikle kendilerini, çok demokratik ve sınıflarına hâkim olma becerisinde çok gelişmiş olarak tanımlarlar ve çok dinamik, öğretmeye istekli olarak anlatırlar. Ancak sonra da çok sıkıcı ve modası geçmiş bir öğretim uygulamasını sürdürebilirler.”³⁴

Sınıfı iyi yönetebilme ve disiplini sağlayabilmek için öğretmen sınıfta nasıl davranılması ve dinlenilmesi gerektiğini göstermeli ve kendi etkisinin farkında olmalıdır. Fakat Good ve Braphy’in ifade ettikleri gibi, öğretmenlerin çoğu sınıflardaki tavırlarının farkında değildirler.³⁵

Sınıf yönetimi öğretmenler açısından çok önemlidir. Çünkü öğretmenler günlerinin önemli bir bölümünü sınıfta geçirmektedirler. Sınıfta geçirmedikleri zamanda sınıftan sıyrılmaları çok zordur ve orda yaşadıklarının etkisindedirler. Orda yaşadıkları tatsız bir olay onların bütün gün kendilerini kötü hissetmelerine neden olmakta, hoş bir olayla bütün gün mutlu dolaşmaları anlamına gelmektedir.

Başarılı sınıf yöneticileri oldukça az disiplin problemi ile karşılaşır, çünkü onlar sınıfta herhangi bir sıkıntının çıkma ihtimalini azaltmak veya ortaya çıkarmasını önlemek için gayret gösterirler.³⁶

Öğretmen, sınıf yaşantılarının önceden belirlenmiş olan amaçlara uygun biçimde gerçekleşmesinden sorumludur. Öğretmenin, sınıfta öğrenciler üzerinde kontrolü sağlayarak istedik doğrultuda eğitim-öğretim sürecini gerçekleştirmesi iki etmene bağlıdır. Birincisi, olumlu öğrenci davranışını sürekli kılmak ve uygun olmayan davranışlarla ilgilenmek için sistematik bir plan geliştirmek. İkincisi de, sınıf Yönetimi ile ilgili kendi algılarını oluşturmaktır.³⁷

---

³³ Ünal, Ada, s:36.

³⁴ Olcay Direk, “Başarılı Öğretmenlerin Karakteristik Nitelikleri” **Eğitim Dergisi**, sayı 5, 1993, ss:52–62.

³⁵ Cafoğlu, ss:152–160.

³⁶ Mahiroğlu, ss:71–80.

³⁷ Cevat Celep ve Salih Erdoğan, “Orta Öğretimde Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkileri”, **T.Ü.Eğitim Fakültesi**

Sınıf yönetme işi ayrı bir bilgi ve beceri birikimi gerektirir. Her öğretmen kendi eğitim felsefesi, yönetim bilgi becerileri ve yaşantısına dayalı kazandıkları ile grup özellikleri doğrultusunda yönetir. Etkili sınıf yönetimi becerisine sahip olmak öğretmenler açısından iki temel nedenden dolayı büyük önem taşımaktadır. Birincisi: öncelikle öğrencilerin öğrenmeye ayrılmış olan süreyi verimli biçimde değerlendirmeleri, öğrencilerin akademik başarısı ve öğrenme motivasyonları açısından önemlidir ve ikinci olarak sınıf yönetimi öğrencilerdeki sorumluluk bilincinin gelişmesi ile davranışlarını kontrol becerisi kazanmaları açısından da önemlidir. Sınıfta etkili ders veren, coşkulu hareketli olan ve ders zamanını akademik amaçlarla kullanan öğretmenler, sınıf yönetiminde daha başarılı hayatlarında da daha mutlu olmaktadır. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin sınıftaki zamanlarının %20'sini istenmeyen davranışların oluşturduğu sorunlarla başa çıkmaya ayırdıkları görülmektedir. Eğer öğretmenler sınıf yönetme stratejilerini, tekniklerini bilmiyorlarsa en iyi şekilde düzenlenmiş bir okul kuralları planı bile uygulamada başarısız olabilir. Bu nedenle de öğretmen başarısız, mutsuz, stresli bir yaşamın içine sürüklenebilir.

Günümüzde öğretmenler, istedikleri gibi öğretim yapamadıkları için yoğun bir başarısızlık duygusu yaşadıklarından yakınır. Bazılarına göre bugünün gençleri ilgisiz, disiplinsiz ve öğrenmeye güdülenmemiştir. Bir öğretmen "İlgilerini çekmek için kendimi televizyonla yarışmak zorunda hissediyorum aman benim aynı olanaklarım yok" diyor. Şimdiki gençler bilgi aktarımı ve haberleşmenin yetersiz olduğu 1920' lerin gençleriyle karşılaştırıldığında, yürüyen ansiklopediye benziyor³⁸

Öğretmen sınıfta ya da sınıftaki bazı öğrencilerle başa çıkamadığı için ya sinirlenir ve öfkesini öğrencilerden çıkartır, ya da yapmış olmak için ders yaparak görevini tamamlar. Her iki durumda da öğretmen yaptığı işten tatmin olmaz³⁹

Öğretmenin yaptığı işten mutlu olmaması mutsuz olması anlamına gelir. öğretmen mutsuz olması öğrencinin dolayısıyla ailesinin mutsuz olması anlamına gelir. Ülkemizde yüz binin üstünde lise öğretmeni, iki milyonu aşkın lise öğrencisi ve onların ailelerini düşünürsek sınıfın iyi yönetiminin aslında ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlarız. Ama buna rağmen yetiştirme programlarında sınıf yönetimi konusuna gerekli önemin verildiğini söylemek oldukça güçtür. Ülkemizde de sınıf yönetiminin öğretmenlik programlarında ayrı bir ders olarak ele alınması 1997 yılından sonra gerçekleşmiştir.

Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt 27, sayı 124, 2002, s:13

³⁸ Gordon, s:118

³⁹ Erden, s:28.

Etkili bir sınıf yöneticisi olarak öğretmenin, sınıfın eğitim için hazırlaması, sınıf kural ve süreçlerini belirleyip öğretmesi, öğretimi düzenleyip sürdürmesi, öğrencilerin uygun davranmasını sağlaması beklenir.

Eğitim ortamı, sınıfın fiziksel, davranışsal ve öğretim ortamlarının bileşimiyle oluşur. Amaçlara ulaşmaya en uygun fiziksel düzenlemeler, çok yönlü hazırlıklara dayalı etkili bir eğitim planı, bu planın uygulanışında gözlenmek istenen öğretmen ve öğrenci davranış örüntüleri, ortamın öğeleri olarak görülebilir. Özellikleri, hazır oluşu, beklentileri, davranışlarıyla öğrenci; ortam ve olanak sağlayıcı, kolaylaştırıcı, destekleyici olarak okul yönetimi ve çevre, sınıf yönetimini bu alanlar açısından etkilerler. Etkili yönetilen sınıfta, öğrencilerin görevle ilgili olma düzeyi yüksek, bozucu davranışların düzeyi düşük, öğretim zamanının amaçlar yönünde kullanılış düzeyi yüksektir.⁴⁰

Dr. Kemal Pehlivanlıoğlu iyi bir sınıf yönetiminin öğrencinin duygusal, zihinsel ve fiziksel davranışının çok iyi keşfedilmesinden geçtiğini söylüyor. Her öğretmenin biraz psikolog olması gerektiğini söyleyen Pehlivanlıoğlu'na göre Türkiye'deki okullarda bir öğretmenin aşırı disiplinli, diğerinin ise esnek davranması öğrencinin kafasını karıştırıyor.

6. Öğrenciler ve Aileleri İçin Sınıf Yönetiminin Önemi

Sınıf içi çalışmalarında olduğu kadar, öğrencinin grup içinde kendini gerçekleştirmesinde de, öğretmen bir rehberdir. Grubun uyumunu sağlamak, her öğrencinin bu uyum içinde etkin, mutlu ve başarılı bir birey olmasında yönlendirici olmak, öğretmenin eğitimcilik yeteneğine, anlayışına, sevecenliğine bağlıdır. Her birimizin gönlünde bizi etkilemiş, yönlendirmiş en az bir öğretmenimizin anısı, her an taze durmaktadır.

Günümüzde öğretmen salt bilgi dağıtan, ders verip onu değerlendiren, edilgen bir birey olmaktan çıkmıştır. Çağdaş eğitim anlayışının öğretmeni, çocuğun toplum içinde özgürce gelişebilmesi için, onu duyan, düşünen ve uygulayan bir insan olması yolunda çeşitli deneyimleri kazanmasıyla yakından ilgilendirir. Öğretmen, çocuğun öğrenme, araştırma ve incelemesine rehberlik eden bir birey olmalıdır.⁴¹

Politika dengesi, öğrenci özelliklerine, amaçlara ve konuya göre de değişir. Örneğin demokratik davranışların öğrenilebilmesi için, değişkenlik politikasının ağırlıklı olması gerekir, çünkü demokrasi, polis devleti gibi yönetilen bir sınıfta öğrenilemez. Öğrencilerin kendilerini yönetmede zorluk çekebilecekleri durum ve dönemlerde, değişkenlik daha az yer alabilir,

⁴⁰Seher Önalın, "Sınıflarda Kişilik Terörü Estiriliyor", **Eğitimbilim**, Nisan 2004,ss:18-19

⁴¹Haluk Yavuzer, "Öğretmenlik Bir Sanattır," **Çağdaş Eğitim Dünyası Dergisi**, sayı 1, İzmir 1994, s:6

ama bu onların yaratıcılıklarının ve özgürlüklerinin engellenmesi anlamında kullanılmamalıdır. “En yararlı ilişki düzeni politikası olarak, öğretmen kontrolünün orta düzeyde olduğu durum önerilmiştir”.⁴²

Sınıftaki öğrencilerin başarısı doğrudan doğruya öğretmen tarafından kullanılan tekniklere, iletişim ve etkileşim miktarına bağlıdır. Yönetim açısından, sınıf ortamında öğretmen, hedeflenen amaçlara ulaşabilmek için, öğrencileri çalıştıran bir arada tutan kişi olarak tahlil edilmek istendiğinde, üzerine düşen görevlerin önemi açık olarak görülebilecektir.

Aileler çocuklarının başarılı olmalarını her şeyden çok isterler. Bunun nedenleri çok farklı olabilir. Öncelikli olarak çevremize hava atmak ve çocuğumuz üzerinden pirim yapmak bunun en belirgin kanıtı çocuklarımızı çevremizdeki başka öğrencilerle karşılaştırmaktır. Bizden sonra çocuklarımız soyumuzu sürdürecekleridir. Gelecekte unutulmayacağız. Hem içgüdüsel hem bilinçli olarak, çocuklarımızın yarınlar için var olmalarını, başarılarını yoğun biçimde bu nedenle bekleriz. Bir başka nedeni gerçekleştiremediğimiz amaçlarımızın, umutlarımızın gerçekleşmesini çocuklarımızın yaşantılarında bekleriz, imgesel, düşsel kalan, yaşanamayan özelemlerimizi çocuklarımızın varlıklarıyla gerçekleştirmiş görmek, yaşamak isteriz.

Eğitimde öğrenciye istenen özellik ve yeteneklerin kazandırılmasını en önemli amaç olduğunu söylemiştik. Eğitimin bu yönü, Özellikle günümüz toplumlarında, ailenin çocuğuna ayırdığı zamanın azalması nedeniyle son derece önem kazanmıştır. Olumsuz etkileri eğitimle giderilmeye çalışılmakta, böylece aile ile eğitim arasında bir bütünleşme sağlanmaktadır. “Eğitimin bir başka amacı da, kişiye ailesinin vermekte güçlük çekeceği veya veremeyeceği bilgilerin verilmesi, kişinin daha gelişmiş olarak topluma hazırlanmasının sağlanmasıdır.”⁴³

Sınıfta ne amaçla bulunduğunu, programını bilen, yetişken ve profesyonel olan öğretmendir. Yönetimin sorumluluğunda öğretmene aittir. Okul bir sistemdir. Sınıfsa bu sistemin alt sistemlerinden biridir. Sistemi oluşturan öğretmenin etki alanı içindeki en önemli unsurlar, kendisi ve öğrencileridir. Sistemlerde bütün parçalar etkileşim içindedir. Sistem iyi yönetiliyorsa ortaya çıkan değer sistemin parçalarının değerleri toplamından fazladır. Kötü yönetiliyorsa sorunlar giderek büyür, verim düşer. Sınıf, eğitim öğretim ortamı olmaktan çıkar karmaşa ve huzursuzluk başlar, kontrol güçleşir, iletişim bozulur, hedeflenen başarıya ulaşamaz.⁴⁴

---

⁴²Başar, s: 54.

⁴³ İlhan Erdoğan, s:102

⁴⁴ Nadane Kuşçu, “Başarılı Sınıf Yönetimi İçin Pratik Tavsiyeler,” **Eğitimbilim**, Nisan 2004,s:22–23

Öğretmen bu başarıyı elde etmeye çalışırken sınıfında zayıf ve eksik noktaları görmezlikten gelerek ya da yok ederek değil zayıflıkları ve eksiklikleri terbiye ederek hareket etmelidir. Ana babaların gözünde öğretmenler çocuklarının “öteki anan babaları”dır. Bu yüzden öğretmenlerin çocuklarını nasıl etkileyecekleri konusunda haklı endişeleri vardır. Öğretmenlerin etkisi iyi mi yoksa kötü mü olacaktır? Çocuklar öğretmenlerini sevecekler mi? Öğretmenler çocukların öğrenmelerine yardım edecekler mi? Öğrettikleri gerekli mi... Öğretmenlerin gözünde de, ana babalar çocuklarının “öteki öğretmenleri”dir. Bu nedenle, onların da öğrenciler eve gidince ana babaların çocukları nasıl etkileyecekleri konusunda endişeleri vardır. Öğrenci ne tür bir ev ortamında yaşıyor? Ödevini yapmasını sağlıyorlar mı? Öğretmenlerin disiplin ve öğretim yöntemini eleştirecekler mi? Çocuğun evle ilgili sorunlarının çözümü için öğretmenlerden çok şey mi bekleyecekler?

Öğretmen-öğrenci ilişkisi bozuk olursa ana baba, ana baba-çocuk ilişkisi bozuk olursa da öğretmen acı çeker. Her iki taraf, çocuğun diğer tarafla ilişkisi ile yakından ilgilidir. Ancak bu ilgilerine karşın birbirleri ile çok yakın ve anlamlı ilişkiye giremezler. Bir araya gelseler de birlikte geçirdikleri zaman son derece kısıtlıdır. Oysa daha sık ve uzun bir araya gelseler, belki de birbirlerini etkileme şansları olacaktır.⁴⁵

Öğretmen, sınıf yapısını ve yönetim sistemini öğrencilerin açıkça anlamasını sağlamalıdır. Bu yapılmazsa, uygulamalar öğrencilere sıkıcı gelebilir, başarısızlıkla sonuçlanabilir. Bu durumlar da sınıf sorunlarının kaynağını oluşturur. Sınıf yönetiminde iki önemli özellikten biri, yer, zaman, kaynak, insan ve etkinliklerin, tutarlı, uyum içinde olması; ikincisi, öğrencilerce benimsenmiş olmasıdır.

Temel eğitim öğretmen ve öğrencileri, yarışmacı sınıf ortamının olumsuz bir çevre olduğunu belirtmişlerdir, lise öğrencileri ise, orta düzeydeki bir yarışma ortamını uygun ve başarıya olumlu etkili olarak nitelmişlerdir. Yarışma, güvensizlik yaratır, oysa insanın başkalarına, özellikle de arkadaşlarına güvenme gereksinimi vardır. Yarışmacı ortam çoğu zaman ancak üst yetenek düzeyindeki birkaç öğrenciyi güdüler, bu yarışı kazanamayacağını gören çoğunluk yarıştan ve sınıf etkinliklerinden kopar. Bu ortamda, birinin kazanması diğerlerinin yitirmesine bağlıdır. Birey, enerjisinin bir kısmını başkalarının başarısızlığı için ayırabilir.⁴⁶

Bu sonuç ülkemizdeki eğitim sistemimizin neden çöktüğünü çok iyi açıklamaktadır. Çünkü eğitim sistemimiz öğrencilerimize tümüyle bir yarışmacı ortam sunmaktadır. İlköğretimin sonunda fen liseleri sınavı, özel okullar sınavı, meslek liseleri sınavı, parasız

---

⁴⁶ Başar, s:55.

yatılı... Lise eğitiminin sonunda ise ÖĞRENCİ SEÇME SINAVI (Ö.S.S) , üniversite eğitimi bittikten sonra yeterlilik, yüksek lisans...

Öğrencilerimiz öğrenmek yerine ezberlemek, davranışı değiştirmek yerine sınav kazanmayı tercih ettiler veya tercih ettirildiler. Yarış kazanmak adına yıllardır öğrencilerimize yarış atı muamelesi yapıldı ve yapılmaya devam ediliyor. Yarış atı dememin en önemli nedenlerinden biride bu yarışa sokulan öğrencilere hiç kimse ne istediğini sormadı sormuyor. Bu yarışçı sistemin en önemli sonuçlarından biride sadece kendini düşünen kendi başarılarını başkalarının başarısızlığı üstüne kuran bir nesil yetiştiriyor olmasıdır(yarışın kazanılması için başkasının kaybetmesi gerekir).

Kişiye istenen özellik ve yeteneklerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Eğitimin bu yönü, ailenin yetiştirme fonksiyonunu tamamlamaktadır. Özellikle günümüzün toplumlarında, ailenin çocuğuna ayırdığı zamanın azalmasının olumsuz etkileri eğitime giderilmeye çalışılmakta, böylece aile ile eğitim arasında bir bütünleşme sağlanmaktadır; Bu tür özellikli eğitimin bir başka amacı da, kişiye ailesinin vermekte güçlük çekeceği veya veremeyeceği bilgilerin verilmesi, kişinin daha gelişmiş olarak topluma hazırlanmasının sağlanmasıdır.⁴⁷

II. BÖLÜM

VERİMLİ BİR SINIF YÖNETİMİNİN ÖN HAZIRLIKLARI

1. Öğretmenin Yapması Gereken Hazırlıklar

Eğitim-öğretim etkinliklerinin meydana geldiği sınıf ortamının, öğrencinin öğrenmesini sağlayarak onu geliştirici nitelikte olması gerekir. Bunun için sınıfta kurallar belirlenmeli, fiziksel düzenlemeler yapılmalı, uygun öğretim yöntem ve teknikler kullanılarak öğrenme yaşantıları düzenlenmeli, derste zaman doğru yönetilmelidir. İletişim sağlanmalı ve öğrenci isteklendirilmelidir. Etkili bir sınıf yönetimi, sınıf yönetimini oluşturan bu öğelerin yeterli düzeyde doğru uygulanmasıyla sağlanır. Öğrencilerin çalışma alışkanlıkları ve tutumları ile onların okul saati içinde ve dışında, okula ilişkin etkinliklere karşı olumlu bir biçimde tepki göstermeye hazır olmaları ve bu konuda belli bir davranış kalıbına sahip olmaları

---

⁴⁷İrfan Erdoğan, s:103.

belirtilmektedir. Öğrencilerin çalışma alışkanlıkları ve tutumları çok geniş kapsamlıdır. Bu kavramın içine öğrencilerin okul yaşantısıyla ilgili her şeye karşı kapalı (gözlenemeyen) ve açık (gözlenebilen) tepkilerin tümü girmektedir. Örneğin, ders işlenişi sırasında hissettiği duygular, ders öğretmenine karşı tutumları, çalışma yöntemleri, ödevlerle ilgili görüşleri, eğitimden beklentileri, kütüphaneden yararlanma düzeyleri, çalışma ortamlarını düzenlemeleri, anne-baba ve arkadaşlarıyla ilişkileri gibi pek çok önemli öge sayılabilir. Akademik başarıyı etkileyen değişkenlerden biride güdülenmedir. Güdülenmeyle ilgili değişkenler son zamanlarda daha çok ilgi çekmektedir. Başarıyı etkileyen bir diğer faktör, öğrencilerin öğrenme alıştırmalarını tamamlamak üzere kullandıkları stratejilerdir. Yakın zamanda yapılan araştırmalar çeşitli çalışma stratejileri ve okul başarısı arasında pozitif bir ilişkiyi saptamışlardır.

Öğrencilerin öğrenmesine etki eden en önemli faktör öğretmendir. Araştırmalardan toplanan veriler, öğretmenin akademik başarıya etki eden en güçlü faktör olduğunu desteklemektedir.⁴⁸

Bir dersi Öğretirken öğretmenlerin kontrol altında tutması gereken birçok değişken olduğunu daha önce söylemiştik. Öğretmenler ders sırasında minimum düzeyde dikkate alacağı önlemler için mahiroğlu şu önerilerde bulunuyor.

- Öğretmen derse başlamadan önce öğrencilerin dikkati toplanmalıdır.
- Açıklamaların doğru zamanı konusunda hassas olunmalıdır. Öğrencilerin ilgisini veya ilgisizliğini gösteren sözel olmayan ipuçlarına dikkat edilmelidir.
- Öğrencilerin gözlerine bakılmalıdır. Gözler ilginin ve anlamının varlığını ve yokluğunu gösterir.
- Bir derste çok fazla şey kapsanmamalıdır.
- Bir konu veya bir tepki üzerinde çok fazla durulmamalıdır. Öte yandan cevapsız soru bırakılmamalıdır.
- Öğretmen amacına bağlı olarak değişik soru teknikleri kullanılmalıdır.
- Sınıfta uyulacak kurallar adil ve istikrarlı bir biçimde uygulanmalıdır.⁴⁹

1.1 Anlatılacak Konuya Göre Strateji Belirleme

Öğretmen dersini anlatırken her konuda ve her sınıfta aynı öğretim yöntemini kullanmamalıdır. Derste hep aynı yöntemin kullanılması sıkıcı olabilir. Bu yüzden derslerde süresi ne kadar kısa veya uzun olursa olsun değişik yöntemler kullanılmalıdır. Her sınıfta

---

⁴⁸ İra, ss:34–39.

⁴⁹ Mahiroğlu, ss:71–80.

farklı öğrenciler farklı ortamlar yaratır öğretmende sınıfını tanıdığı için ona göre önlemler alır. Her konunun hayatımızdaki kullanımını farklıdır öğretmen bu farklılıkları göz önüne almalıdır.”verilen bilgiler ayrıntılara değil, öze yönelik olmalıdır. Bol bilgi yerine gerekli bilgiyi vermelidir. Anahtar kavramları ve temel yapıları öğrenenlere sunabilmelidir”.⁵⁰

Teknik ve karmaşık kelimelerden sakınılmalı. Çok teknik kelimelerin ve karmaşık cümlelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Önemli noktaları anlatmadan önce tanımlamalar yapılmalıdır. Aynı şekilde, teknik kelime ve kavramlar açıklanmalıdır. Bilinmeyen kavramlar kullanıldığı zaman kavramı bilmeyen izleyicilerin ders boyunca o kavrama takılıp kalması olasıdır. Ders ve konu işlenirken sunulan örneklerin konuyla ilişkili olmasına dikkat edilmelidir. İlişkili olmayan örnekler öğrencilerin kafalarının karışmasına neden olur ve yoğunlaşma bozulabilir.⁵¹

Ülkemizde Eğitimin en önemli eksikliği verilen bilgilerin hayatta ne işe yaradığı ile ilgili öğrencilere bilgi verilmemesi. Bu bilgi eksikliğinden dolayı öğrenciler öğretmenlerine sürekli “Bunları niye öğreniyoruz ki?” sorusunu sorarlar. Öğretmenlerimizin bir çoğu da bu bilgilere sahip değildir ve bunlara ulaşacakları kaynaklarda yok denecek kadar azdır. Öğrenciler, her akademik disiplini neden bilmeleri gerektiğini anlamaktan mutluluk duyarlar. Bu nedenle amaç tanımına şöyle bir cümlecik ile başlamak faydalı olabilir, "öğrencileri konularında bilgi sahibi yaparak, başkalarına yardımcı olmalarını sağlamak" çünkü öğrenciler, herhangi bir akademik alandaki uzmanlığın başkalarına yardımcı olmak için büyük fırsatlar yaratacağını kavramalıdır. Eğer öğrencilerimize neden öğrendiklerini anlatmasak ezberci eğitimden kurtulamayız.

Sağlam öğrenim, (a) Araştırma ve Bilgi Toplama (%70) (b) Ezberleme (hafıza) (%10) ve (c) Düşünme-Fikir Üretebilme (%20) üçgenine dayanır. Türkiye’de eğitim, %98 ezberle (ve ilk sırada bununla başlayarak), %2 araştırmaya ve % 0 fikir üretmeye ayrılıyor. Şüphesiz temel bilgiler ezberlenmelidir. Geçmiş asırlarda bu çok önemliydi (hele yazının icat edilmediği veya halâ öyle yaşayan ilke toplumlarda) bilgi kullanımı ve aktarılması sırf hafızaya dayanırdı. Ancak artık kitaplar, ansiklopediler ve gitgide yaygınlaşan bilgisayarlar (hele hele Internet), hafızaya fazla bilgi yüklemeyi lüzumsuz bulmaktadır. Meselâ, testlerde sorulan "Selçuklular daha çok Rey kentinde mi, Samara'da mı kalırlardı?" sorusu öğrencinin sadece ezber yeteneğini ölçer, bir işe de yaramaz, çünkü bilse bile daha mezun olmadan bunu unutacaktır. Ama gerektiğinde her an ansiklopedisine veya bilgisayarına başvurup bunu öğrenebilir. Gene de, ilkökul çocukları daha çok, büyüdükçe daha ezberlemeye muhtaç olacaktır. Doz buna göre ayarlanmalıdır.⁵²

---

⁵⁰ Özgen, s:165.

⁵¹ İrfan Erdoğan, ss:61–62.

Öğretmen her konuyu elinden geldiğince kolaydan zora doğru işlemelidir. Her konudan sonradan öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmeli ve gerekli önlemleri almalıdır.”Öğretmen, konuları basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu oluş özelliklerine, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru işlemelidir.”⁵³

Biz yıllardan beri öğretimde tekrar tekrar pekiştirme yöntemleri kullana kullana, yani şekil vererek, biçimlendirerek, tekrar ettirerek, pekiştirerek, 'aferin' diyerek bir şeyleri öğretmeye çalışıyorduk. Bu, dünyanın her yerinde böyleydi son yıllarda tercih edilen yaklaşım bunun biraz dışında. Tekrar tabiki olacak ancak bunu yeterli görmeyen bir teori ile karşı karşıyayız. Artık bireyin (çocuk, genç, yaşlı fark etmez) beynine ilişki kurarak, bağlantı kurarak ulaşırsak, bilgi anlamında daha etkili daha verimli bir iş yapmış oluruz. Beyin temelli öğrenme, beynin fizyolojik yapısını keşfedip beynin üzerinde durma ve neredeyse istenen şeyleri enjekte etme. Öğretirken uzun süre üzerinde durmayın, geçin. Bir konuyu öğretirken bir örnek iki örnek, beş örnek gibi uzun uzun üzerinde durursanız beynin fizyolojisine aykırı hareket etmiş olursunuz. Beyin sizden daha hızlı olmayı istiyor.⁵⁴ Biz ne kadar tekrar yaparsak yapalım öğrencilerimizi çalıştıramadığımız onlara kendi kendilerine soru çözdüremediğimiz sürece öğrenme gerçekleşemez.

Müfredatı ünitelere bölüp onu takip etmek hem öğretmen hem de öğrenci açısından daha kolaydır. Bir bütünün tamamının birden öğrenilmesi hem zordur, hem de zaman alır. Parçaların öğrenilip bütüne gidilmesi öğrenme işini kolaylaştırır. Müfredatın ünitelere bölünerek öğretilmesinde, tamamlanan her ünite bir sonraki ünitenin emelini oluşturur. Öğrencileri bayramlar anlatılırken bayram törenine götürülmesi, medeniyetler anlatılırken müzelere götürülmesi, erozyon anlatılırken ağaç diktirilmesi gibi. Öğretmen ders işlerken müfredata göre tamamen bağlı kalmayabilir. Kendine göre alternatif yollar geliştirilebilir. Sınıftaki eylem planı, öğrencinin ne zaman nerede ne yapacağı, nasıl yapacağı bilincine ulaşmasını sağlar. Bu planla düzen sağlanır. Düzeni sağlamanın yolu ise eylemlerin kurallara bağlanması ile olur.⁵⁵

1.2 Ders Planı Yapma

Planlama; belirli bir dersin ve konunun "Ne Zaman? Nerede? Neden? Ve Nasıl?" öğretileceği konularında karar vermektir. Bu bakış açısı ile planlama, nelerin yapılacağını listelenmesi

---

⁵² Reha Oğuz, "21.Yüzyıla Göre Eğitim," **Yeni Türkiye Eğitim Özel Sayısı**, sayı 7(Ocak-Şubat 1996),s:53

⁵³ Veysel Sönmez, **Program Geliştirmede Öğretmenin El kitabı**,7.baskı, Ankara: Anı yayıncılık, s:111

⁵⁴ İrfan Erdoğan, "Sınıf Yönetimi Ve Öğretim Stratejileri", **Bahçelievler de Eğitim dergisi**, 3.sayı,2004

⁵⁵ Küçükahmet, ss:159-160

değildir. Plan, yön gösterir, kendinden emin olmayı sağlar. Zamanın en etkili biçimde kullanılmasını sağlayıp boşa zaman harcanmasını ve karmaşayı azalttığı için eğitim-öğretimi güvenceye alır. ABD'de Michigan Üniversitesinde yapılan bir araştırmaya göre, öğretmenler bir etkinliği planlarken aşağıdaki konuları dikkate almalıdır.

Planlama için zaman ayırmak, Plana başlamadan önce bir konuda öğrencilerin daha önceden neler bildiğini ön testler ile ortaya koymak, Yıllık plana uygun ünite ve ders planı yapmak. Öğrencilerin plan ile iletişimini kurmak Plânlaması yapılacak etkinliğin bütünü anlamak, Etkinliğin sınıf içerisinde nasıl gerçekleştirileceğini gözünde canlandırmak, Karşılaşılabilecek problemleri önceden görüp bunlardan kaçınma yollarını ve bunlarla karşılaşıldığında anında geliştirilecek çözümleri düşünmek, Bölünmeler ve beklenmeyen durumlar ortaya çıktığında bunların ders akışını etkilememesi için yapılacakları planlamak, zaman kaybını, karışıklılığı ve problem davranışların çıkmasını önlemek, için bir çalışmadan diğer çalışmaya geçişleri planlamak. Aynı sınıflara giren diğer arkadaşlarıyla da bilgi alışverişinde bulunması planın aksamamasına da katkıda bulunacaktır. Böylece farkına varmadığı bir sorunu arkadaşı fark ettiyse ders öncesinde müdahalede bulunarak ders içinde zaman kaybını önlemiş olacaktır. Aynı sınıfa giren öğretmenlerin her dönem en az bir kere bir araya geldikleri şube öğretmenler kurulu toplantıları bu anlamda çok önemlidir.

Görüldüğü gibi öğretim etkinliklerinin planlaması, uygulamaya dönük kapsamlı bir çerçeve içerisinde, esnek bir yapıda ve yaratıcılık unsurunun da devrede olduğunda işlevsellik kazanmaktadır.⁵⁶

Yönetim fonksiyonlarının en temel nitelikli olanı plânlama fonksiyonudur, denebilir. Artan seçim olanakları ve giderek geleceği tahminin zorlaşması, plânlamanın önemini daha da artıracaktır. Bir işletmenin amaçlarını belirleyen, her bölüm için programları içine alan plân, neyin, nasıl ve kimlerle yapılacağına tespit ve tayin edilmesidir. Yönetimin ilk safhası olan plânlama ile amaçlara ulaşmak için en iyi hareket biçiminin seçilmesi ve bu seçeneklerin geliştirilmesi sağlanır. Böylece nereye, niçin, nasıl, hangi vasıta ve yöntemlerle, kimlerin ortak çabalarıyla ulaşılabileceği kararlaştırılmış olunur. Çalışanlar organizasyonun ihtiyaçlarını belirledikçe planlamanın gerekliliği artar. İşletmede plânlamanın öneminin artması, işletmenin içinde bulunduğu çevrenin değişmesinin sonucudur. Modern yönetici eski metodu bırakıp yeni bir yöntemle çalışmasını sağlayacak değişmeyi önceden görmelidir. Bu durumda, plânlama gereği, çevredeki birçok değişimin sonucudur. Plânlama ihtiyacım doğuran en önemli çevresel değişimler ise, teknolojik değişimler, hükümet

---

⁵⁶ Saffet Avcı, www.ogretmenlersitesi.com

politikasının, ekonomik düzeni sağlayan prensiplerin, çalışma ortamının değişmesi ve sosyal kural ve tutumlardaki değişmelerdir.

Planlama, her şeyden önce var olan sistemin toplam olarak ne ürettiğinin belirlenmesi ile başlamalıdır. Birçok planlama çalışması bu ilk adımı ihmal eder ve bu nedenle insanlar rasgele bir şeyler yapmaya itilir. Planlamanın ikinci bölümü, var olan sistemin daha ayrıntılı analizidir.⁵⁷

Milli Eğitim bakanlığınca Tebliğler dergilerinde yayınlanan program içerikleri, öğretmenlerin uygulayacağı ders programı için bir kaynak niteliği taşıır. Öğretmen bu kaynak içerikten yararlanarak, çevre, okul, öğrencinin özelliklerini gözetip, kendi program içeriğini, bunun öğretim süresine dağılımını, içeriğin hangi dilimlerine ne kadar zaman ayıracağını kendisi belirler ve bunları en genel anlamda yıllık planlarında daha ayrıntılı olarak günlük planlarında gösterir. “Öğretim öncesi hazırlıklar ayrıntılı bir zaman ve eylem planına bağlanmalı, anlamlı bir sıra ile sunulmalıdır. Ders sürecinin bu yapılanışının, farklı amaçlar-dersler-konular için, farklı sayı ve sırada dizilişleri yapılabilir. Örneğin, güdüleme, dönüt alıp düzeltme, pekiştirme, hemen her aşamada yer alabilen etkinliklerdir.”⁵⁸

Eğitim-Öğretim Çalışmalarındaki Planlar: Yıllık Plan, Ünite Planı, Günlük Plan, Ders planı, Gezi-gözlem planı, Deney planı biçiminde özetlenebilir.

Yıllık planlar, öğretmenin tüm öğretim yılı içinde hangi genel hedeflere, hangi konularla ve hangi etkinliklerle ulaşacağını gösterir. Yıllık planın temel amacı öğretmenin zamanı doğru olarak kullanmasına yardımcı olmaktır. Yıllık plan öğretmenin konuları hangi genişlik ve derinlikte vereceğini planlamasını, dersle ilgili araç, gereç ve materyallerin önceden elde edilmesini kolaylaştırır. Böylece öğretmen yıl içinde ünitelere gereken zamanı ayırabilir ve program zamanında tamamlanır.

Ünite planları ise yıllık planlara göre daha detaylı bilgi içerir. Bu planlarda ünite kazandırılacak hedef davranışlar, konuların ayrıntıları, üniteyle ilgili öğretmen ve öğrencilerin yapacakları temel etkinlikler ve değerlendirme etkinlikleri yer alır.

Öğretmenin öğretim sürecindeki en önemli rehberi günlük planlardır. Bu planlarda öğretmen her ders saatinde ne yapacağını adım adım yazar. Günlük planlarda ayrıntılı olarak dersin başlangıcında yapılacak etkinlikler, hedeflerin kazandırılması sırasında yapılacak etkinlikler ve dersin sonuçlandırıldığı bölüm de yapılacak etkinliklere yer verilmesi gerekir. Bu şekilde hazırlanan plan hem öğrencinin kendine güvenerek ve

---

⁵⁷ Jenkins, s:163.

⁵⁸ Başar, ss:73–74.

ne yapacağını bilerek derse girmesini sağlar, hem de dersin verimli geçmesine yardımcı olur.⁵⁹

Programlar ve planların Sınıfta zaman yönetiminde etkili olan bir boyutu da vardır. Bu programların çoğu öğretmenler dışında gerçekleşir.(müfredatlar...) Müfredatların içeriğini öğretmenler yıllık ünite ve günlük planlarda gösterir. Bu planlar hazırlanırken öğrenci özellikleri dikkate alınırsa planın gerçekleşme oranı yükselir ve her sene öğrenci grubuna göre mutlaka değişiklikler yapılmalıdır. Hedef davranışlar, öğretim süreci sonunda, öğrenenlerde gözlenmek istenen davranışlardır. Bunların belirlenmesine giden yolda, amaçların belirlenmesi, öğrencilerin tanınıp eğitim gereksinimlerinin ortaya çıkarılması basamakları yer alır M.E. B in koyduğu hedef davranışlar genel anlamda herkes için gereklidir. Fakat öğrencileri tanımaya başladığımız zaman öğrencilerden bazılarının bu davranışları öğrenmek gibi bir derstleri olmadığını anladığımızda istenmeyen davranışlarla karşı karşıyayız demektir.

Ders araçları, basit bir tahta parçasından bilgisayara kadar her tür maddeyi içerir. Öğrenci yapımı basit araçlar, diğer amaçları gerçekleştirmesi yanında, öğrenciye özgüven de sağlar. Plan yapılırken klasik anlayıştan uzaklaşıp ilgi çekici olmasına çalışılmalıdır. Planların benzer yanlarının yanında, ilginç, yeni, farklı, çarpıcı yanları da olmalıdır. Planlamada materyallerde önemli yer tutar.

En iyi öğrenmenin gerçekleşmesi için sınıf ortamının öğrenmeye ve öğretmeye müsait olması veya müsait hale getirilmelidir.”En ideal öğretimin sorunsuz zamanda olduğunu biliyoruz. Ancak sorunsuz zaman içinde de bazı sorunlar çıkabilir. Küçük de olsa tüm sorunlar çözüldükten sonra öğretme-öğrenme işlemine başlanabilir. “⁶⁰

Eğitimde planlama, öğretim etkinliklerinin en verimli (rasyonel) ve sistemli şekilde nasıl yürütüleceğinin önceden belirlenmesidir. Öğretmen, öğreteceklerini önceden planlarsa neyi, niçin, ne zaman nasıl öğreteceğini bilir. Bu durumda öğretmen kendinden emin olarak derse girer, derste yapacaklarını da önceden belirlediği için zamanı sınıfta en iyi şekilde kullanmış ve değerlendirmiş olur. Bu sebeple planlama ile eğitim öğretim için gerekli yöntem, etkinlik ve materyaller önceden belirlenmiş olur. Planlı yapılan bir eğitim hedefe en kısa yoldan ulaşmayı sağladığı gibi, zamandan da tasarrufu beraberinde getirir, eğitim-öğretimin verimliliğini artırır. Ancak, plan hazırlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus planın katı olmayıp esnek olmasını sağlamaktır. Çünkü katı planlama zaman israfına sebep olduğu gibi maliyeti de artırır. Katı planlamada anlatılması düşünülen konu kendisine ayrılan

---

⁵⁹ Erden, s:171.

⁶⁰ Gordon, s:118.

zamandan daha erken veya geç bittiği takdirde planda sapmalar olacaktır. Bu sebepten katı planlamadan kaçınılıp esnek planlama yapılmalıdır.

1.3 Sınıfa Özgü Alınacak Tedbirler

Geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı eğitim ortamlarında, öğrenciler sadece dinleme ve yazma ile ilgili etkinliklerde bulunur, bilişsel süreçlerini bilgi ve kavrama düzeyinde kullanır, ders dışı etkinliklerle daha çok ilgilenir, sadece verilen bilgileri kalıp halinde alıp tekrar ederler. Bunun sonucunda eğitim ortamında düzen ve disiplin ile ilgili sorunlar yoğun olarak yaşanır ve gerekli hedef davranışlar öğrencilere istenilen düzeyde kazandırılmaz.⁶¹

Çocuğun ilk üç yaşındaki öğrenme merakının yetişkinlik yıllarında nereye gittiği öğretmenlere ve okula sorulmalıdır. Bu doğal merakın okulun ilk yıllarından başlayarak, sınıfın tehdit edici ortamında yavaş yavaş söndüğü vurgulanmaktadır. (Holt'tan aktaran Kılıççı, 1989). Bu nedenle çocukların keşfetme ve tanıma çabaları desteklenmelidir. Daha da önemlisi deneme-sorgulama yönündeki cesaretlerinin kırılmaması gereklidir. Sınıf içinde başarısız olma ve yanlış yapma korkusu gerçek öğrenmeyi engellemekte, onun yerine ezberleme ve doğru cevabı sadece bilgi düzeyinde tekrarlamaya dayalı ölü bir öğrenmeyi ortaya çıkarmaktadır.

Çağdaş bir öğrenme sürecinde öğrenenlerin aktif ve sorumlu olması gerekir. Öğrencilerine sorumluluk veren, onları işbirliği içerisinde destekleyen, yönlendiren öğretmenlerin sınıflarında yüksek başarının ve olumlu sosyal ilişkiler geliştiği gözlenmektedir.⁶²

Eğitim sistemimiz siyasi sistemimizin istediği insan tipini yaratmaya devam etmektedir. Dinleyen, sorgulamayan, yargılamayan, merak etmeyen söylenenin koşulsuz doğru olduğunu kabul eden tepkisiz öğrenciler mezun olmaya devam ediyor.

Ders anlatılırken öğretmenin planını dahilinde belli bir temposu vardır. Öğretmen tempoyu azaltıcı davranışlara fırsat verilmemeli: Etkili bir dersin gerçekleşmesi için belli bir temponun yakalanması ve bu temponun sürdürülmesi önemlidir. Bu arada birçok davranış temponun kesilmesine yol açabilir. Bu ise dersin akışını ve etkililiğini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle öğretmen derste yakalanan tempoyu azaltan davranışlara yer vermemelidir. Bunu yapmanın en iyi yollarından biri soru sormaktır. Soru sormak öğretimin

---

⁶¹ İra, ss:34–39.

⁶² Yaşar Uğürol, “Öğrenen Sınıfta Davranışlar”, **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Yaz**, Pagem, sayı 15, 1998, ss:344–345

gerçekleşmesi ve sınıf yönetimini en önemli silahlarından biridir. soru sorulurken dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Sorulan soru

- Öğrencileri öğrenmeye güdülemeli
- Dersi öğrencilerle ilişkilendirme
- Öğrencilerin neleri hatırlayabildiklerini anlama
- Ders ile ilgili geribildirim alma
- Öğrencilerin konuşmalarına ve derse katılmalarına yardımcı olma
- Problemleri çözme, Öğrencilerin birbirlerinden öğrenmelerini sağlama, Sınıfı kontrol altına alma.

Soru sorarken yukarıda sıralanan amaçların gerçekleşmesi için sorulan soruların her birinin her amacı gerçekleştirmesi mümkün değildir. Sorular, hatırlamayı yoklayan sorular, Cevabı tek ve önceden belli olan sorular, Cevabı birden çok olan ve önceden belli olmayan sorular, Bir değerlendirme sonucunda cevaplanabilecek sorular gibi kategoriler ayrılabilir. Öğretmen sınıfının akademik düzeyine göre bu soru türlerinden istediklerini istediği sayıda sorabilir.

Sorular öğrencilere düşünme ve konuşma alışkanlıklarını kazandırma bakımından önemlidir. Ancak soruların etkili ve doğru bir şekilde sorulması da önemlidir. Soru sorarken aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır.

- Sınıfın tümünü ilgilendiren sorular herkese sorulmalı ve bütün sınıfın düşünmesine imkân sağlanmalıdır.
- Soruyu cevaplaması istenen öğrencinin belli olması durumunda ise yine önce soru sorulmalı, bütün sınıfın düşünmesi için beklenmeli ve cevap vermesi için öğrenciye söz hakkı verilmelidir.
- Derse katılmayan, utangaç veya geç algılayan öğrenciler için önce öğrencinin adı söylenmeli, sonra soru doğrudan onlara yöneltilmelidir.
- Sorular tüm sınıfa değil de belirli öğrencilere yöneltiliyorsa, oturma sırası, numara sırası gibi belli bir sıraya göre değil, seçkisiz yolla sorulmalıdır. Bu şekilde tüm sınıfın dikkatli ve ilgili olması sağlanmış olur.
- Doğru cevaplar anında pekiştirilmelidir. Cevapların doğru verilmesi için ipuçları kullanılmalı ya da yan sorular sorulmalıdır.
- Soruyu sorduktan sonra, düşünmesi için öğrenciye zaman bırakılmalıdır.
- Öğrencilerin öğretmene ya da diğer öğrencilere soru sormalarına olanak verilmelidir.
- Çok sayıda soru sormaktan kaçınılmalıdır.
- Soru soran kişinin konudan uzaklaşmasına müsaade edilmemelidir.
- Bir sorunun cevabı için düşünmeye, sorunun tümü anlaşıldıktan sonra başlanmalıdır.

- Cevapların uzun olmamasına özen gösterilmelidir.⁶³

Sınıfta fiziksel ve ruhsal açıdan farklılık gösteren öğrenciler bulunabilir. Bu öğrencilerin sınıf ortamında özel olarak ele alınması gerekir.

Bunlardan öğrenme yetersizliği olan öğrencilere diğer öğrencilerden daha fazla yardım edilmeli ve daha fazla ipucu verilmelidir. Bu doğrultuda derste hızlı ve yavaş öğrenen öğrenciler için ilave etkinlikler düzenlenmelidir. Diğer taraftan, dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik sorunu olan öğrencilerin de derse başlamadan önce dikkatlerini derse verdiklerinden emin olmak gerekir.

Düşük başarı gösteren öğrenciler için de daha fazla etkileşim ortamı yaratılmalıdır. Bu öğrencilerin daha rahat yardım alabilecekleri yerlere oturtulmaları gerekir.⁶⁴

Öğrencilerin etkinliklere etkin ve verimli katılması için en önemli üç etmeni Erdem şöyle ifade etmektedir.

1. Öğrencinin işi bitirebileceğine dair beklentisi: öğrencinin bir işe girişmesi için o işi yapabileceğine inanması gerekir.

2. İşe verilen değer: öğrenciler kendileri için bir değeri olan işi yapmaya istekli olurlar. Öğrencinin bir işe verdiği değer üç türlü olabilir.

a. Öğrencinin yapılan işe ilgi duyması ve yaptığı işten hoşlanması

b. İş tamamlandığı zaman öğrencinin başarı elde etmesi

c. Yapılan işin, öğrencinin kariyerine ya da diğer kişisel amaçlarına fayda sağlaması.

3. İş yapılırken bireyler arasındaki ilişkinin niteliği: İş yapılırken bireyler arasındaki ilişkiler sıcak ve destekleyici olursa, öğretmen öğrencilere gerektiği zaman rehberlik yaparsa öğrenciler işe katılmakta isteklilik gösterirler.

Suçlama, problemin gerçek nedenlerinin araştırılmasını engeller. Genellikle şimdiki problemler, önceki problemlerin dünkü çözümlerinden kaynaklanır. Eğer nedenlere inilmezse, bu günün problemleri ile dünkü problemin çözümü arasında bir bağlantı kurulamayacaktır.⁶⁵

Sınıftaki ilk günlerde sınıf kuralları öğrencilerin önerilerini alarak öğretmence veya Öğretmen liderliğinde öğrencilerce belirlenmelidir. Kurallar daha sonra belirlenirse, kuraldışı davranışa alışan öğrencilerin kurallara uyması güçleşir. Sınıf kuralları beklentileri iletmeli, okulun politikalarına uygun ve yazılı olmalı, kuralların mantığı açıklanmalıdır Öğrenciler de düzensizliği sevmez, baskıcı olmayan, yaşamın doğasından gelen bir düzen ister Bu düzen

---

⁶³ İrfan Erdoğan, ss:58–61.

⁶⁴ İrfan Erdoğan, ss:70–71.

⁶⁵ Jenkins, s: 29.

kurallar aracılığıyla, herkesin yanlısını kabul edeceği bir ortam sağlamalıdır. Öğretmenler koyulan kurallara uyulup uyulmadığını kontrol etmelidir. Onlara uyulmasını sağlamalıdır. aksi takdirde Öğrenciler, ilk düzensizlik izlenimini aldıklarında başkalarını da ararlar, ama öğretmenin sınıf düzenini sağlamada kararlılığını anlarsa, yanlış davranışları azalır. Kuralları bilmesi ve onun kontrol edildiğini bilmesi öğrencinin kendine güveni, morali, başarısı üzerinde etkili olmaktadır.

Kuralların yazılı olmasını savunanlar kadar, informal olmasını savunanlar da vardır Bu konuda alışkanlık ve uyum sağlanana kadar, alt sınıflarda yazılı, üst sınıflarda yazısız kurallar kullanmanın yararlı olduğu söylenebilir.⁶⁶

Kurallara ilişkin davranışın değiştirilmesi sürecinde, engelleme yerine, öğrencinin mantığına seslenme yolu seçilmelidir. Çünkü engellenme, hırçınlık, direnme, olumsuz davranış yaratır. Beklentileri anlatış şeklimiz, görünüşümüz, ses tonumuz, yüz ifademiz, olumluluk ve iyi niyet yansıtmalıdır. Kullanılan dilin yönelimi için, "iyi söyleyin, iyi olsunlar, olumlu konuşun, olumlu olsunlar" deyişi kullanılabilir.

İlişki kurarak bir hayat düzeni sağladığınız zaman, etrafınızda hep ilişki var diye bir şeylere baktığınız zaman gerçekten ilişki kurulur. Biz o zaman Tarih'te Fen'de Coğrafya'da Türkçede sürekli ilişki kurarak ve ilişki kurdurarak bir şeyleri kazandırırız, öğretirsek, daha kalıcı bir öğrenmeyi gerçekleştirmiş oluruz.⁶⁷

Öğretimle ilgili kitapların çoğu, değişik yaştaki gençler için değişik beceri, yaklaşım ve yöntem gerektiğini ileri sürer; sanki her yaş grubu için öğretmenin ayrı pedagojik yaklaşım uygulaması gerekmiş gibi. Okul öncesi çağındakilerin öğretiminin lise öğrencilerinin öğretiminden çok farklı olduğu söylenir. Her ne kadar çocuğun değişik gelişim evrelerinin özellikleri, gereç ve eğitim deneyimlerinin seçiminde dikkate alınması gerekirse de, temelde öğretmen ve öğrenci arasındaki insan ilişkileri hep aynı kalmaktadır deyip her öğrencinin farklı bir birey olduğunu ve farklı davranılması gerektiği tezine karşı çıkanlarda var.⁶⁸

Bir öğretmenin sağlıklı bir sınıf havasını yaratabilmesinin ilk adımı; kendisini iyi tanımasıdır. Öncelikle, kendi kuvvetinizi, kendi zayıf yanlarınızı, kendi amaçlarınızı, kendi kişilik özelliklerinizi ve çok özel niteliklerinizi gerçekçi olarak tanıdığınız takdirde çok etkili ve zevkli bir sınıf ortamı yaratabileceğinizi umut edebilirsiniz.⁶⁹

Sağlıklı bir sınıf ortamının oluşturulmasının ikinci adımı, öğrencileri iyi tanımaktır. Samimi, öğretmenin doğrudan yönetimi ele almadığı, pek çok öğrencinin kararlara katıldığı

---

⁶⁶ Başar, s:61.

⁶⁷İrfan Erdoğan,"Sınıf Yönetimi ve Öğretim Stratejileri Konferansı", **Bahçelievler de Eğitim Dergisi**, Sayı 3, 2004

⁶⁸ Gordon, s:11.

⁶⁹Direk, ss:52-62.

bir sınıf yönetimi, belirli bir grup öğrenci ile başarılı olarak çalışabilir, ancak bir başka grup öğrencide başarısız kalabilir. Bir öğretmen olarak sınıfınızdaki öğrencilerin olgunluğunu, kişilik özelliklerini, ihtiyaçlarını ve yeteneklerini kendinizde olduğu gibi çok iyi ölçmelisiniz. Her sınıfın özellikleri diğerlerinden farklıdır, dolayısıyla bazı durumlar önceden kesin sınırlarla belirlenmekten çok, ortaya çıkacak koşullara göre esnek bırakılmalıdır.⁷⁰

2. Dersliğin Fiziki Şartlarının Organizasyonu

Sınıf organizasyonu, okulun amaçlarına ulaşabilmesi için hangi işlevleri yapması gerektiğine ve bu işlevleri yapacak bölümlerin birbirleriyle ahenkli çalışacak şekilde oluşturulmasına, bu organlarda çalıştırılmak üzere gerekli olan personel (öğretmen), uygun ilke, yöntem ve ders araç gereçlerinin uyumlu hale getirilmesine ilişkin süreçlerden oluşur.⁷¹

Bu süreçler oluşurken Organizasyon;

- Süreç sonucunun amacına ulaşabilmesi için, hangi işlevi yerine getirmesi gerektiğine,
- Bu süreç süresince birlikte çalışacak birimlerin birbiriyle ahenkli çalışmasına
- Bu birimlerde çalıştırılmak üzere gerekli olan insan gücün ve sermaye unsurlarının temini ve uyumlulaştırılmasına ilişkin süreçlerden oluşur.

Öğretmen Sınıfta fiziki şartların organizasyonunu gerçekleştirirken tüm eğitim sistemin içinde bulunan programları, öğrenci, öğretmen, yönetim kadrosunu, okul binasını tüm bölümleriyle(kantin, yemekhane, kütüphane...) , araç gereç gibi girdiler amacımıza uygun bir biçimde organize edilerek belli bir çabalardan sonra en yüksek verimi almak için organizasyonun organlarına tahsis edilirler.

Sınıf yönetimi açısından da sınıf atmosferi, iletişim, düzen ve disiplin gibi değişkenler öğretimin niteliğini arttıracak şekilde biçimlenir ve etkili bir sınıf yönetimi sağlanmış olur.⁷²

Cumhuriyetimizin kurulduğu yıllarda yurdumuzda bulunan 40 bin köyün ancak 4.999'unda ilkokul vardı. Bunların çoğunluğu da üç sınıflı ilkokullardı. Bu okullara öğrenci bulmak bir sorun olduğu gibi; okula devam eden öğrencilerin sağlıkları, beslenmeleri, ders araçları ve kitapları bakımından da bugünlerle kıyaslanmayacak kadar ilkel durumlardaydı.

---

⁷⁰ Direk, s:52–62.

⁷¹ Küçükahmet, s: 150.

⁷² İra, ss:34–39.

Bugün bunların çoğunluğu problem olmaktan çıktı ama, yeni gelen problemlerin çözümü de bitmedi.⁷³

2.1 Fiziki Ortamın Önemi

Fiziksel ortam, sınıf ve sınıfın donatımını kapsar. Fiziksel ortamın doğası ve organizasyonu davranış üzerinde doğrudan etkilidir.⁷⁴

İçinde yaşanan eğitim görülen, mekânlar yani okullar ergonomik olmak durumundadır. Oysa okul yapımında hiç de bu unsurların dikkate alınmadığı görülmektedir. Oysa binanın girişinden merdiven genişliğine, teneffüste dinlenilecek bahçeye, sınıfların aydınlatılması, boyanması, ısı derecesi ve oturulan sıraların yükseklik ya da alçaklığına değin birçok unsur eğitim kalitesini ve hem öğrencinin hemde öğretmenin performansını etkilemektedir.

Bilimsel bulgular biyoriitm eğrisi olarak tanımlanan insan performansının en yüksek olduğu saatleri sabah saat 7 ile öğle saat 12 arasında olduğunu ortaya koymaktır. Hatta saat 15'ten sonra insan performansı sıfır noktasına yaklaşmaktadır. Bu durumda önce ders saatlerinin insan performansına uygun bir biçimde ayarlanma ve ikili eğitime son verme zorunluluğu gündeme gelmektedir.

Sabah kahvaltısı ya da okul öncesi yaşanan ailesel gerginlik, ulaşımda yaşanan stres eğitim düzeyini ve algılama yeteneğini azaltan unsurlar arasındadır. Bu bağlamda ders araç ve gereçlerinde çocuğun ya da gencin fiziki konumuna ve yapısına uygun olması bir zorunluluk iken ülkemizde buna uyulduğu da söylenemez. Kaldı ki ilkokul birinci sınıfa giden bir öğrencinin sırtına yüklenen asgari onar kiloluk çantalar çocuğun fiziki yapısına uygun bir uygulama olarak düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında oturulan sıraların yüksekliği, yumuşaklığı, ya da sertliği, sınıfta bulunan tahtanın boyu, rengi önemlidir.⁷⁵

Ne yazık ki sınıflar öğrencileri derse güdeleyecek, heveslendirecek şekilde düzenlenmemiştir. Bu nedenle çocukların isteksiz davranışları kabul edilemez gelir.

Öğretmenler, öğrencilerin kabul edilemez davranışlarını yalnızca sınıf ortamını değiştirerek bile, göreceli olarak daha kolay önleyebilir. Bu, öğrenciden çok sınıfın psikolojik ve fiziksel özellikleri ile uğraşmak demektir.⁷⁶

---

⁷³Galip Candoğan,“Havasız Dersliklerde Boğulan Öğrenciler”, **Öğretmen Dünyası**, Sayı 165,1993,s:17

⁷⁴ Küçükahmet, s:152.

⁷⁵ Faruk Güçlü, “Türk Eğitim Sisteminde Anti-Ergonomik Uygulamalar,”**Öğretmen Dünyası Dergisi** sayı 226,(Ekim,1998),s: 33.

⁷⁶ Gordon, s:114.

Okullarımızın büyük çoğunluğu okul olarak kullanılmak için yapılmış eğitime uygun yapılar değildir. Okullarımızdaki sınıflar dört duvar, bir tahta ve hiç bir yerde olmadığı kadar rahatsız masa ve sandalyeden oluşur; çok da kalabalıktır. Çocukların hiçbir şekilde etkin olmasını gerektirmeyen ezberci sistemde kabul edilebilir olan bu çevre, çocukların her türlü katılımının beklendiği yeni öğretim sistemi denemeleri ile değişiyor ama okul binaları hala okul binası olarak tasarlanmış binalar değil. Yani hiç yenilenmeyen olanaklara karşın, öğretmenlerden modern şekilde eğitim yapmaları bekleniyor. Bu durumda çevresel sorunlar davranış sorunları yaratabilir. İşte bu nedenle, öğrencilerin fiziksel koşullara bağlı kabul edilemez davranışları, koşulların değiştirilmesiyle düzeltilebilir. Öğretmenlerin sınıf ortamını değiştirebilmeleri, onların yaratıcı düşünme yeteneklerine bağlıdır.

2.2 Fiziki Ortamın Değişkenleri

Nedense sadece okullarda gerçekleştirilebilen bir etkinlikmiş gibi görünen eğitim, aslında insanlığın var oluşundan beri süregelen bir süreçtir. Bununla beraber okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel bir ortamdır. Kontrollü bir ortam olan okulda öğrenciye kazandırılacak bilgi, beceri ve tutumlar önceden belirlenmiştir. Bunlar, bu konuların uzmanı olan öğretmenler tarafından planlı bir biçimde düzenlenen öğretim faaliyetleri ile kazandırılır.⁷⁷

Öğretim ortamının fiziksel koşulları ve oturma düzeni öğrenciyi güdeleyici, sınıftaki demokratik iklim öğrenciyi öğretim etkinliğine katılmaya cesaretlendirici, özendirici olmalıdır.⁷⁸

Sınıftaki her öğrencinin ev ortamı bakımından aynı şartları sahip olması söz konusu bile olamaz. Bu anlamda diğer arkadaşlarına göre dezavantajlı durumda bulunan öğrencilerin diğer arkadaşları ile aynı seviyeye gelmeleri için okulun sahip olduğu olanaklar kullanılmalı."Okuldaki kütüphane ve bireysel öğretim materyalleri olanakları çeşitlendirip, zenginleştirilerek; ev olanakları yönünden avantajlı ve dezavantajlı öğrencilerin durumları eşitlenebilir."⁷⁹

Sınıf ortamı öğrenci öğretmen etkileşiminin en yakın çevresi ve sürekli etkileyici değişkenidir. Bu ortam öğretmen öğrenci ilişkisinin devamını ve kalitesini etkiler. Fiziksel ortama ilişkin her değişken, eğitime destek veya engel olur. Yalnızca ortamda var olanlar değil, bunların düzenlenişi, görünüşü (estetiği) de eğitsel açıdan etkileyicidir ve öğrencide olumlu veya olumsuz etkiler bırakır. Öğrenci tutum ve davranışının önemli bir etkeninin sınıf

---

⁷⁷ Şahin, s:343.

⁷⁸ Tandoğan, s: 22.

⁷⁹ Tandoğan, s: 22.

düzenlemeleri olduğu, bunun az da olsa sözel etkileşimi etkilediği belirlenmiştir. Bu etki, eğitimi etkileyen diğer değişkenler üzerindeki katkılarıyla daha da çoğalır. Sınıftaki sıra, masa, dolap, uzaklık, öğrenci gibi fiziksel engeller, öğretmen-öğrenci arasında psikolojik engel de oluşturur, iletişim ve etkileşimi değiştirir.

İyi hazırlanmış bir sınıf ortamı öğrenci için güdeleyici tersi durumda ise vurucu olabilir. Sınıftaki öğrencilerin sayısı, duvar ve eşya renkleri, ışık, ısı, temizlik, gürültü düzeyleri, görünüm, sınıftaki fiziksel ortamın öğeleri olarak sayılabilir. Sınıftaki öğrenci sayısının az-çok ayrımı, çeşitli araştırmalarda farklı rakamlarla gösterilmiştir. Örneğin bazı araştırmacılar 16–20 kişilik bir sınıf için küçük, 26–30 kişilik sınıf için de büyük demiş, bulgularını buna göre yorumlayarak şu sonuçlara ulaşmıştır: Okuma başarısı açısından küçük ve büyük sınıflar arasında fark yoktur. Öğrenci sayısı ile başarısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bu sayıların küçük-büyük sınıf ayrımı yapmada yetersiz kaldığı başka araştırma sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır. Ayrıca, kapsamlı bir araştırmada, onbeş kişilik bir sınıftaki öğrenme, yirmi üç kişilik sınıftakinden daha çok olmuştur.⁸⁰

Ülkemizde özel liselerdeki Ö.S.S başarısının daha düşük olması başarının sınıftaki öğrenci sayısı ile bağlantılı olmadığını gösterebilir. Kalabalık olmayan sınıfların yararlarından biri, öğretmene sağladığı kolaylıklardır. Bu sınıflar, öğretmene ek zaman kullanma, az kaynakla yetinebilme, her öğrenciye daha fazla zaman ayırabilme, öğrenci gelişimini kolay izleyebilme, sınıfı daha etkili yönetebilme, etkin öğrenmeyi kolaylaştırabilme fırsatları verir. Kalabalık olmayan sınıflarda bireysel dikkat çoğalır, dersi bozucu davranışlar azalır, sınıf etkinliklerine katılma fırsatı artar.

Işık--Işıktaki değişimler, psikolojik sistemimizi de etkiler. Bir araştırmada ışık, başarı ve tutum üzerinde fazla etkili bulunmamıştır. Sınıfta görme ve okumanın rahatça yapılmasını sağlayacak bir aydınlık olmalıdır. Bunun az veya çok olması öğretmen ve öğrencinin işini güçleştirir, gözü yorar, dikkatsizlik, sinirlilik, edim düşüklüğü yapar. Öğrenci içeriye giren güneş ışıklarının tahtadaki yansımalarından dolayı tahtada yazılı olanları görememekte ve de öğretmeni sürekli uyarmakta veya sürekli hareket ederek, konumunu değiştirerek tahtayı görmeye çalışmakta hem kendi dikkatini hem de arkadaşlarının dikkatini dağıtmaktadır.

Isı.—Ortama uygun giyinen bir insan için gerekli oda ısısının yirmi derece dolayında olduğu söylenebilir. Sınıfın ısı, mevsime, neme olduğu kadar, öğrencilere göre de değişir. Giyim ve sınıfın fiziksel koşulları, ısının etkisini değiştirir. Sınıf ısısının düzenlenmesi ısıtıcı ve soğutucularla yapılabileceği gibi, öğrenciler de ısı değişimleriyle tutarlı giysi seçimi yapabilmelidir. Öğrenci kıyafetleri seçilirken yazlık ve kışık diye iki tür kıyafet seçilebilir.

---

⁸⁰ Başar, s:30.

Renk.—Renkler öğrencinin fiziksel ve davranışsal durumunu etkilemektedir. Nefes alışımız, kan basıncı, nabız, kas etkinliği, renklerle değişebilmektedir.

Gürültü.—Rahatsız edici, işitmeyi engelleyici, dikkati dağıtıcı, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozucu bir değişkendir.

Temizlik.-- Sınıfta yerlerin, duvarların, pencerelerin, sıra ve masaların, eşyaların, havanın temiz olması, sağlık, albeni, kullanım isteği, fiziksel ve düşünsel rahatlık açılarından gereklidir.”(Başaran) öğrencilerin sınıflarını temiz bırakma alışkanlığı edinmeleri ilerde görev alacakları işletmelerde çevreye duyarlı bir çalışan veya yönetici olmalarını sağlayacaktır.

Fiziksel Ortamın Düzenlenmesi-Sınıf, ustaca düzenlenmiş bir çevre olmalıdır, çünkü davranışı değiştirmenin çok etkili bir yolu, çevreyi değiştirmektir. Eğitimde yeni teknolojiler, öğrenme çevresine farklılıklar ve yenilikler getirir. Geleceğin teknolojisi, öğrenmelerin çoğunda bireysel ve zihinsel gelişim için birlikte öğrenme olanakları sağlayan öğrenme ortamlarına olanak sağlamalıdır. Sınıf, öğrencilerin ses çıkarmadan oturup ders dinlediği sıkıcı, ilgi çekmeyen bir ortam değil, arkadaşlarıyla birlikte araştırmalar yaptığı ve yaptığı araştırmaların sonuçlarını arkadaşlarıyla özgürce tartışabildiği bir ortam olmalıdır. Bu tür ortamların sayısının artması ve içerik olarak daha nitelikli hale gelmesi okul, öğretmen, veli ve öğrenci işbirliği ile sağlanmalıdır.

Öğrencilerin Oturma Düzeni- Sınıf düzeni gibi, oturma düzeni de sınıf yönetimini ve eğitsel çabaları destekler veya engeller. Bazı durumlarda bir öğrencinin yerini değiştirmek, sınıfı değiştirebilir Bir öğrencinin sınıftaki yerini belirlemede temel kaygılardan biri, herkesin görme ve işitme kolaylığına sahip olması, bu açıdan kimsenin birbirini engellememesidir. Tahta, perde, öğrenim araçları herkesçe görülebilmeli, öğretmenin, diğer insan ve araçların sesi herkesçe işitilmelidir. Görme-işitme sıkıntısı çeken çocuklar bu nesnelere yakın oturtulmalı, uzun boylular arkada olmalıdır. Öğrencilerin iletişim ve etkileşim alışkanlıkları, oturma yerini belirlemede başka bir değişkendir. Sınıfın ön ve ortası, bu açıdan şanslı bölgelerdir. Buralara, iletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrenciler oturtulmalıdır. Oysa kendilerine bırakıldığında, iletişimden hoşlanmayanlar arkaya veya kenara oturur. Ön sırada oturanlar, öğretmenle diğerleri arasında fiziksel engel oluştururlar.⁸¹

Özellikle lise düzeyindeki öğrencilerde arkadaş gruplarının bir arada oturması, onların derste istenmeyen davranışlarda bulunmasını kolaylaştırıcı bir faktör olabilir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için öğrencileri tanımış olmak kimin kimle daha iyi arkadaş olduğunu kimin kimle anlaşamadığını bilmek ve ona göre oturtmak gerekebilir. Ama lise yaşına gelmiş

---

⁸¹ Başar, s: 35.

öğrencilerin oturma yerlerine sık sık müdahale etmemek gerekir. Güven vermek ve güvenmek çok önemli olduğundan bu konuda hassas davranmak gereklidir.

Sıra-Masa Düzenleri-Öğretmen masası, öğretmenin sınıfın tümünü görebileceği bir yerde olmalı, kontrol derecesi ve istenen yönetim şekline göre, öğrenci etkinliklerinin türü ve öğretmen yardımı dikkate alınarak yer değiştirmelidir. Öğretmen masası sıraların yanında veya arkasında olursa, öğretmen kontrolü artabilir. Çünkü bu durumlarda öğretmenin öğrenciler hakkındaki bilgisi azalmazken, öğrencilerin öğretmen hakkındaki bilgileri azalır.⁸²

Sınıftaki yerleşim için öğrencilerin görüşlerinin alınması onlara sorumluluk ve demokrasi bilinci aşılar, katılım davranışlarını geliştirir. Yerleşim düzeni, öğrencilerin etkileşimini farklılaştırarak, birey ve grup davranışını etkiler. Öğretmen, en üst düzeydeki edimi ve en iyi davranışı elde edebilmek için, çeşitli oturma biçimleri denemelidir.

Öğrencilerin başarısına doğrudan etki eden fiziki ortamı;Öğrenci sayısı,Sıraların yerleştirme düzeni,Öğrencilerin oturuş biçimi,Işığın giriş yönü,Aydınlatma durumu,Isıtma durumu,Sıcaklık-soğukluk durumu,Gürültü durumu,Ortamın temizliği,Araç-gereç durumu,Sınıfın boyası ve görünümü gibi benzeri faktörler etkilemektedir. Bu faktörlerin öğrenme-öğretme sürecinde etkin rol oynadığı inkâr edilemez. Bundan dolayı yukarıda sayılan durumların en uygun hale getirilmesi gerekmektedir.⁸³

3. Derse Başlangıç ve Dersi Bitirişin Sınıf Yönetimi Açısından Önemi

Ders başlangıcı, çocukların derse karşı ilgilerinin çekilmesinde ve planlanan aktivitelerin çocuklara tanıtımı bakımından son derece önemli saatlerdir. Ayrıca ders süreci içerisinde öğrencilerin ne yapacaklarını açıkça göstermede ve öğrenme-öğretme süreçlerini organize etme bakımından da önemlidir. Etkili bir öğretmen öğrencilerin ilgilerini bir konuya toplayabilir ve bunu derste sürdürebilir. İyi öğrenmeye yol açan bir sınıf ortamı sağlar daha sonra da uygun yöntem ve tekniklerle öğrenmenin gerçekleşmesine kılavuzluk eder.⁸⁴

Derse veya konuya giriş: Öğretmen öğrencilerini evine gelen misafirlere davrandığı gibi karşılamalıdır. Derse girişin kısa olmasında fayda vardır ve giriş yapılırken doğru ve etkili bir ateşleyici kullanılmalıdır. Doğru bir ateşleyici sayesinde izleyiciler ile iyi bir ilişki kurulmuş olur ve istenilen sonuca ulaşmak kolaylaşır. Örneğin derse geç kalanlara tekerleme söyletmek, Fıkra anlattırmak, geçen dersle ilgili bir soru sormak hem derse farklı ve eğlenceli bir başlangıç sağlar hem de öğrencilerin tahta korkusunu yenmelerini. Her dersin başında

⁸² Başar, s:36.

⁸³ Küçükahmet, ss:151-152.

⁸⁴ Savaş. Büyükkaragöz, Ali Murat Sünbül, "Dikkati Çekme Güdüleme Ve Hedeften Haberdar Etme Etkinliklerinin Öğrencilerin Başarıları Üzerindeki Etkileri "I.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Adana,1994,c.I,s:4

konu ile ilgili, gündemle ilgili veya ilgisiz bir anekdot, bir fıkra vb. bir şeyler anlatıp öğrenciyi ısıtabiliriz. Bunun çok benzerini dersin ortasında da tekrarlayabiliriz.(yâda öğrencinin dağıldığını hissettiğimiz anlarda). “Derse giriş için harcanması gereken sürenin üç dakika civarında olması gerektiği söylenebilir.”(Erdoğan,2003;Erdem 2003,158)

Ders anındaki konu geçişlerine dikkat edilmelidir: Geçişler sınıfta çözümlerin ve dağılımların olduğu zamanlardır. Böyle durumlarda öğrenciler oturdukları yerden ayrılır, konuşur, ıslık çalar, bir şeyler yapmak için beklerken birbirleri ile dalga geçerler. Geçiş sırasında uygun olmayan öğrenci davranışlarını yakalamak ve düzeltmeye çalışmak etkili bir tutum değildir (Celep, 2000 akt: Erdoğan). “ Geçiş iyi bir şekilde yapabilmek için geçişe yakın dönemlerde yöneltici sorular sorulmalıdır.”⁸⁵

Ders hızını ayarlama: Ders hızını ayarlama öğretimin en önemli parçasıdır. Öğretmen sık sık öğrencilerine hızının nasıl olduğunu sormalı ve tahtadakilerin yazılması için onlara yeterli zamanı vermelidir.” Öğretmen, öğrencilerin tepkilerini dikkate alarak ders hızını ayarlamalıdır. Ders hızı ağırlaştığı zaman ya da hızlı olduğunda ilgi dağılır, sınıf düzeni bozulmaya başlar”.⁸⁶

Öğretmenler öğrencilerin anlatılan konuyu anlayıp anlamadığını ve anlaşılabilir bilgilerin daha kalıcı olması için her dersin sonunda dersi genel anlamda özetlemeli veya her dersin sonunda bir öğrenciyi özetletmeli her konunun sonunda da küçük sınavlar yaparak öğrencilerine geri dönüt vermelidir.”Öğretmenin, öğrencileri güdülemek ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını sağlamak için, her ders saatinin sonunda beş dakika ve her ünite sonunda bir ders saatini öğrenilen bilgilerin tekrarına, bilgilerin yeni durumlara uygulanması için problem çözmeye ve eksikliklerin tamamlanmasını sağlayacak etkinliklere ayırması gerekir.

Öğretmenlerin dersle ilgili olarak en çok hata yaptıkları konulardan biri dersi sonuçlandırmaktır. Derste yeni bilgiler kazandırma ve programı tamamlama telaşında olan öğretmenler, çoğunlukla dersin sonunun geldiğini ancak zil sesiyle fark ederler. Arta kalan birkaç cümleyi de bitirmek isteyen öğretmen hatalıdır. Oysa öğrenciler genellikle dersin son dakikalarını farkındadırlar. Ders biteceği için defterlerini toplamaya, çıkmaya hazırlanmaya başlarlar ve dikkatleri dağılır. Bu nedenle son dakikalarda öğrencilere yeni bilgi kazandırmaya çalışmak boşuna zaman harcamaktır.

Dersin tümüyle verimli ve etkili geçmesi için öğretmenin duruma göre son 5–10 dakikayı dersi kapatma etkinliklerine ayırması gerekir. Bu etkinlikler bir yandan öğrenciyi dersin

---

⁸⁵ İrfan Erdoğan, s:57.

⁸⁶ Ünal, Ada, s:157.

biteceğini biliyorum ve sizi zamanında bırakacağım iletisi verirken, diğer yandan derste kazandırılan bilgilerin toparlanmasını, öğrenme eksikliklerinin giderilmesini sağlar.

Dersin sonunda yapılması gereken başlıca etkinlikleri Erdem şöyle özetliyor.

1. Dersin öğrencilere soru sorularak, tahtaya konunun ana hatları yazılarak, tablo ve şekil çizilerek, oyun kartlarıyla vb. biçimlerde özetlenmesi.
2. Bir sonraki dersin hedeflerinin söylenmesi.
3. Gerekliyse ev ödevi verilmesi.
4. Teneffüse çıkmak için öğrencilerin hazırlanmalarının sağlanması.

III. BÖLÜM

SINIF ORTAMI

1. Öğrenmeye Uygun Ortam Yaratma

Biz öğretmenler, öğrencilerimizde öncelikle öğrenme isteği yaratmak, ardından öğrenmeyi zevkli kılmak ve öğrenme sürecinde edinilen bilginin kalıcı hafızaya yerleşmesini sağlamak için sürekli yeni öğretim teknikleri arayışı içindeyiz. Öğrencinin, edindiği bilgileri daha önceki bilgilerle birleştirebilmesi, aralarında bağlantı kurabilmesi ve bunları günlük yaşamında uygulayabilmesini sağlamak amacıyla olduğumuzdan yeni öğretim teknikleri arayışı zorunlu hale gelir. “Yeniden kaliteli eğitimin faydasını görmek için kaliteli olmak adına eğitim yeniden yapılandırılması için nerden başlayacağı konusunda çok az tartışma ve var ama bana göre sınıftan başlamak gerekir.(SOTTO, 1994,82) “Bunun sağlanmasının başlangıç noktası sınıf ortamının düzenlenmesidir. Sınıf ortamının uygun hale gelmesi birçok faktöre bağlıdır.

Etkili ve olumlu bir öğrenme ortamının oluşturulması için birçok öğretim unsurunun birlikte ele alınması ve düzenlenmesiyle mümkündür. Bir öğrenmenin istenilen davranış değişikliğini sağlaması öğrencinin veya öğretmenin merkezde olmasına, çocuğun akademik birikimi ve zekâsına, sınıfın fiziksel şartlarına, zaman kullanımına, sınıfta oluşan atmosfere, öğretmen tarafından kullanılan yöntem ve tekniklere ve en uygun değerlendirmeye bağlıdır. Günümüz Eğitim anlayışında “Sınıf Disiplini” yerine artık “Sınıf Yönetimi” deyimini kullanılmaktadır. Olumlu öğrenme ortamı, etkili sınıf yönetimini de beraberinde getirir. Olumlu öğrenme ortamının yaratılmasında; Öğretmen en önemli unsurdur. Çünkü uygulamayı yapan kişidir. Öğretmenin kişiliği, düzeyli düşünme, bilgi zenginliği, günlük hayatla ilgili olması gibi etkenler önem taşır.

Araştırma sonuçları, öğrencilerin sınıf atmosferi algılarının; problem çözme ve yaratıcı etkinliklerin yer aldığı, öğretmenin geleneksel davranmadığı sınıflarda daha olumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır.⁸⁷

---

⁸⁷Kamile Ün Açıkgoz, Neşe Özkal, Neşe Kılıç, Arzu Güngör,”*Öğretmen Adaylarının Sınıf Atmosferine İlişkin Algıları*”,**Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 25, 2003,ss:1-7

Konuşmak yerine iş yapabilirsiniz. Bir gün kendinizi dinleyin. Konuşurken ne kadar çok gereksiz kelime kullandığınızı görünce şaşıracaksınız Sınıfta tekrar tekrar sessiz olmalarını istemek yerine dikkatlerini size çevirmeleri için sessizce biraz bekleyin. Soru sormak yerine bir şeyleri söylediğimizde öğrencilerin sorumluluk, netice ve yorum becerilerini geliştirmeleri konusunda cesaretlerini kıırırız. Onlara hataları öğrenmek için fırsat olarak görmenin muhteşem hediyesini vermede başarısız oluruz.⁸⁸

İnsan davranışları oldukça karmaşıktır. Öğretmen dikkatli bir gözlemci olmalı; öğrencinin hangi uyarıcıya hangi koşullarda nasıl tepkide bulunduğunu kaydedebilmelidir. Örneğin öğretmen, ders sırasında ilgisi azalan öğrencilere sorular yöneltebilir, espriler yapabilir, onlarla göz teması kurabilir ve böylece sınıf atmosferini de yumuşatabilir.⁸⁹

Sınıfta olumlu bir atmosfer yaratılmalıdır. Sınıftaki tutumun olumluluğu, sürekli başarısızlıklar yüzünden okul hakkındaki duyguları olumsuz çocuklar açısından başarının ön şartlarından biridir.⁹⁰

Yukarıda söylenenlerin ışığında Olumlu sınıf ortamının en önemli özellikleri şunlardır: (a) Bütünleşme, kaynaşma, hoşlanma duyguları, (b) Öğrenci gelişimi, (c) Doyum, (ç) Derse katılım, (d) Amaca ve işe dönüklük, üretkenlik, (e) Düzenlilik, kurallarda netlik, (f) Yenilik, (g) İşbirliği ve yardımlaşma, (ğ) Öğretimin bireyselleştirilmesi, bireysel farklılıklara saygı gösterme, (h) Öğretmenin Destekleyici tutumu, (ı) Dersin akıcılığı, (i) Sürtüşmenin azlığı (j) Öğrenci özerkliği.

Olumlu sınıf atmosferinin yaratılmasında önemli olan bu özelliklerin dengelenmesidir. Çünkü fazla bütünleşme akademik amaçlardan uzaklaşmaya, fazla işe dönüklük kaygıya, öğretmenin destekleyiciliği bağımlılığa yol açabilir. Literatürde yer alan araştırma sonuçlarına ve olumlu sınıf atmosferi özelliklerine bakarak; olumlu atmosferin hakim olduğu sınıflarda derslerin huzur içinde, düzenli ve akıcı olarak, öğrenci gereksinimlerine yanıt verecek biçimde işlendiği, öğrencilerin bağımsız çalışmaya ve öğrenmeye özendirildiği ve derslerin sonunda önemli gelişmeler kaydettiği söylenebilir. Böyle sınıflar hem herkesin kendini mutlu hissettiği, hem de çok şey öğrendiği sınıflardır.

Öğretmenin öğrencisinin davranışında eğitimin genel ve özel amaçlarına uygun olarak gerekli değişiklikleri gerçekleştirmeye çalıştığı mekân öğretim ortamı olarak adlandırılır. Öğretmen-öğrenci-eğitsel araç ve gereçler bu ortamın içinde birbirleriyle

---

⁸⁸ Jane Nelsen, Lynn Lott, Stephen Glenn, Çeviren: Miyase Koyuncu, **Sınıfta Pozitif Disiplin**, İstanbul: Hayat Yayıncılık, (Eylül 2002), s:179.

⁸⁹ Küçükahmet, ss:106-113.

⁹⁰ Küçükahmet, s:114.

karşılıklı etkileşim halindedirler. Bu ortamın düzenlenmesi eğitim yöneticilerinin sorumluluğu altındadır. Türk eğitim sisteminde eğitim ortamı değerlendirildiği zaman özellikle devlet okullarının çağdaş eğitim ilkelerinden oldukça uzak bir yapı ile karşılaşılır. Bunun birinci nedeni kalabalık sınıflardır.50öğrenciye yaklaşan sınıflarda sağlıklı bir ilk ve orta eğitimin verilmesi, eğitim biliminin bulgularına göre kesinlikle olanaklı değildir. Böyle bir eğitim ortamı içinde, en nitelikli öğretmeni de görevlendirseniz ve ona her türlü olanağı sunsanız, verim sağlayamazsınız. İkinci neden, öğretmen işini kolaylaştıracak, öğrencinin daha etkili bir eğitim yaşantısı yaşamasını sağlayacak, eğitim araçlarındaki (görsel ve işitsel) yetersizliktir. Çağımızın en harika buluşlarından biri olan bilgisayar öğretim ortamına girmediği için öğretmenlerimiz tarafından yeterince bilinmemekte, böylece de bilgisayar destekli eğitim verilememektedir. Bu durum öğrencinin öğrenme sürecini yavaşlatmaktadır.⁹¹

2005 yılı içinde Milli eğitimin öğretmenlerin bilgisayar kullanımını artırmak için iki bilgisayar firması ile anlaşma yaparak öğretmenlerin uzun vadeli taksitlerle dizüstü bilgisayar almasını sağladıysa da gerekli altyapı oluşturulduğuna dair ciddi şüpheler vardır. Milli eğitim bakanlığımızın en kısa sürede öğretmenlerimizin aldıkları bilgisayarları eğitim için kullanabileceği bilgi alt yapısına ulaştırması gereklidir.

Dinamik toplumlarda çağa ayak uydurmak isteyen her toplum, kendi yapısına ve ihtiyacına uygun insan yetiştirmek istiyorsa mutlaka rasyonel düzenlemeler yapmak durumundadır.⁹²

Öğrenme-öğretme etkinlikleri sınıfta gelişigüzel bir ortamda değil planlı, düzenli, programlı etkileşimlerle gerçekleşir. Bu ise sınıfta eğitim hedeflerine uygun olarak düzenlenmiş eğitim ortamlarında gerçekleşir."Olumlu ve öğrenmeye uygun sınıf ortamlarında öğrenme-öğretme süreçlerinden uygun bir biçimde yararlanıldığında öğrenme kolaylaşmakta, algılar güçlenmekte, öğrenme aktif hale gelmekte, ilgi artmakta ve öğrenme zenginleşmektedir."⁹³

Öğretmenin sınıf içinde görevini etkili bir biçimde yapması için öncelikle kendisinin ve öğrencilerin buldukları ortamın olumlu özelliklere sahip olması gerekir. Sınıf ortamının (ikliminin) olumlu olması yalnız fiziksel ortamın nitelikli olmasına bağlı değildir. Fiziksel ortam olumlu iklim yaratılması için yalnız yardımcı bir etkidir. Önemli olan sınıftaki psikolojik ortamın uyumlu ve olumlu olmasıdır.⁹⁴

---

⁹¹Editör: İlhami Fındıkçı, Erdoğan Başar,**Türk Yüksek öğretim sisteminin Dünü, Bugünü, Yarını Eğitimimize Bakışlar**,1.Baskı, İstanbul: kültür koleji vakıf yayınları, 1996,ss:93-94

⁹² Ünal, Ada, s:8.

⁹³ Ünal, Ada, s:150.

⁹⁴ Erden, s: 94.

Sınıftaki bu psikolojik ortamdaki uyum herkes için geçerli ve gereklidir. Öğretmenin kendini iyi hissetmesi yeterli değildir. Öğrencilerinde kendilerini iyi hissetmeleri gerekir. “Öğrenciler güvensizlik duygularında, psikolojik gereksinimleri karşılanmadığında, sevilmediklerinde, kendilerini değersiz, gergin ve yalnız hissettiklerinde çalışma istekleri kalmaz. Böyle zamanlarda öğretmenin tüm öğretim çabalarında boşa gider.”⁹⁵

Öğrenci ve öğretmen, bir noktada, öğrenme-öğretim sürecinde birleştiklerinde öğrenme ortaya çıkmaktadır. Bu alan herhangi birine (öğretmen ya da öğrenci) bağımlı değil, ortak yaşantı alanıdır. Öğrenme olayının başlangıç noktasında öğrenci vardır ve merkezdedir.

Sınıfta ne amaçla bulunduğunu bilen, programını bilen, yetişken ve profesyonel olan öğretmendir. Yönetimin sorumluluğunda öğretmene aittir. Okul bir sistemdir. Sınıfta bu sistemin alt sistemlerinden biridir. Bu sistem içinde öğretmenin etki alanının en önemli unsurları, kendisi ve öğrencileridir. Sistemlerdeki bütün unsurlar birbirini etkiler. “Sistem iyi yönetiliyorsa ortaya çıkan değer sistemin parçalarının değerleri toplamından fazladır. Kötü yönetiliyorsa sorunlar giderek büyür, verim düşer. Sınıf, eğitim öğretim ortamı olmaktan çıkar karmaşa ve huzursuzluk başlar, kontrol güçleşir, iletişim bozulur, hedeflenen başarıya ulaşılamaz.”

2. İşlenecek Konunun Amacı ve İşlevi

Eğitimimizin çağdaşlaşabilmesi için öncelikle öğretim programlarındaki konular Yaşama bağlantılı olarak seçilmelidir. Kuru, ölü bilgilere yer verilmemelidir.⁹⁶ Öğrencilerin çalışma tutum ve alışkanlığı kazanmasında, etkili öğrenmesinde en önemli faktörlerden biri; neyi, niçin ve nasıl öğreneceğini, öğreneceği şeyi nerede kullanacağını bilmesidir “Öğretmenin eğitim programında yer alan tüm etkinlikler öğrenciler tarafından anlaşılabilir hale getirilmeli, anlamlandırılmalı, böylece öğrenci öğretim etkinliğine ve sosyal etkinliğe katılmadan önce kendisi için yararının ne olacağını bilmelidir.”⁹⁷

Öğrencilerin her derse, her konuya karşı olumlu tutum kazanmış olmaları önem taşımaktadır. Öğrencinin yapılan etkinliğe, konuya, uygulanan öğretim yöntemine olumlu tavır sergilemesi, istekli ve katılımcı olması, etkinliğe aktif katılmaya kendisini hazır hissetmesi için, öğrencilerin tutum düzeyleri geliştirilerek geçerli ve güvenilir ölçme araçları ile ölçülmeli, etkinliğin ve konunun öğrenenler için cazip, yararlı olduğuna inanılır hale

---

⁹⁵ Gordon, ss: 36–37.

⁹⁶ Özgen, s:165.

⁹⁷ İlgar, 124.

getirilmelidir.” Öğrencilere öğrenmenin faydalı olduğu gösterilmelidir. Her dersin değerini öğrencilere anlatın. Aksi takdirde derse katılımda isteksiz olacaklardır.”⁹⁸

Öğrenciye dersin başında o derste neler öğreneceğinin söylenmesi öğrencinin ders sonunda neye göre değerlendirileceğinin bilgisine sahip olması anlamına gelir. “Hedefin önceden duyurulması, yönetim mekanizmalarını harekete geçirir ve beklentilerin oluşmasına yardımcı olur. Yeni öğrenilecek bilgilerin hatırlamasında hedeften haberdar etmenin çok kritik bir rolü vardır. Öğrenciyi konu dışına çıkmaktan kurtarır”⁹⁹

Cladue Bernard Aradığını bilmeyen, bulduğunu anlayamaz demiş. Bu ifade öğrencinin yaptığı dersin ne işe yaradığını bilmesinin hayatta nasıl kullanacağını bilmesinin ne kadar önemli olduğunu tek başına anlatıyor. Neyin yapılacağını bilinmemesi gelecekteki davranışları belirsizleştirir. (Erdoğan, 2003,57) Öğrencilerimize Öğretmen masasına yaklaşık bir dakika bakın dense ve daha sonra da gördüklerinizi resmedin dense muhtemelen birçok öğrencimiz bunu gerçekleştiremeyecektir. Çünkü masaya bakarken niçin baktığını bilmiyordu. Masaya bakmadan önce bu söylenecekti çok daha iyi sonuçlar çıkabilirdi. Öğrenmede de amaçlı olmak aynı şekilde önemlidir. Öğrencilerde bir şeyi belli bir amaç için öğrenmeye çalışırsa daha anlamlı hale gelir ve daha verimli olur.” Neyi, ne kadar sürede öğreneceği, sonuçta ne kazanacağı konusunda bilinçli olmalıdır.”¹⁰⁰

Öğrencileri öğretim sürecine katmanın diğer bir yolu da öğrenme yaşantılarının öğrencilerin gerçek yaşantılarındaki ihtiyaçlarına uygun olmasıdır. Sınıfta gerçek hayatla ilgili problemlerin çözülmesi hem öğrencilerin derse katılımını arttırmakta, hem de öğrenmeye karşı güdülerini olumlu yönde etkilemektedir.¹⁰¹

Bilginin basitten zora, fark edilenden fark edilmeyene, somuttan soyuta verilmesi, bunun sürekli tekrarı öğrenmeyi kalıcı hale getirir. Bu yönüyle eğitim bir süreç olarak nitelendirilebilir. “Öğrenme yaşantıları bu süreç içinde birbiriyle sıkı sıkıya kenetli olduğunda tam öğrenme gerçekleşecek, çatışma halinde olduklarında ise unutulmaya karşı dirençsiz bir öğrenme ortaya çıkacaktır.”¹⁰²

3.işlenecek Konunun Önceki Konularla İlişkilendirilmesi

Öğretmenler bir şeyleri öğretirken öğrencinin daha önceden bildikleri hususları üstünden hızla geçerek (hatırlatarak) öğretmeye başlarlar. Çünkü bu şekilde yeni öğrenilenler daha anlamlı olur ve hatırlanmak üzere daha iyi kodlanmış olur. Önceden

---

⁹⁸ Küçükahmet, s:115.

⁹⁹ Büyükkaragöz, s:2.

¹⁰⁰ İrfan Erdoğan, “Öğrenme Potansiyeli” ,Özel Okullar Derneği Seminerleri, s:3

¹⁰¹ Erden, s:126.

¹⁰² Yaşadıkça Eğitim Dergisi sayı:39.

bilinenler, yeni bir öğrenme durumunda nelerin öğrenileceğini ve hatırlanacağını etkiler. Bundan dolayı öğretmen hangi konuyu öğretiyorsa olsun mutlaka öğrencinin eski bilgilerini yoklamalı ve yeni öğreneceği konuyla ilgili bilgi parçacıkları olup olmadığına bakmalıdır.

“Yapılan bir deneyde, deneklere hiyerarşik olarak örgütlenmiş kelimeler listesi verilmiş. Aynı gruba bir de aynı kelimeler rast gele sıralanmış bir şekilde ardı ardına verilmiş. Denekler daha sonra test edildiklerinde kendilerine örgütlenmiş bir vaziyette sunulan kelimelerin %85’ini, rasgele verilen kelimelerin de %19’unu hatırlayabilmişler. Bu nedenle öğrendiğimiz bilgileri örgütleyerek zihnimize yerleştirmeliyiz. Aynı şekilde daha önceden öğrendiklerimizi de kalıcı olmaları için zihnimizde tekrar örgütlemeliyiz.”¹⁰³

Öğretmen öğrencilere ön bilgileri hatırlatmak amacıyla çeşitli teknikler kullanabilir. Bunlardan başlıcaları aşağıda sunulmaktadır.

1. Bir önceki dersle ilgili temel kavram ve becerilerin öğrencilere sorulması.
2. 4–5 kısa cevaplı sorudan oluşan test verilmesi.
3. Öğrencilerin birbirlerinin ev ödevlerini yada test sonuçlarını kontrol etmesi.
4. Ev ödevlerinin küçük gruplar oluşturularak kontrol edilmesi.
5. Öğrencilerin bir önceki dersle ilgili sorular hazırlayıp birbirlerine sorması.
6. Öğrencilerin bir önceki dersin özetini hazırlaması.
7. Öğrencilerin öğretmene ödev yaparken karşılaştıkları sorunları sorması.
8. Öğretmenin bir önceki dersi özetlemesi.¹⁰⁴

4. Öğrencilerin Hazır Bulunuşluk Düzeylerinin Belirlenmesi

Öğretmenlerin, öğrenme sürecini planlarken ve dersini işlerken öğrencilerin daha önceden var olan bilgileriyle, öğrenilecek yeni bilgileri anlamlı ve çelişmeyen bir bütün oluşturacak şekilde ilişkilendirmeleri oldukça önemlidir. Öğrenciler yeni öğretilen bilgilerle öncekileri ne kadar çok bağlantılı hale getirirse, yeni öğrenilen bilgiler o oranda kalıcı olacaktır. İnsanın kendi hayatına bakması yaşadığı hayatın ne kadar karmaşık ve farklı bileşenlerinin olduğunu görmesi için yeterlidir. Yani çok fazla düşünmesine gerek yoktur. Öğrencilere bu anlatılırsa öğrencilerimiz de okulun ürünlerinin çeşitliliğini (ders sayısının fazla olması) doğal karşılarlar. Bunun öğrenciler tarafından farklı anlaşılması da öğretmen tarafından doğal karşılanmalıdır. İnsanların öğretme, öğrenme, üretme, tüketme, kullanma,

¹⁰³ İrfan Erdoğan, “Öğrenme Potansiyeli “Özel Okullar Derneği Seminerleri, s: 24

¹⁰⁴ Erden, ss:175–176.

değiştirme ve dönüştürme davranışları farklıdır. Bu farklılığı yaratan nedenlerden bazıları şunlardır.

- İnsan öğrendiklerini kısmen veya tamamen unutabilir, değiştirebilir veya öğrendiklerinden farklı sonuçlar çıkartabilir.
- Hangi uyarının kimi nasıl ve ne şekilde etkilediği tam olarak bilinmemektedir.
- Her öğrenci kendine sunulan bir konuyu hazır bulunuşluk düzeyine, motivasyonuna, fizik ve zihinsel koordinasyonuna göre çeşitli derecelerde öğrenir.
- Öğretmenin cinsiyeti, fizik görünümü, ses tonu, öğrencileri ile ilişkileri, genel kültürü, alan bilgisi, bilimsel davranışlara sahip olma derecesi kullandığı öğretim teknikleri, öğrenciyi güdüleme becerisi, pekiştirme yeteneği ve başarıyı ölçme yeterliliği gibi değişkenlerin tümü öğrencilerin öğretilmek istenen davranışları farklı düzeylerde öğrenmelerine neden olur.
- Ders araç-gereçleri öğrencileri farklı düzeylerde etkileyerek her öğrencide farklı nitelik ve nicelikte öğrenmeye yol açar.
- Öğrencinin içinde yaşadığı doğal ve sosyal çevre, organizmanın öğrenme fonksiyonunu etkileyerek, öğrenmeyi farklılaştırır

Özneliğin sınırlarını belirleyen organizmanın geçmiş yaşantıları ve var olan öğrenmeleridir.¹⁰⁵

Öğrencilerin öğrenme kapasiteleri ve öğrenme hızları farklıdır. Öğrencinin kapasitesi, kişilik özellikleri, öğrenme tarzları tespit edilerek, varsa eksikleri giderilmeli, sınıfı ile aynı düzeye getirilmeleri sağlanmalıdır. Zaman esnek tutularak, herkese ihtiyaç duyduğu öğrenme zamanı verilerek, ilerlemesi izlenerek, öğrencilerin öğretim ürünlerine farklı sürelerde aynı düzeyde erişmeleri sağlanabilir. Sınıf mümkün olduğu kadar aynı düzeye getirilmelidir: Öğretmen, derse herkesi hazır hale getirerek başlamalıdır. “Bunu Bu yapılırken de şu gözden kaçırılmamalıdır farklı düzeyde öğrenci her zaman olacaktır ve bu öğrenciler sınıftan önde gidiyorsa bu engellenmemelidir. Örneğin dersin seyri içinde bir öğrenci daha ilerilerde işlenmesi tasarlanan konuyla ilişkili bir soru sorulduğunda öğretmen “Daha o konuya gelmedik” der. Bu bir yaklaşımdır. Ve sonuçta bu yaklaşım öğrencinin öğrenme isteğini sınıflara göre, kalıba sokar. Öğrenci “bunu daha sonra öğrenecekmışiz” ya da “Üniversitede öğreneceğiz” diye düşünerek beklememelidir. Öğretmen bir şekilde dersin dışında da olsa öğrencinin sorusunu cevaplamalıdır.

Öğrenen, gelişen insanın nerden nereye geldiğini bilmesi önemlidir. İnsanın ne olduğunu fark edememesi başta kendisi ile olan ve sonra da çevresiyle olan iletişimi engeller.

---

¹⁰⁵ Uğürol, ss:335–346

Bunun için insanın önce kendisini tanıması gerekir. Buna ilave olarak başkalarının kendisi hakkındaki düşünceleri de bilmesi önemlidir. Bu düzeyde bir farkındalık olduğu zaman bireyin kendisini geliştirmesi daha gerçekçi ve sağlıklı olur.¹⁰⁶

Öğrencinin bilişsel, duyuşsal, devinişsel hazır bulunuşluk düzeyi, onun derse katılmasını etkileyen önemli değişkenlerden biridir. Öğrenci derste kazandırılacak hedef davranışların Önkoşulu olan davranışlara sahip değilse, derse katılımı azalabilir. Örneğin; derste kazandırılacak hedef davranışlar uygulama düzeyinde, öğrenci bilgi düzeyinde kalmışsa, onun öğrenme-öğretme sürecine katılması mümkün olmayabilir; çünkü öğrenci, uygulama düzeyi için gerekli olan kavrama düzeyindeki tüm davranışlarla donanımlı olmadığından dolayı derse katılamaz.¹⁰⁷

Öğrencilerin hazır bulmuşluk düzeyine uygun, yaratıcılığı zenginleştirecek şekilde düzenlenmiş öğretim materyalleri geliştirilmelidir.¹⁰⁸

5. Güdüleme Ve İçerik Kazandırma

Sınıf içerisinde öğretmen tarafından hazırlanan öğrenme yaşantıları eğer öğrencinin ilgisini çekecek ve onu güdeleyecek nitelikte olursa, öğrenci ders içi etkinliklerine hedeflenen düzeyde katılır ve böylece zamanını etkinlikler üzerinde yoğunlaşarak geçirmiş olur. Bunun sonucunda da disiplin sorunları azalır ve ortamda istendik kalıcı öğretmenler meydana gelir.¹⁰⁹

Çocukluk yıllarında giderek bağımsız çalışmaya alıştırmış, başarılı olmaya güdülenmiş bir insan, yetişkinlik çağında da başarılı olmak için güdülenmesini sürdürmektedir. Bu çerçevede yüksek başarı güdüsünün küçük yaşlarda bağımsızlık sağlanan, başkalarının kontrolü altında olmayan, düşük anne-baba otoritesi ile büyüyen ve esnek çevrelerde yetişen bireylerde daha çok ortaya çıktığı ifade edilebilir. Lise öğrencilerinin belli alışkanlıklarını değiştirmek ve istenen bir davranışa dönüştürmek oldukça güç bir iştir. Bunu gerçekleştirmek için öncelikle öğrenci iyi tanınmalı nelerden etkilendiği onu neyin harekete geçirdiğini tespit etmeliyiz. Dreikurs' "Çevremizdekileri sürekli teşvik ederiz ya da onların cesaretlerini kırarız ve böylece daha iyi iş yapmaları için yeteneklerinin artmasına ya da yeteneklerine maddi olarak daha az katkıda bulunuyoruz" demektedir.

Öğrencilerin güdülenmesi özel olarak ele alınması gereken bir konudur. Genel anlamda ne yapılması gerektiği düşünülürse şunlar söylenebilir.

---

¹⁰⁶ Erdoğan İrfan, "Öğrenme Potansiyeli" s: 26

¹⁰⁷ Sönmez, ss:106–107.

¹⁰⁸ Mustafa Akdağ, Hasan Genç, " Öğretmen Rolünün Yaratıcı Bir Sınıf Ortamı Oluşturulmasındaki Önemi"

Milli Eğitim Dergisi: sayı 159, İstanbul

¹⁰⁹ İra, ss:34–39.

1. Her şeyden önce öğrencilerin birbirleriyle yarıştırmadan başarı güdülerini artırıcı teknikler kullanmak.
2. Belirli zorlukta fakat ulaşılabilirliği mümkün amaçlar belirlemek.
3. Öğrenme sonucunda öğrencilerin yaptıkları işten zevk almalarını sağlamak için öğretimi gerçek dünya ile irtibatlandırmak
4. Öğrencilerin anında geri bildirim almalarını sağlayabilmek.
5. Öğrencilerin kendine güvenlerini ve başarıma ihtiyaçlarını ortaya çıkartıcı sınıf ortamları oluşturmak.¹¹⁰

Güdülemeden önemli kavramlardan biri Pekiştireçtir. Pekiştireç bir davranışın ilerde yinelenme olasılığını artıran uyarıcı olarak tanımlanabilir. Yani bir davranışın sonunda kullanılan, ya da kullanılmayan uyarıcı, bu davranışın ilerde yinelenme olasılığını artırıyorsa, kullanılan uyarıcılara pekiştireç denir. Pekiştireç deneysel psikolojide ve eğitimde çok sık kullanılan bir kavramdır. Eğer bu uyarıcı, insanın, aynı davranışı ilerde yapmasını sağlıyorsa, pekiştireç; azaltıyor, ya da tümüyle ortadan kaldırıyorsa cezadır. Özellikle olumlu Pekiştireçlerin Üretimin ve dolayısıyla insanın olduğu her yerde kullanılması sonuçlar anlamında çok olumlu artılar sağlayacaktır.

Verilecek pekiştireçler öğrencinin yaşına, cinsiyetine ve içinde yaşadığı kültürel yargılara uygun olmalıdır. Sözcüğü; "aferin" altı yaşındaki bir çocuğu mutlu edebilir; fakat aynı söz 17 yaşındaki bir insan için o kadar önemli olmayabilir.¹¹¹

Ayrıca amaçların bilinmesi öğrenme üzerinde daha etkili olur. Amaçların bilinmesi, yararlılığına inanılması, güdüleme sağlar. Güdüleme yollarından biri, öğrenilecekleri bir sorunla ilişkilendirmektir. Sorun olmayınca değişim güdüsünü görmek güçleşir. Örneğin öğretmen matematik dersinde hız problemlerini anlatırken "Ankara İstanbul arasını kaç kilometre hızla gidersek 5 saatte alırız." Biyoloji dersini anlatırken "gen teknolojisinden sık sık bahsetmek ve güncel bilgiler vermek" güdeleyici olabilir. Başarısızlıktan korkmamayı vurgulama, cesaretlendirme, özellikle çekingen öğrencileri güdeleyebilir. Herkesin yanlış yapabileceği, önemli olanın yanlışlardan ders almak olduğu düşüncesi, öğretmen için de geçerlidir. Öğrenciler, yanlış, kötü, gülünç sözler söylememiş olmak için sınıfta konuşmak istemeyebilir. Bu durumda öğretmen, onların söyledikleri yanlış bile olsa, olumlu bir pekiştireç kullanılmalı, onları kötü duruma düşürmemek için, söylediklerinde doğru bir yan aramalıdır. Öğrenci, utanma, başarısızlıktan çekinme, eleştirilme, gülünç olma, küçük düşme, cezalandırılma kaygılarından kurtarılmalı, sınıfta bunların yer almayacağı bir ortam oluşturulmalıdır. Öğretmen, sorularıyla öğrencileri savunmasız yakalamaya, alay etmeye

¹¹⁰ Ali Rıza Terzi, "Başarı Güdüsü Kuramı," **Çağdaş Eğitim**, Ocak 2002, 283 ss:26-30

¹¹¹ Sönmez, ss:99-101.

yönelmemelidir. Sınıf ortamı, yakın ilişkiler ve aile sıcaklığı ve anlayışı ile desteklenirse, sınıftakiler arasında iyi niyet, iyi duygular varsa, başarısızlık ürkütücü sonuçlar doğurmaktan çıkıp, kabul edilebilir hale gelir. Her öğrencinin övgü alacak bir davranışı vardır, öğretmen bunu görmeli, görüp beğendiğini belli etmelidir: "Aferin bak isteyince Defter tutabiliyorsun", "problemin çözümünde buraya kadar gelmen çok hoş" denebilir. Öğrenci lise öğrencisi olsa bile Öğretmenin yargıları çok önemlidir.

Özsaygı yitimine yol açan etkinlikler, uzun süre oturma, sıkıcı etkinlikler, bozuk ses düzeni, tahtayı iyi görememe, arkadaşlarınca engellenme, beğenilmeme kaygısı, ilginç bir etkinliğin yanda kesilmesi, öğretilmemiş konuda sınav veya uygulama, anlayış veya yetenek düzeyinin çok üstünde öğretim, başarılıların az olacağı bir yarışmaya zorlanma, istenmeyen öğrencilerle gruplanmaya zorlanma, okula uyumsuzluk, az sayıda araç-gereç, hep aynı yöntemlerin kullanılması, güdülenmeye engel durumlardır.¹¹²

Öğretmenin görünüşü, konuşması, davranışları, inandırıcılığı, konusuna verdiği değer, öğrencileri etkiler. Bu etkinin olumlulaşması için öğretmen giyimi, inandırıcı ve gerçekçi konuşması, tutarlı davranışları, istekli çabaları, konusun verdiği önem öğrenci tarafından fark edilmelidir. Öğretmen dışında öğrenci Çevre ve Sınıfın fiziki şartlarından da etkilenir."Rahatlık, ısı, ışık, temiz hava, ortamın çekiciliği..."¹¹³

Özellikle lise öğrencilerinde güdülemeyi gerçekleştirmek çok zordur. Çok miktarda zaman çalıcısı olan çocuklar ergenliğin de verdiği heyecan ve cesaretle de bir derse çok zor güdülenir. Bu nedenle lise öğretiminde öğrencinin güdülenmesi ve ilgisinin çekilmesi çok önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. İçerik öğrenci için anlamlı ve işe yarar olmalı onun pratik yararını bilmelidir. Bu içerik öğrenciye sunulurken farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması güdüleme ve dikkat çekme konusunda öğretmene yardımcı olurken içerikte öğrenciye kazandırılmış olunur. Okullarımızda Öğretmenlerimizin çoğu tarafından hala kullanılmaya devam eden anlatım yöntemi öğrenciyi pasif bırakması, öğretmeni merkeze alması ve öğrenciyi sıkması bakımından artık kullanılmaması gerekli bir öğretim yöntemidir.

Sınıfın bir tiyatro, öğrencilerin oyuncu, öğretmenin de yönetmen olduğu sözünün uygulanması öğretmenin yetenekleri ve yaratıcılığı kadar, ön hazırlıklarının kalitesine de bağlıdır. Öğrenciyi, bir oyuncunun rolüne kendini vermesi düzeyinde eğitsel çalışmalara katabilmek için, öğretim süreci çok iyi düzenlenmeli, sürecin basamaklarında nelerin nasıl

---

¹¹² Başar, s:78.

¹¹³ Başar, s:79.

yapılacağı, hedef davranışlara isteyerek yönelme için öğrencilere nelerin, nasıl, ne zaman söyleneceği, konu dilimlerinin birbirine nasıl bağlanacağı planda ayrıntıyla belirlenmelidir¹¹⁴

Öğrencilerin derslerle ilgili amaçları onların Güdüleme düzeylerin etkilemektedir. Öğretmenler öğrencilerin amaçlarına bakarak onların güdülenme düzeylerini ve amaçlarının gerçekleşme düzeyleri hakkında değerlendirmeler yapabilirler.

6. İlgi ve Dikkat Çekme

Lise düzeyindeki Öğrenciler için Öğretmenlerin yaşadığı en büyük problem öğrencilerin dikkatini derse toplayamamak veya toplanan dikkatin çok çabuk dağılmasıdır. Öğretmenler enerjilerinin çoğunu bu konuda harcarlar. Sınıfta dikkat çekmenin en basit yolu “Sınıfta ilgisizlik doğduğu zaman, “şunu vurgulamak istiyorum”, “şuna dikkatinizi çekmek istiyorum”, gibi bir “iletiden” yararlanarak, konunun önemi üzerine öğrencilerin dikkati çekilmelidir.”¹¹⁵

Öğretmenin öğrencinin dikkatini çekebilmesi için önce öğrenciye onun bu konuda başarılı olabileceği hissini verilmesidir.” Öğretim ortamlarında bireylerin kendilerine olan güvenlerinin artırılması, için cesaretlendirilmeleri, doğal ilgi uyandırılması, öğretim etkinliğine zihinsel ve eylemsel katılmaların özendirilmesi, bu amaçla sınıftaki öğretimin ilginç, cazip ve bireysel ihtiyaçlara mümkün olduğunca uygun, cevap verecek hale getirilmesi gerekir.”¹¹⁶

Öğrencinin dikkatini çekmek için yapılması gerekenleri maddeler halinde sıralamaya kalkarsak

1. Doğru yanıtı hatırlatıcı uyarıcı olarak tanımlanabilen ipucu öğrenme-öğretme ortamında zamanı gelince ilgi ve dikkat çekmede kullanılmalıdır.
2. Dikkati çekmede ve sürdürmede öğretmen ipuçlarıyla öğrencinin dikkatini hedefi davranışlar üzerine çekebilir.
3. Öğrenciyi hedeften haberdar ederek öğrenciye neyi öğreneceğinin söylenmesi, onun için bir bakıma ipucudur. Bu aynı zamanda ilginin de ders üzerinde toplanmasını sağlayabilir.
4. Hedef davranışlarla ilgili ön öğrenmeler söylenerek öğrenciye bir önceki derste öğrendikleri hatırlatılır. Bu hatırlatma sırasında ipuçları kullanılabilir. Sözcüğü; "geçen derste neler öğrendik? Bu konuda daha önce neler biliyordunuz?" gibi sorular ipucu görevini görebilir.

---

¹¹⁴ Başar, s:81.

¹¹⁵ Celep, ss:24–30.

¹¹⁶ Tandoğan, s:21.

5. Öğrencinin derse katılımını sağlamak için, sorulan soruyu yanıtlaması gerekir. Bunun için öğrencinin seviyesine göre soru sorularak bu sorulara yanıt verebilmesi için de ona her türlü ipucu verilmelidir. Böyle bir tutum, hem öğrenci katılımını sağlar, hem de öğrenciyi güdüler.
6. İpuçları öğrenme güçlüğü çekilen yerlerde devreye sokulmalıdır. Bu da öğrencinin hatırlamasını sağlar.¹¹⁷

Öğrencilerin dikkatlerini toplamak için derse ilginç ve merak uyandırıcı bir soru ya da olayla başlamak gerekir, öğrencinin ilgisini başta çekersek devamlılığı sağlamak daha kolay olacaktır. Öğrenilecek konunun günlük yaşamla ilişkisinin kurulması, günlük yaşamdan örnekler verilmesi, farklı öğretim materyallerinden yararlanmak dikkat çekmede öğretmene yardımcı olur. Dikkat çekmek, merak uyandırmakta kullanılan kelimelerin çok önemli bir etkisi vardır. 'Şimdi söyleyeceklerime dikkat edin! , Kısaca söyleyecek olursam' 'Başka bir ifadeyle' 'Özetle' 'Başka bir açıdan anlatacak olursam' ... Gibi dikkat odaklayıcı kalıpları Dağılmanın olduğu zamanlar, ilginin azaldığı zamanlar... Çok rahat kullanabiliriz.

7. Dönüt Almak ve Düzeltmek

Dr. Deming sınavların sadece bir geri bildirim sistemi olarak kullanılmasını önermektedir. Eğer amaç bu ise, öğrencilerin küçük sınav kâğıtlarına isimlerini yazmaları gerekli değildir, çünkü bu bilgiler sınıfın toplam gelişme sürecini adım adım izlemek için gerekli olan geri bildirim, isimsiz de olsalar sağlayacaktır(jenkins, 85) Bunun uygulaması ülkemizde zor bile olsa bunu sınav öncesi küçük notsuz sınavlar yaparak gerçekleştirebiliriz. Fakat şimdi yapıldığı gibi değil de isim istemeden kimin ne öğrendiğini belirleyecek eksiklerimizi tespit edebileceğimiz. Bu sınavlar aynı zaman da sınıfta anlamadığı halde soru sormaya çekinen öğrencilerin eksiklerini gidermeleri için de bir fırsat yaratacaktır.

Değerlendirme; patronun ne söylediğidir, geri bildirim ise müşterinin ne söylediğidir. Bu nedenle de eğer yöneticiler değerlendirmelerden çok, geri bildirim bilgilerine dikkat ederlerse iyileştirme gerçekleşir. Değerlendirmenin amacı; öğrencilere ödev vermek, çalışmalarını için zaman tanımak, verilen konulardan sınav yapmak ve sonra başarıları değerlendirmektir. Öğretmen, esas amacın öğrenmeyi iyileştirme olduğunu bilirse, öğrencilerin başarılarının yükselmesindeki sorumluluğunun kendisine ait olduğuna da inanacaktır. Öğretmen ve öğrenciler alınan geri bildirim bilgilerini tartışarak, daha iyi bir öğrenme sağlayacak öğretme

---

¹¹⁷ Sönmez, ss.104-106.

stratejileri oluşturabilirler.¹¹⁸ Öğrencilerin öğrenme düzeylerini kontrol etme 3 amaca hizmet eder.

1. Öğrencilerin öğretilenleri ne kadar iyi anladıklarını gösterir.
2. Öğrencilerin öğrenmelerindeki düşünceleri üzerine öğretmenin düşünmesini sağlar.
3. Uygun öğrenme atmosferinin sağlanmasına hizmet eder.

Ayrıca öğrenilenlerin sık sık kontrol edilmesi gerekir. Bu işlemler yapılırken de dikkat edilmesi gerekenler ise

- Öğrencilerin ödevlerini öğretmene göstermeleri sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin özel bilgi ve becerilerini göstermeli sağlanmalıdır.
- Öğretmen sınıf içinde dolaşarak öğrencilerin faaliyetlerini kontrol etmelidir ve anında aydınlatıcı yanlı sağlanmalıdır.
- Öğrenci faaliyetleri yönlendirilmelidir. Öğrencilerin görevi anladıklarından emin olunmalıdır.
- Beklentiler açıkça ifade edilmelidir.
- Yeni bir konuya geçmeden önce öğrencilerin anlama düzeyi kontrol edilmelidir.
- Öğrenci ödevleri yazılı bir aydınlatıcı yanlı ile mümkün olduğu kadar erken öğrenciye iade edilmelidir.
- Derste yaptırılan ödevlerin öğrencilere anlamlı gelmesi sağlanmalıdır. Öğrencilere ödevin amacı sorulmalıdır.¹¹⁹

Öğretmenlerin öğrencilerini dinlemesi öğretmenler için önemli bir geri dönüştür. "Tıpkı çoğu başarılı işletmelerin iyileştirme fikirlerinin büyük kısmını müşterilerinden aldıkları gibi, öğrencilerden birçok harika düzeltme fikri gelecektir."¹²⁰

Özellikle başarısız öğrenciler için pozitif yapıda ve sık sık yapılan geri bildirimler değerleridir. Çünkü çalışmalarının sonucunda olumlu sonuçlar ürettiğini gösteren bilgileri görünce veya duyunca, çalışmanın sıkıntıya değer olduğuna karar verirler. Oysa bu geri dönüşlerden haberleri olmasaydı, zorluğa katlanmanın bir faydası olmadığını düşünürlerdi."Öğrencinin yanıtını anında geriye bildirim izlemeli, öğrenilen bilgi ve beceriyi tekrar etme olanağı ve her öğrenciye gereksinim duyduğu süre verilmelidir."¹²¹

Bir eğitimci ve danışman olan Dr. James Tunney, algılanan dikkate alınan derecelerini ölçmeyle ilgili olarak doktora tezi için bir çalışma yaptı. Öncelikle okul

---

¹¹⁸ Jenkins, s:84.

¹¹⁹ Mahiroğlu, ss:71–80.

¹²⁰ Jane Nelsen, Lynn Lott, Stephen Glenn, s:176.

¹²¹ Tandoğan, s:22.

müdürlerine "Öğretmenlerinizi dikkate alıyor musunuz, onları düşünüyor musunuz?" sorusunu yöneltti. Müdürlerin dile getirdiği hep yüksek derecede bir dikkate alma idi. Dr. Tunney öğretmenler arasında bir çalışma yaptı ve öğretmenlerin yöneticilerden oldukça düşük bir düzeyde dikkate alınmayı algıladıklarını tespit etti.

İkinci aşamada öğretmenlere öğrencilerini dikkate alıp almadıkları sorulduğunda cevaplar yüksek dereceler içerirken öğrencilerin oldukça düşük derecede bir dikkate alınmayı algıladıkları görüldü.¹²²

Öğretmenlerin ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik ve akademik gereksinimlerini karşılamaya özen gösterdikleri ileri sürülebilir. Öğretmenlerin sınıf içi öğrenci dönütlerini yeterli ölçüde dikkate almadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun ise öğretmenin yetersizliğe itebileceği ve sınıf yönetiminde zorlanmasına neden olabileceği ileri sürülebilir.¹²³

Geribildirim her durumda iki kanallı bir süreçtir. Dinleyenin, kendisine gönderilen mesajı çözmesi ve karşı mesaj göndermesi çoğunlukla sözsüz olarak gerçekleşir. Dinleyiciler sürekli olarak verilen mesajı anlayıp anlamadıklarını, hoşlanıp hoşlanmadıklarını, ilgi duyup duymadıklarını, dikkatleri konusunda sürekli sözsüz mesajlar gönderirler. Gönderilen bu mesajların gerçekten istenen sonuç olup olmadığı dinleyen durumundaki bireylerin dinlemesi ile ilgili olarak değişir. Dinlemeyi; Görünüşte Dinleme, Seçerek Dinleme, Saplantılı Dinleme, Savunucu Dinleme, Tuzak Kurucu Dinleme, Yüzeysel Dinleme, Ezberci Dinleme, Sunumu Fiziksel Görünümü Eşleştirme, Dikkat Dağıtıcılara Boyun Eğme diyerek ayırabiliriz. Her birinin sonucu öğretmeni farklı etkileyecektir. Her dinlemenin nedenleri farklıdır. Eğer öğrencilerimizin bizi gerçekten dinlemesini istiyorsak Öğrenci hakkında bilgi elde etmek Öğrencinin öğrenme eksiklerini belirlemek, Öğrencinin öğrenmesini engelleyen olası güçlük kaynaklarını saptamak, Eğitim durumu hakkında tutarlı bilgi elde etmek, Eğitim durumunun etkinliğini sınamak için dönüte başvurulmak ve yanıışları öğrenciyle birlikte düzeltmeliyiz. Düzeltilme, yanıışları doğrulama, eksik ve yarım yamalak öğrenmeleri tamamlama olarak tanımlanabilir. Öğretmen eksikleri bulup tamamlamada, yanıışları düzeltmede ipuçlarını kullanmalı; yanıış ve eksikleri öğrenciye buldurmak ve yine onun düzeltmesini sağlamalıdır. Öğretmen yanıış ve eksikleri kendisi bulup düzeltmemeli; bundan genellikle kaçınılmalıdır. Eğitim ortamında, doğru yanıtı veremeyen öğrenci atlanmamalı; ona "dikkatlice dinle. Sana tekrar soracağım." denmeli; bir başka öğrenci doğruyu söyleyince, ona dönülmeli ve yanıtlaması istenmelidir

---

¹²² Jane Nelsen, Lynn Lott, Stephen Glenn, s:28.

¹²³ Cevat Celep, "Ortaöğretim Öğrencilerinin Psikolojik ve Akademik Gereksinimlerini Karşılama İle Sınıf İçi Öğrenci Dönütleri," **Eğitim Araştırmalar Dergisi**, sayı 8,(Ekim2002),ss: 24-40

“Dönüt, öğretmenin öğrenciye yaptığı işle ilgili performansı hakkında bilgi verir. Öğretmen öğrencilere verdiği ödevi tektek kontrol eder, öğrencilerin nereleri yanlış yaptığını bulup onlara gösterirse, öğrenciler ödev yapmaya devam eder. Ödev verip kontrol etmeyen, ödevini çaba gösterip düzgün yapan ile üstünkörü ve yanlış yapan öğrenciyi ayırt etmeyen öğretmen öğrencilerin ödev yapma isteklerini kırar. Dönüt öğrencinin davranışlarındaki gelişmeyi gösterdiği zaman etkili olur.”¹²⁴ Ödevde yapmadığı soruda öğrenciyi tahtaya kaldırmak öğrencinin eksik olduğu konuyu daha iyi anlamasına yardımcı olabilir. Soru çözerken öğrenciye yardımcı olmak eksik olduğu yerlerde ipucu vermek çok yararlı olabilir.

Öğrencilerden dönüt alma kapsamlı sınavlar, belli dönemlerde yapılan küçük sınavlar (özellikle konu bitimlerinde konuyla ilgili yapılacak sınavlar konunun ne kadar anlaşıldığı ile ilgili önemli ipuçları verebilir.), sınıf içinde sorulacak sorular ki bunlar dikkat çekici de olabilir. Sınavlar yapılmadan önce sınavla ilgili açıklayıcı bilgiler verilmeli gerekirse sınav öncesi kolay bazı sorular sorularak öğrenciler cesaretlendirilmeli, sınav kaygısı azaltılmalı ve gerçek sonucun çıkmasına yardımcı olunmalıdır. Öğrenciler daha çok çalışsın diye “bu sınav çok zor olacak ona göre çalışın” demek öğrencinin kaygı düzeyini artırabilir ve buda gerçek geri dönüt almayı engelliyerek geri besleme için gerekli olanın yapılmasını, doğru planlamanın gerçekleştirilmemizi engelleyebilir.

8. Okulda Başarı

Bir ülkenin eğitim sisteminin temel amacı mevcut durumu ile yetersiz olduğu kabul edilen o ülkenin yetişmekte olan kuşaklarını eğiterek onları iyi insan, iyi yurttaş ve iyi meslek adamı durumuna getirmektir. Eğitim sistemi içinde yer alan tüm etkinliklerin belirtilen bu üç temel amaca dönük olması gerekmektedir. Eğitim örgütlerinin ürününü değerlendirmek güçtür. Çünkü eğitimin ürünü insandır. Yetişen insan gücünün kalitesini değerlendirmek bir fabrikanın ürettiği malı değerlendirmek kadar kolay değildir. Eğitimin kalitesini kontrol etmek sorumluluğu sadece müfettişlere verilemez. Öğretmen, yönetici, öğrenci veli ve toplum olarak herkes eğitimin kalitesinden sorumludur.

Örgütsel ortamda hataların sadece belli bir grup tarafından saptanması ve giderilmesi mümkün değildir. Bir kişinin göremediği bir hatayı bir başka kişi görebilir. Sınıfa yön verecek değerler geliştirilmelidir: Temel değerler sınıfın vizyonu, misyonu, amaçları, hedefleri

---

¹²⁴ Erden, ss:129–130.

için çok önemli bir referans kaynağıdır. Dolayısıyla bir sınıfın geliştirilmiş olan değerleri yoksa sınıfın vizyonu, misyonu, yani nereye gittiği karmaşıktır.¹²⁵

Bir Sınıfın gelişmesi demek öğrencinin öğrendiği anlamına gelir. Öğrencinin öğrenmesi öğrencinin dolayısıyla velinin mutlu olması anlamına gelir. Bunun sağlanması müşteri memnuniyetinin gerçekleşmesi demektir. Bunun gerçekleşmesi için öncelikle müşterinin ne istediği çok önemlidir bunu öğrenmek için öğrencinin dinlenmesi ve dikkate alınması gerekir. İkinci olarak ta öğrencinin bizden istediği şeyleri ne kadar anladığıdır. Bu gerçekleşirken öğrencinin öğrenme stili bunda çok etkilidir. Öğrenme stilleri, kan grubu gibi bilinmesi gereken bir durumdur. Öğrenme stili yaşam boyu değişmeyen ama bilindiği zaman yaşamı değiştiren bir şeydir. İlk kez 1960 yılında Rita Dunn tarafından ortaya atılmış bir teoridir. Öğrenme stilleri her bir öğrencinin yeni ve zor bilgiyi öğrenmeye hazırlanırken, öğrenirken ve hatırlarken farklı ve kendine özgü yollar kullanmasıdır. Öğrenme stili doğuştan sahip olunan karakteristik bir özelliktir. Görsel, İşitsel ve Kinestetik olmak üzere üç öğrenme stili (tarzı) vardır. Bunları kısaca açıklarsak.

Görseller: Özel yaşantılarında genellikle düzenli ve titizdir. Karışıklıktan ve dağınıklıktan rahatsız olurlar. Dağınık bir masada çalışmazlar. Masayı önce kendilerine göre düzenlerler daha sonra çalışmaya başlarlar. Çantaları, dolapları her zaman düzenlidir. Yazmayı sevmeseler bile defterlerini düzenli ve itinalı kullanırlar. Öğretmenlerin örnek gösterdiği öğrencilerdir genellikle. Düz anlatım yönteminden yeterince yararlanamazlar. Tam olarak anlamaları için dersin mutlaka görsel malzemeler ile desteklenmesi gerekir. Öğrendikleri konuları gözlerinin önüne getirerek hatırlamaya çalışırlar. Gördüklerini belleklerine görüntü olarak kaydederler ve görüntü olarak hatırlarlar.

İşitseller: Küçük yaşta kendi kendilerine konuşurlar. Ses ve müziğe duyarlıdırlar. Sohbet etmeyi birileri ile çalışmayı severler. Ahenkli ve güzel konuşurlar. Yabancı dilde konuşma ve dinlemede başarılıdırlar. Okuma ve yazmada başarılı değildirler. Gözle okuma anında hiçbir şey anlamayabilirler. Bu nedenle en azından kendi kulağıyla duyabileceği şekilde sesli okumalarına fırsat verilmelidir. İşittiklerini daha iyi anlarlar. Daha çok konuşarak, tartışarak öğrenirler. Bilgi alırken dinlemeyi okumaya tercih ederler. Olay ve kavramları birinin anlatması ile daha iyi anlarlar. İşitseller konuşmayı severler. Eğer konuşma fırsatı bulamazlarsa yanındakilerle konuşurlar. Problem çözerken bu öğrencilerin sesli düşünmelerine fırsat verilmelidir.

Kinestetikler/Dokunsallar: Oldukça hareketlidirler. Sınıfta yerlerinde duramazlar. Tahtayı silmek, pencereyi açmak, tebeşir getirmek, kapıyı örtmek hep onları istediği

---

¹²⁵ İrfan Erdoğan, s:53.

şeylerdir. Uzun süre oturlarsa derste ne olup bittiğini anlamazlar. Hareketlilikleri uygun bir şekilde yönlendirilmezse sınıfta problem çıkarırlar. Anlatım yönteminden ez az yararlanan onlardır. Dersin görsel malzemelerle zenginleştirilmesi de onların pek işine yaramaz. Öğrenebilmeleri için mutlaka ellerini kullanacakları, yaparak yaşayarak öğrenme dediğimiz öğrenme tekniklerinin uygulanması gerekir. Sınıf yerine okul bahçesi veya laboratuarda dokunarak, ellerini kullanarak olayların içinde yaşayarak çok daha iyi öğrenirler. Bu öğrenciler okulda önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Ya az zeki oldukları dile getirilmekte ya da hiperaktif oldukları söylenmektedir.

Öğretmenin öğrencilerin öğrenme stillerini öğrenmesi herkes için (öğretmen, öğrenci, veli...) çok olumlu sonuçlar doğurur. Öğrencinin bu özellikleri öğrenilirse öğrenciye uygun bir şekilde davranılır. "Görsel bir kişiye renkli kalemlerle, şemalarla çalışmalıyız. Düzenli, kalabalık olmayan, bir mekânda çalışmamız, dersi dinlerken not almamız daha iyi öğrenmemizi sağlar. İşitsel ise dinlemeye önem vermeliyiz, sessiz bir çalışma ortamını tercih etmemiz, üzerinde çalıştığımız konuyu yüksek sesle okumamız hatta mümkünse başka biri ile çalışmamız gerekir. Kinetik bir kişiye öğreneceğimiz konunun daha fazla içine girmeliyiz, hissetmeliyiz, dokunmalıyız. Anlatılanları kendi ifadelerimize dönüştürerek kısa notlar almamız, öğrendiğimiz konuyu bilgilerimizle ilişkilendirmemiz, konunun yaşamla ilişkisini kurmamız yoluyla daha iyi öğreniriz."¹²⁶

Öğrenme stilleri bilmek ve uygulamak tek başına öğrenmenin gerçekleşmesi için yeterli değildir. Ne yapıp yapıp öğrencinin derse aktif katılımını sağlamalıyız. Öğrencinin derse aktif katılımı sağlamak için yapmamız gereken şeyler vardır. Bunlar arasında bir öncelik yoktu. Zaman zaman öncelikler değişir.

1. Öğrenciye zamanı gelince uygun ipucu, düzeltme, pekiştireç ve dönüt verilmelidir.
2. Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun sorular sorulmalı ve yanıtlanması için öğrenci yüreklendirilmelidir.
3. Geç ve güç öğrenen, sıkılgan, utangaç ve içedönük öğrencilere kolay ve düzeylerine uygun sorular sorulmalı; onlar yüreklendirilmelidir.
4. Öğrenci merkezli strateji, yöntem ve teknikler eğitim ortamında kullanılmalıdır.
5. Öğretmen öğrencinin dikkatini hedef davranışlar üzerinde toplamalıdır. Bunun için öğrencinin yaşına, cinsiyetine, içinde yaşadığı kültüre uygun anı, öykü, espri, fıkra, film, slâyt, oyunlar vb. gibi etkinlikleri zamanı gelince sunmalıdır.
6. Öğretmen ders işlerken öğrenciyi güdülemeli yani istekli kılmalıdır. Öğrencilerin soru sormalarına, dersle ilgili araç-gereci kullanmalarına, açıklama yapmalarına,

¹²⁶ İrfan Erdoğan, "Öğrenme Potansiyeli" s: 3.

örnekler sunmalarına fırsat ve olanak tanınmalı, bunları yapanlara pekiştireç verilmelidir.

7. Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi hedef davranışları kazanacak nitelikte değilse, öğretmen önce önkoşul olan davranışları Öğretmeli; ondan sonra diğer davranışların kazandırılmasına geçmelidir; çünkü öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi öğrenci katılmasını etkiler.

8. Öğretmen öğrencilerle sürekli göz iletişimi kurmalıdır; çünkü göz iletişimi hem sınıfı denetim altında, hem de öğrencileri uyanık ve dikkatli tutmada etkili olabilir.

9. Derslik, dersin işleneceği biçimde düzenlenmeli, temiz, aydınlık, normal sıcaklıkta olmalı, dikkati dağıtacak etkenlerden arındırılmalıdır.¹²⁷

Öğrenci için oluşturulan bütün olumlu sınıf ortamına rağmen öğrenci başarılı olamayabilir. Bu başarısızlığın çok farklı sebepleri olabilir. Bu sorunların bazıları çevreden kaynaklanabilir. Aile yapısının ekonomik ve sosyal sorunları, Aile içi geçimsizlik ve iletişim sorunları, olumsuz ana-baba tutumları. Öğrenim için gerekli olabilecek temel gereksinimleri karşılayamamak. Orta öğretim programları ile üniversite programları arasındaki tutarsızlık. Kalabalık sınıflarda okumak. Öğretmen yetersizliği. Programların, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmemiş olması. Öğretimin salt bellek yeterliliğine ya da ve ezber dayalı olması. Bazıları ise öğrenciden kaynaklanabilir. Öğrencinin fiziksel ve psikolojik gelişiminden, özellikle de öz güven ve öz değer duygularından kaynaklanabilecek sorunlar. Öğrenme için gerekli donanımda yetersizlik. Topluluk önünde konuşamamak, problem çözme yeterliliğinin olmaması, kaygı yoğunluğu gibi çeşitli psikolojik beceri donanımlarında eksiklikler. Derslere tek kaynaktan ya da sadece notlardan hazırlanmak. Derslere devamsızlık. Planlı ve disiplinli çalışmamak. Ders çalışma yöntemlerini bilmemek. Başkalarıyla iletişim kurabilmede eksiklikler Çeşitli hormonal değişikliklerin neden olabileceği uyum sorunları. Öğrencinin belirli derslere karşı geliştirebileceği olumsuz akademik benlik tasarımı. (Küçükahmet 2004, 24–25)

Eğitim alanında yapılan çalışmalar sonucunda, üç farklı öğrenme şeklinin olduğu artık çok iyi bilinen bir gerçek. Bir genelleme yaparsak, öğrencilerimizin bu üç çeşit içinde eşit olarak dağıldığını kabul edebiliriz. Buna göre, sınıflarımızın yaklaşık üçte biri görerek öğreniyor, diğer üçte biri yaparak öğreniyor ve sadece kalan üçte biri dinleyerek öğrenme yeteneğine sahip. Bu durum bize okullarımızda halen uygulanan anlatmaya dayalı eğitim sisteminin öğrencilerimizin sadece üçte birine hitap ettiğini göstermektedir. Geriye kalan üçte ikilik bölümü de öğrenir hale getirebilmek için onların öğrenme yeteneklerine uygun bir yöntem kullanılması gerekmektedir. İşte bu açıdan düşünüldüğünde akla ilk gelen yöntem

---

¹²⁷ Sönmez, ss:107–108.

sunduğu büyük imknlarla bilgisayar ve internet destekli eğitimidir. Çağımızın en önemli teknolojik aracı olan bilgisayar, çocukların ilgisini çekerek hem derslerdeki dikkati hem de öğrenme hızını ve kalıcılığını artıracaktır. İlginin artması bilgilenmeyi de beraberinde getirecektir. Gençlerin televizyona olan ilgisi göz önüne alınarak geçtiğimiz 20 yıl içerisinde televizyon ve video destekli eğitim okullarda uygulanma imknı buldu. Aynı düşünce yapısını bugüne uyguladığımızda, bugünün çocuklarının televizyondan çok bilgisayara olan ilgilerini doğru yönde kullanarak öğrenciyi öğrenme konusunda motive edebiliriz.¹²⁸

İV. BÖLÜM

Disiplin Ve Disiplinin Sınıf Yönetimine Etkisi

1. Disiplin Kavramı Ve nemi

---

¹²⁸ Selami Yılmazoban, Fehmi Damkacı <http://inet-tr.org.tr>

Eğitim kurumlarında öğrencilere verilen cezalarla ilgili haberlere sık sık yazılı ve görsel basında yer verilmektedir. Bazı öğretmenler, sınıfta disiplini sağlama, etkili öğretim yapma, öğrencilerin hatalarının karşılığını ödetme gibi kendilerince doğru saydıkları birçok nedenden dolayı ceza yöntemine başvurabilmektedirler. Eğitimde öğrencilerin yapmış oldukları hatalarından dolayı ceza yöntemine başvurma, öğrencilere olumlu davranışlar kazandırmayacağı gibi, onlarda çeşitli ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Eğitimi öğretim süreçlerinde ceza yerine çözüm yolunu tercih eden öğretmenler, hem daha etkili öğretim yapabilir, hem de davranış bakımından toplumda sağlıklı bireylerin yetişmesine önemli katkılarda bulunabilirler.¹²⁹

Öğrenci disiplin yönetmeliklerinde genel olarak, öğrencilerin suç sayılacak olumsuz davranışları; bu davranışlara verilecek cezalar; bu cezaları verecek disiplin kurulları, kişiler; öğrencinin kendim savunma hakkı; cezanın uygulanma biçimlen yer almaktadır. İşlenen suçlarına karşılık öğrencilere verilecek cezalar, yönetmelikte uyarma, dikkat çekme, kınama, okuldan uzaklaştırma, ilişik kesme, kovma gibi sıralanmış ve bunların tanımları yapılmıştır. “Anlamlı etkinlikler, uygun çevre ve grupla çalışmak, kendi kendini kontrol gibi kavramlarda disiplin kavramı içinde düşünölmelidir. Cezasız veya çok az ceza ile de disiplin mümkün olabilmektedir.”¹³⁰

Suç sayılan fiil işlendikten sonra ceza verilmeden önce soruşturma açılması genel kuraldır. Diğer bir kural ise verilen cezanın uygulamasından önce suçlu öğrencinin kendini savunmasına başvurulmasıdır.

Disiplin olaylarında okul yöneticilerinin yetkisi oldukça geniştir. Soruşturma yaptırmak, disiplin kurulana sevk etmek, bazı cezaları doğrudan vermek(kınama), disiplin kurulunun verdiği kararı uygulamak veya uygulamamak okul yönetiminin yetkisi içindedir. Disiplin, ilişik içindeki tüm kişileri eşit olarak bağlayan, herkes için açık ve net olan kurallar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Pek çok kişi yetişkinlerin denetimleri sonucunda çocukların iç denetimleri otomatik olarak geliştirecekleri görüşündedir. Disiplin sadece “dış kontrol” ile gerçekleşir. Disiplin başkalarına ve kendine karşı özen ve saygı eylemi olarak tanımlanabilir.¹³¹

¹²⁹ Osman Samancı, “Eğitimde Ceza Yerine Çözüm” **Çağdaş Eğitim**, Ekim 2002, 291 ss: 29–34

¹³⁰ Özlem Yiğit, <http://eesorun.sitemynet.com/html/konular.html>

¹³¹ Ersin Şahin, “Etkili Sınıf Yönetimi İçin Kurallar Oluşturmada Pozitif Disipline Dayalı Bazı Öneriler” **Uludağ Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi**, cilt 15, Sayı 1, 2002,s:347

Disiplin tanımlarına baktığımızda aşağıdaki kavramlarla ilişkili olduğu söylenebilir (Aydın, 2002).İstenmeyen davranış, Öğretmen tepkiler, Öğrencinin kendini kontrolü, Kuralların uygulanması, Öğrenme ortamını oluşturma, Uygun öğrenme etkinliklerine katılma, Öğrenme zamanının artırılması, Sorumluluğun öğretimi.

Genel anlamda disiplin kavramı, bir amaçla bir araya gelmiş insan grubunun düzen içinde yaşamasını sağlamak amacıyla seçilip konulmuş kuralları, hükümleri ve bunlara uyulması için alınan önlemleri ifade eder. Disiplin denildiğinde aklımıza ilk gelen genelde cezadır. Fakat disiplini cezadan ibaret saymak doğru değildir. Disiplin, istenmeyen davranışların ortaya çıkmaması için tutarlı ve kararlı davranışlarda bulunmaktır. Bu ahenk, düzen ve sistem disiplin kurallarıyla bellidir.

Okul disiplini, okul topluluğunda yaratılan ve yaşatılan yönetmelik esaslarına, okul programının amaçlarına uygun eğitsel ve sosyal ahenk ve düzenler bütünüdür.¹³²

Disiplin bireye hangi davranışının doğru ve iyi olduğunu, hangi davranışının kötü ve yanlış olduğunu öğretmek ve bireyin öğrendiklerine göre davranıp davranmadığını denetlemektir. Sınıfta disiplin ise öğrenme ortamının düzenini bozucu ve öğrenme yaşantılarını engelleyici öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen tepkilerim içermektedir. İyi bir disiplin, öğrencinin yavaş yavaş öğretmenin yönetimine gerek kalmadan kendi kendini yönetmesine yardım etmelidir. Bunu sağlamanın en kolay yolu öğrencinin dikkatini çekecek aktivitelerde bulunmaktır.”Dikkat edilirse, disiplin problemlerinin sıkça görüldüğü sınıflarda dersle ilgili aktiviteler çok azdır, öğrenci elerse katılma fırsatı verilmeden uzun süre sessiz oturarak ders dinlemenin sıkıntısı içindedir, öğrenilecek konuyu anlamsız bulmaktadır, öğretmen tek düze anlamsız ve sıkıcıdır.” (Ünal, Ada 2003,50)

Öğretmenlerimiz öğrencilerine karşı gösterdikleri tutumlarda demokratik olduklarını söylemektedirler. Hangi öğretmene sorarsanız sorun bu genelde böyledir. Fakat bunlar kendi beyanlarıdır.

Kişiler arası ilişkilerde boyun eğici davranışlar, diğer bir deyişle itaat ile saygı kavramının karıştırıldığı, “itaat” kavramının “saygı” olarak anlaşıldığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde saygı “... bir kimseye ya da bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmak... Ona değer vermek...”, itaat kavramı ise “söz dinlemek, boyun eğmek, buyruğa uymak...” olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi bu iki kavram birbirinden çok farklıdır ve zıt anlamlar içermektedir.¹³³

---

¹³² Ahmet Rahmi Ercan, **Eğitimde Biz ve Çocuklarımız**, 1.Basım, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2000,s: 63

¹³³ Yıldırım, ss:220–228.

Aslında öğretmenlerimizin eğitim -öğretimde disiplin konusunda kendilerini geliştirmeleri ihtiyacı söz konusudur. Bu ihtiyaç çok hızlı değişme ve gelişmelerin yer aldığı günümüzde, eğitim-öğretimin hemen her alanında gereklidir. Fakat özel olarak öğretmenin öğrenci ile olan ilişkilerini en çok etkileyen disiplin konusunda öğretmenlerin, anne-babaların ve öğrencilerinde düzenlenecek çeşitli eğitim programlarıyla geliştirilmeleri gereklidir. Çünkü gerek çocuk psikolojisi gerekse eğitim bilimlerindeki gelişmeler; disiplin konusundaki geleneksel yöntemlerin artık yeterli olmadığını, yeni, yaklaşımların söz konusu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, öğretmenlerin genelde disiplin anlayışları, ilgili uygulamaları ve özellikle sınıf içinde disiplini sağlama yöntemlerine ilişkin araştırma verilerine büyük ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin bu tür bir eğitimden geçmesinin öğretmenlerini anlamaları açısından son derece önemli olduğunu ve öğrencilerin yaptıkları hareketlerin, sarf ettikleri sözlerin ne anlama geldiğini daha iyi anlayacakları düşünüyorum.

Önceleri sınıf yönetimi, sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışından sonra öğretmenin nasıl tepki göstereceği üzerine odaklanmıştı. Başka bir deyişle sınıf yönetimi, okulda ve sınıfta istenmeyen davranışın kontrolünde disiplin kullanımı üzerine yoğunlaşmıştı. Bu uygulama işler gibi görülmektedir. Bu yaklaşımda öğretmenler zamanlarının çoğunu sınıf disiplinine ayırıyor, sınıf problemlerini çözmekle uğraşiyor, sık sık derslerini kesip sınıf içindeki istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili konuşmalar yapmak zorunda kalır. Dolayısıyla Öğrencilerin akademik başarıları konusunda, onlara fazla yardımcı olamıyorlar, çünkü zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu öğretme süreçlerinden çok, öğrencilerin davranışlarını kontrole harcıyorlar.

2. Sınıfta Disiplini Etkileyen Etmenler

Kimi öğretmen ve yöneticiler kendilerini, disiplin olaylarını yaratan nedenlerin dışında tutmak isterler disiplin neden ve sonuçları yönünden sadece öğrencileri ele almak isterler. Disiplin sorunlarını, bunları doğuran nedenleri hep öğrencilerde ya da onlarla ilgili okul dışı çevrelerde ararlar. Bu doğan sorunları çözmede, istenen eğitsel ve toplumsal düzenin kurulmasında, disiplin konusunu anlamada, kendine özel bir görünüşün belirtisidir.

Şu bir gerçektir ki öğrenci okula gelirken belli alışkanlık kalıplarıyla gelir. Bu kalıplar evden, arkadaşlık çevresinden ve bir önceki eğitim kurumundan edindiği, bırakmamakta direndiği alışkanlıklar ve davranışlardır. Bu nitelikteki sorunları çözmek daha güçtür. Sınıf

ortamında yapıcı disiplin kurmaya çalışan öğretmenler disiplini etkileyen bu faktörlerin farkındadır. Bu davranış kalıplarının oluşmasının çeşitli sebepleri vardır.

- Çocuğun arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle normal ilişkiler kuramayışı. Bununda farklı sebepleri vardır. İyi eğitime sahip olmayan ailelerden gelen gelen öğrenciler, geliştirdikleri kişilik yüzünden, sınıfın düzenine uymakta zorluk çekerler. Aynı zamanda toplumun öğrenci üzerinde yaptığı olumsuz etkilerde öğrencinin okula uyumunu zorlaştırır.
- Öğrenme etkinliklerinin çocuğa göre olmayışı,
- Çocuğun okul ve sınıf içinde kişiliğinin gelişmesini engelleyen, kendisini kolayca anlatma olanağından yoksun kılan, toplumsal ve eğitsel havanın yaratılamayışı. Öğretmenin kişiliği ve sınıf yönetimi bunda çok etkilidir.
- Okul yaşantısının doyuramadığı çocukların oluşturdukları kümelerde doğan liderlerin aracılığı ile sınıf ve okul yönetimine göre çelişen davranışlarda bulunmaları,
- Öğretmenin her türlü olumsuz davranışları yaratan nedenleri yok ederek sorunları çözeceği yerde, baskı ve korkuya dayanan yöntemler uygulaması,
- Öğretmenin çocuklardan bekledikleriyle kendi davranışlarının çelişmesi,

Anne-baba ve çocuk ilişkilerindeki anormalliklerin çocukta yarattığı dengesizlikler. (Ünal, Ada 2003,51–53; ERCAN Eğitim Dizisi:45 (2000, 63–65))

Disiplin problemlerinin oluşmasındaki en önemli nedenlerdir. Çocukta yaşamının koşulu ve gereksinimi durumuna girmiş bulunan ve okulun toplumsal amaçlarına, çocuğun normal ölçülere göre gelişmesine engel olan davranışlarının yerine geçebilecek ilgi, alışkanlık ve davranışlar kazandırabilmek, kazandırılmaya çalışılan değerlerin, çocuğa yaşatacağı haz duygularının, önceden alışılmış olandan daha güçlü ve etkili olması bu problemlerin ortadan kaldırılmasında etkili olabilir. Bu alışkanlıklar öğrenciye rağmen kazandırılmayacağına göre öğrencide işin içine katılmalıdır.“Sınıf işlerini tayin etme -öğrencilere faydalı yollarla katkıda bulunmaları için fırsat verme- çocukların önemli ve ait olduklarını hissetmelerine yardımcı olan en iyi yollardan biridir. Çocukların yapacak bir işi olduğunda sadece kendilerini iyi hissetmezler, aynı zamanda öğretmenler de her şeyi yapmak zorunda kalmamış olurlar.”¹³⁴

Birileri bizden bir şey istediğinde kibar davranmasını, rica etmesini isteriz ama bunu öğrencilerimize pek yapmayız. İsteklerimizi genel olarak emir cümleleriyle isteriz. Buda öğrencide farklı duygular uyandırır kendine saygı gösterilmediğini düşünebilir.(bizim düşündüğümüz gibi) . "Onu ortadan kaldır!", "Onu yerine koy!", "Zil çalmadan önce sıranı düzelt!" Bu tür emir cümlecikleri bağımlılığı güçlendirir; inisiyatifi ve işbirliğini yok eder ve

---

¹³⁴ Jane nelsen, Lynn lott, Stephen Glenn, s:171.

pasif-agresif davranışları teşvik eder. Bu durumda öğrenci gerçek performansını ortaya koymadığı gibi kendisine saygı duymadığını düşündüğü öğretmenini kızdırmak için elinden geldiğince ortalıkta öğretmenin fark edeceği işler bırakır. "New York'ta şehir merkezinde bir okulda öğretmen olan Carter Bayton dikkate almayla ilgili düşüncelerini şöyle dile getiriyor: "Zihne ulaşmadan önce kalbe ulaşmalısınız." ¹³⁵

Öğretmenlerin öğretmenlik mesleği ve disiplin konusuna bakış açıları hakkında fikir sahibi olmak için "öğretmenlik mesleğini" ve "disiplin"i kendilerine göre tanımlamaları istenmiş, bunun sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin her iki kavramı da, basit biçimde tanımladıkları görülmüştür. Öğretmenliğin daha çok fonksiyonları açısından, disiplinin ise okul ve sınıf ortamından çok toplumsal ve ahlaki değerler açısından ele alındığı dikkati çekmiştir. Bu da öğretmenlerin disiplin konusundaki tutumlarının toplumdaki değerlerden kaynaklandığını kanıtlar niteliktedir. Birçok öğretmen, disiplini "uyulması gereken kurallar, şartlar" olarak ele almış ve eğitimde disiplin konusunda bilgi açıklarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Birçok öğretmenin disiplini uyulması gereken kurallar biçimde tanımlamasının dikkat çekici olduğu düşünülmektedir. Nitekim günümüz eğitim anlayışında, disiplinin dışarıdan zorla kazandırılacak, Benimsetilecek kurallar yerine, çocuğun kendisinin aktif olması, oto kontrolünün ön planda olması ve kuralların içselleştirilmesi söz konusudur. ¹³⁶

Öğretmenin etkili bir lider olması, onun olumlu sosyal, fiziksel ve entelektüel çevre sağlama becerileriyle ilgilenmesini gerektirir. Bu da etkili iletişim kurma ve öğrenciyi motive etme becerisine sahip olmakla mümkündür. Öğretmenin liderlik tarzları onun kişisel özelliklerinin bir yansımasıdır. Öğretmenin emreden, tenkitçi, sert, teşvik edici, yumuşak, dikkatli, şakacı, serbest bırakmayı seven vb. özellikleri, öğretilen konu, sınıf düzeyi, okulun politikası ve öğrencinin yetenekleri onun liderlik tarzını belirler. Öğretmen otoriter, demokrat ya da vurdumduymaz lider olabilir. Öğretmenin liderlik tarzları sınıfın genel atmosferini ve öğrencinin davranışlarını etkilediği gibi, onun hangi davranış modelini tercih ettiğiyle de doğrudan ilişkilidir.

3. İstenmeyen Davranışlar ve Disiplin

¹³⁵ Jane nelsen, Lynn lott, Stephen Glenn, s:29.

¹³⁶ İlhami Fındıkçı, "Öğretmenlerin Disiplin Konusundaki Tutumları" Kültür Koleji Eğitim Araştırma-Geliştirme Merkezince Düzenlenen **Eğitimde Nitelik Geliştirme Eğitimde arayışlar I.Sempozyumu Bildiri metinleri**, İstanbul,(13-14 Nisan 1991),s:95

Okullarımızda uzun yıllar hâkim olan ve hala birçok okulumuzda geçerliliğini koruyan istenmeyen davranışların tehdit ve şiddetle(dayak) bastırılması istenmeyen davranışı ortadan kaldırmaz. Bu davranışlar daha sonra daha şiddetli ve farklı biçimde öğretmenin karşısına çıkar. Dayakçı mantığın temelinde, öğretim değil, disipline etme (itaat) vardır. Bunu sadece öğretmen değil velide istemektedir. Yıllardır ana-babalar çocuklarını okula “eti senin kemiği benim” anlayışıyla göndermişlerdir. “Kızını dövmeyen dizini döver” özdeyişi, geleceğin ancak dayakla sağlam temellere oturabileceğini anlatmıştır. Tüm bunlara ek olarak “dayak cennetten çıkmadır” diyerek dayağa ilahi bir anlamda yüklemişiz bir toplumuz. Ancak bu anlayış özellikle veli boyutunda oldukça önemli değişikliklere uğramışsa da belli bölgelerimizde bu durum aynı boyutta devam etmese de devam ediyor.”Her ne kadar insana verilen değer geçmişe göre artığını belirli bir oranda kabul etsek de, dayağın hâlâ kullanıldığını, basına kadar yansıyan örnekleriyle karşılaşılabilmekteyiz.”¹³⁷

Öğretmenler; okul ve sınıf kurallarını öğretme, öğrencilere yapmış oldukları hataların karşılığını ödeterek bir daha hata yapmamalarını sağlama, okul ve sınıfta disiplini sağlama, hayatta daha başarılı olmaları için disiplinli yetiştirme düşüncesi ve etkili bir öğretim ortamı oluşturma isteği gibi nedenlerden dolayı ceza yöntemine başvurmaktadırlar. ¹³⁸

Aynı davranışı farklı özellikteki öğrenciler farklı nedenlerle yapabilirler. Nedenler farklı olunca karşı eylemlerde farklı olmalıdır.”Davranışlardaki bu görelilik, onlara karşı eylemleri de çeşitlendirir (Ünal, Ada 2003,56). Eleştiri ya da öneri öğrenciye değil davranışın kendisine ve nedenine odaklanmalıdır. Eleştirinin dozu suçlamaya dönüşmemelidir.”Eğer suçlama yoluyla eğitim iyileşebilseydi, eminim ki Amerikan K-12 eğitimi de dünyadaki tüm eğitim sistemlerini sollardı. Çünkü bu sistem içinde herkes herkesi suçluyor, sadece çok az sayıda insan eğitim sorunlarının özündeki sebepleri araştırıyor(Jenkins 1998,27)

Sınıfta disiplin problemleri bazen kontrolsüzlükten kaynaklanırken bazense aşırı kontrol disiplin problemi yaratabilir. Aşağıda diğer faktörler göz ardı edilerek kontrolsüz ya da aşırı kontrollü sınıflarda disiplin sorunlarına örnekler gösterilmiştir. Sorunların listelenmesinde çevre koşullarına göre bu liste geliştirilerek uygulanabilirliği artırılabilir.

Öğrencilerin kontrolsüz disiplin sorunları: Sınıfta gürültülü bir biçimde girmek, Diğer öğrencileri sınıfa giriş ve çıkışta itelemek, Başkalarına bağırarak, Sıraya vurmaya, Derste çevresine dönmeye, Sınıfta söz almadan konuşmak, Sınıfta izinsiz dolaşmak, Arkadaşlarıyla fısıldaşmak ve konuşmak, Başkalarının dikkatini dağıtmak, Şarkı söylemeye ya da mırıldanmaya başlamak, Dikkat dağıtıcı sözlü ya da fiziksel gürültü yaratmak, nesnelere

¹³⁷ Hüseyin Şen, “Dayak ve Eğitim” **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 165, Ankara, 1993,s:29

¹³⁸ Samancı, s:34.

sürekli oynamak, Diğer öğrencilerin çalışmasına müdahale etmek, onları kızdırmak ve sataşmak, Huysuzluk davranışları sergilemek, İlgisiz yorumlarda bulunarak komiklik yapmak, Öğretmenlerin ya da diğer öğrencilerin malına zarar vermek, Geç gelmek ya da erken ayrılmak, Sınıftan kaçmak Külhanbeyi davranışlarda bulunmak, Küstah ya da münasebetsiz ifadeler kullanmak, Diğer öğrencileri ve öğretmenleri sözlü olarak taciz ve fiziksel olarak tehdit etmek, Öğretmene ve diğer öğrencilere fiziksel saldırıda bulunmak.

Öğrencilerin aşırı kontrollü disiplin sorunları: Aşırı utangaçlık, Aşırı çekingenlik, Sıklıkla hayallere dalma, Yersiz kaygılanma ve endişelenme, Zayıf öğrenme dürtüsü, Takıntı (saplantı) yada içsel duyuların esiri olma, Gereğinden fazla titizlik ve katılık, Başarısızlıklar ya da yanlışlıklar konusunda yersiz huzursuzlanma, "Mükemmel!" öğrenci olma, Kabul görme ve övgüye zayıf tepki verme, Sınıf öğretmenine aşırı bağlanma, Soruları cevaplarken uç noktada gerginlik, Sorulara ilgisiz cevaplar verme, Diğer öğrencilerle bağlantı eksikliği ve arkadaşsızlık, Sınıf etkinliklerinde yer almama, Verimsiz aşırı çalışma.

4. Sınıf İçi Disiplin Stratejileri

Öğretmenlerin sınıftaki davranış sorunları karşısında yapabilecekleri yaratıcılığıyla ve davranışın ortaya çıktığı anki psikolojisiyle çok ilgili olsa da belli davranışlara belli tepkiler geliştirmeleri beklenir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir. Sınıfta davranış sorunları ortaya çıkmadan önlem alma, boş zamanlarını değerlendirme, sınıf dışı birebir iletişim, sözel olmayan ipuçlarını kullanma, görmezden gelme, sözel uyarılarda bulunma, sorumluluk verme, tüm okulun desteğim sağlama, aile ile ilişki kurma, rehberlik servisinden yararlanma, ceza, davranış analizi yaparak sorunu anlama vb. İstenmeyen davranış karşısında uygulanabilecek stratejilere karar vermeden önce sorun oluşturan davranışın nedenleri anlaşılmalı çalışılmalıdır. Bu durumda sorun davranış ortaya çıktığında öğretmenin sorması gereken soru: "Bu davranışı nasıl düzeltebilirim"? Değil "öğrencinin bu davranışı yapmasının nedeni nedir?" sorusu sorulmalıdır.

Sınıf içi disiplin sınıf yönetimiyle doğrudan ilgilidir. Öğretmenin sınıf yönetim stratejisi neyse disiplin stratejisi de odur. Otoriter bir sınıf yöneticisinin demokratik bir disiplin anlayışında olması söz konusu olamadığı gibi demokratik bir sınıf yöneticisinin koruyucu bir disiplin anlayışında olması söz konusu olamaz. Fakat bazı durumlarda öğretmenler davranışın dozuna bağlı olarak disiplin anlayışlarında öğrencilerini bile şaşırtan farklı uygulamalar yapabilirler.

Erdoğan disiplin anlayışlarını şöyle özetlemiştir. Otorite sınıf yönetici güce dayanan ilke ve kuralların uygulanmasıyla oluşan yönetim anlayışıdır. Sınıf yönetici tüm gücü elinde

toplardır. Bu tarz sınıf yöneticiliği öğrenciler üzerinde düşmanlık havası, güçsüzlük ve güvensizlik duygusu, başkalarına bağımlı olma ve sorunlardan kaçma gibi etkilere yol açabilir. Ercan'ın En iyi otoritenin, "özgürce seçilen bir iş üzerinde çalışırken eğitilen çocukların kurdukları düzenle sağlanacağını ve yaşatılacağını düşünüyor.

Koruyucu sınıf yöneticisi: bu tür sınıf yöneticileri öncelikli olarak sınıfta bulunan kişileri korumaya çalışırlar. Sınıftakileri bağımlı hale getiren bir yöneticilik türüdür.

Destekçi sınıf yöneticisi: bireylerin desteklendiği yönetim anlayışıdır. Bu anlayışa göre sınıf yöneticisi, bireyleri özgeçmiş, değerleri, beklentileri ve deneyimleri itibarıyla tanıyarak ve onlara kendilerini geliştirmeleri için önderlik eder.

Birlikçi sınıf yöneticisi: bu tür sınıf yöneticileri, sınıftakilerin kendi kendini yönetmelerine ve denetlemelerine imkân sağlar. Genel olarak takım çalışmasına dayalı bir ortam oluşturmaya çalışırlar.

Serbest sınıf yöneticisi: bu tür yöneticiler ellerindeki yetkileri kullanmazlar. Sınıftakiler kendi amaçlarını kendileri koyarlar, sorunlarını çözmek için kendilerini uğraşırlar. Ona başvurulduğu takdirde görüşlerini söyler, gerekirse kaynak kişileri, diğer araç ve gereçleri sağlamaya çalışır. Bu tür sınıf yöneticilerinin bazıları bu yöntemi inanarak uygularken bazıları kendine, mesleğine veya kurumuna yabancılaştığı için uygular. Yabancılaşma yaşayan yöneticilerin sınıflarında kaos, stres bunalım ve şaşkınlık duygusu ortaya çıkabilir.

Demokratik sınıf yöneticisi: bu tür sınıf yöneticileri, sınıfta bulunan kişilerin ihtiyaç ve arzularını azami düzeyde karşılayan ve aynı zamanda sınıfın amaçlarına azami düzeyde ulaşmasını sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştiren sınıf yöneticileridir. Üreticiliğin ve performansın yüksek olmasını sağlayan bir yöneticilik tarzıdır.

Son zamanlarda "disiplinli sınıf" anlayışımız oldukça değişmiştir. Daha yakın zamanlarda temel ölçümüz sessizlikti. İğne düşse sesinin duyulduğu sınıf disiplinli sınıftı. Bazı öğretmenler ve okul müdürleri hala sessizliği iyi bir disiplinin işareti olarak göstermektedir."öyle disiplinli bir öğretmen ki çocuklar elini bile kıpırdatmıyor." Fakat modern eğitim anlayışı genellikle daha mantıklı bir görüşü benimsemiştir. Modern sınıfın Serbestlik derecesi öğretmenin özelliğine göre değişse de dedelerimizin babalarımızın zamanındakinden daha az baskıcıdır. Sınıf içi disipline ilişkin bu kavram değişikliği, bazı genç öğretmenlerde düzenin lüzumlu olmadığı inancını geliştirmektedir. Buda doğru bir düşünce değildir.

Derste disiplin derse girmeden başlar ve ders bittikten sonra devam eder. Öğretmenler derse başlamadan öğrencilerin dikkatinin toplarlar. Deneyimli öğretmenler, sessizliğin ders etkinliklerinin bir parçası olduğunu bilirler. İkinci adım öğrencilere nerenin

öğrenileceğini, niçin öğrenileceğini ve bu bilgilerin öğrencilerin ne işine yarayacağını açıklayarak derse başlamasıyla gerçekleştirilir. Üçüncü aşama öğrenciler çalışırken, iş yaparken, etkinliklerini planlarken, öğretmen sınıfta dolaşarak, onları kontrol etmelidir. Gerekli yerlerde öğrencilere yardımcı olmak veya uyarıda bulunmak için ipucu vermelidir. Sözel olmayan ipuçlarını, mimikler, jestler gibi vücut dilini etkili olarak kullanmalıdır.

Gerekliyse bunların anlamlarını açıklamak için zaman ayırın. Aynı anda sınıfın Çevresel şartları kontrol edilmelidir. Sınıf öğrencinin neşeli, mutlu olduğu bir yer olmalıdır. Öğrenciler hep aynı yerde aynı biçimde derslerin yapılmasından hoşlanmazlar. Öğrenciler periyodik olarak değiştirebilecekleri bir çevrede çalışmaktan zevk alırlar. Ayrıca öğrenciler öğretmen hakkında bilgi edinmekten hoşlanırlar. Onlarla kişisel diyaloglara girmek, karşılıklı birbirlerini tanımalarını sağlar ve disiplin problemleri azalır. Etkili bir öğretmen öğrencilerinin davranışlarını dikkatle izler ve sınıf disiplinini bozan bir öğrenciye yaklaşımı diğer öğrencileri rahatsız etmeden uyarma şeklindedir. Bu uyarıları yaparken duygusal mesajları öncelikli kullanır. Öğrencilerin yapmaması gereken şeyleri listelemek ve onlara sunmak yerine onlarla birlikte istenilen davranışları tanımlayıp sınıf kuralları olarak belirlemek ve ilan etmek disiplin olaylarına karşı alınabilecek önlemlerden biridir. İtaat, ceza ve ödül yöntemleri, disiplini kısa vade için sağlayabilir, uzun vadede öğrencinin kişilik gelişimine katkıda bulunmaz. Ancak eğitim sistemimizde bu üç disiplin yönteminin sıkça kullanıldığı görülmektedir.

Öğrenciler istenmeyen bir davranış sergiledikleri zaman öğretmenlerin yapması gerekenler davranışın yapıldığı zamana ve davranışa göre değişiklik gösterir. Öğretmen bazı davranışları görmezlikten gelirken bazılarını sözle uyarır, bir başkasında öğrenciyle konuşurken bazı durumlarda rehberlik servisiyle işbirliğine gider.

Görmemezlikten gelme- Öğrencilerin bazı davranışları bir anda ortaya çıkar kısa sürer, dikkatsizlik, çabuk sıkılma, başkasıyla ilgilenme vb. öğrenme ve öğretimi etkilemeyecek öğrenci davranışlarıdır. Öğretmen vücut dili ile davranışın farkında olduğunu gösterebilir.

Sözel Uyarılarda Bulunmak- Vücut dilini kullanarak ifade edemeyeceği davranışlarla baş etmede sözel uyarılarda kullanılır. Öğretmenlerin çoğunluğu sözel uyarıcıları diğer önlemlerden daha etkili bulmaktadır. Bunun nedenleri olarak; Uygulanabilmeleri için çok az zaman ve enerji gerekmektedir.

Öğretmen ceza gibi stratejilerin sonuçlarıyla karşılaşmamak için sözel uyarıcıları tercih etmektedir.

Öğretmen sözlü uyarıları verirken ses tonunu ayarlamalı ve yumuşak bir ses, esnek vücut diliyle mesajını vermelidir. Öğrenci sözel davranışla uyarılıktan kısa bir süre sonra uyarılan öğrenci bir şekilde derse katılmalı ve öğrenci ile olumlu ilişki kurulmalıdır.

Sorumluluk Vermek- Sınıftaki etkinliklere katılmayan öğrenciler sorun davranışlara yönelirler. Sınıfta dolaşma, arkadaşlarının eşyalarına zarar verme, sataşma, arkadaşlarını kızdırma, komiklik yapma, sırsının üstüne yatma bu öğrencilerin tipik davranışları arasında sayılabilir. Bu durumda öğretmenin öğrenciyi derse katması için o anki konu ile ilgili görevlendirmesi ve ona sorumluluk vermesi öğrencinin davranışlarını değiştirmesinde yararlı olur.

Öğrenciyle Konuşmak-Konuşmanın amacı, diğer yöntemlerle yanlılığını anlamayan öğrencinin bu anlayışa ulaşmasını, öğretmenin kararlılığını bilmesini sağlamak, davranışının düzelmesine yardım etmektir. Öğrenci sınıfta arkadaşlarının gözü önünde eleştirilmemelidir. Öğrenciyle ders dışında konuşma, diğer Öğrenciler yanında alınacak olumsuz tepkilerin sıkıntılarını önler ve öğretmene düşünüp, plan yapmak için zaman verir. Bu belki de sınıf yönetimi açısından en önemli ve en hassas konudur. Öğrenciye onunla ilgilendiğini onu önemseydiğinizi hissettirdiğinizde öğrencinizin size ve dersinize bakışı değişecektir.

Aile İle İşbirliği Yapmak- Aileler çocuklarının başarılı olmasını ister. Başarısız olduklarında ya da okulda sorunlar yaşadıklarında bunu kabul etmek istemezler ve bunların çözümünün Öğretmenin görevi olduğunu düşünürler. Oysa birçok öğretmen toplumsal ve aile ile ilgili sorunların okuldaki öğretim sürecini engellediğini düşünmektedir. Bu nedenle velilerle işbirliği yaparak, Öğrencilerin sorun davranışlarını çözmek gerekmektedir.

Rehberlik Servisi ile İlişki Kurmak- Sorunların çözümü birlikte çalışmayı gerektirir. Eğer bu davranış sınıf ortamı gibi çok değişkenin etkisindeki bir ortamda gerçekleşiyorsa birlikte çalışmak kaçınılmaz hale gelir. Öğretmenlerin okuldaki en büyük işbirlikçileri rehberlik servisleridir. Bu nedenle öğretmenler rehberlik servisi ile işbirliği içinde çalışma alışkanlığını edinmiş olmalıdırlar.

Ceza Vermek- Eğitimde cezalandırma, istenmeyen davranışın yapılmasını caydırıcı, yasaklayıcı ya da istenilen davranışın yapılmasına güdeleyici etkileri içerir. Ceza istenmeyen davranışlara karşı en son başvurulabilir olmalı, diğer seçenekler işe yaramadığında düşünülmelidir. Cezanın bir pekiştirmeyle birlikte kullanılması yararını artırabilir.

Ceza diyince aklımıza ilk gelen Disiplin olmaktadır. Disiplin modellerinin belli başlıları ise;

- Davranış değiştirme modeli
- Glesser modeli
- Kounin modeli
- Öğretmen etkisiz modeli
- Canter modeli
- Akıl-sonuç modeli

Öğretmenin liderlik tarzı, onun ne tür disiplin yaklaşımı benimsediğinin bir göstergesidir. Disiplin anlayışları bakımından öğretmenler arasında farklılıklar vardır. Örneğin; bir öğretmene göre öğrenci kendisine soru sorulduğu zaman ayağa kalkarak cevaplamalıdır. Diğer bir öğretmene göre önemli olan cevabın doğruluğudur. Öğrencinin oturarak ya da ayakta cevap vermesi o denli önemli değildir. Her öğretmen sınıf yönetiminde kendi tarzını geliştirir. Her sınıf kendine özgüdür. Öğretmenlerin disiplin sağlamada disiplin modellerinden haberdar olmaları, kendilerine özgü tarz geliştirmelerinde etkili olacaktır.

Davranış Değişikliği Modeli : “Davranış Değişikliği Modeli” davranışların çevre tarafından ödül ve ceza yoluyla öğrenildiğini ifade eden Skinner’in savı üzerine temellendirilmiştir. Bu modelin esası doğru davranışlar sonunda pekiştireç vererek, bu davranışların yapılma sıklığını artırmaktır. İstenmeyen davranış yapan öğrenci ise cezalandırılır.

Glasser Modeli: Glasser’e göre kurallar esastır ve öğrenci kurallara uymaya zorlanmalıdır. Akılcı ödüller öğrencilerin olumlu davranışlarından sonra verilmelidir. Kötü davranışlar muaf tutulmalıdır. Öğrenciler sürekli sorumluluk kazanmaya ve doğru davranış kabul etmeye zorlanmalıdır ki böylece takdir edilebilme gücünü kazansınlar. Bu modelde, sorun olduğunda, öğrenciler küçük gruplar halinde daire oluşturup otururlar ve sorunu tartışıp çözüm yolları ararlar.

Kounin Modeli: Kounin, öğretmenin sınıfta hatalı bir davranışta bulunan öğrenciyi yakaladığında ve davranış düzeltiltiğinde bu durumun o öğrencinin yakınındaki diğer öğrencileri de etkilediğini belirtir. Bunu “dalgalı etki” olarak belirtir. Öğretmen istenmeyen davranışta bulunan öğrenciyi ve davranış belirlemeli, istenmeyen davranış yerine hangi davranışın olması gerektiğini belirtmelidir. Bu modelde sert tepkiler önerilmez.

Öğretmen Etkisiz Eğitim Modeli: Bu model öğretmenlerle öğrenciler arasında iyi ilişki kurulmasını sağlamak amacıyla Doktor Thomas Gordon (1974) tarafından tasarlanmıştır. Gordon öğretmenlerin anlayışlı tavırlarıyla istenmeyen davranışların azalabileceğine inanır

ve savunur. Bu model sınıftaki sorunların çözümünü için öncelikle problemin kaynağının bulunması gerektiğini belirtir. Eğer sorun öğrencideyse Gordon öğretmenin o öğrenciyi bir danışman gibi dinlemesini önerir. Öğretmen öğrenciye sorunu bulup çözmesine yardımcı olmalıdır. Diğer taraftan sorun öğretmendeysse sorunu öğretmen ve öğrenciler karşılıklı olarak çözmelidir. Bu yöntemde ceza uygulanabilir bir çözüm değildir.

Canter Modeli: Canter ve Canter (1976) ilk olarak otorite kurmayı göz önüne alır. Otorite kurmanın öğretmen için gerekli olduğunu savunur. İddialı, idealist öğretmenin açık ve sağlam bir otorite kurmasının öğrencileri için şart olduğuna inanır. Bu klasik yöntemle öğütler vererek öğrencilerin uygun davranış yapmaları ve itaat etmeleri sağlanır. İddialı ve otoriter öğretmenler öğrencilerin uygun davranışları kazanmaları için kendilerini sorumlu tutarlar. Öğretmenler disiplin sağlamada tehditler yerine tavsiyelerde bulunmayı tercih ederler. Bu durum öğrencilerinin kendi istedikleri biçimde davranmalarını sağlar. Bu görüşü benimseyen öğretmenler tutarlı ve vaat ettiklerini gerçekleştiren kişilerdir.

Akıl Sonuç Modeli: Bu modelde disiplin kavramı Rudolf Dreikurs (1982) tarafında oluşturulmuştur. Öğrencilerin kendi disiplinlerini geliştirmeleri esasına dayanır. Kurallara uymak veya ihlal etmek mümkündür. Sınıf kuralları demokratik olanaklarla geliştirilir. Öğrencilere yaklaşım şekli, doğru olanı belirtmektir. Bu modelde öğrencilere dünyanın gerçekleri öğretmenlerce gösterilmesi gereği vurgulanmıştır. Ancak bu yolla öğrenciler davranışlarından sorumlu olmayı öğrenirler.¹³⁹

5. Disiplin Sağlanması İle İlgili Zorluklar

Disiplin sorunlarının eğitimsel anlamda çözümünde uygulanacak yöntemler, o sorunun özelliklerine göre değişir. Genel anlamda bir disiplin olayı doğduğu zaman, ilk olarak cezalandırıcı bir davranışa yönelmeden, olayın kökeninde yatan nedenleri arayıp bulmak ve o nedenleri yok etmeye çalışmak. Bu yapılmadığı sürece yani sorunun kaynağının tespiti yapılmaz ve yok edilmezse, sorunları yaratan nedenler durdukça, çocuğa verilecek cezanın niteliği ne olursa olsun aynı davranış, aynı koşullar içinde yeniden tekrarlanacaktır. Çocuk aynı şartlar oluşursa yine suç işleyecektir. Bataklıktaki sinekleri öldürmek yerine bataklığı kurutmak gerekir. Cezalandırmanın sonucu da böyledir. “Sonra çocuğa niçin ceza veriyoruz? Eğitilsin olumlu kişilik geliştirin diye mi? Yoksa bizi incittiği, hoş olmayan davranışlarıyla üzdüğü içi mi? Çok kez bizi çocuğa ceza vermeye iten bu sonucusu oluyor kanımca. Böylece, çocuktan öğ almış oluyoruz. Bu davranışlarımızla çocuğu eğitime, çizilmiş amaçlara göre biçimlendirme eyleminden uzaklaşmış olmuyor muyuz?” Ercan (2000,65–66)

---

¹³⁹ Küçükahmet, ss:70–72.

Yeni öğretme-öğrenme yaklaşımı hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin davranışlarını derinden etkileyecek bir süreçtir. Eğitimde yeni anlayış; alışkanlıkların, korkuların, önyargıların ve atalet içselleştirildiği korku tüneli macerası yerine; öğretme-öğrenme özgürlüğünün disipline edildiği, herkesin hayal ve yaratıcılığını sınıadığı bir öğrenme alanı oluşturmayı zorunlu kılmaktadır.¹⁴⁰

Öğretmenlerin sınıf ortamında disiplini sağlayarak, sınıf başarısını en üst düzeye çıkarmak için yapması gereken davranışları Cafoğlu (1992,152–160) şu başlıklar altında toplamıştır. Öğretmen;

- Sınıfa vaktinde girmelidir.
- Öğrencilerden ne istediğini net olarak ifade etmelidir.
- Sınıfta adil olmalıdır.
- Özendirici bir ortam oluşturmalıdır.
- Endişeleri minimuma indirmelidir.
- Öğrencilere açık olup onların sorular sormasına izin vermelidir.
- Etkili iletişim yöntemlerini kullanıp geliştirmelidir.
- Zamanı iyi kullanmalıdır.
- Ders planını iyi hazırlamalıdır.
- Konusuna hâkim olmalıdır.
- Her sınıf için kendince metotlar geliştirmelidir.
- Öğrencilerin kendi kendilerini eleştirebilecek ortamlar hazırlamalıdır.
- Plan ve programları esnek olarak yorumlamalıdır.
- Grupla işbirliği içinde öğrenmeyi ve çalışmayı teşvik etmelidir.
- Öğrencilerin kapasite ve yeteneklerini fark edebilmelidir.
- Öğrencilere liderlik yapmalıdır.
- Yaratıcılığa önem vermelidir.
- Öğrenci görüşlerine her zaman saygılı ve hoşgörülü olmalıdır.
- Sınıfta espriyi ihmal etmemelidir.
- Ödül ve cezayı gerektiği zaman ve şartlarda yerinde kullanmalıdır.
- Denetimi hiçbir zaman ihmal etmemelidir.

Okuldaki disiplin probleminin temelinde öğrencilerin öğretmenlerini algılayışlarından doğan sebepler önemli yer tutar. Öğrenciler tarafından İyi öğretmen, kötü öğretmen, yardımsever öğretmen gibi tanımlamalar yapılıyor. Bir öğretmen aynı sınıf içinde İyi

---

¹⁴⁰ Uğuroğlu, ss:335–346.

öğretmen, kötü öğretmen, yardımsever öğretmen gibi farklı özelliklerle nitelendirilebilir. Bu öğrencilerin farklı kişiliklerinden kaynaklanır. Bunu da ancak onların farklılıklarını anlayarak algılayabiliriz. İnsanların duygusal, zihinsel ve fiziksel davranış boyutu vardır. Bir öğretmen olarak bu üç boyuta da eğilmemiz gerekir. Öğretmenlerin bildikleri ve uygulamaya çalıştıkları ise ağırlıklı olarak fizikselliği ön plana çıkaran davranış boyutudur. Biz bunların hepsini fark edip yansıtabilir onun farkında olduğumuzu ve ona yardım etmek istediğimizi hissettirirsek daha iyi bir disiplin ve davranışsal sonuç alırız.

Sınıf farklılıklarının çok olması, anlaşmazlığa sebep vermeyecek mi diye düşünülür hep. Ama burada bir hedef konulmalı 'Ben senin nasıl bir çocuk olduğuna biliyorum ve kabul ediyorum' demeli öğretmen öncelikle öğretmen olarak sınıftaki farklılıkları keşfediyorsak ve farklılıklar doğrultusunda sorunlara çözüm üretebiliyorsak ideal öğretmen profilini yakalıyoruz demektir. Ders anlatırken de Çocuklarla iletişim kurarken de bunu çok rahat yapabiliriz ama bunu sadece disipline etmek ve çocukların davranışları üzerine kurgularsak, işte o noktada kişilik terörü denen şey başlar.¹⁴¹

Öğretmenin gücü, kurbanlarına güç verir. Kendi karşıtlarını yaratır, yok oluşunu hızlandırır. Güç karşı gücü kışkırtır. Öğretmenler denetimi elde etmek için daha çok güç kullanmaya, kural ve yasakların şiddetini arttırmaya ve her an tehlike olmaya zorlanır. Sonuçta da öğretme-öğrenme zamanı kısıtlanmış olur. Öğretmenin gücü çocukların davranışlarını düzeltmede etkili olmaz. Güç karşısında istendiği gibi davranan öğrenciler, öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz kendi istedikleri gibi davranmaya başlarlar.

Çelişkili ama gerçek: Güç ve otorite kullanmayan öğretmenler, öğrenciler üzerinde daha etkili olur. Güç kullanan öğretmenlerin en büyük kaybıysa, öğrenciler ile sıcak, sevecen yakın ilişkiler kuramamasıdır.¹⁴²

---

¹⁴¹ Önalın, ss:18–19.

¹⁴² Gordon, s:145.

V. BÖLÜM

ÖĞRENCİLERİN DAVRANIŞLARI VE SINIF YÖNETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

1.Öğrencilerin Sınıfta Gösterdikleri Davranış ve Tutumlar

Çocuğun içinde yaşadığı ev ve okul onun yaşamında etkileri yönünden önemli yerlerdir. Işıksız, havasız, düzensiz, dağınık bir okulun çocuğun fizik sağlığına da ruh sağlığına da olumsuz etkileri olur. Bunun yanında çocuk okula gelirken duygusal anlamda

da rahat olmalıdır. Çocuk, yaşadığı çevreyi algılar. Çevresinden algıladıklarının düşün ve duygu dünyasında yarattığı etkilere göre, davranışlarını oluşturur. Bundan dolayı öğrencinin davranışları ve duygu dünyasının en çok etkilendiği ve en çok zaman geçirdiği evi okulu eldeki olanaklara göre en iyi biçimde organize edilmeli ve bu organizasyonda çocuğa da görev verilmelidir. Örneğin olanaklıysa Evde çocuğa özel dinlenme, eğlenme ve çalışma yeri ayırılmalıdır. Çocuğun çalışma zamanları farklı sebeplerden bölünmemeli, okula giderken mutlaka kahvaltı yaptırılarak gönderilmelidir. İnsanların bir arada yaşamasının temelindeki neden, yaşamı birbirleri için kolaylaştırmaktır. Bu basit gerçek insanların çoğunun düşüncesinde bile yoktur, bazılarıncı da bilinçsizce, alışkanlık olarak uygulanır. Bu alışkanlığın bilinçli çabalara dönüşmesi, insanı "bir topluluğun üyesi" olmaktan kurtarır, "bir toplumun üyesi" yapar, iyi davranışı gösteren "ahlâk" da kendi çıkan ile toplum çıkan arasında bir denge kurabilmektir. İnsan davranışının temelinde bu algı yatıyorsa davranış olumlu, aksi halde olumsuz, istenmeyen olarak adlandırılır. Bunların hepsi ekonomik olanaklarla ilgilidir.

Günümüzde öğretim ortamındaki uyarıcıların zenginleşmesi(bilgisayar, çok kanallı televizyonlar, vcd'ler, play stationlar...) öğrenci ihtiyaçlarının toplumsal değişmeye paralel olarak farklılaşması ve buna bağlı olarak okullarda olumsuz öğrenci davranışlarının artmasına neden olmuştur. "Daha Önceleri geleneksel yöntemler sınıf yönetimi için yeterliyken, günümüzde sınıf düzeninin sağlanması ve etkili bir sınıf yönetimi için genel psikoloji, sosyal psikoloji, yönetim, öğrenme ve öğretme alanlarına yapılan çalışmaların eğitim ortamına uyarlanması ve yeni yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaç son yıllarda sınıf yönetiminin ayrı bir çalışma alanı olarak gelişmesine neden olmuştur."

143

Sınıfta çok farklı sosyal çevreden, farklı ekonomik düzeye sahip, çok farklı değerlere sahip bireyler neredeyse karakterlerinin bir paçası haline gelmiş alışkanlıklarla sınıfa gelirler. Her bir öğrencinin yaşanacak bir olay karşısında verecekleri tepkiler onların bu alışkanlıklarıyla çok ilgilidir. Çok farklı öğrencilerin bireysel öğrenim gereksinmelerinin karşılanmasında güçlükler oluşur.Oluşan bu güçlükler sonucunda sınıflarda işbirlikleri ve verilen görevle ilgilenme düşük düzeyde kalır.Bu iyi yönetilmeyen sınıflarda daha belirgin olduğu gibi bir kartopu gibi de birbirlerini büyütürler.

İnsan davranışlarının temelinde gereksinimleri yatar. Dolayısıyla öğrencilerin davranışlarının altında da gereksinimler vardır. Gereksinimler, onları gidermeye iten dürtü yaratırlar. Dürtüler sonunda belli yönde etkinlik eğilimi olan güdüler oluşur ve insan uygun

---

¹⁴³ Erden, s:17.

durumlarda güdüleri yönünde davranışa geçebilir. Ortaya konulan davranışın istenir olup olmamasının ölçütü, davranışın karşısındakinin, davranışın olduğu ortamın özelliklerine göre değişen şekilde, toplumun yazılı olan-olmayan kuralları ile bireysel yargılardır, istenen davranış "bana göre" olmaktan çıkararak, kurallardır. Sınıf düzeninin kurulması ve korunması için en önemli süreç sınıf kurallarının öğrencilerin katılımı da sağlanarak belirlenip açıklanması şartlar uygun olduğunda belirlenen yollara uygun olarak işletilmesi.

Davranışın yanlışlığı, ortaya çıktığı yer, zaman ve ortaya çıkardığı sonuçlara göre değişir. Amaçlanan sonuca zarar verici olmayanlar, yanlış davranış olarak görülmez. İstenmeyen davranışların bazıları bozucu davranış değil, ona yöneltici davranış olarak görülürler. Kitap-defter gibi ders araçlarını getirmeme, eşofmanını-spor ayakkabısını unutma, ödevini tamamlayamama, sınıf etkinliklerinden uzak durma, ders notlarını yazmama bunlar arasında sayılabilir.

Derste izin almadan konuşmak istenmeyen bir davranıştır. Ama öğrenci sorulan problemin sonucunu bulmanın heyecanı ile öğretmenden izin almadan konuşursa veya sonucu bulmak için çabalarken arkadaşlarına bir şeyler sorarsa bu istenmeyen bir davranış olarak nitelendirilmeyebilir. Dersin belli bir bölümündeki kopmalarda (özellikle ortasına ve sonunda) istenmeyen davranış olmayabilir.

Yaptığı her davranışın başkaları üzerinde kendisi ile ilgili olarak bıraktığı etkinin farkında olması ve bu davranışlarını istenen olumlu davranışa çevirmeye çalışması öğrencinin bir birey olmanın yanında bir topluma ait olduğununda farkına varmasını sağlar. Buda öğrencinin toplumsal olaylara daha duyarlı olmasını sağlar. Bu demokratik Hayatımızın en önemli kazanımıdır.

İyi bir sınıf yönetimi demek çoğu zaman öğrencilerin kontrolü demek değildir. Öğrenci davranışlarının kontrolü sınıf yönetiminin küçük bir ayrıntısıdır.'Sınıfta ben ders işlerken kimse kolunu bile kımlıdatamaz, hepsi mum gibidir' diyen öğretmen iyi bir sınıf yönetimi gösterdiği söylenemez. Dolayısıyla iyi bir zaman yönetimi de. Çünkü sınıf yönetimi araç kaliteli eğitim amaçtır.

Sınıf yönetimi kararları, öğrencilerin kontrollerinden çok, eğitimlerinin kalitesi ve sürekliliğini sağlamaya yönelik olmalıdır.

Lise dönemindeki gençlerde düzene uyum sorunları artar, yetkilere ve onları kullananlara tepki ve tavır alma artar ve bu sınıf yönetiminde istenmeyen davranışların ortaya çıkması ve zaman kaybına neden olur. Bu nedenle Lise çağıdaki gençlerin dersine giren öğretmenlerin daha duyarlı ve dikkatli olması istenen davranışın emir tonunda değil rica tonunda olması, öğrencinin öğretmene ve dolayısıyla onun dersine tavrını farklılaştırır. Fidan

da aynı düşüncededir: Sınıftaki davranış değiştirme işinin istenilen düzeyde oluşturulmasına, öğretmenin nasıl hareket edeceği konusunda talimatlar hazırlamaktan çok "öğrenciler ne yapmalı?" sorusuna cevap verebilecek nitelikte çalışmaların yapılması ile ulaşılabilir.

Ülkelerin yaşama biçimlerindeki farklar, sınıftaki öğrencilerin davranış nedenlerinde de fark oluşturur. Bu sonuç bize, sınıftaki bir öğrencinin davranışı ile uğraşan bir öğretmenin gözetmesi gereken etkenlerin ne kadar geniş bir çevreden geldiğini gösterir.

Buda bize öğretmenliğin aslında ne kadar zor bir meslek olduğunu gösteriyor. Bir hazır giyim işletmesi hazır giyim dünyasındaki değişiklikleri takip ederek kendine yön çizebilir. Ama öğretmen sadece kendi branşını takip ederek öğretmenlik yapmaya devam edemez.

Çevre, öğrenciyi davranışlarını olumlu veya olumsuz etkileyebilir. Çevre değişkenlerini de yakın ve uzak çevre diye ikiye ayırmak mümkündür. Yakın çevre değişkenlerini öğretmen, arkadaş çevresi, okul, aile vb. Öğrenci yakın çevresinden hem çok sık hem de şiddetli etkilenir. Uzak çevre dediğimizde ise öğrenciyi zaman zaman etkileyen gelenek ve görenekler çeşitli iletişim kanallarıyla aldığı diğer ülkeler ve kültürlerin yaşam biçimleri ve eğitim sistemlerine kadar uzanabilir.(Bu anlamda TV ve İnternetin lise öğrencileri üzerinde olumlu yada olumsuz çok etkili olduğu söylenmektedir). Etkili sınıf yönetiminin en önemli göstergesi öğretmenin yakın çevre yanında uzak çevreye de etkili olması ve kontrolüne alabilmesidir.

"Birey ve kurumların etkinlik göstergelerinden biride kontrol edebildiği ilişki çevresinin genişliğidir. Okul ve öğretmenlerden beklenen, sınıf ve okulun olasıınca uzak çevresini etkileyebilmesi olmalıdır."(Başaran) Öğretmenler kurulu toplantısında "ya vah vah demek Ahmet in anne ve babası bir ay önce ayrılmış" diyen bir öğretmenin Ahmet in yakın veya uzak çevresini kontrol etmesi ve onun davranışlarını değiştirmesi ne kadar mümkün olabilir.

Sınıfta öğrencilerin istenmeyen davranışları yapması öğrencilerin öğrenmesini, dersi dinlemesini ve öğretmenin ders anlatmasını olumsuz yönde etkilemekte, sınıftaki öğretimden beklenen ürünlerin elde edilmesini engellemektedir. Kısacası istenmeyen davranış bu davranışı yapan öğrencinin ve diğer öğrencilerin derse dikkatini vermesini ve öğretmenin ders anlatmasını engelleyen davranışlar olarak tanımlanabilir.

Bu davranışlar derse kısa süreli olarak dikkatini vermeme, izin almadan konuşma, sınıfta dolaşma gibi hafif düzeyde olabileceği gibi, başkalarına fiziksel olarak zarar verme(saldırganlık), eşyalara zarar verme gibi şiddet düzeyinde de olabilir.¹⁴⁴

---

¹⁴⁴ Meral Atıcı, "İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkma", **Eğitimbilim Dergisi**, (Nisan,2004),ss:16-17

1.1 Olumsuz Davranış ve Tutumlar

Öğretmen, sınıfta ders sırasında birçok olumlu ve olumsuz durumla karşılaşabilir. Sınıf yönetimi esnasında ortaya çıkabilecek bu olumsuzluklar öğretmen ve öğrencinin dikkatinin dağılmasına ve sonuçta eğitim ve öğretim sürecinin etkisinin azalmasına neden olabilir. Öğretmenler ne kadar ilgili, olumlu olursa olsun, öğrenciler sınıf düzeni iyi olmayan ve ilgi çekici öğretimsel etkinliklerin sağlanamadığı sınıflarda sıklıkla olumsuz davranış göstermektedirler. Her ilişkide olduğu gibi sınıfta da davranışları yönetme çok karmaşık ve zor bir sorun olup duruma, öğrenciye ve koşullara göre farklı tekniklerin kullanılmasını gerektirir.

Sınıf yönetimi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük bölümünde Motivasyon, iletişim, sınıfın fiziksel değişkenleri ve düzenlenmesi, öğrencilerin sınıflardaki davranış problemleri ve en fazla hangi problem davranışlarla karşılaşıldığı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmenler istenmeyen davranışları genellikle aile ve çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresine bağlayıp kitle iletişim araçlarında şiddet içeren yayınların çokluğuna dikkat çekip sebeplerin buralarda olduğunu düşünürler.

Önce şunu kabul etmek zorundayız. Çocuğun eksik, yanlış ve de suç sayılan davranışlarda bulunması doğaldır. Yararlıdır da. Çocuk doğal ve sosyal çevresi ile ilişkilerinde zaman zaman uyarıcılara yanlış tepkilerde bulunacaktır. Eksik, yanlış yapacak, suç işleyecek, uyarılacak, yavaş yavaş doğru davranış modellerine şartlanacaktır.¹⁴⁵

Peki, istenmeyen davranış nedir dersek; Burden, genel olarak sınıf ortamında eğitsel çabalan engelleyen, sınıf aktivitelerinin akışında aksamalara yol açan, düzeni bozan davranışları istenmeyen (problem) davranış olarak tanımlarken, Martin ve Pear problem davranışı Öğretmenin beklentileri ve öğrencilerin davranışları arasındaki farklılık olarak tanımlamaktadır. Yapılan çalışmalar özellikle öğretmenliğin ilk yıllarında öğretmenlerin sınıflarındaki davranış problemlerinden dolayı amaçlarına ulaşmada sıkıntılar yaşadıklarını bu durumun hoşnutsuzluğa yol açarak öğretmenlerin mesleklerinden haz almalarını engellediğini vurgulamaktadır¹⁴⁶

Sınıftaki akademik sürecin akışını negatif yönde etkileyen tüm davranışlar istenmeyen davranışlar olarak tanımlanabilir.

Davranışların sonuçları toplumun kabul alanına göre olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilecektir. Bireyin yapabileceği davranışların arasından bir kısmı, istenen davranış

---

¹⁴⁵ Ercan, s:34.

¹⁴⁶ Fatma Sadık, "Sınıf İçindeki Problem Davranışların Nedenleri", *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 8 (Ekim, 2002), ss:106-114

olarak kabul edilecek, bir kısmı ise istenmeyecek. Belirli bir örgütsel yapı içerisinde ortaya çıkan, sosyal mutabakatın sonucu, bilinçli davranışlar topluluğuna davranış düzlemi, denir. Bireysel davranışlar bu davranış düzlemleri içerisinde anlam kazanır ve sosyal davranışlar haline döner.

Öğrenciler liseye gelene kadar edindikleri bilgi, yetenek ve kişisel özelliklerine bağlı olarak binlerce davranışı bilinçli olarak gerçekleştirebilirler. Yaptığı her davranışın da belli bir nedeni ve sonucunda sağlayacağı faydayla bir ihtiyacını karşılayacaktır. Ancak her öğrencinin içinde bulunduğu sosyal yapının kabul edemeyeceği bazı davranışlar vardır. Bu durumda davranışların belirli sosyal düzlemlerde ortaya çıkmasının gerektiği sonucuna varılır. Öğrencinin her davranışını belli ölçütlerle değerlendiren iki grup faktöründen söz edebiliriz. Bunlardan birincisi içinde bulunduğu toplumun kuralları ikincisi ise içinde bulunduğu sistemin yani okulun kurallarıdır.

Okullarda en sık görülen istenmeyen öğrenci davranışlarının başında; izinsiz konuşma, uygunsuz hareketler, sınıf materyallerinin uygunsuz kullanımı, öğretmene karşı direnç, başkasına ait olan bir şeyi izinsiz alma, başkalarının dersi izlemesini engelleme, söz almadan konuşmayı alışkanlık haline getirme, fısıldaşma, derste not tutmama, ödev yapmama, koya çekme, başkalarının dikkatini dağıtma gibi davranışlar gelmektedir.

Davranışın ortaya çıkmasında temel faktör olan insan ihtiyaçlarını, iki büyük grup altında toplamak mümkündür: Biyolojik ihtiyaçlar ve sosyal ihtiyaçlar. Biyolojik ihtiyaçlar küçük farklılıklarla tüm insanlar için ortak olan ihtiyaçlardandır. Sosyal ihtiyaçlar ise, kısmen biyolojik ihtiyaçların giderilmesi için ortaya çıkan ihtiyaçlar görünümündedir, kısmen de bireyden bireye değilse, görünüşte hayatî olmayan ihtiyaçlardır.¹⁴⁷

Biyolojik ihtiyaçların giderilme biçimi ve zamanı kültürel yapıyla yakından ilgilidir. Sosyal ihtiyaçların giderilmesi için gerekli olan davranışlar, bu davranışların biçimi, ise bireyin bulunduğu sosyal grubun yapısına ve yapısal özelliklerine bağlıdır.

İstenmeyen davranıştan söz ederken davranış kelimesinin günümüzdeki anlamından bahsetmemiz gerekirse, bir kişinin yaptığı herhangi bir yolla ölçülebilen her türlü vücut hareketi olarak tanımlanabilir. Sonuç olarak davranış, hisleri, tutumları ve zihinsel süreçleri diğer bir deyişle, doğrudan gözlenemeyen tüm içsel olayları da kapsar. Öğrenci davranışları üzerinde önemli etkiler bırakan öğretmenlerin öğrencilerini Duygusal, zihinsel, davranışsal olarak tanıması ve Psikoloji biliminin kurallarını iyi uygulaması gerekir. Örneğin lise 1 öğrencisine anlattığı bir

---

¹⁴⁷ İlhan Erdoğan, s:63.

konuyu lise son öğrencisine aynı biçimde anlatmamalıdır. Çünkü öğrenci zihinsel olarak daha soyut bir zekâ seviyesine geçmiştir ve anlatım yöntemini değiştirmek gerekir. “Çocuğun bir şeyi kavrayabilmesi, başarabilmesi belirli bir gelişim ve olgunlaşma ile olasıdır. Onun bu olgunluğa ermesini beklemeliyiz. Büyüme ve olgunluksa uzun süreli bir oluşumdur. Onu, gerçeklerine, özelliklerine uymayan şeyleri zorlayacağımıza, büyüme ve gelişmesine yardım etmeliyiz”. Bu gerçekleştirilemezse öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanamadığı gibi istenmeyen davranışlarda ortaya çıkar. Humphreys olumsuz öğrenci davranışlarını, kontrolsüzlükten ve aşın kontrolden kaynaklanan davranışlar olmak üzere iki gruba ayırmaktadır.

1.1.1 Kontrolsüzlük

Hiperaktiflik, düşünmeden davranma, Başkalarına her türlü zarar verme, Ödevleri yapmama ve özenmeden yapma, Aşırı uyarılabilirlik, Yerli yersiz gülme ya da kıkırdama, Çabuk dağılan İlgi, çok hızlı konuşma, Kendi ya da diğerlerinin malına zarar verme, Kaba dil kullanma, Dinlememe, Yanlışlar ya da başarısızlıklardan dolayı başkalarını suçlama, başkalarını eleştirme, Kibirlik, Gösteriş, İlgi görme isteği, her durumda tartışma, Makul eleştiriye düşmanca tepkiler, Huysuzluk, Arkadaşları ile sık sık kavga etme ve tartışma, Arkadaşlarına hükmetme ve onları kontrolü altına alma isteği, yüksek sesle konuşmak, sınıfta izinsiz dolaşmak, sınıfta şarkı söylemek, öğrenciler arasında aşırı konuşmak, kandırmak, aldatmak, kopya çekmek, birbirine not yollamak, sürekli dersle ilgilenmemek

1.1.2 Aşırı Kontrol

Utangaçlık, Özgüven zayıflığı ya da eksikliği, yalnız kalma eğilimi, başarısızlık korkusundan doğan Okul "fobisi", Ürkeklik, başarı için gerekli olan çalışmaktan korkmak, söz vermedikçe hiç Konuşmama, her türlü faaliyetten uzak durma, Diğer arkadaşlarıyla paylaşım eksikliği, aşırı çalışma, derste dalıp gitme, yüksek kaygı düzeyi, Öğrenmeye karşı zayıf güdü(isteksizlik), Başarısızlıklar ve yanlışlar nedeniyle yersiz üzülme', Mükemmeliyetçilik, gereksiz alınganlık, Çok az ya da hiç yardım istememe, Her zaman beğenilmek isteme, Onay ve övgüye zayıf tepki verme. ¹⁴⁸

Yukarda anlattığımız kontrolsüzlük ve aşırı kontrolden kaynaklanan sorunlara baktığımızda aşırı kontrolden kaynaklanan davranışların, kontrolsüz davranışlardan daha önemli olduğu fark ediliyor. İster Aileler olsun isterse Öğretmenler ve yöneticiler, her yaşta öğrencide “sorumluluk duygusu”nun gelişmesini sağlayacak yerde, aşırı bir

---

¹⁴⁸ Erden, ss:37–38.

denetim ile onlarda güvenilemez ve hiçbir zaman sorumluluk alamaz oldukları duygusunu yaratırlar. Okullar bağımsızlığı destekleyecekleri yerde, öğrencilerin öğretmenlerine bağımlılıklarını güçlendirirler. Buradan şunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Sınıf yönetimi disiplin demek değildir. İstenmeyen davranışları yolu, “bu çocukların suçlu olmadığını kabullenmekten geçmektedir. Onların davranışlarının doğasını ve nedenini anlamak ve sonra sınıf deneyimlerini kullanarak ortamı düzeltmek gerekmektedir.”¹⁴⁹

1.2 İstenmeyen Davranışların Kaynakları

Sınıf içindeki problem davranışlar ve nedenleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, problem davranışların altında yatan nedenlerin, davranış yaklaşımlarından birini ya da birkaçını birlikte içeren farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Edwards, problem davranışların altında yatan nedenleri, ailenin rolü, toplumun rolü, okulun rolü ve okullarda öğrencilere düşünme becerilerinin kazandırılmasında başarısızlık olarak incelemiştir. Burden ise bu nedenleri fizyolojik çevre (sağlıkla ilgili faktörler), fiziksel çevre (okuldaki ve evdeki olanaklar, sınıf düzenlemeleri, eğitimci ve yönetici kadronun yetersizliği, eğitim programı, yöntem ve materyaller) ve psiko-sosyal çevre (ilgiler, değerler, beklentiler, motivasyon olarak ele almıştır. Problem davranışların altında yatan nedenler ile ilgili bir diğer sınıflamayı Başar sınıf dışı etkenler (aile ve çevre) ve sınıf içi etkenler (sınıfın yapısı, eğitim programı, öğretim yöntemleri, öğretmen ve öğrenci özellikleri) olarak yapmıştır. Dağdelen ise problem davranışın altında yatan nedenleri öğrencilerden, öğrencinin aile ve yakın çevresinden ve öğretmenden kaynaklanan nedenler olmak üzere sınıflandırmıştır. Eğer öğrencideki davranış bozukluğunun nedeni doğru tespit edilirse o davranışı ortadan kaldırmak daha kolay olacaktır. Öğrencilerin problemleri davranışlarının sebeplerinden bazılarının kaynağı şunlar olabilir; Fiziki ve sosyal çevrenin eksikliği, kişilik özellikleri, Ailenin kuralları, Öğretmenin öğrenciye karşı tutumu, içinde bulunan arkadaş grupları, Öğretimde isteklendirme eksikliği.

Çocuklarımıza sigara içmenin doğru bir şey olmadığını söylerken ağızımızda sigara, Çocuğumuzun yetenek ve becerilerini bildiğimiz halde Çocuğu yetenekleri dışında veya üstünde bir alana yönlendirmeye çalışma, çocuklarda hiç yanlış görmeme isteği dolayısıyla öğrencinin her türlü davranışını kontrol altında tutmaya çalışma gibi yaptığımız şeyleri düşündüğümüzde aslında öğrencilerimizin düşündüğümüzden daha masum bizimse daha suçlu olduğunu fark ederiz.

Şunu biliyoruz ki Hayvanlar insanlardaki psikolojik süreçlere sahiplerdir. Bu nedenden hayvanlarda üzerinde yapılan psikolojik deneylerin insan üzerinde de aynı etkiyi

¹⁴⁹ Nilüfer Eyüboğlu “*Suiistimal Edilen Çocuğa Ulaşmak ve Öğretmek*” **Yaşadıkça Eğitim Dergisi**, 7.Rehberlik Sempozyumu Özel Sayısı,(Nisan 2005),s:31.

yapabileceğini düşünebiliriz. Yapılan bir deneyde farenin kapatıldığı yerden yiyeceğe gideceği iki yol var. Bunlardan biri çok dolambaçlı biri de direk yiyeceğe gidiyor. Fare uzun yolu seçiyor. Bunun iki sebebi olabilir. Biri keşfetmek olabilir. Uzun yoldan giderek etrafını keşfetmek istemiş olabilir. Bir diğer nedeni Aktif olma olabilir. Çünkü aktif olma Hayatta olmak demektir. Bu içgüdüsel bir duygudur. Bebekler üzerinde yapılan bir deneyde ise 2 aylık bebeklere kafasını çevirdiği zaman süt veriliyor. Bir süre sonra sağa döndüğünde bebek süt verildiğini öğreniyor. Bir süre sonra ise kafasını sağa çevirdiğinde verilen sütü ret ediyor ve gülümsüyor. Buda şunu gösteriyor. Bebek sütü istediği zaman sağa dönerek aldığını biliyor. Artık onun amacı sütü içmek değildir. Teklifin yapılması ama sütü alıp almamanın kendisine bağlı olduğunu keşfetmek istiyor.¹⁵⁰

(Ercan, 16) Çocuklarımız kendilerine özgü kişilikleri, ilgi ve gereksinimleri vardır. Bizimi isteklerimizle bunlar çok kez çelişir. Arzularımızı çocuğun özellik ve ilgilerine uygun olarak onun eğilimlerinden yola çıkarak yaptırmak gerekir. Suyu tersine akıtmak olası değildir. Ancak çocuğa verilecek serbestlikte normal sınırları aşmamalı. Ölçülü davranılmadığında şımarık, yaşadığı gerçekler karşısında başarısız kaldıkları, böyle bir kişilik geliştirdikleri görülmektedir. Çocukluklarında yeterince sevgi görmemiş çocuklar gibi, aşırı ölçüde sevilmiş, ilgi görmüş çocukların da yetiştiklerinde çeşitli uyum güçlükleri, duygusal gerginlikler türünden problemler geliştirdikleri, mutsuz oldukları gözlenmiştir. “Çocuklara yaklaşımlarımızda kendimizden, saplantılarımızdan uzak kalmaya çalışmak, çocuklarımızın sağlıklı gelişmeleri için gereklidir.”

Ekonomik toplumsal yapılar nicelik ve nitelikleri, aile yapılarını, aile yapıları ise, ana baba tutum ve davranışlarını çocuk yetiştirme biçimlerini, çocuk yetiştirme biçimleri de, çocuk ve gençlerin benlik ve kişilik gelişimlerini, dahası bilişsel ve törel gelişimlerini etkileyebilir. Bu nedenle, insan organizmasının belirli bir alandaki gelişim boyutunu, bir diğerinden ayırmak neredeyse olanaksızdır.¹⁵¹

Öğrencilerin sınıflarda gösterdikleri olumsuz davranışların sınıf içi ile ilgili olan kısımları yoğunluktadır. Aşağıda sınıfta gösterilen olumsuz davranışların başlıca nedenleri yer almaktadır.

1. Sıkılma: Öğrenciler genellikle kendi ihtiyaç ve amaçlarına uygun olmayan, uzun, öğrencinin öğrenme işine aktif katılımının sağlanmadığı derslerde sıkılırlar ve bu derslerde daha fazla olumsuz davranış gösterirler.

---

¹⁵⁰ Sotto, s:23.

¹⁵¹ Küçükahmet, s:15.

2. Uzun süreli zihinsel çaba: Akademik çalışmalar, öğrencinin zihinsel çaba göstermesini gerektirir. Bu süre uzarsa öğrenci yorulur, dikkati dağılır ve olumsuz davranışlar göstermeye başlar.
- 3- Beklenen işi yapamama: Sınıfta öğrencilerden belli sürede tahtadaki yazıları defterlerine geçirmeleri, çalışma kâğıtlarını doldurmaları, kitabın belli bir bölümünü okumaları gibi çeşitli işler beklenir. İş başaramayınca kendilerine başka uğraşlar bularak olumsuz davranışlar gösterirler.
4. Sosyal olma: Okulda çok yönlü sosyal hayat vardır. Öğrenciler arasında güçlü arkadaşlıklar kurulur, çatışmalar yaşanır ve ilgiler paylaşılır. Teneffüslerde yaşanılması beklenen bu ilişkiler bazen sınıfa taşınabilir.
- 5- Düşük akademik özgüven: Bazı öğrenciler akademik olarak kendilerine güvenmezler. Geçmiş okul yaşantılarındaki başarısızlıklar, kendilerine olan güveni yitirmelerine neden olur. Bu tip öğrencilerin öğrenmeye karşı güdüleri düşük olur ve akademik etkinliklere katılmada isteksiz olurlar.
6. Duygusal güçlükler: Bazı öğrencilerin, kendisiyle, ailesiyle ilgili duygusal problemleri olabilir. Bu sorunları nedeniyle sınıfta dikkat çekme ihtiyacı duyarak olumsuz davranışlarda bulunabilirler.
7. Okula, derslere yönelik olumsuz tutum: Bazı öğrenciler okulla ilgili geçmiş yaşantılarının etkisiyle ya da öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişimde güçlük çekmesi sonucu okula, derslere karşı olumsuz tutum geliştirebilir. Bu öğrenciler sınıftaki etkinliklere katılmada isteksizlik gösterebilirler.¹⁵²

Yukarda saydığımız olumsuzlukların en önemli sonucu(bazen sebepte olabilir) Kaygıdır. Kaygı öğrenci başarısızlığının hem neden, hem de sonucudur. Kaygılı öğrenci başarısız olur, başarısızlığı onu daha çok kaygılandırır. Bu döngü artarak genişler. Bu nedenle kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilere yardım etmek ve bu döngüyü kırmak gerekir. Öğrencinin kaygısı, kişilik özelliklerinden, öğretmenin, ailenin tutumundan, geçmiş yaşantılarındaki başarısızlıklarından kaynaklanabilir. Yapılan araştırmalar, kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin dikkatlerinin dağınık olduğunu, öğrenme güçlüğü çektiklerini ve sınav başarılarının düşük olduğunu göstermektedir.

Okul, bireyin toplumsallaşma sürecinin gerçekleşmesinde temel bir evredir. Benlik gelişimin yeterli ölçüde tamamlayamamış çocuk, okul içinde önemli sorunlar yaşayabilir. Kendini, başkalarına, öğretmene kabul ettirmede güçlükler yaşayabilir. Kendini olumlu,

---

¹⁵² Erden, s:63.

olumsuz özellikleriyle kabul edemediği için, yanlış yapmaktan, girişimci olmaktan kendini arkadaşlarının yanında, ayrı bir birey olarak algılamada zorlanabilir. Öğretmeni karşısında kimi zaman edilgen, kimi zaman saldırgan davranışlar üretebilir. Arkadaşlarına, öğretim ortamlarına, öğretmenine yabancılaşabilir. Sorunlar karşısında yetersizlikler geliştirebilir. Öğretmen tutum ve davranışları, bu noktada etkili ve önemli olur. Sınıf ortamı içinde, öğrencilerin her birini, ayrı bir birey olarak algılamayan, öğrencilerinin duygularının gelişmesine olanak tanımayan, gençlerin yanlış yapma haklarının olduğunu kabul etmeyen, öğrenciliğini unutmuş, davranış değiştirme değişkeni olan cezayı kabul eden, öğrencilerin kendilerini ifade etmesine izin vermeyen ya da çok az izin veren, her öğrencinin tek olduğunu göz ardı eden, öğrencilerini birbirleriyle karşılaştıran, öğrencisini bir birey olarak algılamayan, sınıf ortamı içinde öğrencisinde kabul duygusunu geliştiremeyen öğretmen, hem öğretim sürecinde, hem de öğrencinin kişilik gelişiminde önemli sorunların kaynağını oluşturabilir. Uygun davranış ancak uygun koşullarda gerçekleşir. Uygun çevre sağlamak koşuluyla, değiştirilemeyecek davranış olmadığı söylenebilir.

İstenmeyen davranışların çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenler öğretmen ve okula bağlı nedenler öğrenciye bağlı nedenler ve aileye bağlı nedenler olarak sıralamak mümkündür. Bu davranışlarla baş etmek için öğretmenler öncelikle istenmeyen davranışların nedenlerini etraflıca göz önünde bulundurmalıdır. Bu davranışlar tek bir nedene(örneğin, öğrencinin ilgisizliğine, saldırganlığına) göre açıklamak problemin asıl nedenini görmelerini engelleyebilir. En önemlisi öğretmenlerin kendilerine bağlı olan nedenleri dikkate almalarıdır. Örneğin ders anlatım tarzı, sınıf yönetim tarzı gibi.¹⁵³

1.2.1 Toplumsal Çevre

İstenmeyen davranışların ortaya çıkmasında temel bir faktör olan toplumun etkileri ile çocuğun davranışlarını şekillendiren aile ortamı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Aile bireylerinin veya Çevredekilerce sergilenen olumsuz davranış örnekleri, öğrenciler üzerinde olumsuz modellemeler oluşturmakta öğrencilerde çevrelerinde gördükleri davranış kalıplarını önceleri taklit ederek daha sonraları farklı kalıplar oluşturarak kendilerine özgü olumsuz davranışlar içine girmektedirler.

70 milyonu aşkın nüfusuyla bölgesinin dünyanın nüfus büyüklüğü bakımından önde gelen ülkelerinden biridir. Üstelik bu nüfusun yansından fazlası 20, her dört Türk'ten üçü de

---

¹⁵³ Atıcı, ss:16–17.

40 yaşın altındadır. İşte nüfusun bu genç yapısı eğitim kurumları üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturarak birçok sorunun doğmasına yol açmaktadır.¹⁵⁴

Her zaman Eğitim sisteminde gerçekleştirilen değişimler toplumsal değişimlerle sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Bu değişimlerle toplumu oluşturan bireylerin dünyadaki değişime ayak uydurmaları ve hatta değişimin kaynağı olmaları ve kendilerini sürekli geliştirmeleri hedeflenmektedir. Eğitim bu gelişim için temel belirleyicidir. “Sanayi toplumundan bu yeni topluma, bilgi toplumuna, geçiş ile ekonomik zenginlik çok sermaye ve emeğe sahip olma yanında bilgiye, insan kaynaklarını geliştirmeye ve bu alana yatırıma sahip olma ile ölçülür olmuştur.”

Eğitim, telafisi mümkün olmayan bir hizmet sunduğu için, çok dikkat edilmeli ve doğru kararlar verilmelidir. Bunun için hayati öneme sahip araştırmaların yapılması doğru kabuller için veri oluşturacaktır.

1.2.2 Kitle İletişim Araçları

Çocuklar arasındaki şiddetin artmasından çoğu kez kitle iletişim araçları sorumlu tutulmuştur. Son zamanlarda yarım saatlik bir çizgi film yayınında bile en az 50 tane şiddet hareketi yayınlandığı saptanmıştır. Bir zamanların çocukları şeker kız Candyler’le, heidi gibi sevgi mesajları ve doğal güzellikler ile dolu olan çizgi filmlerle büyürken şu anda nerdeyse her sahnesi şiddet dolu mekanik yaratıklarla ve mekanik olarak oluşturulmuş sanal ortamlarda geçen filmlerle büyüyor büyüdükten sonrada bunların koyası olan filmlerin bombardımanından kurtulamıyorlar. Televizyonun çocuk üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisi vardır. Bu etkiler sürekli tartışma konusudur. Ancak sınıf yönetimi açısından konu ele alındığında, televizyon çocukların, sürekli değişen hareketli uyarıcılara alışmasına neden olmuştur: Okul öncesi çağda bu programlarla yetişen çocuklar, okula başladıkları zaman okul yaşamını ve öğretmenin anlattıklarını anlamsız ve durgun bulmakta, derslerde sıkılmaktadır.

Ülkemizde 1990’lı yıllarda sosyo-ekonomik statüsü yüksek hemen hemen tüm evlere giren bilgisayarlar da çocuklar tarafından oyun aracı olarak kullanılmaktadır. Bilgisayar oyunlarının çocuğun düşünme, karar verme becerilerini geliştirici özellikleri olmakla beraber, bilgisayar oyunlarının da çok hareketli ve eğlenceli olması çocukların bu tür yaşantılara alışmalarına neden olmaktadır. Çocuğun hızlı değişen, dikkat çekmek amacıyla özel olarak hazırlanmış bu tür uyarıcılara alışması, yine onların okuldaki yaşantılardan sıkılmalarına, dikkatlerini belli bir konuda uzun süre yoğunlaştıramamalarına neden olmaktadır.

---

¹⁵⁴ Erdoğan Başar, s:90.

Bu etmenler sınıfta çocukların dikkatlerinin dağılması, kurallara uymaması, ders dinlemekten sıkılması ve ders çalışmaması gibi sonuçlara neden olmaktadır. Sınıf yönetiminde bu sorunlar küçük davranış sorunları olarak ele alınmaktadır. Ancak ekonomik yapıdaki değişiklikler sonucu, büyük kentlere göçler artmış, işsizlik oranı yükselmiştir.

1.2.3 Ekonomik Düzey

Ekonominin istihdam alanları için insan gücü ihtiyacına ekonomik talep denir. Uygulanan ekonomi politikalarının bu talebi yaratması gerekir. Eğitim ekonomilerde arz kaynağıdır, görevi ekonomik talebi karşılamaktır. Bu bakımdan insan gücü-eğitim-istihdam arasında çok sıkı bir ilişki ve etkileşim vardır. Eğitim sisteminin ekonomik talebe cevap verebilmesi için dört nokta çok önemlidir. Birincisi, eğitim sisteminin yönlendirici yapıda kurulmasıdır. Ekonomik kalkınma için yeterli sayıda ve istenen özelliklere sahip insan gücünü ihtiyaca göre eğitimin her kademesinde mesleğe hazırlayan programların bulunması, istihdam koşullarının bu programları çekici kılması ve uygulanan eğitim sisteminin sistemin içindeki her öğrenciyi ilgi ve yeteneği ölçüsünde bu programlardan birine yönlendirecek biçimde yapılandırılması gerekir. Bu anlamda önemli bir faktör, her programın daha üst öğrenime geçiş yolunun açık olması gerekir. “Fırsat eşitliği bu geçişlerle sağlanır. İkincisi, meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulmasıdır. İstihdam ile eğitim programları arasındaki ilişkiyi kuran belge’dir. Eğitim sonrası verilen belge (diploma, sertifika veya ehliyet belgesi) istihdamda geçerli değilse, bu eğitimin ekonomik talebe göre düzenlenmediğini gösterir”(Baloğlu yüzyıl kitaplığı,28–29). Ekonomik çevrelerin istediği elemanı yetiştirmenin en önemli yolu meslek okullarıdır. Meslek okullarının gerekli ilgiyi görebilmesi için ekonomik alanda meslek-eğitim-belge bağlantısının bütün gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de işlerlik kazanması gerekir. “Üçüncüsü sanayi-eğitim işbirliğidir. Meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulması, devlet ile özel sektör arasında işbirliğini gerektirir.” (Baloğlu, 28–29) Bu iş birliğine her meslek gurubu için mesleğin tüm temsilcilerinin (işveren, işçi ve meslek kuruluşları temsilcileri) etkili bir şekilde katılmaları zorunludur. Bu İşbirliğinin Mesleğe katkıları; Meslek standartlarının hazırlanması, bu standartlara göre eğitim programlarının geliştirilmesi ve belge sınavlarında görev alınması diye özetlenebilir. “Dördüncüsü arz-talep dengesi kurulmasıdır. Uygulamada önemli olan bir husus da istihdamda belge koşulunun aranmasıdır. Bu koşul hem işveren ve işçi, hem de eğitim açısından kritik bir konudur. Başlangıçta, belge aranması, işveren ve işçide tepki yaratabilir. Belgenin yararlı olduğunun anlaşılması belli bir süre geçmesini gerektirebilir. Bu nedenle

belge, mesleğin özelliğine göre başlangıçta zorlayıcı değil, özendirici nitelikte olmalıdır” (Baloğlu, 28–29)

Eğitim ve öğretim süreci içindeki öğrenci sorunları, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal sorunları varlığını sürdürdüğü sürece hep devam edece benzerdir. Çünkü eğitim sistemleri, öğretim yaşantıları, kendilerine özgü bağımsızlıkları olsa bile önemli boyutlarıyla, toplumun ekonomik-toplumsal yapısının sorunlarından etkilenmekte kimi zaman o sorunların doğrudan yansımaları olmaktadır.¹⁵⁵

Genel liseler, görevlerini yapamaz duruma düşürülmüştür. Öğretim, ÖSS ile yatıp ÖSS ile kalkmaktadır. Özellikle lise son öğrencileri (Bu son zamanlarda lise 1 e kadar inmiş ilköğretimde OKS sınavları için 7. ve 8. sınıflarda) Öğrenciler, Çevredeki arkadaşlarının etkisi, ailelerinin teşviki ve öğretmenlerinin izni ile son sınıfı ihmal ederek, ÖSS tekniklerini öğrettiği iddia edilen özel dershanelere koşmaktalar. “ÖSS düzeninin getirdiği özel dershaneler, okulların yapmadığını telafi etmeye çalışan paralel kurumlar olarak ayrı bir eğitim kanalı oluşturmuştur. Bu ikilem, hem fazla ücretle nitelikli öğretmenleri okul dışına çekmekte, hem de aileleri sistemde olmayan büyük bir ek maddi özveriye zorlamaktadır.”¹⁵⁶

“Genel olarak, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısal düzensizlikleri, eğitim süreci içindeki bireylere dolaylı ya da dolaysız olarak yansır.”(Küçükahmet, 2004,12)

Türkiye'de eğitim için öğrenci başına 380, Zimbabwe'de ise tam 768 dolar harcanıyor. Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği, Türkiye'nin eğitim haritasını çıkardı. Derslik başına düşen öğrenci sayısı, Türkiye'de 52 iken, Almanya'da 16 – 26, Fransa'da 30, İngiltere'de 25. Kız çocuklarının ortaöğretime gitme oranı Türkiye'de yüzde 45 iken İran'da yüzde 69, Mısır'da yüzde 70'e çıkıyor. Üniversite sınavına girenlerin yüzde 60'ı yerleşemiyor, eğitim harcamalarının GSMH içindeki payı Meksika ve Yunanistan'ın altında. Bir Türkiye vatandaşının ortalama okulda kalma süresi 5,6 yıl. Bu rakam Avrupa Birliği ülkelerinin çok altında. Ülkemizde Özel okullaşma oranı çok düşük. Yunanistan'da ilköğretimde özel okul oranı yüzde 8, Türkiye'de ise yüzde 2,8. Bütçe payı daralıyor. Eğitim harcamasının GSMH içindeki payı Türkiye'de 2.33. Almanya'da 3.68, Meksika'da 3.48, Fransa'da 4.35. Önümüzdeki beş yıl içinde yükseköğretime giriş için başvuran aday sayısının 2 milyonu aşacağı tahmin ediliyor. Ailelerin zorunlu harcamalarında eğitim 1,4'le son sırada bulunuyor. Eğlenceye harcanan para 2,3'lük oranla eğitimden yüksek. Genç nüfus oranının büyük olmasına karşı milli eğitim bütçesinin genel bütçe içindeki payı giderek küçülüyor.¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ Küçükahmet, s:38.

¹⁵⁶ Baloğlu, ss:62–63.

¹⁵⁷ Sibel Şen Kahraman, Milliyet <http://www.egitimhaber.com> (Tarih: 13.12.2003)

denmesine rağmen Cumhuriyet tarihinde ilk defa Milli Eğitimin Bütçesi Bütçeden en Büyük payı alıyor.”2005 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı'nda eğitime 20, savunmaya 13,5, sağlığa 5.5, adalete 1.2 katrilyon lira ödenek ayrıldı.”¹⁵⁸

1.2.4 Arkadaş Çevresi

Çocukluk ve gençlik döneminde, bireyin davranışları üzerinde önemli rol oynayan bir diğer etkende arkadaş çevresidir. Bu dönemin en temel gereksinimleri olan; bağlanma, Bir Gruba ait olma, takdir edilme ve kabul görme ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu ihtiyaçlarının karşılanmaması, özellikle olumsuz aile yaşantıları ve evde kabul edilmeme çocuğu başka yerlerde kabul görme davranışına iter. Buda genellikle Arkadaş çevresi olacaktır. Arkadaş grupları toplumsallaşma ve bireyselleşme sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu gruplar Aileden daha fazla bağlılık ister ve boşluktaki gençten bunu almaları zor olmaz ve gruba alacakları gençten sadakati sağlamlaştırmak için istenmeyen davranışlar gösterme ve tekrar etme talebinde bulunurlar ama buna rağmen gençlerden istediklerini alırlar. Çünkü Grup Gencin kimlik ihtiyacını gidermektedir.

1.2.5 Öğretim Yöntemi ve Materyaller

Öğretim sürecini sıkıcı hale getiren ve sınıf ortamında problem davranışların ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden biri de tekdüzeliktir. Öğretmenin, yılların getirdiği alışkanlıkla her gün aynı biçimde ders anlatması, benzer sorular sorması öğrencilerin sıkılmasına yol açarak istenmeyen davranışlar göstermelerine neden olabilmektedir. Öğretme çabasına daha çok yer veren, öğretmen merkezli ortamlar öğrencileri sürekli izleyici durumunda, edilgen kıldığı için sıkılmalarına, hayal kurmalarına neden olur. Sunulan öğretim materyallerinin öğrenciyi motive edememesi, dikkatlerini çekmemesi, onun can sıkıntısını giderecek yollar aramasına yol açar. Öğretmenlerin Tutum ve Davranışları: öğretmenlerin bazen sınıflarını yönetme ve idare etme şekilleriyle de gereksiz yere istenmeyen davranışları yaratabilecekleri ortak bir yargıdır. Öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretmenin durması gerekir. Öğretmenin davranışları öğrencilerin davranışlarını belirler. Bu nedenle öğretmenin öğrencileri ile olan kişisel etkileşimlerinin niteliği ve niceliği öğrenci davranışları üzerinde etkilidir. Hoşgörü göstermeyen, uyarılarını sert yapan övgüyü uyarı kadar kullanmayan, sınıfta sıkıcı bir hava yaratan öğretmen, öğrencinin uygun davranışını motive etmede yetersizdir. Özellikle

---

alınış tarihi 8-1-2005

¹⁵⁸ http://www.internethaber.com/mays/article_view.php?aid=261310 (18-10-2004) Alınış Tarihi 5.10.2005

öğrencilerin kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olabilecek öğretmen davranışları artık değiştirilmelidir. Öğrenciye yaptığı her yanlış hareketten sonra kendisini aptal hissetsin diye aptal demek, ne yapacağını söylemek yerine ne yapamadığını tekrarlamak çocuğun, okulun ona göre bir yer olmadığını düşünmesine, problem davranışlara yönelmesine yol açar. Bunun sonucunda karşımıza okul kaçağı, ilgisiz, sınıfta sadece zaman dolduran, derste başka işlerle meşgul olan, arkadaşlarının dikkatini dağıtan öğretmenini Ailesini Kendisini yıpratana biri çıkar.

Sınıfta problem davranışa neden olan bir diğer önemli etmen de, sınıf kurallarının belirsizliğidir. Sınıftaki tüm etkinliklerin belli bir kurallar dizisi içinde gerçekleşmesi beklenir ve bu eğitim yaşantılarının amaçlarına dönük kurallar, öğrencilerin okul ve sınıf içindeki davranışlarını düzenler, benzer ve istedik davranışlarda bulunmalarını sağlar. Öğretmenler ve yöneticiler, öncelikli olarak öğrencilerine eğitim yılının başında kuralları ve bunlara uyulmadığı takdirde neler olacağı konusunda öğrencilere bilgi vermek durumundadırlar. Okul, sadece fiziki yapısıyla bir taş yığını değil, içindeki canlı unsurlarıyla (öğrenci, öğretmen, idareci...) bir kültür atmosferi, sosyal hayatın hacmi küçülmüş bir modelidir. Aile gibi okul da toplumun temel eğitim, ahlak ve yetiştirme fonksiyonunu üstlenmiş kurumdur.

Öğrencilere Evrensel değerler kazandıran onları birer Dünya vatandaşı olmaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatan kazandıran ve onu sosyalleştiren toplumdur. Toplum bu görevini eğitim yoluyla yerine getirir ve bireylerini eğiterek sosyalleştirir. Çocuğu sosyalleştiren ilk toplumsal kurum olan aileden sonra onu toplum hayatına hazırlayan ikinci önemli kurum ise okuldur. Okul öğrenciler bunları belli kurallar içinde öğretir. Okuldaki herkesin görevi, hatta öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkiler kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Herkesin görevini yerine getirirken bu kanun tüzük ve yönetmeliklere uyması beklenir hatta uymaması durumunda ne olacağı da bellidir. Bu açıdan bakıldığında okul sistemi, okul yönetimi ile birlikte bürokratik bir kuruluştur. Okulda öğretmen merkezde bulunmaktadır; okul yönetimi en üstte, öğrenciler ise en alttadır. Okulun esas hedefleri, öğretmen-öğrenci ilişkileri içinde gerçekleştirilebilir. Öğretmen-öğrenci ilişkileri bizim okullarımızın çoğunda uygulandığı gibi emir itaat la değil karşılıklı iletişim ve etkileşimle etkin ve etkili hale gelebilir.“Otorite kurma, disiplin sağlama yolunda, okullarda çok yanlış uygulamalarda bulunan öğretmenler görülmüştür. Kendisinin derslerini işlemede uyguladığı yöntem ve teknikler etkisiz, verimsiz olduğundan, iyi sonuç alamadığı için suçu çocuklarda bulmakta, onların çalışmadıklarından yakınmakta, bunun için de çocukları gereksiz yere suçlamakta, onları baskı altında tutmakta, notla korkutulmaktadırlar. Çocuklar, çok keskin gözlemcidir. Öğretmenin beceriksizliğini, öğretme sanatı yönünden geriliğini, yetersizliğini hemen anlar. Öğretmene buna göre değer biçer, saygı gösterirler. Başarısız öğretmenin,

sınıfında öğretim düzeni, disiplini kurması çok güçtür.” (Ercan, 22) Toplumdaki diğer unsur ve güçlerin değişmesine paralel olarak öğretmen öğrenci iletişiminin yenilenmesi zorunlu hale gelmiştir. Sınıf kuralları belirlenirken Öğretmenler öğrencilerle kurdukları bu iletişimin gücüne bağlı olarak onlardan istedikleri kuralları belirlemelerini isteyebilirler. Çünkü insanlar kendi koydukları kurallara daha çok uyarlar ve takipçisi olurlar.

Eğitim insanların yarattığı en eski insani değerlerin başında gelir. Bugünkü eğitimi, iradi çalışmaların oluşturduğu sosyo-kültürel ekonomik ve siyasi faktörlerin bir bileşkesi olarak düşünmek mümkündür. Bu bileşkenin felsefesi, amacı, ilkeleri, muhtevası, stilleri ve metotları bulunmaktadır. Fakat bu parçalar. Eğer düşünce tarihine bakılacak olursa, büyük fikri, siyasi, ahlaki, kültürel ve ekonomik değişmeler eğitimi de etkilemiş ve onun önemli ölçüde farklılaşmasına sebep olmuştur.

Başarı, insanın yeteneklerini, bilgi ve becerilerini kullanarak var olan dış olanaklardan da yararlanarak bir sorunu çözmesi, bir engeli yenmesi, bir işi beklenen biçimde ve düzeyde sonuçlandırmasıdır.¹⁵⁹ Öğrencilerimizin başarısını buna göre yorumlamalıyız. Aldığı Eğitim ile çocuk, var olandan daha üst düzeye yeni bilgi ve becerilere, değer duygularına eriştirilmek istenmektedir. Bu yüzden Öğrencinin atabildiği her adım, varabildiği her sonuç onun başarısıdır. “Başarısının, öğretimin bireyleştirilmesiyle artması, öğretimin bireysel hız ve kapasite içinde düzenlenmesi, öğrenmenin bizzat öğrenci tarafından oluşturulabileceği, öğretmenin öğretim ortamının düzenleyicisi olduğu” en geçerli ve en etkin bir yaklaşımdır.(Ercan 23-24) Çocuğumuz ailemizin ve okulumuz topluluğunun bir üyesidir. O da bu çevrede yaşıyor. Bu yaşayış çocuğu da etkiliyor. Onu da üzüyor, sevindiriyor, düşündürüyor, kuşkulandırıyor, yüreklendiriyor. Bu içsel yaşayış çocuğu da araştırmaya, önlemler almaya, kararlar vermeye, yaşama çevresinin diğer insanları ile ortak görüşlere varmaya, işbirliği yapmaya itecektir. Çocuk için bu, yaşamın zorunlu bir gereğidir. Çevresi ile ahenkli bir uyum kurması, kaygılardan kurtulması, birikimleri, bunalımlarını gidermesi, özetle mutlu olması için gereklidir bu eylem. Çocuk, böylesine bir yaşantı içinde yeteneklerini de kullanmak zorunda kalacak hem bireysel özellikleri hem de toplumsal kişiliği yönünden gelişecektir. Ayrıca aile ve okul yaşamına böyle bilinçli ve etkin olarak katılan çocuk, bir toplumun başarılı bir üyesi olmanın bilincine erecek topluluğun ortak görüş ve duyguları içinde sosyalleşecektir. Demokrasinin etkin ve yararlı yurttaşı, eğitim yolu ile böyle yetişecektir. Bunun için de evde ve okulda iş bölümünde çocuklara yer verilmeli, onların oylarına da başvurulmalıdır.(Ercan, 31)

---

¹⁵⁹ Ercan, ss.23–24.

1.2.6 Öğrencinin Kişisel Özellikleri

Sınıf yönetimi, öğrencilerin özellikleri ile de ilişkilidir. Öğrencilerin gelişim durumu, yaşı, kültürel özellikleri, başarı ve ruhsal durumu gibi özellikleri sınıf yönetimini etkiler. Öğretmen buluş çağını aşmaya çalışan bir grupta karşı karşıya olduğunu unutmamalıdır.

Eğitim sistemleri, sorunları, sorunsuzluğa dönüştürmek yükümlülüğünde ve sorumluluğunda olan kuruluşlardan sayılır. Ancak eğitim sistemlerinin kendisi sorunlar ürettiğinde, bu kez eğitim süreci içindeki birey davranışlarında ve çıktı olarak öğrenci davranışlarında sorunlar yaşanabilir. Sorunlar, bir boyutuyla, eğitim sistemlerinin gelişme dinamiklerini yükselten, gelişime yön veren itici güçlerdir. Bu anlamıyla sorunu olmayan bir eğitim sistemi düşünmek oldukça zordur.¹⁶⁰

Sınıf ortamında pek çok sorun öğretimle ilgili etkinlikler sırasında ortaya çıkar. Sınıfta gözlenen öğrencilerin birbirleriyle konuşmaları, sınıfta gezmeleri, hayal kurmaları, ders dışı etkinliklerle ilgilenmeleri gibi olumsuz davranışların en önemli nedeni öğrencilerin sıkılmasıdır. Derste öğretilen materyali anlamayan, kazandırılmak istenilen bilgileri ilgi çekici bulmayan, derste başarısız olacağına inanan öğrenciler sıkılırlar.

Yaptırılan işlerde öğretmenin, anne-babanın sıkı denetimi altında yaptırılmakta, çocuklara kendi kendilerini denetleme, değerlendirme özgürlüğü verilmediği için çalışmaların eğitsel değeri de azalmaktadır. Öğretmenin, anne-babanın eğitimindeki yeri, işlevi çocuğun gelişmesine yardımcı olmaktır. Bu yardım da kalıtımın, çevre olanaklarının sınırları içinde etkili olur. Yeteneklerinin, yaşama ortamının olanaklarının dışında bir şeyler yapmaya, ondan beklemeye kalktı mı, hem sonuç başarısız olur hem de çocukta davranış bozukluklarının doğmasına neden olabiliriz.

Öğrenciler Öğretmenlerin hangi durumda nasıl bir tepki verdiklerini bilmek isterler ve bu tepkilerinde onları küçük görmemesi, onların tavır ve davranışlarını sürekli eleştirmemesi, onların etkinliklerinin daha sık ödüllendirilmesi veya övgüyle onlardan söz edilmesini isterler.”Sınıfta ortaya çıkan öğrenme güçlükleriyle disiplin olaylarının önemli bir kısmının kaynağı güdülenme ile ilgilidir. Motivasyon (güdülenme), okuldaki öğrenci davranışlarının yönünü, şiddetini, kararlılığının belirleyen en önemli güç kaynaklarından biridir”.¹⁶¹

(Erdem, 2003–130) Öğretmen tarafından başarısız olarak algılanan ve bunu hisseden bir öğrenci kendisini başarısız olarak değerlendirmeye başlar ve bu da öğrencinin davranışlarına yansır. Ders çalışmaz, sınıfta dikkatini derse vermez.”Her öğrenci okulda kendini güvende hissetmek; neyin, ne zaman olacağım tahinin etmek; kendisinden beklenen

¹⁶⁰ Küçükahmet, s:12.

¹⁶¹ Küçükahmet, s:105.

davranışları bilmek ister. Belirsizlik öğrenciyi şaşkırtır, kaygı duymasına ve olumsuz davranışlarda bulunmasına neden olur.

1.2.7 Okul Yönetimi ve Yöneticinin Tutumu

Okul yönetimi, eğitim yönetiminin sınırlı bir alana uygulanmasıdır. Bu alanın sınırlarını. Okul yöneticisinin görevleri yönetmeliklerde tanımlanmıştır. Ancak okulda meydana gelecek olan problemlerin çözümünde kanun ve yönetmelikler yetersiz kalabilir. Bu problemlerin çözümü, personelin davranışları, ilişkileri, okulun kültürü, iklimi, sağlığı yöneticinin bilgi ve becerisine bağlıdır. Bir okulun yönetiminde rol oynayan iç ve dış öğeler vardır. İç öğeler okulun tüm çalışanları, dış öğeler ise yönetime veya işleyişine etki eden kurum ve kişilerdir.

Okul müdürü Okul yönetiminin başıdır ve ilgili yasaların, eğitim politikalarının ve çağdaş eğitim anlayışının beklentileri doğrultusunda okulu amaçlarına ulaştırmak görevi ile yükümlü ve sorumludur. Bu sorumlulukları şöyle sıralayabiliriz;

- Okulun amaçlarını ve felsefesini açıklamak,
- Okul etkinlikleri için ihtiyaçları karşılamak,
- Okulda katılımcı ve demokratik yönetimi geliştirmek,(Yeni uygulamayla TKY' yi yerleştirmek diyebiliriz.)
- Okulda içi iletişimi sağlamak,
- Okuldaki Öğretim ve eğitim eylemlerini planlamak
- Zümreler arası eşgüdümü sağlamak.
- Etkili bir işletme yönetimi geliştirmek ve uygulamak,

Bir okul yöneticisi, okulu iyi veya yetersiz yönetse de yine okul öğretime devam eder. Okul bir kamu ve sosyal kuruluş olduğuna göre kazanç sağlaması, kar elde etmesi söz konusu değildir. Bu nedenle iyi bir program ve tüm kaynaklar sağlanmış olmasına karşın, öğrencilerin iyi yetişmemiş olmasından dolayı görevinden alınan müdür sayısı azdır. "Okul yöneticisinin geleneksel yönetim anlayışı çağın gereklerini karşılamamaktadır. Üstelik ülkemizdeki okul yöneticilerinin çoğu eğitim yönetimi alanında hizmet öncesi bir eğitimden geçmemişlerdir. Eğitim yönetimi alanında bir eğitimden geçmeyen okul yöneticilerinin rollerini gerektiği gibi oynamaları mümkün değildir. Bununla birlikte insanların beklenti düzeyleri artmış, davranışları karmaşıklaşmıştır. Böylece insanlar örgütsel ortamdan daha çok stres duymaya başlamışlardır. Geleceğin insanlarını bilgi toplumuna taşıyacak okul yöneticisi yeni roller oynamak zorundadır. Artık günümüzün öğretmen ve öğrencisi eskinin öğretmen ve öğrencisinden çok farklıdır. Okul yöneticisinin okuldaki öğretmen ve öğrencilerin beklentilerini

karşılabilmesi ve okulun verimliliğini artırılabilmesi için sürekli olarak kendini yetiştirmesi gerekir. “(Başar Erdoğan, 1996, 94–95–114) Bunun farkında olan Özel Okul işletmecileri Müşterilerinin(Veli ve Öğrencilerinin) ihtiyaç ve isteklerine cevap verebilecek yöneticileri bulup kurumunun başına getirmektedir.

Özel öğretim kurumlarında durum doğal olarak daha farklıdır. İşletmeler Sektörlerinin en iyi elemanlarını alarak rakiplerine fark atmak isterler. Okul işletmelerinin en önemli elemanları okul yöneticileridir.

Mortimor yaptığı araştırmada (1988) akademik ve sosyal alanlarda başarılı okulları ele aldığı okulların şu özelliklere sahip olduğunu tespit ediyor.

- 1- Okul yöneticilerinin okul ihtiyaçlarının farkında olması ve anlaması
- 2- Okul yöneticisinin amaca uygun liderlik etmesi okul içerisinde aktif biçimde katılımcı olması gerekir(okuluyla aktif olarak ilgilenmesi)
- 3- Ekibiyle güç paylaşımında bulunması gerekir(işleri delege etmesi)
- 4- Bütün kontrolleri elinde tutmaması karar aşamalarında öğretmenlere danışmanlık yapması gerekir.¹⁶²

1990'lı yıllarda ise yönetim, mal ve hizmet üretiminde ve yönetiminde standart kalite, kalite kontrol, Benchmarking, Toplam Kalite Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi gibi kavramları sıkça kullanır hale gelmiştir. Bu kavramlardan her biri eğitim yönetimi açısından ayrı bir inceleme ve değerlendirmeyi gerektirmektedir. Türkiye'nin iki önemli kuruluşunun (Netaş ve Brisa) “Avrupa Kalite Ödülü”ne aday gösterilmesi ve 1996 yılı Avrupa Kalite Ödülü'nü Brisa'nın alması dikkatleri yeni bir yönetim anlayışı olan Toplam Kalite Yönetimi üzerinde toplamıştır. Günümüzde daha çok endüstri işletmelerinde uygulanan Toplam Kalite Yönetimi ilkelerinin eğitim kurumlarına da uygulanabileceği görüşü Dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Sözelimi ABD'de üç dalgadan söz edilmektedir. İlk kalite dalgası 1950'de Deming'in kalite kavramını Japonya'ya götürdüğü zaman başlamıştır. İkinci dalga ise endüstri kesiminin aydın liderlerinin bu kavramı 1980'lerde ABD'ye geri götürmesi ile oluşmuştur. Üçüncü dalga bu kavramın eğitim dünyasına girmesiyle kendini göstermiştir.

Bilgi toplumunda Bilgide meydana gelen değişimler, tüm toplumun ve dolayısıyla okullarında kültürünü temelden sarsacaktır. Bir taraftan bu değişime ayak uydurulmaya çalışılırken eskinin iyileri de korunmaya çalışılacaktır. Okullar iyileri korurken öğrencilerden bazıları bu değişimi iyi yönden yaşamayacaktır ve değer yargılarında tahribatlar meydana gelecektir. Nüfusumuzun yüzde 50'sinden fazlası 25 yaşın altındadır. İlk ve ortaokulda okuyan

---

¹⁶² David Reynolds, Peter Cuttance, **School Effectiveness**, Cassell, 1992,s:11

öğrenci sayısı 16 milyon civarındadır. Türkiye, erozyon tehlikesiyle, yani yakın gelecekte çöl olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Belki çoğumuzun gözünden kaçırdığı diğer bir gerçek ise, yakın gelecekte değil, şimdiden bir insan erozyonuna maruz kaldığımızdır. Dünyada gelişmiş toplumlarca bilinen ve uygulanan en önemli eğitim araçlarından olan sporu gençliğimizin günlük yaşamının bir parçası haline getirememiş, sıhhatli, uyumlu, gelişmiş, kâmil insanlar olmaları yolundaki eğitimlerini tamamlayamamışken, gençler arasındaki suç, uyuşturucu ve kötü alışkanlıkların artma eğilimine şaşırılmamalıdır. Orta dereceli okullarda, özellikle büyük şehirlerde, uyuşturucu, eroin ve keyif veren maddelerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Veliler panikte, okul yöneticileri ise çaresizdir. Okullarda alkol ve sigara kullanımı gibi kötü alışkanlıklar artıyor. Yılsonu partilerinde alkollü içkiler su gibi tüketiliyor. Liselerde sigarayla tanışma oranı yüzde 48, alkolle tanışma oranı yüzde 35, uyuşturucuyla tanışma oranı ise yüzde 2,5'tir. Okullarda çeteler etkili, öğrenciler kendi aralarında kurdukları organize örgütlerle terör estiriyorlar. Zaman zaman çeteler arasındaki kavgalarda kan dökülüyor, okullarda kız-erkek ilişkileri yüzünden kavgalar oluyor hatta cinayetler işleniyor, yuvalar ve hayaller yıkılıyor. Okullarda, taciz, kız öğrencilere sarkıntılık vakaları giderek artmaktadır. Okul koridorları, bahçeler, liselerin hemen yanı başında bitmiş kafeler, barlar, kahvehaneler, sokak araları, öğrenci velilerini korkutmaktadır. Bütün bunların yanında batıl ve sapık tarikatlar, gençleri saflarına katabilmek için durmadan faaliyet göstermektedirler

Alkollü içkiler ve uyuşturucu madde kullanma gibi alışkanlıklar artacak ve okul kültürünü tehdit edecektir. Okul özel bir çevre olarak oluşturacağı örgütsel kültürle öğrenciyi dış çevrenin olumsuz etkilerine karşı koruyabilir. Bilgi toplumunun okul kültürü öğrenci açısından iki bakımdan önem taşır. Birincisi okul kültürü, öğrencinin okulu tanımasına, okulda geçerli olan davranış kalıplarını öğrenmesine ve okula uyum sağlamasına yardımcı olur. İkincisi ise, dış çevrenin olumsuz etkilerine karşı bir kalkan işlevini görür. Böylece öğrenci, dış çevrenin olumsuz etkilerinden arınmış ve birtakım olumlu değer, inanç, gelenek, kural ve simgelerle yüklü bir okul kültüründe kendi kimliğini dış dünyaya karşı temsil etme olanağını bulabilir. Bunun yanında okul kültürü, öğrencinin yaşadığı toplumu nasıl yorumlayacağı konusunda bir çerçeve oluşturur. Böylece aile, çevre, kitle iletişim araçları ve okulun etkisinde kalan öğrenci, neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda okulun oluşturduğu örgütsel kültür çevresinde kararını verebilir.¹⁶³

İnsan yeteneklerinin ortaya çıkarılması, değerlendirilmesi demokratik ortamlarda, insana duyarlı bir yönetimle mümkün olabilir. Çalışanlara verilen görevlerin yeterlilikler ve ilgiler doğrultusunda planlanması, kararlara katılımında konu hakkında birikimleri olanlardan özellikle

---

¹⁶³ Çelik, s:33.

yararlanılması gerekir. Eğitim yöneticisi, hem öğretmen ve diğer personelin geliştirilmesi ve etkili bir şekilde çalıştırılması, hem de öğrencilerin nitelikli olarak yetiştirilmesi için uygun ortam sağlayan bu amaçlarla çalışan kişidir. Okul yöneticisini insan kaynakları stratejilerini bilen ve uygulayan bir lider olarak yetiştirmek eğitim sisteminin en önemli görevi olmaktadır. Okullarda, insan kaynağı yönetiminin etkin ve verimli olması izlenen yaklaşıma bağlıdır. Çağdaş insan kaynakları yönetiminde insan bir maliyet unsuru değil, yaratıcı temel bir potansiyel olarak başarıya ulaşmayı sağlayan en önemli unsurdur.

1.2.8 Öğretmenin Davranışları

Birçok öğretmen öğrencilere ne olduğunu, niçin olduğuyla ilgili ne algıladıklarını, kendilerini nasıl hissettiklerini ve o bilgiyi gelecekte nasıl kullanabileceklerini sormak yerine ne olduğunu, niçin olduğunu, nasıl hissetmeleri gerektiğini ve ne yapmaları gerektiğini söylerler. Bu gençlerin hoşuna gitmeyeceği gibi o andaki ihtiyaçları veya istekleri bu olmayabilir ve öğrenciler olumsuz davranış gösterebilirler.

Öğrencilerin ihtiyaçlarının ne olabileceği konusunda Maslow'un ihtiyaçlar Hiyerarşisi teorisinden yararlanılabilir. Bu teoriye göre öğrencilerin, en temelde fiziksel ihtiyaçlar (ısınma, beslenme) olmak üzere güvenlik, sevilme, sayılma ve kendini gerçekleştirme gibi birbirini izleyen ihtiyaçlarının olduğunu söyleyebilir.

Öğrenciyle olan iletişimin etkisiz olması, öğrenciyi ilgilendiren bilgilerin eksik ve yanlış anlamalara yol açacak şekilde olması, öğrencilerin olumsuz davranışlar sergilemesine yol açabilir.¹⁶⁴

Öğretmenin dersi işlerken kullandığı yöntemlerin yetersizliği ve yanlış uygulanması öğrencilerin ilgisini dağıtabilir. Ardından istenmeyen davranışlar kendiliğinden oluşabilir. Ders anında zamanın iyi kullanılmaması olumsuz davranışlara yönelmeye neden olabilir. Belli etkinliklerin, tartışmaların üzerinde fazla durulması, cevapların uzun olması, konunun yetiştirilemeyeceği gibi durumlar zamanın yönetilmesini zorlaştırır. Ders anında boş zamanların ortaya çıkması da zaman yönetimi adına önemli bir sorundur. Öğretmenin okulda uygulanmakta olan kural ve ilkelere uymaması da öğrencilerin olumsuz davranışlara yönelmesine yol açar. Örneğin, derse zamanında gelmeyen öğretmeni bir müddet sonra öğrencileri sınıfın dışında beklemeye başlar. Yani önemsiz gibi görünse de bazı kuralları ihmal etme istenmeyen sonuçlara mal olabilir.

---

¹⁶⁴ İrfan Erdoğan, **Sınıf Yönetimi, Ders, Konferans ve Seminer Etkinliklerinde Başarının Yolları**, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2002, ss:84-95

Sık yapılan uyarılar olumsuz davranışlara yol açabilir. Bağırma, tehdit etme, zor kullanma, hakaret etme, küçümseme, olumsuz etiketleme, yargılama, azarlama, hatalı olduğunda özür dilememe, derse hazırlıksız gelme, yanlışı ve başarısızlığı cezalandırma, sadece çalışkan öğrencilerle ilgilenme, tutarsızlık, zamanı iyi kullanamama

Ünal ve Ada (2003,54–55) Öğretmenin neden olduğu disiplin problemlerini:

- 1- Toplumsal beceri yetersizliğinden
- 2- Öğretim ile ilgili beceri yetersizliğinden

Kaynaklanan problemler olarak iki ayrı grupta toplamışlardır.

Öğretmenin toplumsal beceri yetersizliğinden kaynaklanan disiplin problemlerinin kaynakları:

- Alay etmek.
- Yerinde sorulan sorulara cevap vermekten kaçınmak.
- Kararsız olmak. Örneğin, derse geç gelen öğrenciye yanında oturan öğrenciden yararlanması için izin vermek, sonradan da konuştuğunu ileri sürerek hakaret etmek.
- Öğrencilere giysileri, görünüşleri, konuşma biçimleri hakkında ifadeler kullanmak.
- Adil olmamak; öğrenci seçmek,
- Toplum içindeki gruplar hakkında küçültücü ifadelerde bulunmak.

Öğretmenin öğretimle ilgili beceri yetersizliğinden kaynaklanan disiplin problemlerinin kaynakları:

- Sınıfı sıkıcı, biçimde yönetmek.
- Rahatsız edici ve gücendirici biçimde konuşmak.
- Beklenmedik zamanlarda öğrencilere baskıda bulunmak.
- Öğrenmede izlenecek tüm aşamaları açıklamakta başarısızlığa düşmek.
- Sınıfta görülmemiş konularla ilgili sınav yapmak.

Bunların dışında;

- Ders konularının öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermemesi
- Öğretmenin alan bilgisi (branş) ve eğitim bilgilerinin yetersiz olması
- Öğretmenin görüş ve anlayışıyla, veliler ve çevre arasında anlaşmazlık bulunması.
- Öğretmenler arasında birleştirici bir felsefenin bulunmaması (öğrencinin davranışını bir öğretmen olumlu olarak değerlendirirken, diğerinin aynı davranışı sorun olarak nitelendirmesi).

• Öğretmenin kişisel ve ailesiyle ilgili sorunlarının bulunması. Sınıfta disiplinin bozulmasının nedenleri arasında bulunmaktadır. Öğretmenler kısa vadeli kontroller yerine uzun vadeli faydalarla daha çok ilgilendiklerinde teşvik edici molaların değerini göreceklerdir.

Saygı saygıyı getirir. Saygısızlıkta saygısızlığı. Öğrenciler saygısızca hareket ettiklerinde öğretmenlerde kendi davranışlarına bir göz atmalıdır.

Öğrencilere karşı sahip olduğu tutumlarla öğretmen, yalnızca öğrencilerin kişiliklerinin gelişimini değil, onların eğitim-öğretime ilişkin geliştirecekleri tutumlarını da etkilemektedir. Bu durumda öğretmenin olumsuz davranışları sonucu öğrencinin genelde okula karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine, ders başarısının düşmesine hatta bir takım uyum ve davranış sorunlarına bile rastlanabilir. Özellikle ruh sağlığı yerinde, verimli ve gelişmeye açık kuşakların yetiştirilmesi, onlara en iyi eğitim olanaklarının sağlanmasıyla yakından ilişkilidir. İşletme biliminde lojistik olarak bilinen her türlü araç, gereç ve kaynaklara yeterince sahip olunması gereklidir. Ancak bundan önce sistemin stratejisinin yani insanlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi üzerinde durulmalıdır. Öğretmenlerin, sistemin diğer önemli bir unsuru olan öğrencilere yönelik tutumlarının belirlenmesi ve varsa bu konudaki yanlış tutumlarının değiştirilmemesi genelde, eğitim sistemimizin stratejisinin düzenlenmesine de katkıda bulunacaktır.¹⁶⁵

Öğretmen, iletişim için öğrenciyi cesaretlendirmeli, söylediklerinin yanlış yanların değil, doğru yanlarını belirtmeli, yanlışlarının doğru ile yer değiştirmesi için öğrenciyi yardım etmelidir. Öğretmen, düşünce ve eylemlerinde açıklamazsa, öğrenciler onun davranışlarını, sözlerini yanlış anlayabilir, farklı anlamlar verebilir. Özellikle ergenlik çağındaki gençler, öğretmenin sözlerinden, davranışlarından, giyimlerine, saçlarına, davranışlarına ilişkin olumsuz tepki almak istemezler. Hele böyle bir tepkinin arkadaşlarının yanında alınması, onları bozar öğrencinin bunun karşısında verdiği tepkide bazen öğretmeni de güç durumda bırakabilir. Öğretmen eğiticiliğini, tepkilerini olumlulaştırarak göstermelidir:

Eğitim sistemindeki bazı önemli hatalar, öğrencinin bir öğrenci olarak yetersizlik duygularına kapılmasına ve daha sonraki öğrenmeleri ile ilgili olan beklentilerini düşürerek daha az ile yetinme durumuna girmesine dönüşür. Öğretmenin davranış değişikliği oluşturmaya çalışırken öğrenciyi değil kendini de değiştirmeye çabalaması önemlidir.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Fındıkçı, s:94.

¹⁶⁶ Yaşadıkça eğitim dergisi 39.sayı.

Öğrenci davranışlarını etkileyen öğretmen davranışlarından öğretmenin derse geç gelmesi önemli bir faktördür. Davranış bozukluğuna yol açar(s:144)¹⁶⁷

Ayrıca öğretmen kişisel özellikleri, özgüven, tükenmişlik, başarısızlık korkusu vb... durumlar çocuklardan hoşlanmama ve özel sorunları (evlilik vb.) ders içi disiplin sorunlarının kaynağını oluşturabilir.¹⁶⁸

Öğretmenler ne denli iyi bir okulda eğitim görmüş iyi yetişmiş ve eğitilmiş olsalar da, toplumsal yapının kimi değerlerini kişiliklerinden atmayı başaramazlar. Disiplinin öne çıktığı bir Aile yapısından geliyorsa kendisinde aynı yapıyı Öğrencilerinde görmek isteyecektir. Şiddet gördüyse kendisinde çaresizlik durumunda bunu kolaylıkla uygulayabilir. "Kimi okullarda sıkça görülen öğretmenlerin fiziksel cezaya olan olumlu tutum ve davranışları bu olgunun basit bir örneğidir. Öğretmen öğrettiği şeylerin günlük hayatta ne işe yaradığını öğrencisine söylemelidir. Mümkünse kullanım alanlarına öğrencilerini götürmelidir. En önemli noktalarından biride öğretmenin sorununu öğrencisiyle çözmeye çalışmasıdır. Sorun çıktığında hemen veliye haber vererek öğrenciyi cezalandırmasını istemek doğru değildir. Bu görüşmeden sonra geçici bir iyileşme görülse de daha sonra daha büyüğü ile karşılaşmak çok olasıdır.

1.3 İstenmeyen Davranışlara Karşı Alınacak Önlemler

İnsanların bir arada yaşamasının temelindeki nedenlerden biride, yaşamı birbirleri için kolaylaştırmaktır. Her sistem (okul-sınıf) çevresini ve içeriğini amaçlarını gerçekleştirecek şekilde düzenler ve bunu korumaya çalışır. Her sistem; işleyişinde Düzene (Disipline) gereksinim duyar. Eğitim Sisteminin en uçtaki tipik alt sistemi olan sınıfta da düzene ihtiyaç vardır. Sınıf düzeninin kurulması ve sürdürülmesi, sınıf yönetiminin ana alanıdır. Sınıfın düzeni öğrenciyi çeşitli açılardan etkiler. Öğrenciler çeşitli değer sistemlerine sahip farklı çevrelerden gelmektedir.

Çevremizi incelediğimizde çevremizdeki insanların yetenekleri, kişilik özellikleriyle yaşamdan beklentileri açısından büyük çelişkiler içinde olanların sayısının oldukça çok olduğunu görebiliriz. Toplumumuzun küçük bir yansıması olan sınıflarımızda da bu tür çelişkilerin olması çok olağandır. Toplumda tanık olduğumuz türlü davranış bozuklukları daha çok bunun sonucudur. Burada önemli olan toplumumuzda bu insanların sayısını azaltmak için okullarımıza düşen görevleri yerine getirmek öğrencilerimizin kendilerini iyi

¹⁶⁷ C.M.Charles, **Building Classroom Discipline**, fifth edition (Longman,1996)

¹⁶⁸ Özlem Yiğit, <http://eesorun.sitemynet.com>.

tanımalarını sağlamak yeteneklerinin farkına varmaları sağlamak ve kişiliklerini geliştirmektir. Yaşamda başarılı olmak, tutarlı davranışlar içinde bulunabilmek için:

1. Yeteneklerimizi ilgi ve tüm kişilik özelliklerimizi,
2. Gereksinmelerimizi ve sınırlarını bilmek
3. Amaçlarımızı iyi belirlemek,
4. Çevre olanaklarını incelemek ve tanımak,
5. Uygulanacak yöntemleri, kullanılacak araçları ve zamanı iyi saptamak zorundayız.

Bunlar kendimizi yönetmenin temel ilkelerinden bazılarıdır.¹⁶⁹

Sınıf içerisinde yaşanabilecek istenmeyen davranışlara karşı alınacak önlemler öğrencilerin insana mal edilen ahlaki ve entelektüel kapasiteye tam olarak sahip olduğu düşüncesinden hareket edilerek geliştirilmelidir.¹⁷⁰

Sonuç olarak problem davranışa neden olan etmenlerin çok karmaşık olduğu, bazen kişisel ya da kontrol dışı iken genel sebeplerden dolayı da problem davranışların ortaya çıkabileceği söylenebilir. Davranış, içinde yer aldığı çevrenin sosyal ve kültürel değişkenler tarafından kontrol edildiği için hem toplumun bir aynası hem de dinamik bir gücü olan okullarda ve öğrenme-öğretme ortamı olan sınıflarda meydana gelen davranış problemlerini anlayabilmek, onları yaratan okul içi ve okul dışı etmenlerin tanınmasını gerektirmektedir. Bu etmenlerin ortaya konması, öğretmenlere hangilerinin kendi kontrolleri altında olup olmadığı konusunda yardım edecektir.¹⁷¹

Davranışın nedenlerini ve Davranışı anlamak, sonra ortaya çıkabilecek problem davranışların tahmin edilmesinin yanında davranışın yönetiminde uygun yöntem ve eylemin seçilmesi açısından da son derece önemlidir. Bundan dolayı öğretmenlerin problem davranışı yönetme eylemine davranışı analiz ederek başlaması gerekmektedir. Dikkatli bir davranış analizi sonucunda doğru tespit edilen neden ya da nedenleri düzeltme ve ortadan kaldırma yoluna gidilmesi problem davranışın tekrarlanma sıklığını azaltacaktır.

1.3.1.Öğretmenlerin Alacağı Önlemler

Öğrencinin davranışı sadece öğrenci için bir sorun yaratıyorsa problem öğrencinin problemi ve kabul edilebilir ama öğrencinin davranışı öğretmene bir sorun yaratıyorsa sorun öğretmeninde sorunu olur. Bu durumda öğrenci davranışını doğru pencereye koymak ve önlem almak gerekir. Öğrenciyi ilgilendiriyorsa ona yardımcı olacak becerileri ortaya koymak

---

¹⁶⁹ Ercan, s:5.

¹⁷⁰ Şahin, s:341

¹⁷¹ Sadık, ss:106–114.

öğretmenleri ilgilendiriyorsa sorunu çözecek becerileri ortaya koymak hiç sorun yoksa önleyici becerileri sergilemek gerekir.¹⁷²

İra (2004,310) Eğitim ortamlarında öğrencilerin problemlili davranışlarını önlemek, ortaya çıkabilecek problemlili davranışlara daha kolay çözüm üretmek için öğretmenlere şunlar önermektedir;

- Sınıflara mutlaka planlı ve ön hazırlıklı girilerek etkili öğretim yapılmalıdır.
- Sınıf ve okul kuralları ve bu kuralların gerekliliği öğrencilere anlatılmalıdır.
- Sınıf içi öğretim faaliyetleri ve ders dışı etkinliklerde öğrencilerin aktif olmaları sağlanmalıdır.
- Sınıf içi ve okulun genelinde öğrenci davranışları gözlemlenerek, davranışlar okullardaki mevcut gözlem formuna veya öğretmen tarafından özel olarak geliştirilebilecek gözlem formlarına kaydedilerek, normalin dışındaki öğrenci davranışlar izlenmelidir.
- Öğrencilerle sevgi ve saygıya dayanan iletişim kurulmalıdır.
- Öğrenci görüşlerine saygı duyulmalı, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine ortam hazırlanmalıdır.
- Okuldaki problemlili öğrenci davranışlarının sebeplerinden biri de çocuğun aile yaşantısından edindiği alışkanlıklardır. Bu nedenle öğrencilerin aileleriyle iletişim kurularak problemlilerin çözümünde ailelerden de destek alınmalıdır.

En iyi sınıflarda bile bazen öğretmenin müdahalesini gerektirecek yönetim problemleri meydana gelir. Bu gibi durumlarda ortaya konacak tepkinin düzeyi sözel olmayan bir tepkiden bir veya bir grup öğrenciyi dersten atmaya kadar gider. Sınıfta meydana gelen bir disiplin veya yönetim problemi ile uğraşmanın kesin bir formülü yoktur. Bu gibi durumlarda öğrencinin yanlış davranış ile uğraşmada kullanılacak çeşitli araçların bilinmesi öğretmenin uygun şekilde davranmasına imkân verecektir. Herhangi bir ders içi rahatsızlıkta öğretmenin tepkisi problemin şiddetini belirleme kabiliyeti ile orantılıdır. Etkili müdahalenin anahtarları, sükûneti korumak olumsuz uç tepkilerden kaçınmak, mümkün olduğu kadar çabuk tepki göstermek ve diğer profesyonellerden yardım istemekten korkmamaktır. Her öğretmen disiplin problemi ile karşılaşacaktır ve her öğretmenin kendi başına bütün problemleri çözmesinin beklenmediğini bilmesi gerekir. Öğretmen okul müdürü, müdür yardımcısı, şefler, rehberlik uzmanı, diğer öğretmenler ve velilerin oluşturduğu bir ekibin

---

¹⁷² Charles.

üyesidir. Bir problemin çözülmesinde bu ekip üyeleri ile işbirliği yapmaktan kaçınılmamalıdır.¹⁷³

Sınıf ortamında istenmeyen davranış ortaya çıktığı zaman, öğretmenin hemen bunu fark edip giderme biçimine karar vermesi gerekir. Karar vermede en önemli nokta, ortaya çıkan olumsuz davranışın niteliğidir. Normlara uygun olmayan davranışların oluşumunu azaltmanın en etkili ve olumlu yaklaşımı, yine istenmeyen davranışla uyumsuz davranışı ve diğer davranışlardan ayırarak pekiştirmedir.

Ana baba ve öğretmenlerin bildiği gibi, okulların nasıl olması gerektiği hakkında yıllardan beri çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Sert mi, yumuşak mı; özgür mü, kurallı mı; geleneksel mi, ilerici mi; öğrenciye mi dökük, öğretmene mi; tutucu mu, liberal mi; otoriter mi, hoşgörülü mü tartışmaların çözümlendiği bugün bile söylenemez. Konu ana babaları, öğretmenleri ve yöneticileri kutuplaştıran temel bir sorun olarak hala gündemdedir. Ana babalar, aile birliği toplantılarında okulların çok hoşgörülü ya da otoriter olduğundan yakınır. Bu şekilde düşünen ana babalar yöneticileri bezdirir. Eğer bir okulda otoritenin ağır bastığı bir eğitim sistemi uygulanıyorsa, velilerin çoğunluğunun hoşgörüden yana olması, okulun sistemine değer kaybettirir ve eleştirilmesine neden olur ya bunun tam tersi yaşanır.¹⁷⁴

Son yıllarda birçok okulda öğretmenler yeni eğitim programlarına alınmaktadır. Onlara öğrencilerin, öğretmenleri tarafından kabul edilemez olan ya da üretici olmayan davranışlarının daha etkili bir şekilde nasıl değiştirilebileceği öğretilmektedir. Sosyal bilimciler, gelişmiş ve karmaşık olan “davranış mühendisliği” ya da “davranış değişikliği” bilimini daha da geliştirerek öğretmenlerin yüzyıllardan beri yaptıklarını daha etkili bir şekilde yapmalarını sağlamaya çalışmaktadırlar. Böylece öğrencinin öğrenmesi ve sınıfta uslu olması da sağlanmaktadır.

Şahin (2002,350) Lasley, Lasley ve Wardd (1989)’ın altı ortaokul öğretmeniyle yapmış oldukları çalışmada “istenmeyen davranışları önlemede en başarılı sonuçların, sözel olmayan yaklaşımlar kullanıldığı zaman elde edildiğini” ortaya koymuşlardır. Bu yolla istenmeyen davranışı önleme oranının %79 olduğu bulunmuştur. Diğer araştırmalar, bu oranın artabileceğini belirtmektedirler.

Öğretmen sınıfta istenmeyen bir öğrenci davranışı ile karşılaştığında, davranışın boyutuna göre farklı tepki yöntemlerinden yararlanabilir. Bu müdahaleler hiçbir tepki göstermemekten, büyük tepkilere kadar değişebilir. Tepki yöntemleri; görmezlikten gelme, fiziksel yakınlık, sözsüz uyarıcılar, yeniden yönlendirme, vazgeç ifadeleri, öğrencinin yalnız bırakılması veya

---

¹⁷³. Mahiroğlu, ss:71–80.

¹⁷⁴ Gordon, s:2.

yerinin değiştirilmesi, sözel azarlamalar ve mesajlar, eleştiri, sessizlik zamanı, kısa ara verme, mantıksal sonuçlar çıkarma, öğrenci ile bireysel konuşma, problemi tanımlama veya çözme biçimlerinde olabilir. Öğretmenler bir davranışı değerlendirirken davranışın Őiddetine, sürekliliğine, sıklığına, oluőtuęu Şartlara, öğrencinin gelişim özelliklerine ve davranışın diğer öğrencilere etkisini göz önünde bulundurmalıdırlar.¹⁷⁵

Bazı istenmeyen davranışlar, özellikle kısa süreli olan ve dikkat dağıtıcı olmayan davranışlar görmezlikten gelinebilir.¹⁷⁶

Bazen istenmeyen davranışların uzun sürdüğü, yoğun olduğu ve sınıf etkiliklerini bölme ihtimallerinin yüksek olduğu durumlarda öğrencilere gösterilecek tepkilerin ceza içermesi ihtimali daha fazladır.

Öğrenciler ile iyi iletişim geliştiren öğretmenler, sınıflarında daha az problemlili öğrenci davranışlarıyla karőılaőırlar. Eğitim ortamlarında öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrencilerin kendilerini önemli görmelerine olanak sağlayan etkili bir iletişime dayanmalıdır(Celep, 2001,23–24 Akt: Samancı 2002,29–34,Küçükahmet2003,105).

Orlich ve arkadaşlarına (1985 Akt: İra 2004,34–39) göre sınıf içinde öğretmenler, disiplin problemleri ile karşı karşıya kalmak istemiyorlarsa öğrenme ve öğretime daha çok zaman ayırmalıdırlar.

Öğretmenler evlilik ya da arkadaşlık ilişkilerinde emir verme, yönetme, kural koyma, cezalandırma, azarlama, sınır koyma türünden ifadeleri, değil söylemek, düşünmezler bile, çünkü güç ve otoritenin er ya da geç bu ilişkileri bozacağının kaçınılmaz olduğunu bilirler.

Öğretmenlerin, Öğrencilerin sınıf etkinlikleriyle uğraőmalarını sağlamak için yaptığı her hareket istenmeyen davranışı önleyici tedbir olarak kabul edilebilir. Planlı çalışmak, Akıcı etkinlikler, Davranışlarda Tutarlılık, Kontrol, Kuralları belirlemek.

Bunların hepsinin uygulama alanı Sınıftır ve öğretmen sınıfta yaptığı ve söylediği her Şeye dikkat etmelidir. Hatta söyleyiőinin tonu bile çok önemlidir. Olduğça vurgulu tonda söylenmiő bir vazgeç ifadesidir. “Bu davranışın hemen son vermek zorundasın” gibi. Bu ifadeye öğretmenin dersle ilgilenmeyi kastettiğini yoğun bir Şekilde ifade eden göz teması ve diğer vücut dillerinin kullanımı öğrenciyi çok büyük olasılıkla yaptığı olumsuzluktan alıkoyacaktır. Bazen Öğrenciyi yalnız bırakmak veya yerini değiştirmek Problem birlikte oturmuő çok sayıda öğrenciyi kapsıyorsa, özellikle sık kullanılan bir yöntemdir. Bazen öğrenciler geçici olarak sınıftan çıkarılır, koridorda bekletilir ya da idareye gönderilir ama doğru olan öğretmenin sınıf içindeki sorununu öğrencileri ile çözmesidir. Her sorun aynı zaman da Öğrenciye ulaşmak için bir fırsattır. Öğretmen bu fırsattan istifade ederek Öğrenciye istediği mesajları verir. En

¹⁷⁵ Küçükahmet, s:74.

¹⁷⁶ Atıcı, ss:16–17

etkin mesaj verme yöntemi tarafsız olmalıdır. Ne kızgınlık ve düşmanlık veren ne de acındıran. Mesaj tutarlı, yansız verilmeli, kelimeler yavaş söylenmeli, öğretmen kendinden emin olmalı ve ciddiyetini hissettirmelidir. Verilen mesajlar istenilir olmamakla birlikte öğrenciyi eleştirebilir. Eleştiri öğretmenin kelimeleriyle, ses tonuyla, yüz ifadeleri veya diğer vücut dilleri kullanılarak ifade edilebilir. Bazen sınıf içinde o anda bir sonuç alınamayacak bir davranış sergilendiyse öğrenciyle ders dışında konuşulmalıdır. Bazen öğretmen öğrenciye diğer öğrenciler çalışırken de sınıfta özel olarak konuşabilir.

İstenmeyen her davranış bir problem olarak değerlendirilmelidir. John Dewey problem çözme aşamalarını

1. Sorunu tanımlama
2. Olası çözümler üretme
3. Çözümleri değerlendirme
4. En iyi çözümün hangisi olduğuna karar verme
5. Bu kararın nasıl uygulanacağına karar verme
6. Çözümün başarısını değerlendirme

Olarak sıralamıştır. Sınıf içinde sorunları bu yöntemle çözen öğretmenler, bazen bu aşamalardan birini ya da birkaçını kullanmayabilir, ancak altı basamağı her sorun çözüşte aklından çıkarmamalıdır.¹⁷⁷

1.3.1.1 Sorun Çıkmadan Önce

Küçükahmet e (2004,76) göre Önleyici (engelleme) yöntemler, öğretmenlerin istenmeyen veya sınıf düzenini bozucu davranışlar meydana gelmeden önce aldıkları önlemlerdir. Öğrencilerin sınıf etkinlikleriyle uğraşlarını sağlamak için öğretmenlerin yaptığı her hareket istenmeyen davranışı önleyici tedbir olarak kabul edilebilir.”Öğretmenler öncelikle problemin oluşmasını ya da yayılmasını önleyen stratejiler kullanılmalıdır.”

Sınıf yöneticisi, işleyeceği konuya hâkim olmalı ve öğretim ilke ve tekniklerine uymalıdır. Sınıfın aşırı katı veya çok dağınık bir yapıda olması öğrencilerin olumsuz davranışlara yönelmesine yol açabilir. Bu yüzden sınıf ne çok düzensiz ne de aşırı düzenli olmalıdır. Başarısı düşük öğrenciler olumsuz davranışlara daha çabuk yönelirler. Bu yüzden öğretmen bu öğrencilerin de başarıyı tatmalarını sağlamalı ve onları güdülemelidir.

Öğretmen, kendisi ve davranışlarıyla ilgili olarak öğrencilerin düşüncelerini daha ilk günden itibaren öğrenmelidir. Bunu belli aralıklarla da tekrar etmelidir. İstenmeyen olası davranışlar

---

¹⁷⁷ Küçükahmet, ss:82–87.

bu şekilde önlenabilir. Öğrencilere saygı duyulmalıdır. Öğrencilerin, öğretmenin kendilerine değer verdiğini görmeleri olumlu davranışa yönelmelerini sağlar. Öğretmen ile öğrenciler arasındaki ortak yaşantı alanı genişletilmelidir. Olumsuz davranışların gerçekleşmesi, ortak yaşantı alanının genişlemesi oranında zorlaşır. Sınıfta belirli bir davranış standardı oluşturulmalı, standartlar geliştirilirken öğrencilerin de düşüncesi alınmalıdır. Oluşturulan davranış standartlarının öğrenciler tarafından nasıl algılandığı bilinmelidir. Davranış standartları ulaşılamaz veya sıradan şeyler olmamalıdır. Herkesin ortalamasına yakın olmalı ve belirli zamanlarda gözden geçirilmelidir. Öğrencilerin gösterdikleri olumlu davranışlar sözlü ve sözsüz olarak değişik yollarla ödüllendirilmelidir. Ödüllendirilen davranışların tekrarlanma ihtimali yüksektir. Eleştirilen davranışında tekrar etmesi olasılığı yüksektir. Öğrenciler, ilgi ve yeteneklerine yönelik olarak anlamlı etkinliklere düzenli olarak yönlendirilmelidir. Öğrencilerin üzerinde bütünüyle bir kontrol kurma yerine, öğrencilerin kendi kendilerini kontrol etme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır (Celep, 2000)

Öğrencinin dikkatini başka bir şeye yönlendirme (yön değiştirme). Bu yöntem, bir öğrencinin veya sınıfın belli anlarda belli konularda gösterdikleri istenmeyen davranışı önlemek için kullanılabilir. Yöntem, öğrencinin uygun olmayan davranışı sergilemesinden önce dikkatinin başka bir nesne veya etkinliğe çekilerek uygulanır.¹⁷⁸

Yoğun uyarıları bastırmada kullanılan enerji tüketimi arttıkça, insanlar yalnız kalmak ister. Öğretmen de öğrenciler de bu duyguyu yaşar. İşte bu yalnız kalma zamanını “bireysel zaman” olarak adlandırıyoruz. Öğrenciler bu bireysel zamanı kullanamazlarsa duygusal ve sinirli olurlar; bazen de bu zamanı elde etmek için hayal kurmak, afacanlık yapmak gibi uygunsuz yollar ararlar. Sonuçta ya sınıftan atılır ya da idareye gönderirler. Oysa öğretmen ve öğrencilerin bir iki dakikalık bile olsa, yalnız kalabilecekleri, düşünebilecekleri, kendilerinden başka bir kişiye sorumlu olmayacakları ve enerji depolayabilecekleri bir bireysel zamanı yakalayabilmeleri, yoğun uyaranlara baş edebilmelerinde mucizeler yaratır. Böylece dikkat kısa sürede dağılmaz.¹⁷⁹

Öğretmen, hangi davranışın nerede ve nasıl yapıldığında uygun nerede ve nasıl yapıldığında uygun olmadığı konusunda öğrencileri bilgilendirmeli, bu konuda onlara işaretler, ipuçları vermelidir. Eğer öğrenci öğretmenin hiçbir tepkide bulunmayacağını biliyorsa kitap-defter getirmeme veya arkadaşlarını rahatsız etme gibi istenmeyen davranışları sürdürebilecektir.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ İrfan Erdoğan, **Sınıf Yönetimi, Ders, Konferans**, s:107

¹⁷⁹ Gordon, s:122.

¹⁸⁰ <http://atabim.sitemynet.com/seminer2.htm> 1.1.2005

Öğretmen yapacağı çalışmaları planlı yaparsa sınıf içinde oluşacak karmaşıklıklar önlenebilir ve öğretmen sınıftaki zamanını daha etkili kullanabilir. Planlı çalışmada, ihtiyaç duyulan materyaller zamanında sağlanır, öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin neyi, nasıl, ne zaman, ne kadar yapacakları belli olur. Öğretmenler Planlamayı geniş bir çerçevede düşünmelidir. Öğretmenin akademik çalışmalar için yaptığı yıllık, ünite ve günlük planlar yanı sıra öğretmenin çalışma alanına giren her şey planlamanın bir parçasıdır. Planları yaparken Etkinliklere yer verilmesi öğrencilerin sıkılmasını önleyecek dolayısıyla öğrencilerin olumsuz davranışlarını önleyecektir. Öğretmenin kesintisiz bir etkinlik akışı sağlayabilmesi için pek çok yol vardır. Örneğin; öğretim sırasında canlılığı korumak, fazla hızlı adımlarla gitmemek ya da sunumu yavaşlatmamak, direktif ve bilgileri açık bir şekilde sunmak, projeler üzerinde çalışırken neler yapılacağını söylemek ya da tahtaya yazmak. Neler yapacağını bilen öğrencinin dersi bölme ihtimali da azdır. Bu etkinlikler sırasında Öğrencilerin kontrolünü elden bırakmamak gerekir. Sınıfta neler olduğunun farkında olmak, önlemek için oldukça önemlidir. Dikkatli bir öğretmen, yardıma ihtiyacı olan öğrencileri fark edip onlara yardım eder ve öğrenci davranışların yapıcı şeylere yönlendirip istenmeyen durumların ortaya çıkmasını engeller. Öğretmen kontrol yaparken aynı zamanda öğrencilerin ne derece ilerlediklerini de öğrenir. İyi bir kontrolün pek çok bileşeni vardır. Bunlar sık sık sınıf içinde dolaşmayı ve görsel taramayı içerir. En önemli kontrol baştan Kuralları Belirlemektir. Öğrenciler kurallara ihtiyaç duyarlar ve bunu isterler. Ayrıca kendilerinden neyin ve neden beklendiğini bilmek isterler. Kuralın belirlenmesiyle birlikte, bir kuralın ihlali durumunda ne yapılacağı iyice düşünülmeli ve ihlal başlar başlamaz yapılması gereken uygulanmalıdır. İhlalden sonra ne yapılacağını düşünmek çok geç olacaktır.

Sınıf kurallarına karar verilmesi ve ihlalinde neler yapılacağını belirlenmesi iyi idare edilmiş bir sınıfa sahip olmayı sağlar. Öğretmen istenilen davranışlar için öğrencilerine model olmalıdır. Öğrencilere ne istediğini söylemekle yetinmeyip, davranışı göstermelidir. Yapılması gerekeni yapmalıdır.

Bafra Kızılırmak Lisesi, kurdurduğu kamera sistemi ile okulda disiplin ve düzeni sağlıyor. Üç katlı okulda her koridora birer kamera yerleştirilmiş. Müdür odasına konan monitörden okul müdürü Ergin Kurt, teneffüslerde okuldaki tüm öğrenci hareketlerini izliyor ve kurallara uymayan öğrenci ya da öğrencileri mikrofondan seslenerek anında uyarıyor.

Bu anlayışın hâkim olduğu bir toplumda toplumsal asayişte sokaklara kurulan kameralarla sağlanabilir demiyoruz çünkü artık İstanbul da birçok noktaya kamera konarak insanlar her an izlenmeye ve istenmeyen davranışlardan bulunmaları engellenmeye

çalışılıyor.”Disiplin problemlerine mani olmak onları düzeltmekten daha kolaydır, unutamayınız.¹⁸¹

1.3.1.2 Sorun Çıktıktan Sonra

Öğrenciler okulun ilk günleri özellikle tanımadıkları Öğretmenleri denerler. Öğretmenin tarzını ve öğreticiliğini test edici nitelikteki bu test davranışlara dikkat edilmelidir. Bu davranışları her öğrenci gösterebilir. Böyle durumlarda öğretmen, öğrencilerinin kendisine verdiği adeta test niteliğinde olan denemelerine karşı en uygun olan tavrı göstermelidir. Olumsuz bir davranışın meydana gelmesi durumunda acele etmemek, davranışın asıl nedeninin ne olduğunu anlamak gerekir. Bazı sorunları görmemek ve büyütmek daha iyidir; fakat yine de öğretmen olumsuz davranışı gördüğünü ve onaylamadığını göz, yüz, baş işareti ile belirtmelidir. Aksi takdirde yanlış bir algılama ve pekiştirme söz konusu olabilir. Öğrenci, olumsuz bir davranış sergilediğini fark etmeyebilir. Dolayısıyla bir uyarma gerekli olabilir. Uyarma hem bilmeyi hem de anlamayı sağlar. Olumsuz davranış karşısında öğretmenin zaman kaybetmeden öğrenciyi uyarması gerekir.

Uyarının kişiye değil davranışa odaklı olması etkili olur. Örneğin, gürültü varken soru soran bir öğrenciye “Lütfen yineler misin? Gürültüden duyamadım” denmesi gürültüyü yapanları uyarma anlamındadır. İstenmeyen bir davranış sergileyen öğrenciye gösterilen yaklaşım dersin akışını bozmayacak şekilde olmalıdır. Dersin akışı bozulursa ortaya çıkacak durum daha olumsuz olabilir. Olumsuz bir davranışın düzeltilmesinde, özellikle davranışı gösteren öğrenci ele alınmalı ve ona yönelik olarak çözümler geliştirilmelidir. Olumsuz bir davranışı önlemek için dersin işleyişinde değişiklik yapılabilir veya derse ara verilebilir. Örneğin, düz anlatım yoluyla işlenen ders, dikkati dağılan öğrencilerin dikkatlerini çekmek için soru cevap yöntemine dönüştürülebilir.

Olumsuz davranışı sergileyen öğrenciye herhangi bir konuda sorumluluk verme de önleyici bir yöntem olarak kullanılabilir. Olumsuz davranışı düzeltmek için başvurulacak bir diğer yol da öğrenciyle konuşmaktır. Konuşmanın en kısa zamanda ve sınıf dışında olması etkili olur. Konuşmanın sınıf dışında olmasıyla hem öğrenciye arkadaşlarının önünde hitap etmemiş olunur hem de her iki tarafa sakinleşme fırsatı yaratır.

Uygun olmayan bir davranış gösteren öğrencinin dikkati kabul edilebilir bir etkinliğe yönlendirilmelidir. Sınıfta yaşanan bazı olaylar ve etkinlikler öğrencileri duygusallaştırabilir veya gülme krizine sokabilir. Başlangıçta doğal gibi görünse öğrenci bu haliyle sınıfın ortamını bozabilir. Bu gibi durumlarda öğrencinin sakinleşmesi, normal haline dönmesi için

---

¹⁸¹ Küçükahmet, s:92.

ortamdan uzaklaşması örneğin sınıftan kısa süreliğine çıkmasına imkan sağlanmalıdır (Erden, 2000). Yalnız öğrencinin, ortamdan uzaklaştırmayı bir ceza olarak değil, kendisini toparlaması için bir fırsat olarak algılamasını sağlamak gerekir.

Her şeye rağmen öğrenci şiddete başvurmuşsa yılmamalı, yasal yollara başvurmalıdır. Yılgınlık ve korku, şiddete eğilimli öğrenciyi cesaretlendirirken, yasal yollarla karşı koyma geri adım atmasını sağlar.¹⁸²

Öğretmenler tarafından sorun olan davranışa karşı gösterilen tepkilerin çoğu oldukça kısa ve sıradan bir gözlemci tarafından fark edilemeyecek türden kısa süreli tepkilerdir ve genellikle sözsüzdür. Bu tür tepkiler daha çok öğretmenin kesilmesini istemediği ve öğrencilerin dikkatini derse odakladıkları durumlarda kullanılır. Fiziksel Yakınlık, Göz Teması ve Sözsüz Uyarıcılar Kullanmak, Yeniden Yönlendirmek, Vazgeç İfadeleri ve Uyarılar Kullanmak.¹⁸³

1.3.2 Uzman Yardımı

Eğer sorun öğretmence çözülemeyecek düzeyde ise, okul rehberlik servisini, ya da diğer kurumları devreye sokmalıdır. Öğretmen Mevlana gibi her durumda öğrenciye "her ne halde olursan ol, yine gel" demelidir.¹⁸⁴

Her insan için ruh sağlığı, kendi kendisiye ve çevresiyle uyum içinde olmak demektir. Freud, "sağlıklı insan, çalışan ve seven insandır" der. Öğrencilerin Özellikle Lise düzeyindeki öğrencilerin yaşlarından dolayı çevreleriyle uyum içinde olmaları çok kolay değildir. Buda çevrelerinden (Ailesinden, öğretmenden) katı ve sert cezalar gelmesi anlamına gelmektedir. Buda onların çevreleri ile uyumlu olmalarını daha da zorlaştırır.

Çocuk ruh sağlığı açısından ailenin, yakın çevrenin ve okulun ne büyük sorumluluklar taşıdığı ortadadır. Çok değerli ve çok ince bir malzemeyi büyük bir özenle tanımak, iyi ve doğru değerlendirmek... İlgı ve bilgi yanı sıra, sabır, anlayış ve sevgi isteyen bir uğraş söz konusudur. Gerçek ilgi ve sevgi ile ilgi ve sevgi gösterisini çocuk pek çabuk ayırt eder ve asla

---

¹⁸² İrfan Erdoğan "Sınıf Yönetimi" Ders, Konferans, ss:103-108

¹⁸³ Küçükahmet, ss:81-82

¹⁸⁴ Sönmez, s:116.

affetmez. Kazandırılan olumlu değerler bir çırpıda yok olabilir. Mutsuz, huzursuz, kırıcı, yanlış, öfkeli baş kaldırmalara dönüşebilir. Çoğu kez “ektiklerimizi biçeriz” de ondan.¹⁸⁵

Öğretmenler zaman zaman öğrencilerin saldırısıyla karşılaşılıyor, hakarete uğruyor, öğrencilerinin küfürlerine hedef oluyordu. Bu kadarı da olamaz, dediğinizi duyar gibiyiz. Biz de inanılmaz bir hayretle dinledik. On yıllık öğretmen muhittin İnci, başındaki, yaranın öyküsünü anlatıyor: "O gün nöbetçiydim. Bahçede 100 kişi kadar etrafıma toplandılar. Çekilin dedim, çekilmeyip üstüme doğru geldiler, karşıdan biri elindeki sopayı göstere göstere gelip kafama küt diye vurdu. Tanımıyordum da hiçbirini. Çünkü ben birinci kademeye gidiyorum, bunlar iki kademe öğrencisi. Yani derslerine filan girmiyorum, başkaca da hiçbir sebep yok."

Yani keyif için mi öğretmen dövülmüş oluyor?

Anlatılanları dinledikçe başlıca üç neden çıkıyor ortaya. Birincisi okul yönetiminin yetersizliği ya da aczi; ikincisi, ailelerin, dolayısıyla da çevrenin moral anlayışı; üçüncü olarak da okulun fiziki koşullarının elverişsizliği.¹⁸⁶

Bu tür olaylarda gösteriyor ki bazı öğrencilere öğretmenlerin yapacağı bir şey yok. Onların ya okul Rehberlik birimi tarafından dikkate izlenmesi ve bu birim tarafından sürekli testlerden geçirilmesi yada daha ileri gidilerek çok daha profesyonel yardım alınması için Aileler uyandırılmalı ve gerekiyorsa öğrenci ikna edilmelidir.

1.3.3 Motivasyon

Motivasyon öğrencilerin davranışlarını yönlendiren en önemli etmenlerden biridir. Motivasyon üzerinde çalışan psikologlar üç soru üzerinde odaklanmışlardır. Bunlar:

- 1- Bireyin bir eyleme başlamasına ne neden olur?
- 2- Bireyin seçtiği bir etkinliğe katılma düzeyi nedir?
- 3- Bireyin bir işi sürdürmesi ya da işten vazgeçmesinin nedeni nedir?

Bu soruların yanıtı eğitimciler açısından da çok önemlidir. Öğrencilerin derslerinde başarılı olmaları için, ders çalışmaya ya da ödevini yapmaya başlaması, yaptığı işe kendini vermesi ve çalışmayı sürdürmesi gerekir. Ancak her öğrencinin bu konuda farklı biçimlerde davrandığı görülmektedir. Güdü, öğrencilerin okul başarılarının yanı sıra sınıf yönetimiyle de yakından ilgilidir.¹⁸⁷

Başarılı olma güdüsü ilk kez David McClland ve John Atkinson tarafından ortaya atılmıştır. Bu psikologlara göre, bireyin güdülenmesinde başarılı olma ve

¹⁸⁵ <http://www.cocukdunyasi.net/a28.htm>

¹⁸⁶ Nail Güreli, www.ogretmenlersitesi.com.

¹⁸⁷ Erden, s:116.

başarısızlıktan kaçınma gereksinmesi önemli rol oynar. İnsanların farklı düzeylerde başarılı olma ve başarısızlıktan kaçınma gereksinmesi vardır. Belli bir durumda öğrencinin başarılı olma ihtiyacı, başarısızlıktan kaçınma ihtiyacından yüksekse, daha fazla risk alır ve başarılı olmaya çalışır. Bazı durumlarda ise başarılı olma öğrenci üzerinde tehdit oluşturur, diğer bir deyişle başarısız olmaktan kaygı duyar ve başarısızlıktan kaçınma davranışı gösterir.¹⁸⁸

Başarılı olma güdüsü psikologlar tarafından iki türlü açıklanmaktadır. Bazı psikologlar başarılı güdüsünü durağan ve bilinçli bir işlem olarak ele almaktadır. Diğer kuramcılar ise başarı güdüsünü bireyin önceki yaşantılarındaki başarı ya da başarısızlıklarının ve içinde buldukları durumun güçlük derecesine ilişkin inanç ve değerlerinin etkisiyle oluşan bilinçli bir süreç olduğunu savunmaktadırlar.¹⁸⁹

Motivasyon, bir canlıyı belli bir davranışa yönlendirmekte rol oynayan güçleri anlatan bir kavramdır. Woolfork, motivasyonu davranışı yönlendiren içsel bir durum olarak tanımlamaktadır. Motivasyonun gerçekleşmesi için gerçekleşmesi gereken belli amaçlar olmalıdır. Bu amaçlar motive olmamızı gerektirecek değere sahip olmalıdır. Locke ve Latnam, amaçların güdüyü arttırmasını dört nedenle açıklamaktadır.

Amaçlar,

1. Dikkatin işe yoğunlaşmasını sağlar.
2. Çabayı harekete geçirir.
3. Çabanın devamını sağlar.
4. Eski stratejiler yetersiz kalınca yeni stratejiler geliştirmesini sağlar.

Öğretmenlerin Öğrencilerinde Motivasyon oluşturabilmeleri sınıf yönetimi açısından çok önemlidir. Çünkü motive olmuş öğrencinin belli amaçları olmuş bu amacı gerçekleştirmek için harekete geçmesi ve bunu belli kurallar içinde belli bir süre içinde yapması gerektiğini yapamadığı takdirde yeni yöntemler denemesini bilen öğrencilerdir. Öğrencinin kendi yeteneklerini geliştirmek ve konuyu anlamak için koyduğu amaçlar öğrenmeye yöneliktir. Diğer bir deyişle öğrenmeyi amaç edinmiştir. Bu tip öğrenciler için önemli olan işi tamamlamaktır. İşin sonucunda göstereceği performans, değerlendirme sonucunda alacağı not çok önemli değildir “Öğrenciler, kişisel veya dersleri ile ilgili sorunlarının çözümünde öğretmenlerinden ilgi beklemektedirler. Çünkü insanlar, ilgi duydukları ve hoşlandıkları insanlara karşı çekici görünme eğilimindedirler. Maslow, Dreikurs ve Coopersmith, insanın, diğer insanlar tarafından değerli bulunma ve kabul edilmenin önemini

---

¹⁸⁸ Erden, s:119.

¹⁸⁹ Erden, ss:119–120.

vurgulamaktadır. Başkaları tarafından kabul edildiğimi hissettiğimizde, onların bizimle ilgilendiği duygusunu taşırız. Diğer insanların bizim hakkımızdaki ilgilerini hissettiğimiz anda onlarla işbirliği yapmaktan hoşlanır ve onların hoşuna gitmek için çaba gösteririz.” (Celep, 1993,24–30)

Yeni bir işletme çalışmaya başlarken iki değere sahiptir; birisi girişimcilerin fikirleri, diğeri de finansman kaynakları. Fikirler ne kadar parlak olurlarsa olsunlar, kaynaklar kurduğu zaman, işletme ciddi bir biçimde sıkıntıya düşer. Eğitimin başlangıç değeri ise, öğrencilerin okula başlarken sahip oldukları istek ve heyecandır. Eğitim fırsatları ne kadar iyi olursa olsun, öğrenme isteği eğitim sürecinin daha başında köreltilmiş öğrencileri başarılı bir şekilde eğitmek çok güçtür.

Eğitimcilerden gelen ortak bir tepki; "Öğrenmeden mi sorumluyuz, yoksa öğrenme isteğinden mi?" şeklindedir. Yanıt "her ikisi de"dir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin yetenekli, kendini işine adanmış ve yaratıcı olmaları hayati önem taşır. Sınıfları, "sevsen de sevmeye de öğreneceksin" veya "ister öğren, ister öğrenme" tutumuna sahip öğretmenlerle doldurmak kolaydır.

Aktif tutabilecek ve öğrenme işleminin gerçekleşebileceği bir ortam bulduklarında yaşayan yaratıklar doğal olarak aktiftir ve öğrenmeye Motive olmuştur. Öğretmenler öğrencilerini Motive etmek zorunda değildir. Önemli olan Motivasyonlarını engelleyen faktörleri ortadan kaldırmaktır.(Sotto,1994,25)

Öğretmenler eğlendirici değildir ama öğretmenlerden bu istenir ve öğretmen imkânsız olanı başarmaya çalışır İmkânsız bir durumun kurbanları haline gelirler. Öğretmenler kendilerini öğrencileri motive etmek zorunda hissederler ve öğrencilerde motive edilmeyi beklerler. Pek çok öğrencide öğrenme isteği olmadığına katılıyorum. O zaman öğrencilerimizi motive etmeye çalışmalıyım¹⁹⁰

Amerika'da milyonlarca çocuk, her gün kitap çantalarının dışında başka bir suiistimal paketini de sınıflara taşırlar. Paketten ne çıkartırlar? Hatalı davranış ve düşük başarı nedeniyle yüzlerde okunan acıyı. Bundan kim sorumludur? Öğretmenler. Rahatsız eden çocuklar hatalı davrandığı ve düşük başarı gösterdikleri zaman, öğretmenleri işin ehli olmamakla suçlanırlar. Öğretmenler bu çocuklara ulaşamadıkları zaman, kendilerini başarısız hissederler ve suçlu olduklarını kabul ederler. Öğretmenler suçlu değildir. Standart sınıf yönetimi teknikleri isteklendirme yoksunluğu, olgunlaşmama ve dikkat dağınıklığı sorunları nedeniyle hatalı davranan

---

¹⁹⁰ Sotto, s:27.

ve düşük başarı gösteren çocuklar gibi, suiistimal edilen çocuklarda da çok işe yaramaz. Suiistimal edilen çocukların yükleri çok ağırdır.¹⁹¹

1.3.3.1 Sınıfta Yönetiminde Motivasyonun Rolü

Motivasyon eksikliği günümüz eğitim sisteminde önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Öğrencilerdeki öğrenme güçlükleri, dikkat dağınıklığı, ilgisizlik ve disiplin olayları bazı derslerden zevk alamamaları, etkinliklere katılmama isteği hatta okula gelmekten hoşlanmamalarının temelinde isteklendirme eksikliği bulunmaktadır. Her öğrenci öğrenim yaşantılarının çeşitli aşamalarında değişik nedenlerle isteksizlik yaşamıştır. Öğretmenler genelin yaptığı gibi bir sorunla karşılaştığı zaman sorunun sebebinin kendi dışlarında ararlar. İlgisiz, ödevlerini yapmayan, sınıfa düzenli devam etmeyen öğrencilerin bu davranışlarının nedenini okul dışı etmenlerde ararlar. Oysa yapılan araştırmalar pek çok öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarının karşılandığı ortamda öğrenmeye güdülenirken, ihtiyaçlarının karşılanmadığı ortamda güdülenmediğini göstermektedir. Bunu en iyi öğrencinin isteğinin bir dersten diğerine değişmesi birini çok istekle dinler ve katılırken bir diğerinde hiçbir şekilde kendisinden beklenen davranışı gösterememektedir.

Sınıfta motivasyonu sağlayarak başarının artma öğretmenin görevidir. Güdülerin yön, şiddet ve süre olmak üzere üç boyutu vardır. Örneğin, arkadaşları spor yapmaya giden bir öğrencinin evde kalıp ders çalışması, başarı güdüsünün yönü ile ilgilidir. Diğer yönden arkadaşlarından daha çok çalışan bu çocuğun çabası başarı güdüsünün şiddeti ile sınavda başarısız olmasına rağmen dersi bırakmayıp devam etmesi de güdünün sürekliliğini ifade etmektedir. “Motivasyon (güdülenme), öğrencinin davranışlarının yönünü, şiddetini ve kararlılığını belirleyen en önemli güç kaynaklarından biridir”. Okul ve sınıfta gözlenen öğrenme güçlüklerinin ve disiplin olaylarının önemli bir kısmının kaynağı güdülenme ile ilgilidir. Yeterince güdülenmemiş bir öğrenci, öğrenmeye hazır hale gelmemiş demektir. Öğrenciler daha çok merak ve ilgi duydukları konuları daha kısa sürede öğrenirler. Ancak okuldaki bütün konuların öğrencilerin ilgilerini çekeceği söylenemez.

Öğrencinin bir işi başarması onun kendisiyle gurur duymasını sağlar. İnsanlarda Başarılı olma isteği ile başarısız olma korkusu farklı düzey ve şiddette bir arada bulunur. Kişi kendisinde hangisini güçlü hissediyorsa onu yapacaktır. Yani başarıma isteği ağır basıyorsa her şeyi göze alarak başarmak için elinden geleni yapacaktır Başarısızlıktan kaçınma ihtiyacı yüksek olan kişiler, görev sırasında mücadeleden kaçınırlar ve sınav durumlarında kaygı

---

¹⁹¹ Eyüboğlu, s:30.

yaşarlar. Aslında bu kişiler başarılı olmak istemektedirler. Ancak, başarısızlığı yaşamak istemedikleri için korkmaktadırlar. Bunlara basit başarı ödülleri, basit ödevlerle, başarısızlığa yönelik kötü muameleden korunma ile güdülenirler. Sınıfta öğrenciler arasında gözlenebilecek olan bu farklılıkların öğretmenlerce bilinmesi, ihtiyaçları farklı olan öğrencilere farklı şekilde tepki verilmesinde yardımcı olabilir.

Öğretmen, öğrencilerin eksik ve yetersiz yönlerini vurgulamak yerine, başarılarını hareket noktası yapmalı, sınıf içinde karşılaştırma yapmama ve aşağılayıcı sözler kullanmamaya özen göstermelidir.¹⁹²

Eğer övgü özellikle öğrencinin ne yaptığına yönlendirilmiş ise etkili olma eğilimindedir. Öğretmenler, öğretmeye başladıklarında kullandıkları övgünün ve onun öğrenciler üzerindeki etkisinin farkında olmalıdırlar(Mahiroğlu 1993,71–80) Güdülenmiş öğrencinin davranışlarında değişimler yaşanır. Bunlar

1. İlgi duyma ve dikkat etmede süreklilik.
2. Davranışın yapılması için çaba göstermeye ve gerekli olan zamanı yaratmak ve o davranış için çaba harcama.
3. Konuda odaklaşma, kendini konuya verme ve engellerle karşılaşıldığında istenileni yapmaktan vazgeçmeme, sonuca gitmede ısrarlı olma ve kararlılık.

Güdüleme, hem işe yeni başlayan hem de tecrübeli öğretmenler için sık sık ortaya çıkan bir problemdir. Veenman (Akt: Küçükahmet, 2004,168–169)'in 9 ülkede işe yeni başlayan öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerisine sahip oldukları halde, güdüleme problemi ile karşı karşıya buldukları saptanmıştır. Başarı güdüsü yüksek olan öğrenciler, kendilerine zor güçlükte amaç seçerlerken, düşük olan öğrenciler ise çok kolay ya da çok zor amaç seçerler. Yine başarı güdüsü yüksek olan öğrenciler gerçekten öğrenmek için çalışırlarken, düşük olanlar ise öğrenmiş görünmeye çalışırlar. Ayrıca, başarı güdüsü yüksek olan öğrenciler karşılaştıkları güçlükleri yenmeye çalışırlarken düşük olanlar ise çaresizlik ve yılgınlık hissederler. Zekâ düzeyi birbirine yakın olanlardan başarma isteği yüksek olanlar derslerde daha başarılı olmaktadır. Öğretmenlerin, öğrencilerdeki başarılı olma ihtiyacını dikkate alarak sınıftaki öğretimi düzenlemeleri etkili bir sınıf yönetimi için gereklidir.

1.3.3.2 Sınıf Yönetiminde Motivasyonun Kaynakları

İhtiyaç, gerekli veya arzulanan bazı şeylerin eksikliğidir. İhtiyaçlar, açlığın ortaya çıkardığı yiyecek ihtiyacı gibi gerçek ya da algılanan olabilir. Diğer yönden ihtiyaçlar basit ve

---

¹⁹² Yavuzer.

somut olabileceği gibi karmaşık ve soyutta olabilir. İhtiyaçlar konusunda en yaygın görüş Maslow'a aittir. Hümanist (insancıl) psikolojinin önde gelen isimlerinden biri olan Maslow'a göre güdülenmenin temelinde ihtiyaçlar vardır. Maslow'a göre insanda 7 temel ihtiyaç vardır. Bunlar: 1. Kendini gerçekleştirme, 2. Estetik ihtiyaçlar, 3. Bilme/Tanıma, 4. Saygınlık, 5. Yakınlık/Sevgi, 6. Güvenlik ve 7. Fizyolojik ihtiyaçlardır.¹⁹³

Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisi öğretmenin çocukları daha iyi tanıyarak, onların hangi güdüler altında hareket ettiklerini anlamasına yardımcı olur. Örneğin, disiplin bozan bir öğrencinin davranışı altında alışkanlık değil, arkadaşlarından kabul görme ihtiyacı olabilir. Böyle bir durumda, o öğrenciye arkadaşlarından kabul görmek için kötü davranışlar göstermesine gerek olmadığı, iyi davranışlar göstererek de arkadaşlarından kabul görebileceğini anlamasına yardım edilebilirse güdülenmeleri sağlanabilir.

Her öğrencinin ihtiyacı birbirinden farklıdır. Farklı ihtiyaçlara farklı çözümler gerekir. Bu çözümler bazen öğretmenin tek başına gerçekleştirebileceği çözümlerlerken çoğu zaman okul yapısı içinde öğretmen ve yöneticilerin işbirliğiyle bu ihtiyaca cevap verilmesidir. Bu ihtiyaçlara cevap verilirken öncelikli olan ihtiyacın doğru tespit edilmiş olmasıdır. Bu tespit yapılırken öğrencinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği her zaman gözden kaçırılmamalıdır. Buradan hareketle Okullarımızda gençlerin duygusal gelişimi üzerinde önemi nispetinde durulduğunu söylemek oldukça zordur. Duygularla beslenmeyen bilgiler, gençlerde beklenen değişimi sağlayamaz. Hayatın tümüne canlılık kazandıran en önemli unsur duygulardır. Birçok eğitimci duyguların bilgiler kadar önemli olduğuna inanmaktadır.

Değer takdir duyguları denince duygusal hayatın eğitimi akla gelmelidir. İlgilerin, ideallerin, düşüncelerin oluşumunda duygular rol oynar. Eğitimde bilgiler kadar duygulara da önem verilmelidir. Okullarımız üniversiteye öğrenci hazırlama şartlanmışlığından kurtarılmalı, gerçek eğitimi amaç edinmelidir.¹⁹⁴

Jenkins (1998,55) Eğiticiler çocukları motive etmeyi değil, nelerin onların motivasyonlarını bozduğunu bilmeli ve bu uygulamalara son vermelidirler demektedir."İnsanlarımızı bebeklikten başlayarak üniversiteye kadar ve hatta iş hayatı boyunca bozuyoruz. Doğuştan içimizde var olan insanca duygularımızı ve insan olmanın en önemli özelliklerini; motivasyonları, işbirliğini, meraklılığı ve öğrenme keyfini korumalıyız. Geleneksel olarak kalite ile rekabet arasında yakın bir ilişki olduğu ve rekabetin kaliteyi doğurduğu yaygın bir görüştür. Bu yanlıştır; rekabet yerini işbirliğine

---

¹⁹³ Küçükahmet, s:177.

¹⁹⁴ Ali Çakır, "Duyguların Eğitimi Değer Takdir Duyguları," **Çağdaş Eğitim Dergisi**, (Şubat 1999), Sayı 251, ss:12-14

birakmalıdır, çünkü işbirliği karakteri geliştirir, insan yapısının temelidir ve öğrenmeyi daha keyifli ve üretken hale getirir.

Yeni bir işletme çalışmaya başlarken iki değere sahiptir; birisi girişimcilerin fikirleri, diğeri de finansman kaynakları. Fikirler ne kadar parlak olurlarsa olsunlar, kaynaklar kurduğu zaman, işletme ciddi bir biçimde sıkıntıya düşer. Eğitimin başlangıç değeri ise, öğrencilerin okula başlarken sahip oldukları istek ve heyecandır. Eğitim fırsatları ne kadar iyi olursa olsun, öğrenme isteği eğitim sürecinin daha başında köreltilmiş öğrencileri başarılı bir şekilde eğitmek çok güçtür.

Eğitimcilerden gelen ortak bir tepki; "Öğrenmeden mi sorumluyuz, yoksa öğrenme isteğinden mi?" şeklindedir. Yanıt "her ikisi de"dir. Aslında çocuklar doğuştan motivasyonla doğarlar ama biz büyükler onların bu motivasyonlarını el birliğiyle yok ederiz. Çocukken şunu elleme buna dokunma biraz büyüdüğünde sorduğu soruların birkaçına cevap verip diğerlerini cevapsız bırakmak hatta azarlama "yeter artık biraz sus" okullarımızda ise herkes aynıymış gibi bütün herkesten aynı şeyleri beklemek öğrencilerimizde motivasyonu yok ediyor sonrada onlardan motive olmalarını istiyoruz. Akşam bir televizyon kanalında 10 dakika bile duramayan babalar anneler gören çocuktan 45 dakika derste yoğunlaşma istiyoruz.

Hiç kimse sürekli başarısız olduğu bir işle uğraşmak istemez. Öğrenciler de başarısız oldukları dersleri çalışmak, dersle ilgili etkinliklere katılmak, verilen ödevleri yapmak istemezler. Bunun yerine başarılı oldukları ders ve konulara yönelirler. Öğrencilerin başarısızda olsa çalışması gerektiğini ve her ders için ayırması gereken belli bir zamanı olması gerektiği ve bu zaman ayrılırsa belli bir süre sonra başarının geleceğine ve o dersi de sevmeye başlayacağına öğrenciyi inandırmak yani isteklendirmek için yapılması gerekenlerin sonu ve sınırı yoktur. Her öğrenci farklı bir kişilik olduğu için herkes için çözümümüzün farklı olması doğaldır. Fakat buna karşı yapılması gereken ortak şeylerde vardır. Bunları kısaca ifade edersek.

1. Öğrencileri güdüleme yollarından biri, onlara istenilen bir davranışı kazandırmada model olmaktır. Aksi bir durumun gözlenmesi, öğretmenin sözleri ile davranışları arasındaki tutarsızlığı gösterecek, bu da öğrencilerin öğrenme motivasyonlarının düşmesine yol açacaktır.
2. Öğrenilecekleri bir sorunla ilişkilendirmektir. Öğrenci öğreneceklerinin gerçekten öğrenilmesi gerekli şeyler olduğuna inanmalı ve bunların hangi problemlerin çözümünde kullanacağını bilmelidir. Sorun olmayınca bireydeki değişim güdüsünü görmek zorlaşır.

3. Öğrencinin dikkati, sürekli olarak öğrenme materyaline çekilmelidir. Güdülenme, süreklilik ve bütünlük gösteren bir etkinlikler sistemi içinde tasarlanmalıdır. Etkin sınıf yönetiminin temel hedeflerinden bir, öğrencinin dikkatini sürekli öğrenme materyaline çekmek, diğeri öğrenme motivasyonunun artırma ve bir diğeri de öğrencilerde öğrenmeye yönelik içsel kontrolü geliştirme olarak tanımlanmaktadır.
4. Güler yüzlü, sabırlı, tutarlı, sevecen, dürüst ve anlayışlı bir öğretmen kişiliği, öğrencinin derse güdülenmesinin ön şartıdır. Bu bağlamda öğretmenin öğrenci ile kurduğu iletişimin niteliği ve kapsamı belirleyici bir faktördür.
5. Öğretmenin başarısızlıktan korkulmaması gerektiğini her zaman ve her durumda vurgulaması özellikle içe kapanık (çekingen) öğrencileri güdeleyebilir. “Herkesin yanlış yapabileceği, önemli olanın yanlışlardan ders almak olduğu düşüncesi, öğretmen için de geçerlidir”. Bazı öğrenciler, sınıfta “alay edilirim” korkusuyla konuşmak istemezler. Böyle bir durumda, öğretmen, öğrencilerin cevapları yanlış olsa bile, olumlu pekiştirenler kullanarak korkuları azaltmalıdır.
6. Öğrencileri güdülemenin yollarından biri de bireyler arasındaki farklılıkların dikkate alınarak güdülemenin yapılmasıdır. Başarılı bir güdüleme, öğrencinin, ilgi, beklenti ve ihtiyaçlarına dönük yatay ve insancıl bir iletişim örüntüsünün sonucu ortaya çıkmaktadır.
7. Öğretmen, öğrenciyi utandırma, eleştirme, gülünç duruma sokma, küçük düşürme ve cezalandırma, suçlama ve tehdit gibi davranışlardan kendini soyutlamalıdır. Etkili bir mesaj, “yapılanı eleştirmek yerine yapılması beklenenle ilgili bilgi iletmelidir.”
8. Öğrencileri güdülemenin yollarından biri de sözel övgünün kullanılmasıdır. Her öğrencinin övülebilecek bir davranışı vardır. Öğretmen bunu görmeli ve beğendiğini öğrencilere belli etmelidir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu övgüyü, istedik davranışları ortaya çıkarma amacından ziyade, hatalı şekilde onları kontrol amacıyla kullanmaktadırlar.
9. Öğrencileri sınıfta güdülemenin yollarından bir diğeri de öğrencileri dersin hedeflerinden haberdar etmektir. Ne yazık ki Senemoğlu'nun (1987) Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanlarının sınıf içi öğretmen davranışları konulu araştırmasında, öğretmen davranışlarından en düşük düzeyde olanı “öğrencileri dersin başlangıç aşamasında hedeften haberdar etme” davranışıdır (4 üzerinden x=1,4'tür). Öğrenci, dersle ilgili etkinlikler sonucu hangi hedefe ya da hedeflere ve

niçin ulaşacağını dersin başlangıç aşamasında bilmelidir. Öğrenci bu durumdan haberdar edilmezse konuya yeterince güdülenmemiş olur.¹⁹⁵

1.3.4 İletişimin Sınıf Yönetimindeki Rolü

İletişim, bilgilerin, düşüncelerin ve duyguların sözlü, sözsüz olarak bireyden bireye veya gruptan gruba aktarılma, iletilme sürecidir. Johnson ve Johnson ise iletişimi, “kişilerarası ilişkilerde gönderilen mesajların karşılıklı olarak aynı zamanda hem alınıp verildiği hem de yorumlanıp sonuç çıkarıldığı başı sonu olmayan bir süreç” olarak tanımlar. Eğitim temelde bir iletişim etkinliğidir. Öğrenme, iletişimin gerçekleşmesi sonucunda alıcının davranışında bir değişikliğin oluşmasıdır ve öğrenme iletişimden ayrı düşünülemez. İyi bir öğrenme iyi bir iletişimin ürünüdür.

Çilenti'ye göre her öğretmenin mesleğinde başarılı olabilmesi için iletişimde ve eğitimde kullanılan araç yöntem ve tekniklerin neler olduğunu, bunların birbiriyle ilişkilerini, belli hedef davranışları oluşturacak yaşantıların nasıl seçileceğini ve bunları kazandıracak eğitim durumlarının nasıl düzenleneceğini bilmesi gerekir.¹⁹⁶

Sınıf yönetiminde de iletişimin etkisi büyüktür. Sınıfta öğrencilerin dersle ilgisi koptuğu zaman, “şunu vurgulamak istiyorum”, “şuna dikkatinizi çekmek istiyorum”, “Şunu çok yerde kullanacaksınız” gibi mesajlardan yararlanarak, konunun önemi üzerine öğrencilerin dikkati çekilebilir. Ancak, öğrencilere bu mesajlar verildiği zaman, mutlaka önemli bir konunun vurgulanmak istendiğini anlamalı ve görmelidir. Mesajlar, öğrencilerin kişilik ve karakterinden çok, değişmeyi gerektiren davranışlara yönlendirilmelidir. Bu iyi öğretmen-öğrenci ilişkisini sürdürme şansını geliştiren, en az zarar verici duygular ve en az savunmaları içermelidir (Celep 1993,27).

Öğrencilerini dinleyen, onlara önyargısız olarak yaklaşan, onları anlamaya çalışan onları yargılamayan(Celep ve Erdoğan 2002,14–15) ve yapmış oldukları hatalarının karşılığında onlara ceza yerine *çözümü* öneren öğretmenler, davranış bakımından sağlıklı bireylerin yetişmesine de önemli katkıda bulunacaklardır. Rahat bir iletişim kurabilmenin ardından, kendini kontrol edebilme ve değerlendirme gelecektir. Öğrencilerle böyle bir iletişim sağlanırsa öğrenciler gerçek hislerini saklamanın yol açtığı kaygı ve gerginlikten kurtularak kendi hislerinin öğretmence kabul edilebilir olduğunun farkına varırlar. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlerce daha fazla kabul gördükleri düşüncesine kapılmalarını sağlar. Aynı şey Öğretmenler içinde geçerlidir Öğretmende duygu ve düşüncelerini açıkça ifade eder ve bunları da iletinin

¹⁹⁵ Küçükahmet, ss:81–185.

¹⁹⁶ Gülgün Bangir, Nuray Senemoğlu, “Sınıf İçi İletişimi Kolaylaştırıcı ve Engelleyici Öğretmen-Öğrenci Davranışları” **I.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**, 1 Cilt, Adana,1994,Cilt I, s:100

içeriğine uygu şekilde öğrencilerce doğru algılanırsa, öğrenciler kendi duygu ve düşüncelerini olumsuz davranışlarla ifade etmeye çok nadiren başvururlar.

İletişim konusunda pek çok tanım yapılmıştır. Yapılan tanımların ortak noktaları; iletişimi incelemek, insanları incelemek, onların birbirleriyle nasıl iletişim kurduklarını, nasıl öğrendiklerini ve nasıl öğrettiklerini anlamak demektir. İletişim, konuşan ve dinleyenin güdü, algı, eğitim ve tutumlarından oluşan duygu, düşünce ya da bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkasına aktarılması süreci olup, iki ya da daha çok kişi arasında anlamların yaratılması ve paylaşılması sürecidir

Bir örgüt, örgütsel amaçlar ile iş görenlerin gereksinimlerinin karşılanma derecesi arasında denge sağladığı sürece etkili olabilir. Okullarda toplumsal bir örgüt olup, amacı bireyde öngörülen davranış değişikliğini sağlamaktır. Ancak bunu yapabilmesinin önkoşullarından birisi öğrencilerin beklenti ve gereksinimlerini karşılama derecesidir. Diğer taraftan öğrenme süreci açısından bakıldığında öğretmenin ve öğrenenin öğrenme sürecinde eşit konumda olması gereklidir. Çünkü öğrenmenin etkili bir biçimde gerçekleşebilmesi için öğrenenin kendini rahat bir biçimde ifade etmesi gereklidir. Bu bağlamda öğretmenlerin sınıf içerisinde öğretim etkinliklerini yürütürken, öğrencilerin akademik ve psikolojik gereksinimlerini dikkate alması önem taşımaktadır. Ayrıca, iletişim sürecinde öğrenciden gelebilecek dönütlere göre öğretmenin öğretme ve kontrol davranışını belirlemesi öğretmenin etkililiği açısından da önemlidir. Öğretmen-öğrenci iletişimi, sınıf yönetimi sorununu çözmeye de etkili bir yoldur.¹⁹⁷

Sınıf, öğrenciler ve öğretmenlerin, eğitsel amaçlara ulaşabilmek için kendilerinde var olan ve çeşitli iletişim araçlarıyla sağladıkları bilgi ve yaşantıları uygun bir düzenlemeyle paylaştıkları ortamdır. Bu paylaşım ise, öğretmenden öğrencilere, öğrencilerden öğretmene ve çevreden de hepsine dönük olan iletişimle olur. Tek yönlü iletişim sıkıcıdır, dönütün yararlarından uzaktır.

1.3.4.1 Sınıf İçi İletişimdeki Faktörler

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin, ilgi ve gereksinmelerinin, yeterliklerinin, olanaklarının öğretmence; eğitsel amaçların, araçların, düzenlenişin öğretmen kılavuzluğunda birlikte belirlenmesi iletişimle olur. İletişim bu haber ve bilgilerin çok yönlü akımıdır: Öğretmenden öğrencilere, öğrencilerden birbirlerine, öğrencilerden öğretmene, çevreden hepsine (Başar, 1996: 67).

---

¹⁹⁷ Celep, ss:24–40.

İletişim sürecinde insanları dinlemeyi bilmek gerekir. Bazı kimseler, sağlıklı iletişim kurmada, diğer insanları dinlemenin önemini ve gücünü yeterince kavrayamamaktadır. Konuşurken diğer insanlardan veya öğrencilerden bizim sözümüzü kesmemelerini bekliyorsak, biz de onların sözünü kesmemeliyiz. Sınıf yönetimi konusunda bir güçlkle karşılaştığınızda, etkin dinlemenin önemi daha da artmaktadır. Öğrencilerin düşünce ve duygularına önem veren öğretmenler için, bu yöntem öğrencilerle iletişim kurmada etkin bir yoldur. Etkin dinleme yöntemiyle, öğrencilerle birlikte çalışma ortamı yaratılacağından, gelecekte uygun olmayan davranışların önüne geçilebileceği gibi, öğrenci başarısının artırılmasında da öğrencilere yardımcı olunabilir.

Lazar ve arkadaşları öğretmenlerin velileri tanımada istekli olmaları ve onların farklı görüş ve düşüncelerini dikkate almalarının etkili bir iletişim ve işbirliği için zorunlu olduğunu belirtmektedirler. "Aileler genelde evde çocuklarının başarılarını artırma konusunda "çalış" uyarısından başka bir şey yapmamakta, böylece çocukla olan iletişimlerini zedelemektedirler. Çocukların eğitime, okula ve öğretmene bakış açılarını belirleyen ailenin eğitim düzeyi ve eğitime bakış açısı olduğunu kabil edersek, toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi için özellikle annelerin iyi eğitim görmeleri sağlanmalıdır." ¹⁹⁸

Resmî ve özel okul velilerinin sınıf öğretmenin kişilik özellikleri konusundaki beklentilerinde paralellik görülmektedir. Her iki veli grubunda da sevecen, hoşgörülü ve şefkatli olma özelliği ön planda beklenen özellik olmuştur. Meslekî özellikler açısından hem resmî hem de özel okul velilerinin bu özelliklere ilişkin beklenti oranlarının düşük olduğu, veli-öğretmen işbirliği konusunda ise her iki grubun beklentilerinde tam bir paralellik olmadığı saptanmıştır. Resmî okul velilerinin öncelikli olarak öğretmenlerin kendileriyle sürekli iletişim kurmalarını, özel okul velilerinin ise öğretmenlerin kendilerine karşı samimi ve objektif davranmalarını bekledikleri ortaya çıkmıştır. ¹⁹⁹

İletişimin sağlıklı olabilmesi için, bireylerin benimseyip kullanmaları gereken bazı ilkeler vardır. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir.

- Her bireyin kendine has özellikleri ile değerli olduğuna inanması ve ona iletişim sürecinde koşulsuz ilgi göstermesi,
- Karşısındaki bireyi koşulsuz kabul etmesi,
- Her bireyin kendi probleminin kendisinin çözebilme gücüne inanması,
- Maske takmadan kendini olduğu gibi gösterebilmesi (saydamlık),

---

¹⁹⁸ İlgar, s:125.

¹⁹⁹ F.Hazır, D. Bıkmaz, S. Güler "Velilerin Sınıf Öğretmenlerinden Beklentileri ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Beklentilere Uygunluğu," **Kuram ve uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi** Edam, Cilt.2,Sayı.2,(Kasım 2002), ss: 447-465

- Duygu, düşünce ve davranışlarının tutarlı olması,
- Kendisini karşısındakinin yerine koyup onun sorunlarına onun gibi bakabilmesi, onun hissettiklerini yaşayabilmesi (empatik anlayış),

Böylece iletişim kurmaya elverişli iyi bir iletişim ortamı hazırlanmış olur.

İyi öğretmen-öğrenci ilişkisinde ikinci önemli anahtar, yalnızca öğrencilerin öğrenmelerini istemekle kalmayan, aynı zamanda onların öğrenmelerine yardım etmek için gerekli olan ekstra çaba gösteren ve bu amaçla öğrencilerle iletişim kuran öğretmenleri içerir. Dersin etkin bir biçimde öğrenilmesi amacıyla, öğretmenlerin öğrencilerle iletişim kurmada yararlanabileceği önemli etkinliklerden bazıları şunlardır.

Öğretmen, meydana gelen soruları, öğrenme sürecinde öğrenme fırsatları olarak görüldüğü bir iklim oluşturabilmelidir.

Öğretmen, sınıfta yapılan etkinlikler sırasında öğrencilerle bireysel olarak çalışmak ve öğrencinin öğrenmesine kolaylık sağlamalı.

Öğretmen Gerekliler için bazen kendisi bazense akademik olarak iyi olan öğrencilerini de yanına alarak sınıf dışında ihtiyacı olan öğrencileri için bire bir çalışmalar yapmalıdır.

Nazik olarak konuşmak: Öğretmenler öğrencileri ile olumlu ve etkileyici konuşmaktan çok, “yaptığım şey için özür dilerim”, “lütfen”, “teşekkürler” gibi öğrenciye olan saygısını ve nazikliğini ifade eden kelime ve cümleler kullanması daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü öğretmenler, öğrenciler için modeldir. Öğrencilerle etkileşimleri, meslektaşlarıyla etkileşiminden daha kibar olmalıdır.

Öğretmenin kendisini iyi tanıması, öğrencilerle kuracağı iletişim açısından önemlidir. Bunun dışında kendisini öğrencilerin nasıl tanıdığını da bilmelidir. Öğrencilere emretmek, gözdağı vererek korkutmak, ahlak dersi vermek, ne yapmaları gerektiğini vurgulamak sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için uygun değildir. Eleştirmek, suçlamak, kalıp yargıya sokmak da iletişimi olumsuz olarak etkileyebilecek davranışlardır.

Öğretmenin öğrenciye ismiyle hitap edebilmesi çok önemlidir. Bu durumda öğretmen, fotoğraflardan veya değişik yöntemlerden faydalanarak öğrencilere isimleri ile hitap etmelidir.

Öğrenciler hakkında başkalarıyla konuşmak yerine, kendileriyle doğrudan konuşmak: Öğretmenler olarak bir sorun yaşandığında, öğrencilerimizle doğrudan konuşmamız, onlara saygı göstermemiz durumunda bizlere güvenlerini artıracaktır.

Sınıf yöneticisi, sınıfta bulunan lider kişilerle ilişki içinde olmalıdır. Öğretmen bu lider öğrencileri tanımalı ve onlardan gerektiği zaman yararlanmalıdır.

Öğrencilerin haklarını aramalarına fırsat vermelidir. Öğrenciler kendilerini haksızlığa uğramış hissedebilirler ve haklarını aramak isteyebilirler. Dolayısıyla bu kişilerin hak arama duygusu ve güvenine sahip olmaları sağlanmalıdır.²⁰⁰

İletişim anlamında artık öğretmenler eskiye göre çok daha şanslı konumda bulunuyorlar. İletişim artık sadece yan yana değil telefonla, Cep telefonu ile Bilgisayarla (mail) . Bazen konuşarak bazense konuşmaya hiç gerek kalmadan yazışarak. Öğretmenlerin artık bunları fazlasıyla kullanmaya başlaması gerekir. “Demokratik yaşam, yeni iletişim becerilerini öğrenmeyi zorunlu kılar. İletişim becerileri boşlukta oluşmaz; yeni bir dünya ve yaşam anlayışı içinde doğar ve gelişir.”²⁰¹

Alkan, öğretmenin sınıf içindeki işlevini yerine getirirken üç tür iletişim yönteminden yararlandığını belirtmektedir, sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve diğer iletişim ortamlarını kullanarak (araç-gereç) gerçekleştirilen iletişim. Kuşkusuz, sınıf iç, iletişimdeki başarıyı üçünün de etkili kullanımı gerçekleştirecektir.

Özellikle Son yıllarda vücut dili üzerinde yapılan araştırmalar, İnsanların vücudunu kullanarak çevresindeki insanlara nerdeyse konuşmaları kadar mesajlar verdiğini göstermektedir. Öğretmenlerde Sınıf içinde veya dışında her an öğrencilerine vücut duruşlarıyla pek çok mesaj gönderirler. Örneğin, dik ve rahat davranan öğretmen kendine güvendiğini gösterir ve öğrencileri olumlu etkiler. Sınıfta rahat davranmayan, tahta ile masa arasında dersini geçiren bir öğretmen, öğrencilerle arasına mesafe koyar ve bu mesafe iletişimi güçleştirir. Elini önünde kavuşturarak ders anlatan öğretmenler iletişime kapalı olduğunu, açık tutanlar ise iletişime açık olduklarını gösterirler. Buna benzer örnekleri çoğaltmak olasıdır. Öğretmenlerin en çok kullandıkları sözsüz iletişim türleri Mimikler, Dokunma, Göz teması... Gibidir.

Mimikler: Öğretmenin mimikleri onun duygularını yansıtır. Hepimiz yaşantılarımız yoluyla mimiklerin hangi duyguları yansıttığını biliriz. Gergin ve sinirli bir ifade taşıyan mimikler öğrencilerin de kaygı duymalarına ve korkmalarına neden olur. Öğretmenin yüzü gülmüyor, her an patlamaya hazır bir bomba gibi öğrencilerle iletişime giriyorsa bu durum sınıf ortamının da gerilmesine ve olumsuz bir sınıf ortamı meydana gelmesine neden olur. Buna karşın, güler yüzlü, sakin ifadeli öğretmenler öğrencileri rahatlatır ve öğrenme ortamına etkin katılımlarını kolaylaştırır

Dokunma: Öğretmenin, öğrenciyle yakın mesafede durması ve ona eliyle temas etmesi öğrencinin kendi sevildiğini ve güvende olduğunu hissetmesini sağlar. Ama

---

²⁰⁰ İrfan Erdoğan, ss:84-87.

²⁰¹ Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, 15.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997, s:13.

özellikle lise düzeyinde öğretmenlerin bu konuda dikkatli olması gerekir. Gerçekten öğrenci ile iletişimi amaçlayan bir dokunuş öğrenci tarafından cinsel içerikli bir mesaj olarak algılanırsa öğretmen için çok bir süreç yaşanmasına neden olabilir. Bundan dolayı özellikle lise öğretmenlerinin bu sözsüz iletişim yöntemini kullanmamaları daha doğru olur.

Göz teması: Öğretmen-öğrenci ilişkisinde en önemli unsur, göz temasıdır. Öğrencileri ile göz teması kuran öğretmen hem kendine güvenini belli eder, hem de öğrenciye değer verdiğini gösterir. Öğretmenin öğrencilerle iletişim kurarken onlarla göz teması kurması iletişimi kolaylaştırır, öğrencilerden dönüt almasını sağlar. En önemli katkısı da dersin kesilmesine gerek kalmadan gerekli mesajın yerine en hızlı biçimde ve hiç kimseyi rahatsız etmeden öğrenciyi rencide etmeden ulaşmasıdır. Buna karşın öğrencilerle göz teması kurmaktan kaçman öğretmenler çoğunlukla kendilerine güvenmezler ve öğrencilerle sağlıklı iletişim kuramazlar.

1.3.4.2 Sınıf İçi İletişimdeki Engeller

Etkili bir iletişimin olabilmesi için, kaynak ile alıcının sosyo-kültürel yapısı, bilgi düzeyi, davranış özellikleri, iletişim becerileri arasında bir dengenin olması gerekmektedir. Öğretmen ile öğrencilerin aynı kültürel yapıya veya bilgi düzeyine sahip olması veya iletişim becerilerini öğretmen gibi kullanabilmesini beklemek doğru olmayacaktır. Bundan dolayı öğrencilerle öğretmenler arasında iletişim çatışmaları görmek şaşırtıcı olmayacağı gibi görmemek anormal karşılanır. İletişimi engelleyen faktörler bazen bilgi çatışmasından bazen kültürel farktan bazen olaylar karşısındaki davranış farklılıklarından kaynaklanabilir.

İletişim sırasında kullanılan mesajların yalnızca sözcüklerden oluşturulması, bazı durumlarda iletişimi engelleyebilir. Bu engeller, sözcüklere boğulma, anlamların karıştırılması algılayamama, hayal kurma, fiziksel çevrenin verdiği rahatsızlıklar, bedensel ve ruhsal rahatsızlıklar olabilir.

Bazı öğretmenler sınıflarında aşırı otoriter, duygusuz ve öğrencilerin yaratıcılık yönlerini göz ardı eden bir kişilik yapısı ile öğrencileriyle iletişim kurmaya çalışırlar. Bu tür öğretmen davranışları sınıf ortamını öğretime elverişsiz bir duruma getirmekle birlikte, öğrencilere yanlış bir insan modeli örneği göstererek onların kişilik gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğrencilerine karşı nazik ve saygılı davranmayan, onları dinlemeyen, bir öğretmenin kendi davranışlarını zaman zaman gözden geçirerek özeleştiride bulunması, öğrencileriyle arasında bulunan iletişim problemlerinin bir bölümünün de kendinden kaynaklandığını fark etmesine yardımcı olabilir.

Öğrenciler çeşitli sebeplerden dolayı öğretmenleri ile iletişim kurmaktan kaçınırlar. Sınıfta başka konu ya da olaylarla meşgul olmalarından, Öğretilen konuyu öğrenmeye ihtiyaç duymamalarından, Okulu sevmemelerinden, arkadaşlarına Aptal görünmek kaygısı ile düşüncelerini açıklamaktan kaçınmalarından, öğretmenle ilgili olarak daha önce tatmin edici olmayan iletişimde bulunmuş olmaları nedeniyle tekrar iletişime girmenin anlamsızlığına inandıklarından, öğrenciler öğretmenlerle iletişim kurmaktan kaçınmaktadır.

Ünal ve Ada (2003,128–133) ya göre Sınıfta iletişimsizlik öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini tanımalarını engellediği için çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Araştırmalara göre, öğrencilerle iyi diyalog kurup problemleri çözmeye çalışan, arkadaşça, dostça davranan, bilgili, neşeli, ilgili, insancıl, sevgi dolu, güvenilir, saygı değer, saygı gösteren, yansız davranan öğretmenlerin iletişim becerileri gelişmiş, aranan öğretmenler olduğu belirlenmiştir.

Erdem(2003,102)'e göre Öğrencilerle etkili iletişimi kurabilmek için öğretmenin öncelikle;

- Öğrencilerle ilişki kurmaktan zevk alması, onlara sıcak ve arkadaşça yaklaşması,
- Sınıfta kendi istek ve ihtiyaçlarını açıklayabilmesi,
- Öğrencileri kabul etmesi, anlayabilmesi ve onlara olumlu duygularla yaklaşması,
- Öğrencilerin kendilerinin anlaşıldıkları ve korundukları duygusunu hissedecekleri bir ortam yaratması gerekir.

Sınıf içi iletişim engellerini sıralamaya kalkarsak çok uzun listeler oluşabilir. Bunlardan bazılarını kısaca açıklarsak

Emir Vermek, Yönlendirilmek: Yakınmayı bırak da ödevini yap. Bu tür iletiler farkına varmasak ta Öğrenciye duygularının veya sorunlarının önemsiz olduğunu anlatır. Öğrenci öğretmenin duygu ve gereksinimlerine göre davranmak zorundadır. Bunlar öğrenciye o andaki davranışının kabul edilemez olduğunu söyler. Böyle iletiler öğrenciye kendilerinden daha büyük ve güçlü biri tarafından verilen gözdağı olarak görürler.

Uyarmak, Göz Dağı Vermek: “Bu sınavdan da geçer not alamasan sınıfı geçmen zor”. Bu iletiler emir verme ve yönlendirmeye benzer, ama çocuğun vereceği yanıtın karşılığı olacak tümceleri de içerirle. Bu iletiler öğretmenin öğrencilerine onların isteklerine ve gereksinimlerine saygı duymadığını anlatır.

Öğrenciyi korkutur ve sindirir.

Ahlak Dersi Vermek: Ahlaki iletiler öğrenciye, öğretmenin onun yargısına güvenmediği, başkalarının doğruluğuna inandığı şeyleri kabul etmesinin onun için daha iyi

olacağı, düşüncesini verir. “Doğru olanı yapmalı, arkadaşına her şeyi olduğu gibi anlatmalısın.”

Öğüt Vermek-Çözüm ve Öneri Getirmek: “ senin yapman gereken şey vaktini iyi planlamak ondan sonrada her gün hem ÖSS hem de okul derslerine belli oranda çalışmak..” Bu tür iletiler öğretmenin, öğrencilerin sorunlarını kendi kendilerine çözebilme yeteneği olmadığına inandıklarının kanıtıdır. Bunlar, bazen öğrenciyi öğretmene bağımlı yapar, kendisi için düşünmesini engeller ve her sorununda, çözümü kendi dışındaki bir otoriteden beklemeye başlar. Öneri, üstünlük tavrı olarak görülebilir. Bu da bağımsızlığını ilan etmeye çalışan gençler için çok sinir bozucudur.

Öğretmek, Nutuk Çekmek, Mantıklı Düşünceler Önermek: Öğretmen-öğrenci ilişkisinde sorun olmadığı zamanlarda öğretme, nutuk çekme öğrenciler tarafından kabul edilirken, sorunlu dönemlerde kabul edilemez. Sorunu olan öğrenciler “öğrenmeye” aşağılık duygusu, yetersizlik duygusu ile tepki gösterebilirler. Mantık ve gerçekler öğrencinin mantıksız ve bilgisiz olduğunu hissettirdiği için, genellikle içe kapanıklık ve küskünlük ortaya çıkar. Öğrenciler kendi gerçeklerine doğal olarak öğretmenden daha fazla hakim olduklarından öğretmenin yaşanan olayla ilgili düşünceleri, öğrenciler tarafından güç gösterisi olarak yorumlanabilir.

Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak: “Sen tembelsin ya da sen bu kadar aptal olamasın.” Bu iletiler, öğrenciler üzerinde diğerlerinden daha olumsuz etki yapar. Benlik kavramı, çocuğu yetiştiren ve onun yaşamındaki en önemli yetişkinler olan ana baba ve öğretmenlerinin yargı ve değerlendirilmeleri şekillenir. İşte bu nedenle, olumsuz değerlendirmeler çocuğun benlik saygısının aşınmasına neden olur ve karşı eleştiri için onu kışkırtır. Sonuçta öğrenciler de öğretilerine aynı şekilde tepki verir. Öğrencilerin saygısızlığından yakınanlar, çoğunlukla olumsuz sözcüklerle dolu değerlendirmeler öğretmenler tarafından çok sık kullanılır. Değerlendirme yapmak öğrencileri etkiler. Değerlendirilme korkusu ile duygularını saklar ve yardım için başkalarını arar, katı savunuya çekilirler.

Övmek, Aynı Düşüncede Olmak, Olumlu Değerlendirme Yapmak: Öğretmenler, genel inancın tersine, övmenin olumsuz değerlendirme kadar zarar verdiğini duyunca inanmazlar. Öğrencinin öz imgesine uymayan olumlu bir değerlendirme kızgınlık uyandırır. “Ben iyi bir öğrenci değilim.” Öğrenciler bu iletileri, öğretmenin kendilerini yönlendirme ve istediğini yaptırma girişimi için kurnazlık olarak yorumlarlar. “Siz böyle söyleyince sanki ben daha mı çok çalışacağım?”

Ad Takmak, Alay Etmek: “İlkokul öğrencisi gibi davranıyorsun, lise öğrencisi gibi değilsin.” Bunlar da öğrencilerin öz imgeleri üzerinde olumsuz etki yapar. Öğrenciler bu tip iletilere genellikle aynı tür ileti ile tepki verir: “Şimdi bebek gibi davranan kim?”

Güven Vermek, Desteklemek, Avutmak, Duygularını Paylaşmak: “Böyle hisseden tek kişi sen değilsin. Zor görevde bende aynı şeyi hissedirdim, ama işin içine girince o kadar da zor olmadığını göreceksin.” Yüzeyde bu iletiler sorunlu öğrencilere çok yararlı görünür, ama gerçekte böyle değildir. Öğretmenin karmaşık duygular yaşayan öğrencisine güven vermeye çalışması onda anlaşılmadığı izlemine uyandırabilir. Öğretmenler, öğrencilerin olumsuz duygulardan etkilenmediklerinden onları avutmaya çalışırlar. Böyle durumlarda güven verici ve destekleyici iletiler öğrenci tarafından, öğretmenin onun duygularını değiştirmesini istediği, şeklinde anlaşılır. “Her şey düzelecek, yarın kendini daha iyi hissedeceksin.”

Soru Sormak, Sınamak, Çapraz Sorgulamak: “Ödevimi nasıl buldun? Tek başına mı yaptın? Nerde yaptın burada mı?” Sorunlu olduğu zaman öğrenciye soru sormak onda güvensizlik ve kuşku uyandırır. “Dün akşam ödevini sana söylediğim gibi yaptın mı?” Soruların nedenlerini anlamayan öğrenciler onları gözdağı aracı olarak algılar ve soruya soru ile tepki verir. „Niçin bilmek istiyorsunuz?“

Sözünden Dönmek, Oyalamak, Alay Etmek, Konuyu Saptırmak: “Boş ver daha zevkli şeylerden konuşalım” “Şimdi zamanı değil.” “Dersimize dönelim.” Böyle iletiler yüzünden öğrenci, öğretmenin onunla ilgilenmediğini, duygularına saygı göstermediğini, belki de onu dışladığını düşünür. Öğrenciler sorunlarını dile getirmek istediklerinde çok ciddidirler. Şakayla, espriyle karşılık vermek onları incitebilir ve itilmişlik, bir kenara atılmışlık duygusunu uyandırır.²⁰²

Örgütlerin işleyişleri sırasında örgüt üyeleri arasında birtakım çatışmalar ortaya çıkabilir. Örgütlerin nitelikleriyle ilgili olarak örgüt içi çatışmaların pek çok türü olabilir de, en çok rastlanan çatışmalar, “rol çatışmaları” ve “alt üst” ilişkilerinden doğan çatışmalar olarak iki grupta toplanabilir.

Rol çatışmaları ve ast-üst ilişkilerinden doğan çatışmalar çoğunlukla birlikte ortaya çıkar. Örgütlerle ilgili yayınlarda rol çatışmaları ve ast-üst ilişkilerinden doğan çatışmalar, birer gözlenen çatışma türü olarak tanımlanmaktadır. Kanımca, roller ast-üst konumları, birer sonuç değil, çatışma sebebi özellikleriyle birlikte, birtakım kişi-içi ya da kişilerarası çatışmalara yol açabilir. Örneğin üyelerin belli rolleri algılama biçimleri, onların kendi içlerinde ya da birbirleriyle çatışmaya düşüp düşmeyeceklerini belirleyebilir.

---

²⁰² Gordon, ss:64–69

Örgüt üyelerinin birtakım işleri kendi rolleri içinde algılayıp algılamamaları ya da sahip oldukları rolleri kendilerine uygun bulup bulmadıkları da yine örgüt içi çatışmalar konusunda belirleyici olabilir. Örgüt üyelerinin başvurdukları sözlü ve sözsüz iletişim yolları da örgütteki rollerin belirgin şekilde tanımlanmamış olması da, örgütte çıkabilecek çatışmaların niteliğini belirleyebilir.²⁰³

VI. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNİN BAŞ AKTÖRÜ OLAN ÖĞRETMENLER

1. Öğretmenlerin Beklentileri

Öğretmenlerin genç insanlar hakkında yüksek beklentilerinin olması ve onların potansiyeline inanmaları önemlidir. Ancak bu potansiyel sıradan olduğunda ve onu yetersiz olmakla suçladığımızda, öğrencilerin hevesini kırarız. "Senden daha olgun olmanı bekliyordum. Senin daha sorumluluk sahibi biri olduğunu düşünmüştüm. Senin ağabeyin/ablan gibi bir öğrenci olmanı umuyordum."²⁰⁴

Öğretmenlerimizin çoğu öğrencilere ne olduğunu, niçin olduğuyla ilgili ne algıladıklarını, ne hissettiklerini ve o bilgiyi gelecekte nasıl kullanabileceklerini sormak yerine ne olduğunu, niçin olduğunu, nasıl hissetmeleri gerektiğini ve ne yapmaları gerektiğini söylerler. Oysaki "Çocuk, hiçbir yönüyle yetişkinin bir örneği değildir. Bedensel yapısı, zihinsel ve duygusal özellikleriyle bambaşka bir varlıktır. Kendine özgü dünyası, gelişme ve büyüme süreci vardır. Onun gelişmesi, yetişmesi çok değişik nedenlere bağlıdır. Çocuğu tüm bu yönleriyle tanımak,

---

²⁰³Üstün Dökmen, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, 10.Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık,1999, ss:37-38

²⁰⁴Jane Nelsen Lynn Lott Stephen Glenn, s:33

gerekli önlemleri almak, yardımcı olmak gerekir. Çocukla ilişkilerimiz onun özelliklerine uygun olmalıdır. Bir yetişkinden beklediklerimizi çocuktan bekleyemeyiz.”²⁰⁵

Öğretmen beklentisi ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkinin nedeni çok açık olmamakla birlikte, öğretmenin bir öğrenciden beklentisi yüksek olduğu zaman o öğrenciye daha çok zaman ayırdığı, onu öğrenmeye güdelediği ve ona karşı öğretim sürecinde daha yakın ilgi gösterdiği söylenebilir. Tam tersi durumda ise, öğretmen bir öğrencinin başarılı olacağına inanmadığı zaman, o öğrenci ile fazla ilgilenmemekte ve onu başarısız kabul ederek kendi haline bırakmaktadır.²⁰⁶

Birçok araştırma, öğretmenlerin önyargılarının karar vermede önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır (Celep 2002,24–40). Önyargılarının sınıf durumuna ilişkin yorumları ile bütünleştirilerek sınıfta uygulama stratejileri geliştirdikleri belirtilmektedir. Öğretmenlerin ailelerinin kökenlerindeki disiplin yaşantılarının, öğretmenlerin sınıf yönetim stratejilerini belirlemelerinde rol oynadığı saptanmıştır (Celep 2002,24–40).

Öğretmenin her öğrencisine yönelik olarak belli bir beklenti içinde olmalı ve bunu da öğrencisine iletmelidir. Kendilerinden olumlu bir şey beklenilmediğini hisseden öğrenciler dersten kopabilir. Öğretmen beklentilerinin öğrenciler üzerindeki etkilerinin ne kadar önemli olduğu bazı araştırmalarca da ortaya konmuştur. Nitekim bir araştırma sonucunda da “bir sınıfa rastlantısal olarak toplanan belli bir öğrenci grubu, dönem başında öğretmen tarafından üstün niteliklere sahip kişiler olarak nitelenmiş ve yılsonunda bu öğrenciler gerçekten de sınıfın en başarılı öğrencileri olmuşlardır. Bu gerçekten hareketle öğretmenin mümkün olduğunca pozitif beklentilere sahip olması gerekir.”²⁰⁷

Braun(19/6) öğrenci davranışları ile öğretmen davranışları arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir modelle açıklamaktadır. Bu modele göre, öğrencilerin sınıf içindeki ders dinleme, sorulara yanıt verme, ödev yapma, soru sorma, dersle ilgilenmeme, hayal kurma, vb. davranışları öğretmenin öğrenciler hakkında bilgi edinmesini sağlar. Öğretmen bu bilgilere dayalı olarak öğrenciler hakkında beklenti oluşturur, örneğin öğretmenin sorularına doğru yanıt veren, dersi dikkatli dinleyen, ödevlerini düzenli yapan bir öğrenci, öğretmen tarafından çalışkan olarak algılanır ve öğrencinin başarılı olmasını bekler. Tam tersi bir durumda, derslere karşı ilgisiz, ödevlerini yapmayan bir öğrenci de öğretmen tarafından tembel olarak algılanır ve başarısız olması beklenir.

---

²⁰⁵ Ercan, s:3.

²⁰⁶ Celep ve Erdoğan, s:14.

²⁰⁷ İrfan Erdoğan,52.

Öğretmenin öğrenciler hakkındaki beklentileri, davranışlarına yansır. Öğretmen, öğrencileri kendi algılarına göre başarılı, orta başarılı ya da başarısız gibi gruplara ayırır. Onlara beklentilerine uygun soru sorar, pekiştireç ve dönüt verir. Öğretimin niteliğini beklentilerine uygun olarak düzenler. Öğretmenler başarılı buldukları öğrencilere başarısızlara göre daha güç sorular sorar yanıt vermeleri için daha uzun zaman tanırırlar, sözlerini daha az keserler, doğru yanıt verebilmeleri" için daha çok ipucu verirler ve onlara daha fazla gülümseyip, onaylarlar. Öğretmenlerin başarısız olarak algıladıkları öğrencilerin " sınıfın arkasında birbirlerine yakın biçimde oturmalarına göz yumarlar, Onlarla daha az göz temasında bulunur ve onlara daha az gülümserler, sorulara yanıt vermeleri için daha az şans tanırırlar, soru sorduğu zaman yanıt vermeleri için daha kısa süre tanırırlar, Onlara, soruları doğru yanıtlamaları için daha az ipucu verirler, Yanlış yanıtlarını daha çok eleştirirler, Yanlışlarını düzeltmek için daha az zaman verirler. Yaratıcı ve farklı yanılarını daha az ödüllendirirler." ²⁰⁸

2. Öğretmenlerin Özellikleri

Öğretmenin, öğrencilerin zihinsel, duygusal yaşamında oynadığı rol dikkate alındığında öğretmenin sınıfta öğrencilere yönelik tutumları ve beklentilerini incelemek önem kazanır. Öğretmen, bunların kimilerinin farkında olacak, kimilerinin de farkında olmayacaktır, ama yine de kendi rolünü algılaması, yorumlaması ve tepki göstermesi ve onlar tarafından nasıl algılanması gerektiği konusundaki beklentilerini etkileyecektir. ²⁰⁹

Öğretmen sınıfta her öğrenciye elinden geldiğince eşit ve adil davranmalıdır. Öğretmen sınıfta yaptığı her davranış, sarf ettiği her söz için çok dikkatli olmalıdır. Bursalıoğlu "Okul denilen sosyal sistemin en stratejik parçalarından biri öğretmendir" ifadesiyle öğretmenin önemini vurgulamaktadır. Öğrenci üzerinde aileden sonra en etkili kişiler öğretmenlerdir. "Öğretmenin sınıftaki görevi, bir basketbol koçunun oyundaki rolü gibi olmalıdır. Sınıftaki tüm öğrencileri aktif hale getirmek, takımında pasif oyuncuları motive etmek ve yönlendirmek, öğretme-öğrenme sürecinde öğretmen düşen rollerdedir." ²¹⁰

Öğretmenin sınıf ortamında öğreticilik rolünün yanı sıra yöneticilik rolünü de üstlenmesi gerekmektedir. Sınıftaki her bir öğrenciye hitap edebilmek, onları yetenekleri doğrultusunda yönlendirebilmek, öğrencileri dinamik tutmak, sınıfta disiplini sağlamak, bilgi aktarıcılığının yanı sıra bütün öğretmenlerin yapması gereken en önemli görevleri arasındadır.

---

²⁰⁸ Erden, s:99.

²⁰⁹ Fındıkçı, s: 92.

²¹⁰ Uğürol, ss:335-346.

Öğretmenler genelde sınıf yönetiminde çocukları hep kendisi gibi algılıyor ve onu bir prototipe oturtmaya çalışıyor. Diyelim ki disiplin yapısı ön plana çıkmış bir öğretmensiniz ve kurallara ve kaidelere önem veriyorsunuz öğrenciye 4,5 den 5 vermek sizin için zordur. Ama yardımseverlik, fedakârlık ve sevecenliği ön plana çıkmış bir öğretmensiniz 3 ten bile 5 verebilirsiniz. Ama bunların neden olduğu komplikasyonlar başlıyor bu defa ²¹¹

Öğretmen, sınıfın ilişki düzeninin kurulması ve düzeltilip geliştirilmesinde yol gösterici bir liderdir, sınıf ikliminin yaratıcısıdır (Başaran). Ama sınıf iklimi de onun davranışları üzerinde etkilidir. Öğretmen, öğretim durumlarının hem hazırlayıcısı, hem bir parçasıdır O, sınıftaki yaşamın her ögesini ve anını eğitsel amaçlar yönünde planlı biçimde kullanabilmeli, sınıf bir tiyatro, öğretmen de yönetmen olmalıdır (Başaran). Öğretmenin sınıfın ne zaman neresinde bulunacağı, amaçlarına ve yaptığı etkinliğin türüne göre değişir. Zamanının çoğunu masasında geçiren öğretmen, olumsuz davranışlarla daha çok karşılaşır. Öğretmen, sınıfın tümünü görebilmeyi, öğrenci davranışları ve öğretim etkinliklerine göreliği, ilkeler olarak almalıdır. Sınıfın tümünü görebilmek için, araçları, örneğin tahtayı kullanırken bile öğrencilere arkasını dönmemeye çalışmalıdır. Bunun içinde elinden geldiğince teknolojiyi (Tepegöz, Bilgisayar) kullanmalıdır Örneğin Geometri dersinde öğrenciye verilen ödev sorularından yapılamayan sorular çözüldükçe şekilleri tek tek çizmek yerine Tepegözden yansıtarak çok önemli bir zaman kazanılacağı gibi sınıf hâkimiyeti de artacaktır.

2.1 Akademik Yeterlilikleri

Yaşadığımız Yüzyılın özellikle son çeyreğinde ve 21.yüzyılın yaşadığımız bu günlerinde büyük bir bilgi patlaması meydana gelmiş, bireyin öğrenmesi gereken bilgi ve becerilerde olağanüstü bir artış olmuştur. İnternet bunun en iyi örneğidir. Bunun bir sonucu olarak, Öğretmenlerin öğrenmesi ve öğretmesi gereken bilgi ve beceriler sayı ve çeşit olarak artmıştır, Öğretmen kendini yetiştirmez ve günü takip etmezse çok kısa sürede bilgi bombardımanında öğrencisinin gerisine düşme riski ortaya çıkmıştır. “Bütün bilgi ve becerilerin okulda kazandırılması mümkün olmadığı gibi, bireylere kazandırılan bu bilgi becerilerin sürekli olarak geçerliliğini koruması da söz konusu değildir.”²¹²

Öğretmen, temel görevi olan öğretim işini gerçekleştirme işlevini büyük ölçüde sınıf ortamında yerine getirmektedir. Bir öğretmen sınıf ortamındaki öğretme işini ancak yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olma ile gerçekleştirebilir. Açık göz yeterlilik kavramını, öğretmenin öğretmenliğin işlevlerini yerine getirebilecek yeteneklere sahip olması şeklinde

---

²¹¹ Önalın, ss: 16-17.

²¹² Remzi Y. Kınal, “Okul ve Eğitim, **Eğitim Dergisi**, Sayı.4, 1993, ss:10-15

tanımlamıştır. Öğretmenin sahip olması gereken önemli mesleki yeteneklerinden birisi olan sınıf yönetimi ve disiplini konusundaki bilgi ve becerisi, eğitimin temel amacı olan, öğrencilerde istenilen düzeyde davranış değişikliğinin gerçekleştirilmesi ile yakından ilişkili bir konudur.²¹³

Öğretmen öğrencilerinin kritik düşünme yapılarını fark eden ve destekleyen, genel kabul görmüş stratejiler yanında kendi şahsi öğretim stratejilerini de kullanan müfredatı geliştirebilen, konusuna hâkimiyeti olan ve sınıfını gözlemleyerek onlardaki potansiyeli fark edip yönlendiren, kişidir. “Öğretmen iyi bir gözlemci olmalı ve problemlerin nereden kaynaklandığını bulabilmek için olaylar arasında zincirleme değerlendirme yapabilmelidir.”²¹⁴ Öğretmen sınıftaki şartlara uyum sağlayabilecek kadar değişken kuralların suiistimaline izin vermeyecek kadar takipçi ve sabit olmalıdır.”Öğretmenin, öğrencinin zihnini, vücudunu meşgul etmek için değişik çok yönlü yollar öğretmeye ihtiyacı vardır. Etkin öğretmen, her ders için bile değişik metotlar kullanıp, çeşitli yeni metotlar geliştirebilmeli ve denetim mekanizmasını da sürekli işletebilmelidir. Denetim işlerliği ile öğrencinin dinamik kalması sağlanabilir.”²¹⁵

Toplumların Eğitimden beklediği, bireylerin hem kendi, hem de toplumun (iş çevrelerinin) ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterlilikte davranış kazanmaları ve onların çok hızla değişen dünyaya uyum sağlamaları ve değişen bu dünyada söz sahibi olmalarını gerçekleştirmektir. Bu nedenle eğitim kurumlarının bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek dünyadaki diğer rakipleriyle yarışabilecek nitelikte olması ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin de Dünyadaki değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilen araştırmacı ve yaratıcı bireyler olmaları büyük önem taşımaktadır.”Öğretmen düzeyinde yeni yapılanmalarında öğretmenlerin güçlenmesi gerekir. Profesyonel aktivitelere dayanmalı ve modern yönetim metotları uygulamalı. Pek çok okul şu anda bile ortaçağ nosyonlarıyla yönetildiğinden müdürler bütün kararları alıyor ve öğretmenler içinde olmadıkları kararları uyguluyorlar. Karar mekanizmasında öğrencileri içinde değilken bu demokrasinin kendisine demokratik davranılmazken nasıl olur da onun öğrencisine demokratik davranması ve demokrasi inancıyla yetiştirmesi beklenir. (SOTTO Eric,1994,84)”

Tabii ki bunun yanında öğretmenlerin alan ve meslek bilgisi yönünden gerek hizmet öncesi ve gerekse hizmet içi eğitimlerinde istenilen düzeyde yetişmiş olmaları ve eksiklik

---

²¹³ Semra Güven, “*Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi ve Disiplini Konusundaki Yeterlilikleri ve Eğitim İhtiyaçları*” **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 226,1998,

²¹⁴ Cafoğlu, ss:152–160.

²¹⁵ Cafoğlu, ss:152–160.

hissettikleri konularda kendilerini yetiştirme becerilerine sahip olması gerekir. Alkan, öğretmenlik mesleğinin, mesleki yeterliliklerini beş temel kategoride gruplandırmıştır. Bunlar: 1. Genel kültür, 2. Öğretim alanı, 3. Eğitim bilimleri, 4. Eğitim teknoloji ve uygulama, 5. Sentez ve kaynaştırma boyutudur.

2.2 Kişilik Özellikleri

Kişilik değişkeni her türlü bireysel ve örgütsel ilişkilerin analizinde veya düzenlenmesinde önemli bir faktör olduğuna göre, çağdaş işletmeci kişilik denilen olguyu bir kavram olarak bilmekle kalmamalı, kişiliğin ne olduğunu, hangi bütünlüklerden oluştuğunu, bu bütünlüklerin hangilerinin dışsal etkilerle düzenlenebileceğini veya gereği halinde değiştirilebileceğini bilmelidir. Kısacası kişilik çözümlemesi, güncel yönetim uygulamacının önemli bir basamağı olarak görülmelidir.

Bütün bu açıklamalardan sonra kişiliği, «bireyin yaşam biçimi» olarak tanımlamak mümkündür. Ancak bu yaşam biçimi kavramı içinde kişinin yetenekleri, arkadaşlık ilişkileri, kişisel özellikleri ve zihinsel yönü de yer alacaktır. Bütün bu faktörleri esas alarak kişiliği, belirli bir bireyin zihinsel ve bedensel özelliklerinde görülen farklılıklar ve bu farklılıkların kişinin davranış ve düşüncelerine yansıtış biçimi, olarak tanımlamamız mümkün olacaktır.²¹⁶

Öğretmen etkililiğinin bütün bu değişkenlerle ilişkili olduğu, bu nedenle de tüm bu değişkenlerin bir bütün olarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ele alındığında, öğretmen etkililiğinin öğretmenin mesleki yeterlilik, mesleki performans ve önceden belirlenen eğitimsel amaçlara ulaşma düzeyini, kişilik özelliklerini ve kişisel becerileri gibi birçok değişkeni içerdiği açıktır. Dolayısıyla, öğretmen etkililiğini belirleyen faktörlerin çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Başarılı bir öğretmende bulunan özellikler Amerikan Ulusal Mesleki Eğitim Araştırmaları Merkezi (1998) tarafından şu şekilde sıralanmıştır.

1. Öğrencilerin kişisel ve eğitimsel ihtiyaçlarını anlama ve karşılama.
2. İş ortamıyla pozitif ilişkiler geliştirme.
3. İş ortamını çevresel koşullarıyla yeterince tanıma.
4. Özellikle teknolojik gelişmelere açık olma ve bunlara uyum sağlayabilme.
5. İşin kendisine pozitif tutum içinde bulunma.
6. Görünüş ve davranışlarıyla tam bir profesyonel olma.

---

²¹⁶ İlhan Erdoğan, ss:233–236.

7. Okul Öğrenmesini pratik örneklerle iş ortamıyla bağdaştırma.

8. Bilgili olma.

9. Öğretimde alana ilişkin gezilerle, simülasyonlarla (taklit ve benzetmelerle), rol oyunları ve grup çalışmalarıyla yaratıcı olma.

Gelişen ve değişen bilgi ve teknoloji çağında, bireysel gereksinimler oldukça karmaşık bir biçim almış, bu durum, bütün mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de etkililiği, bireylerin çeşitlilik gösteren gereksinimlerinin tatmin edici düzeyde karşılanması için, zorunlu kılmıştır.

Bazı araştırmacılar öğretmenin kişiliği, kişilik özellikleri, davranışları, tutumları, değerleri, becerileri, yeterliliği ve diğer birçok kişisel özellikleri üzerinde yoğunlaşırken, bazıları daha çok öğretim süreci (öğretim stili, öğretmen-öğrenci etkileşimi ve sınıf atmosferi vb.) veya öğretimsel sonuçlar-çıktılar (öğrencilerin akademik başarısı, kişisel gelişimleri veya öğrenme yaşantıları gibi) ile ilgilenmişlerdir.

Gerçekten de, öğretmenlerin de birer insan oldukları düşünülürse, eğitim-öğretim ortamında kendi kişilikleri, ilgileri, zihinsel düzeyleri, duygu ve düşünceleriyle kısaca bir bütün olarak buldukları görülür. Dolayısıyla uyguladıkları eğitim yöntemi aynı olsa bile, aynı; grup üzerinde farklı öğretmenlerin alacakları sonuç farklı olmaktadır. Çünkü öğretmenin kişiliği öğrencilere, derse, hatta mesleğine karşı geliştirdiği duygu ve düşünceler, sahip olduğu tutumlar, onun başarısını belirleyen unsurların başında gelir. Öğretmenlerin genel anlamda sahip olmaları gereken özelliklerden en önemli olanlar sıralanırsa;

- Öğrencilerin öğrenmeleri ile ilgili olarak bireysel sorumluluk üstlenme ve her öğrenciden olumlu beklentilere sahip olma.

- Öğrencilerin yetenek düzeyleri ile derslerin güçlük düzeylerini uyumlu kılma.

- Öğrencilere yeni öğrendikleri konu üzerinde uygulama yapmaları için fırsatlar yaratma ve onların performansları ile ilgili olarak yeri geldiğinde geri bildirimde bulunma.

- Öğrencilere geniş öğrenme olanakları sunma.

- Sorgulama, araştırma ve yapılandırma yoluyla öğrencilerin öğrenmelerini kontrol etme ve yönlendirme yapma.

- Öğrencilerin fikirlerini beslemek ve öğrenme sürecine dahil olmalarını sağlamak üzere birçok öğretim materyali, sözel ve görsel yardımlar kullanma.

- Bir başka öğrenciye ya da soruya geçmeden önce bir öğrencinin soruya verdiği

cevabı açıkça ortaya koyma.

- Uygulama için verilen fırsatlarla birlikte; materyali küçük basamaklar halinde sunma.
- Düşünceleri ve doğru cevap üzerinde özenle durmaları konusunda öğrencileri teşvik etme.
- Öğrencilerin sorulan ve cevapları ile ilgilenme
- Öğrencilerin öğrenilen içerik üzerinde düşünceleri, yorumlamaları ve bilgilerini genişletmelerini sağlamak için doğal sınıf diyaloglarını kullanma.
- Öğrencilerin öğrenmeleri için bazı öğrenme sorumluluklarını değiştirme ve bağımsız düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerini teşvik etme.
- Öğretilen içeriğin organizasyonu ve öğrenilmesi için öğrenenlere zihinsel stratejiler sağlama.

Biçiminde sıralanabilir. Bunlara katılacak daha pek çok şeyin olması öğretmenliğin ne kadar zor bir meslek olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Dr. Deming eğitimin genel amacını; "Pozitifleri arttırmak, negatifleri ise azaltmak, böylece öğrencilerin öğrenme heyecan ve isteklerini korumak" şeklinde sunmaktadır. Dr. Deming'e göre bir sistemin amacı; hangi pozitiflerin öğrencilerin öğrenme keyfinin korumasına yardımcı olduğunu belirlemek ve bu pozitifleri tüm sınıfa yaymak olmalıdır.

Öğretmen tutarlı bir orkestra şefi gibi davranmalı; sabırsız ve otoriter olmamalıdır. Öğretmen ya hazır, eğer yoksa kendisince kurallara uygun olarak düzenlenmiş bir günlük ders planıyla derse girmeli; bu planın özelliklerine göre dersi işlemelidir. Dersin sonunda planın işleyen ve işlemeyen yanlarını yeniden gözden geçirmeli; eksikleri tamamlamalı; tutarsızlıkları gidermelidir. Bu konu "öğretme yöntemlerinde" ayrıntılı olarak işlenmiştir.²¹⁷

Öğretmen, öğreteceği ideallere kendisi sahip olmalıdır."Ne olduğunuz sizi o kadar yüksek sesle ifade ediyor ki ne söylediğinizi işitemiyorum." Özdeyişi, davranışların arasında uyum olmalıdır.²¹⁸

Güvenilir kişiliği olmalıdır: Öğretmenlik mesleğinin en temel şartlarından birisi "güvenilir" olmaktır. Yani söylenen ile yapılanın tutarlı olması, benzer durumlarda, benzer olaylara, benzer tepkilerde bulunulmasıdır. İnsan sevgisi ile dolu olmalıdır. Eğitimin hammaddesi insandır. Öğretmenlik mesleğinin bir diğer koşulu "insan sevgisine" sahip olmaktır. Öğretmene düşen görev öğrenciye sevgi ile yaklaşarak, çocuğun sınıf ortamına intibak

---

²¹⁷ Sönmez, ss:108–113.

²¹⁸ Çakır, ss:12–14.

etmesinde yardımcı olmaktır. Unutulmamalıdır ki, sevmek tanımı gereği karşılıklı bağımlılıktır. Sevgi, karşılıksız olarak verilmedikçe sevgi değildir. Öğrencilerinin bireysel farklılıklarının bilincinde olmalıdır: Eğitim, öğrenci merkezli bir süreçtir. Bu süreçte her öğrenci, biyolojik, psikolojik, kültürel ve sosyal bakımdan bireysel farklılıklara sahiptir. Bireysel farklılık terimi fiziksel özelliklerden, ilgi, algı ve beklenti gibi psikolojik faktörlere kadar bir dizi değişkenleri kapsar. Ayrıca her öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik durumları, onun kişiliği ve davranışları üzerinde önemli bir etkidir. Öğretmen öğrencileri bu boyutu ile tanımaya çalışırsa öğrencileriyle olan ilişkilerde daha başarılı olur.

İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygılıdır: Eğitimin demokratikleşmesi için öğretmen sınıf ortamında demokratik bir iklim yaratmalı, öğrettikleri, insanın öğrenme, düşünme ve davranış özgürlüğünü en az düzeyde sınırlandırmalıdır.

Tehdit ve korku yaptırımını yerine, sevgi ve saygı yaptırımını kullanmalıdır: Eğitim süreci içinde öğrenciye sağlanan yaşama koşulları insancıl olmalıdır. Hiçbir öğrenciye insan haysiyetine bağdaşmayan bir ceza verilmemeli, herhangi bir muamele yapılmamalıdır. Sınıflar, öğrencilerin mutlu, sağlıklı ve özgür bir biçimde yaşanarak kendini gerçekleştirecekleri yerler olmalıdır.

Öğrencilere değer verilmelidir: Her insan; ister çocuk, ister büyük, ister fakir, ister güzel, ister çirkin olsun aynı derecede saygı değer olduğu öğretmen tarafından kabul edilmelidir.

Bir sistem ancak üyeleri kadar güçlüdür. Öğretmenlerin yetersiz ya da aşırı kontrollü tepkileri sınıf disiplini sistemini olumsuz yönde etkiler. Öğretmenlerin dikkate almaları gereken konu, kendilerinin de her türlü disiplin sorunlarını sergiledikleridir.²¹⁹

2.3 İletişim Becerileri

Bilginin büyük bir hızla gelişip arttığı, en büyük örgütlerin bir çoğunun bilgi pazarlayan ve ilgili araçları üreten şirketlerin oluşturduğu günümüzde, söz konusu bilgileri ve becerileri aktarmakla görevli olan öğretmenlerin önemi daha da artmıştır.²²⁰

Çilenti'ye göre her öğretmenin mesleğinde başarılı olabilmesi için iletişimde ve eğitimde kullanılan araç yöntem ve tekniklerin neler olduğunu, bunların birbiriyle ilişkilerini, belli hedef davranışları oluşturacak yaşantıların nasıl seçileceğini ve bunları kazandıracak eğitim durumlarının nasıl düzenleneceğini bilmesi gerekir.²²¹

---

²¹⁹ Küçükahmet, s:101.

²²⁰ Fındıkcı, s:91.

²²¹ Gülgün Bangir, Nuray Senemoğlu, “Sınıf İçi İletişimi Kolaylaştırıcı ve Engelleyici Öğretmen-Öğrenci Davranışları” I.Eğitim Bilimleri Kongresi bildirileri, Adana,1994,c.I, s:100

Öğretmen öğrencisiyle iletişimdeyken, öğrencilere göndereceği mesajın dilinin ve içeriğinin açık, net, kesin ve öğrenci tarafından anlaşılabilir olmasına dikkat etmelidir. Mesajının öğrencilerin gelişimsel ve eğitim düzeyi gibi özelliklerine uygun olmasına dikkat etmelidir. Mesajların başlangıç noktası hep kendi olmamalıdır. Öğrencilerin isteyince kendisi ile görüşebilmeleri için gerek sınıfta gerekse sınıf dışında Öğrencilerin kendisi ile iletişim kurabilmesini sağlayıcı kanallarını açık tutmalıdır.

İletişimin sağlıklı olarak gerçekleşmesi her ne kadar öğretmene bağlı olsa da öğrenciye de bağlıdır. Öğrenci bazen mesajı gönderen bazense mesajı alan ve yorumlayandır. Öğretmen tarafından gönderilen mesajın doğru alınabilmesi, öğrencilerin önyargılardan uzak ve objektif biçimde mesajı değerlendirmesine ve iyi bir dinleyici olmasına bağlıdır. Gönderdiği mesajlar içinde aynı şartlar geçerlidir. Öğretmen ve öğrenci arasında sağlıklı bir iletişim sürecinin gerçekleşmesi için ders dışı zaman paylaşımının da gerçekleşmesi gerekir. Bu zaman ne kadar fazla ise paylaşımlar o oranda çoktur güven oluşumu hızlı ve kalıcı olmaya başlar. Taraflar birbirini daha iyi tanır ve iletişim engelleri ortadan kalkar. İletişimin sağlıklı olmasında ideal olan ilişki biçimi hem kaynağın hem de alıcının etkin olmasıdır.

İşletmelerde iletişim güçlü olursa çalışanlar arasındaki güven o derece güçlü olur sorunlar da hasıraltı edilmez; çözülmeye çalışılır. İletişim, haber ve bilgilerin çok yönlü akımıdır. İşverenden çalışanlara, çalışanlardan işverene, çalışanların kendi arasında, çevreden hepsine, hepsinden herkese. Tek yönlü iletişim sıkıcıdır, dönütün yararlarından uzaktır. İletişim dilini iyi kullanan işletmelerde çalışanlar arasında daha az sorun yaşanır. İletişimde gönderilen mesajın doğru algılanması için herkesin mesajdan aynı anlamı çıkarması dediğinin açıkça ve kolayca anlaşılması çok önemlidir. Yanlış anlayan yanlış, eksik anlayan eksik davranır. Buda iş ve zaman kaybı demektir.

Açık bir sistem olan eğitim örgütlerinin girdisi ve çıktısı insandır. İletişim, “insan örgütünün kan dolaşımı”dır. Eğitim örgütleri amaçlarını gerçekleştirebilmek ve işleyişini sağlamak için yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, diğer çalışanlar ve veliler arasında etkili bir iletişimin kurulması gerekmektedir.

Öğretmen sınıfın ilişki düzeninin kurulması ve düzeltilip geliştirilmesinde yol gösterici bir liderdir, sınıf ikliminin yaratıcısıdır. O,sınıftaki yaşamın her ögesini ve anını eğitsel amaçlar yönünde planlı biçimde kullanabilmeli, sınıf bir tiyatro, öğretmende yönetmen olmalıdır. (Başar,1994,62)

Öğretmen bütün insancılıyla sınıfta kendini ortaya koyar. Öğrencilerinizle ilişkilerinizde samimi, korkusuz ve güven verici olmakla görevinizden çok fazla zevk alabilir. Öğrencileriniz de derse ve öğretmene daha çok ilgi göstereceklerdir.”Arzu ettiğiniz sınıf ortamını buluncaya

kadar, bu temel davranışlarla çok çeşitli ders işleme yöntemleri ve stratejileri planlar ve bunları derste uygulayabilirsiniz ve sonuç da tam istediğiniz gibi bir sınıf ortamına ulaşınca geliştirdiğiniz ders işleme yöntemini ve bu sınıf ortamını muhafaza edebilirsiniz.”²²²

İyi bir öğretmen, karşısındaki öğrencinin rolüne girebilmeli, "eğer ben bu konuyu hiç bilmeseydim bana nasıl anlatılmasını isterdim?" sorusunu kendisine sorabilmelidir. Öğretmenin öğrencinin seviyesine inmesi gerektiği söylendiğinde, aslında bu gerçek ifade edilmektedir. Eğer öğretmen, öğrencisiyle bir de duygusal açıdan duygudaşlık kurar, onun duygularını doğru olarak anlarsa, ortaya çok uygun bir eğitim ortamı çıkmış olur (Dökmen, 1994,47).

Öğretmenler bilgi taşıyıcı ve aktarıcı değil, bilgi kaynaklarına giden yolları gösterici, kolaylaştırıcı birer eğitim lideri olmalıdırlar.(Başar 1994,12)

Sınıf yönetimi, çok yönlü ve uzun çabalar isteyen, güç bir iştir, Her gün saatlerce kalabalık bir öğrenci grubuyla beraber olmak, yapılacak her davranışı ayrıntısıyla planlamak, gerçekleşmesini sağlamak, sınıftaki her şeyden her an haberi olmak kolay değildir. Öğrenciler, uzun süre oturarak, derse ilgilerini veremezler. Öğretmenin, erken-geç, kolay-güç öğrenen, normal-özürlü öğrencilerle ayrı ayrı ilgilenmesi de gerekir. Sınıfta çok yönlü ve karmaşık bir ilişkiler ağı vardır. Ne yazık ki bazı öğretmenler bunun farkına bile varamazlar. Sınıftaki herkesin özellikleri, diğerlerinin davranışını etkiler. Öğretmen ve öğrencinin davranışı, sınıfta, herkesin inceleyebileceği şekilde ortada olduğundan, insanların duyarlılığı, alınganlığı artabilir. Sınıfta herkes, ders dönemi boyunca, herkesin açık denetimindedir

2.4 Organizasyon Becerileri

Öğretmenin sınıfta rasgele dolaşmamalıdır. Öğretmenin kendini işine vermesi de, öğrencinin onu bu özelliğiyle model alması sonucunu doğurabilecektir Öğrencinin öğretmenini örnek almaya yatkın oluşu, öğretmenin bu konuda daha da dikkatli olmasını gerektirir. Bu dikkat, öğretmenin söyledikleriyle yaptıklarının uyumlu olmasına da yönelmelidir: Hem sigara içmemesini istemek, hem de öğrenciyi görerek sigara içmek, öğrencinin kitap okumasını isteyen öğretmen, kendisi de okuyup, öğrendiklerini öğrencilerine aktararak; öğrencinin hatasını kabul edip düzeltmesini isteyen öğretmen, kendi hatasını öğrenci karşısında kabul edip düzelterek; öğrencinin söz kesmeden dinlemesini isteyen öğretmen, başkasının sözünü kesmeden dinleyerek, olumlu örnekler vermelidir. Öğrenciden ödev yapmasını isteyip daha sonra ödev kontrolü için gerekli cevap anahtarını hazırlamamak öğrencide belli güvensizlikler oluşturabilir. Sınavları zamanında okumamak veya soruların

---

²²² Direk, s:5.

cevap anahtarını sürekli unutmak öğrencinin dikkatini çeker, istenen davranıştan uzaklaştırır ve istenmeyen davranışa yaklaştırabilir.

Sınıfta bazen lider, bazen üye olma, ciddi ve kararlı ama çocuğun gelişimine ve duruma göre esnek olma, olumsuzdan çok olumlu beklentileri vurgulama, gülmece duygusu gelişmiş olup bunu yerinde kullanma, adil ve tutarlı olma, öğretilerde bulunması beklenen diğer davranış çeşitlemelerine örnek olarak verilebilir.²²³

Dışarıda Sınıftaki kadar etkin ve etkili olmadığımız için sınıftaki kadar dikkatli olmak zorunda değiliz. İsteddiğimiz zaman ilişkiyi sona erdirip oradan ayrılabiliriz, ama sınıfta bunu istediğimiz zaman yapamayız. En yaramaz öğrenciyle, en istenmeyen öğretmenle birlikte olma durumu, ilişkilerde dikkati, özeni, sabır ve hoşgörüyü özür dilemeyi, barış içinde birlikte yaşamayı gerektirir. Öğretmen, yasal konumundan kaynaklanan gücünü kullanırken, ilişki kopana davranışlardan kaçınmalıdır (Başar)

Öğretmen, yargılayıcı değil, betimleyici dil kullanılmalıdır. İletişim yalnızca sözle değil çok daha etkileyici olabilen kısa sürede sonuç getiren göz teması, el-kol-yüz hareketleri (gülümseme, başla onama-onamama, göz kırpması v.b.) yürüyüş biçimini öğrenciye yaklaştırma, dokunma şekilleriyle de kurulmalıdır. İletişim için öğrenci cesaretlendirilmeli, söylediklerinin yanlış yanları değil, doğru yanları belirtilmeli, yanlışlarının doğru ile yer değiştirmesi için öğrenciye yardım edilmelidir.²²⁴

2.5 Kişisel Özellikleri

Öğretmenler öğrenciden ne bekleyeceğini bilen, Öğrencisine arkadaşça davranan, Dürüst ve güvenilir olan, Düşündükleri söyledikleri ve yaptıkları uyumlu olan, Öğrencilerini bağımsız birer yetişkin olarak görebilen, Öğretmeye ve öğrenmeye istekli, daima iyi planlar ve organizasyonlar yapan, Şakadan anlayan ve şaka yapan, Konusunda çok bilgili olan öğretmenler. Bunlar aynı zamanda 21.Yüzyılda bütün iş kollarında çalışanlarda gözlenmek istenen özelliklerdir. Dolayısıyla öğretmenler bu özellikleri öğrencilerine de aktarmalıdır.”Bu sorunun çözümü için özel gündem belirleyen UNESCO 1990’lı yıllarda bu konuda çalışmalarını artırmıştır. Bu soruna ülkemiz açısından baktığımızda ve 21. Yüzyılda eğitici olacakların eğitimini düşündüğümüzde bu kişilerin edinmesi gereken “beceriler ve değerler” ülkemiz için;

- Bilgisayar ve internet kullanabilen

---

²²³ Başar, s:65

²²⁴ <http://atabim.sitemynet.com/seminer2.htm>, Alınış Tarihi: 1.1.2005

- Girişimcilik yanı güçlü olan,
- Değerlendirme süreçlerine farklı bakış geliştiren,
- Değerlendirmenin öğrenme amaçları ile eşlemsini sağlayan,
- Öğrenci ve aileden gelen tepkileri değerlendiren,
- Ekip olarak çalışmayı gerçekleştiren,
- Ekip halinde ders verebilen,
- Öğretmelerin hizmet içi eğitim (eğer varsa) anlayışlarının değiştiren,
- Büyük bir bütünün bir parçası olarak çalıştıklarının farkına varan,
- Gelecekle ilgili yeni paradigma ve metodolojilere aşına olan,
- Gelecek ile ilgili oluşturulmuş öneri ve çözümlerin okullarla nasıl iletişime gireceği konusunda bilgilenmiş bireyler olabilmelidir.²²⁵

Etkili öğretmen, eğitim öğretim sürecinde kullandığı öğretim yöntemleri, güdüleme teknikleri ve davranış yönetim stratejileri gibi etkenlerle öğrencileri hedeflenen davranışları kazandıracak şekilde etkileyerek, öğretim etkinliklerine aktif olarak katılmalarını sağlayan öğretmendir.²²⁶

Yapılan araştırmalarda; öğrencileriyle iyi diyalog kurup problemleri çözmeye çalışan, arkadaşça davranan öğretmenler beğenilen, arandığı öğretmen tipini oluşturmaktadır. Ayrıca hoşgörülü olma ve öğrencileri anlamayı da tercih edilen davranışlar olduğu belirtilmektedir.²²⁷

Okul yıllarında karşılaştığınız öğretmenlerimizin bazılarını gülümseme ile bazılarını ise hafif boynumuzu bükerek hatırlarız. Bazıları sizi anlatılan konunun içine çekerek öğrenmenizi sağlar bazıları sizin oradaki varlığınızı unutturdu, Bazıları, sizlerin öğretilen konu hakkında sormak istediğiniz her şeyi sorabileceğinizi size hissettirirken bazılarını soru sormaya korkardınız, Bazıları sizin saklanmanıza göz yumarken, bazıları ise önünüzde oturan şahsın arkasına saklanarak ve göz ucuyla sürekli dersin bitimine ne kadar kaldığını saatimize bakarak kontrol etmeniz yerine, düşünmenizi ve derse aktif bir şekilde katılmanızı başarabilirlerdi.

Bazı öğretmenler, bir sonraki derslerini dört gözle bekletecek kadar heyecan verici miydi? Birkaç öğretmen, gün geçtikçe ders anlamak yerine öğrencilerle sohbet etmeyi tercih ettiler mi? Bazı derslerde kaleminizle oynamak, dersin başlamasını ya da öğretmenin ödev vermesini veya toplamasını beklemek yerin, sürekli meşgul olmanızdan ötürü, zamanın bir su gibi aktığını fark ettiniz mi? İyi diye sınıflandırdığınız öğretmenler, iyi öğrenciler kendi

²²⁵ Hergüner, s:286

²²⁶ İra, s:34-39

²²⁷ Cafoğlu, ss:152-160.

başlarının çaresine bakabilirler. Kötü öğrenciler de nasıl olsa başarısız olacaklar diye düşünmek yerine, bütün öğrencilere eşit muamele yaptılar mı? En iyi öğretmenler değişik stil, kişilik ve öğretim metotlarına sahip olmalarına rağmen, belli başlı bazı ortak özellikleri taşıyorlar mıydı? Eğer yukarıdaki soruların çoğuna evet diyebiliyorsanız, başarılı öğretmenleri, yani sizin öğretmeninize en çok yardım eden öğretmenleri hatırlıyorsunuz demektir.

İyi öğretmenlerin en önemli özelliklerinden biride, ders zamanını iyi kullanmalarındır. Bu başarabilmelerinin nedeni de planlama yapmaları, sınıflarını ve öğrencilerini tanımak için zaman ayırmaları öğrenciler tarafından anlaşılabilen iyi düşünülmüş ve anlaşılır kurallar ve yöntemler tespit etmiş olmaları ve bunların uygulanmasını sağlamalarıdır. Bu öğretmenler, derslerinde yapmayı amaçladıkları işler hakkında öğrencilerine dersin başında bilgi verir bunları gerçekleştirir ve ders sonunda anlatılanların kısa özetini verirler. İyi öğretmenler, dönüt vermeyi de ihmal etmezler. Yapılan hatanın karşılığının bir standartı vardır. Onlar, öğrencilerin tamamını derse katılmaları hususunda teşvik ederler. Bütün öğrenciler için yüksek beklentiler oluşturmak ve onları kapasitelerini gerçekleştirmelerine yardım etmek, öğretmenlerin yapmaları gereken önemli bir görevdir.”İyi öğretmenler, hiçbir zaman hiçbir öğrenciyi gözden çıkarmazlar. Bu öğretmenler iyi öğrenciler için bir standart, geri kalanlar için ise daha düşük bir standart belirlemezler. Çünkü bu öğretmenler herkesin ayrı bir hızda öğrendiğini bilirler.”²²⁸

Öğretmenlerin nitelikleri sorunu giderek Türk kamuoyunu daha fazla ilgilendirir olmuştur. Bu nedenle aileler okul ve öğretmen seçer bir konuma gelmiştir. Ekonomik durumları güçlü olan aileler, çocuklarını devlet okullarına göndermekten kaçınmaktadırlar. Türk toplumunun gözbebeği olan çocukları, Türk aydınınının en niteliklisinin elinde şekillenmelidir.

Hiçbir eğitim kuruluşunun kalitesi öğretmen kalitesinin üzerine çıkamaz.²²⁹

Öğretmenlerin başarılı olabilmelerinin önemli koşullarından birisi, yaşam boyu öğrenmeye istekli bir kişilikte olmalarıdır. Ayrıca bu kişilik yapısının, mesleğe ve alana olan ilgi ve sevgiyle desteklenmesi gerekir.

Alışkanlıklar: “Ama biz bunu hep böyle yaparız” anlayışı öğretme-öğrenme sürecine yerleşirse öğretmenlerin ve öğrencilerin yaratıcı deneme-yanılma yoluyla öğrenmeleri engellenmiş olur.²³⁰

²²⁸ Mustafa Zülküf Altan, “İyi Bir Öğretmeni Nasıl Farkedersiniz?,” **Çağdaş Eğitim Dergisi**, sayı 250 (Ocak 1999), s:17-19

²²⁹ Sudi Bülbül, “Farklı Bir Öğretmen Tipine Gereksinimimiz Var,” **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 221,1998

²³⁰ Uğürol, ss:335-346

Öğretmen olmak isteyen adaylar güvenilirliği yüksek kişilik testleri ve tutum ölçeklerine tabi tutulmalı, testte başarılı olamayanlar mesleğine atanmamalıdır. Öğretmen, öğretim etkinliği sırasında konuya, öğrencinin gelişim düzeyine uygun pekiştirici kullanılmasını bilmeli; vereceği ipuçları ile öğrenciyi davranışsal amaçlara erişmesini sağlama yönünde yönlendirmelidir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Kamile Ün Ve Neşe Özkal. Neşe Kılıç, Arzu Güngör."Öğretmen Adaylarının Sınıf Atmosferine İlişkin Algıları." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 25.Sayı 2003:1-7

AKDAĞ, Mustafa Ve Hasan Genç. " Öğretmen Rolünün Yaratıcı Bir Sınıf Ortamı Oluşturulmasındaki Önemi." **Milli Eğitim Dergisi**: Sayı 159. İstanbul Alınış Tarihi 8-1-2005.

ALTAN, Mustafa Zülküf. "İyi Bir Öğretmeni Nasıl Farkedersiniz?." **Çağdaş Eğitim Dergisi**. Sayı 250. (Ocak 1999):17-19

APAYDIN, Talip. "Çağdaş İnsan Olabilmek." **Öğretmen Dünyası Dergisi**. Sayı 221.(Mayıs1998):27.

ATICI, Meral." İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkma." **Eğitimbilim Dergisi**. (Nisan,2004):16-17.

AVCI, Saffet. www.Ogretmenlersitesi.Com

AYDIN, Bahri. "Disiplin Sorunları Ve Çözüm Yöntemleri." **Eğitim Yönetimi Dergisi**. 2004

BANGİR, Gülgün Ve Nuray Senemoğlu. "Sınıf İçi İletişimi Kolaylaştırıcı Ve Engelleyci Öğretmen-Öğrenci Davranışları." **I.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**.1 Cilt. Adana,1994.Cilt I:100

BAŞAR, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**.3.Baskı. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi, 1999

BÜLBÜL, Sudi. "Farklı Bir Öğretmen Tipine Gereksinimimiz Var." **Öğretmen Dünyası Dergisi**. Sayı 221.1998

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş Ve Ali Murat Sünbül. "Dikkati Çekme Güdüleme ve Hedeften Haberdar Etme Etkinliklerinin Öğrencilerin Başarıları Üzerindeki Etkileri ." **I.Eğitim Bilimleri**

Kongresi Bildirileri. Adana.1994.C.1:4

CAFOĞLU, Zühal. “*Sınıf Yönetimi.*” **Eğitim Dergisi.** Cilt 1. Sayı:2. 1992:152–160

CANDOĞAN, Galip.“*Havasız Dersliklerde Boğulan Öğrenciler.*” **Öğretmen Dünyası.** Sayı 165.1993:17

CELEP, Cevat Ve Salih Erdoğan.“*Orta Öğretimde Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkileri.*” **T.Ü.Eğitim Fakültesi Eğitim Ve Bilim Dergisi.** Cilt 27.Sayı 124.2002:13

CELEP, Cevat. “*Ortaöğretim Öğrencilerinin Psikolojik Ve Akademik Gereksinimlerini Karşılama İle Sınıf İçi Öğrenci Dönütleri.*” **Eğitim Araştırmalar Dergisi.** Sayı 8. (Ekim2002):24–40

CHARLES, C.M. Building Classroom Discipline. Fifth Edition (Longman,1996)

CÜCELOĞLU, Doğan. **Yeniden İnsan İnsana.** 15.Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997:13.

ÇAKIR, Ali.“*Duyguların Eğitimi Değer Takdir Duyguları.*” **Çağdaş Eğitim Dergisi.**(Şubat 1999).Sayı 251:12–14

DİREK, Olcay.“*Başarılı Öğretmenlerin Karakteristik Nitelikleri.*” **Eğitim Dergisi.** Sayı 5.1993:52–62

DÖKMEN, Üstün. **İletişim Çatışmaları ve Empati.** 10.Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999:37–38

ERCAN, Ahmet Rahmi. **Eğitimde Biz ve Çocuklarımız.** 1.Basım. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2000: 63

ERDEN, Minüre. **Sınıf Yönetimi,** İstanbul: Alkım Yayınları, 2003.

ERDOĞAN, İlhan. **İşletmelerde Davranış.**3.Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi. 1991

ERDOĞAN, İrfan. “*Öğrenme Potansiyeli.*” **Özel Okullar Derneği Seminerleri:**3

ERDOĞAN, İrfan. **Sınıf Yönetimi, Ders, Konferans Ve Seminer Etkinliklerinde Başarının Yolları.** İstanbul: Sistem Yayıncılık,2002:84–95

ERDOĞAN, İrfan. **Sınıf Yönetimi.** 7.Baskı. İstanbul: Sistem Yayınları, Aralık 2003.

ERDOĞAN, İrfan.“*Sınıf Yönetimi Ve Öğretim Stratejileri Konferansı.*” **Bahçelievler De Eğitim Dergisi.** Sayı 3. 2004.

ERGİNER, Ergin. “*Öğrenmeyi Öğretme Disiplini.*” **Yaşadıkça Eğitim Dergisi.**39.Sayı. Kültür Koleji Yayınları. (Nisan,1995):5.

EYÜBOĞLU, Nilüfer. “*Suiistimal Edilen Çocuğa Ulaşmak ve Öğretmek.*” **Yaşadıkça Eğitim Dergisi.** 7.Rehberlik Sempozyumu Özel Sayısı,(Nisan 2005):31.

FINDIKÇI, İlhami Ve Erdoğan Başar. **Türk Yüksek Öğretim Sisteminin Dünü, Bugünü,**

- Yarını Eğitimimize Bakışlar.**1.Baskı. İstanbul: Kültür Koleji Vakıf Yayınları. 1996:93–94
- FINDIKÇI**, İlhami. “*Öğretmenlerin Disiplin Konusundaki Tutumları.*” Kültür Koleji Eğitim Araştırma-Geliştirme Merkezince Düzenlenen **Eğitimde Nitelik Geliştirme Eğitimde Arayışlar I.Sempozyumu Bildiri Metinleri.** İstanbul,(13–14 Nisan 1991):95
- GORDON**, Thomas. Çeviri: Emel Aksoy, Birsen Özkan. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi.** İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1993: 9
- GÜÇLÜ**, Faruk. “*Türk Eğitim Sisteminde Anti-Ergonomik Uygulamalar.*”**Öğretmen Dünyası Dergisi.** Sayı 226.(Ekim,1998): 33.
- GÜRELİ**, Nail. [www.Ogretmenlersitesi.Com](http://www.ogretmenlersitesi.com).
- GÜVEN**, Semra. “*Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi ve Disiplini Konusundaki Yeterlilikleri ve Eğitim İhtiyaçları.*” **Öğretmen Dünyası Dergisi.** Sayı 226.1998.
- HAZIR**, F. Ve D. Bıkmaz, S. Güler.“*Velilerin Sınıf Öğretmenlerinden Beklentileri ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Beklentilere Uygunluğu.*” **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi.** Cilt.2.Sayı 2. Edam,(Kasım 2002):447–465
- HERGÜNER**, Gülten. “*21. Yüzyılda Eğitimcileri Eğitimi Ve Okul Düzeni.*” **Kural ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.** Yıl 4. Sayı 15.Yaz 1998: 286
- <http://Atabim.Sitemynet.Com/Seminer2.Htm> 1.1.2005
- <http://Atabim.Sitemynet.Com/Seminer2.Htm>, Alınış Tarihi: 1.1.2005
- <http://Www.Cocukdunyasi.Net/A28.Htm>
- <http://Www.Internethaber.Com/Mays/Article View.Php?Aid=261310> (18–10–2004) Alınış Tarihi 5.10.2005
- İRA**, Nejat. “*Etkili Sınıf Yönetimi ve Aktif Öğrenme.*” **Çağdaş Eğitim Dergisi.** Sayı 310,(Haziran 2004):34–39.
- KAHRAMAN**, Sibel Şen. Milliyet <http://Www.Egitimhaber.Com> (Tarih: 13.12.2003)
- KINCAL**, Remzi Y. “*Okul Ve Eğitim,*” **Eğitim Dergisi.** Sayı.4, 1993:10–15
- KUŞÇU**, Nadane.“*Başarılı Sınıf Yönetimi İçin Pratik Tavsiyeler.*” **Eğitimbilim.** Nisan 2004:22–23
- MAHİROĞLU**, Ahmet. “*Sınıf Yönetimi.*” **Eğitim Dergisi.** Sayı:4. (1993):71–80
- NELSEN**, Jane Ve Lynn Lott, Stephen Glenn. Çeviren: Miyase Koyuncu. **Sınıfta Pozitif Disiplin.** İstanbul: *Hayat Yayıncılık*,(Eylül 2002):179.
- OĞUZ**, Reha.“*21. Yüzyıla Göre Eğitim.*”**Yeni Türkiye Eğitim Özel Sayısı.** Sayı 7.(Ocak-Şubat 1996):53

- OKÇABOL**, Rifat. **Eğitim Sistemi Bozuk! Bozuk Olan Ne.** İstanbul: Motif Basım
Limitet.1996:104
- ÖNALAN**, Seher. "Sınıflarda Kişilik Terörü Estiriliyor." **Eğitimbilim.** (Nisan 2004):18–19
- ÖZGEN**, Bekir. "Çağdaş Eğitimin İçeriksel Boyutu." **Öğretmen Dünyası Dergisi.** Sayı 165,
Ankara.1993
- REYNOLDS**, David Ve Peter Cuttance. **School Effectiveness.** Cassell, 1992
- SADIK**, Fatma. "Sınıf İçindeki Problem Davranışların Nedenleri." **Eğitim Araştırmaları
Dergisi.** Sayı8. (Ekim,2002):106–114.
- SAMANCI**, Osman. "Eğitimde Ceza Yerine Çözüm." **Çağdaş Eğitim.** Ekim 2002, 291: 29–34
- SOTTO**, Eric. **When Teaching Becoms Learning A Theory And Practice Teaching,**
Cassel, 1994:69
- SÖNMEZ**, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmenin El Kitabı.**7.Baskı. Ankara: Anı
Yayıncılık:111
- ŞAHİN**, Ersin. "Etkili Sınıf Yönetimi İçin Kurallar Oluşturmada Pozitif Disipline Dayalı Bazı
Öneriler."Uludağ Üniversitesi **Eğitim Fakültesi Dergisi.** Cilt Xv. Sayı 1.2002,S:345-347
- ŞEN**, Hüseyin. "Dayak Ve Eğitim" **Öğretmen Dünyası Dergisi.** Sayı 165. Ankara, 1993:29
- TANDOĞAN**, Mahmut. "Öğretimde Kontrolün Kapsamı." **I.Eğitim Bilimleri Kongresi
Bildirileri.** Adana,1994.C.I:24.
- TERZİ**, Ali Rıza. "Başarı Güdüsü Kuramı." **Çağdaş Eğitim.** Ocak 2002, 283:26–30
- UĞÜROL**, Yaşar. "Öğrenen Sınıfta Davranışlar." **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**
Yaz. Pagem Yayıncılık. Sayı 15. 1998:344–345
- ÜNAL**, Semra Ve Sefer Ada. **Sınıf Yönetimi,** İstanbul (2003,31)
- YAVUZER**, Haluk. "Öğretmenlik Bir Sanattır." **Çağdaş Eğitim Dünyası Dergisi.** Sayı 1.
İzmir 1994:6
- YILDIRIM**, İbrahim. "Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışların Yaygınlığı." **Hacettepe
Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 26. [2004]: 220–228.
- YILMAZÇOBAN**, Selami ve Fehmi Damkacı. [Http://Inet-Tr.Org.Tr](http://Inet-Tr.Org.Tr)
- YİĞİT**, Özlem. [Http://Eeesorun.Sitemynet.Com/Html/Konular.Html](http://Eeesorun.Sitemynet.Com/Html/Konular.Html)